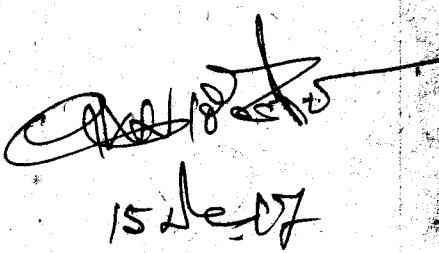
ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทย คนแรก

โดยศาสตราจารย์เดือน บุนนาค

เก็บจากบันทึกหลักฐานและความจำตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นต้นมา คือ ๕๒ ปีมาแล้วเป็นงานประวัติศาสตร์ แห่งชีวประวัติของบุคคลผู้มีอุดมคติมุ่งต่อความสุขของทุกคน ไม่ได้กอบโกยแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ตั้งผู้มีอำนาจหลายหลาย

ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส
ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก
โดย ศาสตราจารย์ เตือน บุนนาค

สำนักพิมพ์
เจ้าของ **สามัคคีสาร**
ที่ปรึกษา ปาล พนมยงค์
ผู้จัดการ นิภาพรรณ พัฒนไพบูลย์
ออกแบบปก ช่วง มูลพินิจ
สำนักงาน ๕๓/๑ ซอยอุทัยรัตน์
ถนนประดิพัทธ์ สพานควาย
กรุงเทพมหานคร โทร. ๗๕๓๘๓

ผลงานอันดับ ๑
พฤษภาคม ๒๕๑๗
ราคา ๒๐ บาท

พิมพ์ที่ โพธิ์สามต้นการพิมพ์
274/19 ถนนอิสรภาพ เยื้องวัดใหม่พิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร
นายเที่ยง เที่ยงประดิษ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2517 โทร. 665460

แถลงของสำนักพิมพ์

ในยุคปัจจุบัน เป็นยุคที่ความผุโทรมของสังคมไทยปรากฏเห็นได้อย่างเด่นชัด และได้เริ่มมีการกล่าวขวัญในกลุ่มชนผู้รักชาติว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่นโยบายแห่งรัฐจะต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่การจัดระบบเศรษฐกิจอย่างมีแผนขึ้นและนอกจากนั้นก็ได้มีการเขียน การอภิปรายถึงระบบสังคมนิยมกับการแก้ไขปัญหาประเทศขึ้นหลายครั้ง ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นความคิดแห่งการสร้างสรรค์แนวหนึ่งที่จะนำสังคมไทยให้พ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ

สำนักพิมพ์สามัคคีธรรม ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของบุคคล ที่มีปณิธานอันแน่วแน่ที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมไทย ให้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการแห่งความทุกข์ยาก อันเกิดจากกลุ่มนายทุนผู้ขูดรีดที่มีบทบาทสำคัญในการกุมอนาคตของชาติไทยในยุคปัจจุบัน ปณิธานอันสูงส่งของทางสำนักพิมพ์ก็คือ ความหวังที่จะให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ยากไร้ได้มีโอกาสต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจของรัฐ ที่ยืนหยัดปกป้องและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประชาชนอย่างแท้จริง

ด้วยความสามารถที่มีอยู่ในเงื่อนไขปัจจุบัน ทางสำนักพิมพ์จึงได้รวมพลังของบุคคลที่มีอุดมการร่วมกัน ในการที่จะเสนอสาระทางปัญญา แก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ได้มีความเข้าใจ เรื่องราวต่างๆ ซึ่งเป็นสาระทางปัญญาที่พึงจะมี ซึ่งได้แก่ ประวัติศาสตร์การเมือง, แนวความคิดทางการเมือง, ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนปรัชญาต่างๆที่เอื้ออำนวยในการที่จะสร้างสรรค์สังคมไทยของเรา เสนอต่อผู้อ่านทั้งหลาย เป็นประจำทุกเดือน ๆ ละ ๒ เล่ม

นอกจากนั้น ทางสำนักพิมพ์ยังมีโครงการที่จะจัดพิมพ์วารสารรายสัปดาห์เพื่อเป็นสื่อกลาง ในการที่จะชี้แนะข้อบกพร่องอันเกิดจากการบริหารงานของคณะผู้บริหาร และเสนอแนวทางแห่งการแก้ไข

ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของประชาชนที่รักความยุติธรรมทั้งหลายจะได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนออกมาให้ปรากฏ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสร้างสรรค์ "ความสามัคคีบนรากฐานแห่งความยุติธรรม" ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยให้จงได้

หนังสือฉบับนี้นับว่าเป็นผลงานอันดับที่ ๑ ของทางสำนักพิมพ์ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ศาสตราจารย์ เดือน บุนนาค นักเศรษฐศาสตร์และนักปกครองที่สำคัญบุคคลหนึ่งในอดีต ที่ได้ใช้ความอุตสาหะเรียบเรียงขึ้นโดยท่านได้แสดงรายละเอียดให้ท่านผู้อ่านมีโอกาสทราบถึงชีวประวัติตลอดจนแนวความคิดของ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อการสร้างสรรค์เศรษฐกิจอย่างมีแผนขึ้นในสังคมในยุคอดีต เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษา

ทางสำนักพิมพ์มีความหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสาระของหนังสือเล่มนี้ จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในตัวรัฐบุรุษอาวุโสผู้นี้ ได้อย่างถูกต้องและนอกจากนั้นก็จะเป็นจุดกำเนิด แห่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์วางนโยบายเศรษฐกิจของประเทศแบบใดจึงจะเหมาะสมที่จะนำสังคมไทยไปสู่สังคมแห่งการสร้างสรรค์ในอนาคต แนวความคิดต่าง ๆ ในหนังสือฉบับนี้ ถือว่าเป็นแนวความคิดหนึ่งที่ใคร่เสนอต่อท่านผู้อ่าน ซึ่งก็มิได้หมายความว่าแนวความคิดนี้จะถูกต้องเหมาะสมเสมอไป ขอให้ท่านผู้อ่านถือเสมือนว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะคิดวิธีการอันเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับสภาพการณ์ของประเทศต่อไป

ท้ายสุดนี้ทางสำนักพิมพ์ใคร่ขอแสดงความขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่าน ศาสตราจารย์ เดือน บุนนาค ที่ให้ความอนุเคราะห์ลิขสิทธิ์ในการพิมพ์ครั้งนี้ และที่จะลืมมิได้ก็คือ ท่านผู้ให้ความสนับสนุนหนังสือฉบับนี้ซึ่งทางสำนักพิมพ์ถือเสมือนว่าท่านทั้งหลายคือทรัพยากรอันทรงคุณค่าที่จะผลักดันความสัมฤทธิ์ผลในการสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยในอนาคต

สำนักพิมพ์สามัคคีธรรม

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๗

ความนำ

หนังสือได้พิมพ์มาแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยบริษัทเสริมวิทย์บรรณาคาร ซึ่งเมื่อข้าพเจ้าผ่านไปทางเวียงนาครเชษฐมาคุยกับนายไต๋ ศิวะเกื้อ ยี่ห้อฮั่วเชียง ซึ่งรู้กับคุณปู่ของข้าพเจ้า พระยาไพบูลย์สมบัติ และขุนนางเก่า ๆ ซึ่งเวลานี้ถึงแก่อนิจกรรมไปหมดแล้ว เมื่อสอบถามเรื่องเก่า ๆ ที่ข้าพเจ้าไม่ทราบ ทั้งดูของเก่าของเขาด้วย วันหนึ่งข้าพเจ้าได้พบกับนายเสริมวิทย์เจ้าของสำนักงานเสริมวิทย์บรรณาคาร เพื่อนของนายไต๋ นายเสริม

วิทย์จึงได้ขอร้องนายไต๋ให้ช่วยเจรจากับข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้าช่วยเหลือเขา เขียนหนังสือให้เขาขายสักเล่ม จะเป็นหนังสืออะไรก็ได้ นายไต๋ได้ขอร้องข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา เพราะเห็นเป็นเรื่องเก่า ผู้คนรุ่นใหม่คงใคร่ที่จะรู้ เวลานั้นก็หลายปีมาแล้ว

มาบัดนี้ คุณปาล พนมยงค์ บุตรของท่านปรีดีได้มาหาข้าพเจ้าที่บ้าน เผอิญเป็นระยะเวลาที่ข้าพเจ้าเจ็บด้วยความดันโลหิตสูง ขออนุญาตให้สำนักพิมพ์ *"สามัคคีธรรม"* พิมพ์หนังสือนี้ขึ้นอีก ข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้อง แต่ไม่มีต้นฉบับสักฉบับ บังเอิญอัมรินทร์ คอมมันตร์ บุตรเขยของข้าพเจ้าเขามีอยู่เล่มหนึ่ง ข้าพเจ้าเลยต้องยืมของเขามาแก้ทั้งคำผิดและคำนำบางตอน แต่ข้าพเจ้าก็กลับมาล้มทำให้กระดูกนิ้วมือแตก จึงต้องรอให้นายแพทย์รักษาให้หายเพื่อให้เขียนหนังสือได้ จึงต้องรอไปอีกสองเดือน บัดนี้อาการแตกของนิ้วมือนั้นพอค่อยยังชั่วมากแล้ว จึงเริ่มแก้คำผิดและแก้ทั้งคำนำบางตอน

ให้เหมาะสม

ข้าพเจ้าจะนำ "*เค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านปรีดี*" และ "*ท่านปรีดีเท่าที่ข้าพเจ้ารู้จักทั้งเคารพและนับถือ*" มาเสนอต่อท่านผู้อ่านอีกครั้งหนึ่ง

สมัยนี้ทุกประเทศจะซ้ายหรือขวา กลุ่มรัสเซียหรืออเมริกา ล้วนหลงหรือเจริญมากแล้ว ยอมรับกันว่าในเรื่องเศรษฐกิจต้องมีการวางแปลน Planning เหมือนกับการสร้างบ้านสร้างโรงงานก็ต้องวางแปลนไว้ก่อน แปลนนี้บางทีก็เรียกว่า แผนผัง บางคราวก็เรียกว่า โครงการ หนังสือพิมพ์สมัยนี้ใช้กันเกร่อว่า โครงการพิพัฒนาการบ้าง วิวัฒนาการบ้าง ตามแต่ผู้เขียนจะเห็นว่าคำใดจะเหมาะที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเป็นตัวหนังสือให้คนอื่นเข้าใจว่าสิ่งนั้น ๆ ที่เขียนไว้มุ่งให้หมายถึงอะไร ส่วนคำว่าแผนผังนั้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์[๑] ในคณะเศรษฐศาสตร์ก็มีวิชาที่สอนอยู่วิชาหนึ่ง เรียกว่า "*แผนผังเศรษฐกิจ*"

---

๑. เมื่อก่อนนี้เรียกว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

ข้าพเจ้ามีหนังสือเก่าอยู่เล่มหนึ่ง คือเก่าสำหรับเวลานี้ แม้หนังสือนี้จะเขียนและข้าพเจ้ามีมาหลายปีแล้วก็ตาม เพราะโลกหมุนเร็ว ของใหม่ ๆ มีขึ้นเยอะ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่ามีประโยชน์อยู่ ว่าง ๆ ก็เอามาอ่านซ้ำ ๆ ซาก ๆ เหมือนกับหนังสืออื่น ๆ อ่านเพื่อฆ่าเวลาก็มี เพื่อทบทวนความรู้ก็มี แล้วแต่อารมณ์จะให้เอาอย่างไร หนังสือนี้มีชื่อว่า The Principles of Economic Planning แต่งโดย W. Arthur Lewis หนังสือนี้มีร้อยกว่าหน้าเท่านั้น ท่านลิวส์ได้กล่าวเริ่มบทที่หนึ่งว่า ทำไมจึงต้องมีการวางแปลน แล้วพิจารณาบทอื่น ๆ เป็นลำดับไป จบเอาด้วยบทว่าควรจะวางแปลนกันอย่างไร แต่ท่านลิวส์ก็ไม่ได้วางแปลนอะไรไว้ ท่านมุ่งชี้ให้เห็นว่า การวางแปลนเศรษฐกิจเป็นของจำเป็น จะเป็นพวก Laissez faire ปล่อยให้การเป็นไปของมันเอง หรือจะเป็นพวกโซเชียลลิสม์ในระบอบประชาธิปไตย ระบอบเผด็จการ ระบบใด ๆ ก็ตาม เรื่องการวางแปลนเศรษฐกิจถือกันในบัดนี้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด

การวางแปลนเศรษฐกิจเป็นงานเทคนิค ไม่ใช่ลัทธิ ก่อน ๆ เมื่อรัสเซียหลังจากปฏิวัติแล้ว ซึ่งขณะเวลานั้นเรียกได้ว่ารัสเซียยังอยู่ล้าหลังประเทศอื่น ๆ อยู่มาก รัสเซียได้วางแปลนในทางเศรษฐกิจ กำหนดระยะเวลาไว้ว่า ภายในเวลา ๕ ปี เรียกว่าทำกันให้ทันตาเห็น รัสเซียจะทำอะไรได้สำเร็จบ้าง เมื่อวางแปลนแล้วรัสเซียก็ลงมือทำงาน รัฐบุรุษของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งนักเศรษฐกิจสมัยนั้นหัวเราะเยาะรัสเซียดูถูกเอา หาว่าเป็นเรื่องโฆษณาทำกันเล่น ๆ พูดตรง ๆ ว่าทั้งโม้ทั้งอวดดี แต่รัสเซียก็ทำตามแผนผังที่วางไว้ เมื่อครบเวลาที่กำหนดเขาก็พิจารณาว่างานที่ทำตามโครงการตามแปลนนั้น ได้ผลไม่ได้ผลเพียงไร สิ่งไรดีก็พยายามทำให้ดียิ่งขึ้นไป สิ่งไรไม่ดีก็แก้ไขทำให้ดีเสีย แล้วรัสเซียก็วางโครงการระยะสองอีกห้าปีต่อไปอีก ประเทศอื่น ๆ ก็ยังยิ้มเยาะอยู่อีก ทุกห้าปีเมื่อหมดโครงการอันหนึ่ง รัสเซียก็วางและทำโครงการอันอื่นต่อเรื่อยไป ขณะนั้น ฮิตเลอร์ มุสโซลินี กำลังดำเนินบทบาทในโลก

ยุโรปข่มประเทศโน้นประเทศนี้อย่างมาก รัฐต่างๆ จึงไม่ค่อยสนใจรัสเซียเท่าไรนัก เยอรมันสมัยฮิตเลอร์มีอำนาจนั้น ก็มีแผนการเร่งรัดการผลิตอยู่มิใช่น้อย ถึงจะไม่ได้ประกาศเป็นโครงการแต่เยอรมันมีแผนมีแปลนในการทำอย่างอื่นนอกจากเศรษฐกิจ เยอรมันมุ่งไปในทางที่จะครองโลก ไม่มุ่งทำแต่เฉพาะการเศรษฐกิจภายในบ้านเมืองของตน แต่เพื่อความยิ่งใหญ่ของเยอรมัน ทุกสิ่งทุกอย่างมุ่งไปในการเสริมกำลังรบ ต้องการบุก ยึดครอง วางระบบการปกครองของประเทศต่างๆ ในโลกเสียใหม่ให้อยู่ภายใต้ร่มธงสวัสดิกะ ระบบโตตาลิตาเรียน เผด็จการทุกแขนงงาน ลัทธิตามผู้นำ เชื่อผู้นำ[1] ลัทธินี้ได้รับการเลียนแบบในประเทศต่างๆ เฉพาะอย่างยิ่งในอเมริกาใต้ ทางเอเชีย ญี่ปุ่น ซึ่งเขามีแผนการณ์ครองโลกเอเชีย อย่างน้อยในภาคเอเชียนี้ ทางประเทศไทยเราในสมัยนั้นก็เชื่อในอิทธิฤทธิ์ของผู้นำเลียนแบบอย่างเขา แต่ไม่ยักเรียนในเรื่องการ

---

๑. จอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยนำเข้ามาใช้ในไทย แต่ล้มเหลว

ทำงานจริงอย่างเยอรมันหรือญี่ปุ่นเขาเลย

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้น ฝ่ายที่มีแผนการณ์คิดเตรียมอะไรไว้ก่อน เฉพาะอย่างยิ่งกำลังรบ ฝ่ายนั้นจึงได้เปรียบ สัมพันธมิตรรู้สึกตัวว่าเสียเปรียบเพราะไม่ได้เตรียมอะไรไว้เลย จึงต้องเป็นฝ่ายถอย แล้วพยายามตรึงถ่วงเวลา เอาเวลานั้นมาหยุดหายใจ แล้วระดมกำลังความคิดวางแผนการณ์ และทำการสร้างทั้งอาหารและอาวุธยุทธภัณฑ์ สัมพันธมิตรได้ความช่วยเหลือจากสหรัฐซึ่งไม่ถูกคุกคามมาแต่แรกเริ่มสงคราม ถึงจะมาถูกคุกคามเมื่อญี่ปุ่นระเบิดเพิร์ลฮาร์เบอร์เข้าเป็นฝ่ายสงครามกับเยอรมัน ก็เป็นเวลาหนึ่งปีกว่า ต่อมาจากสงครามเริ่มแรกในยุโรปอย่างแรง สหรัฐไม่ได้รับการกระเทือนจากภัยทางอากาศอย่างไรอย่างหนึ่ง จึงทำการผึกผู้คนสร้างอาวุธ ผลิตสิ่งของที่เป็นอาหาร โดยการระดมปลูกพืชธัญญาหารเป็นการใหญ่ เปิดอู่ต่อเรือแล้วระดมสร้างเรือ สร้างยานพาหนะขนส่งทางบก ทางอากาศ สหรัฐทำได้สะดวกสบาย เพราะไม่

ต้องกังวลกับภัยทางอากาศเหมือนอังกฤษ เยอรมัน ญี่ปุ่น ชนชาวสหรัฐเป็นผู้ทำงานจริง ทำงานตามแผนผัง ตามหลักวิทยาศาสตร์อยู่แล้วในเวลาปกติ ก็หันไปใช้ความรู้วางแผนผังโครงการสร้างสรรพสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในเวลาสงครามขึ้นทันที ในระยะเวลาต่อมาเมื่อทำงานได้ผลสำเร็จ สหรัฐเริ่มแจกจ่ายอาวุธ อาหาร เตรียมการบุกและรบ มอบสิ่งต่าง ๆ ให้สัมพันธมิตรทุกประเทศ คือให้แก่ อังกฤษ รัสเซีย และหน่วยเสรีของรัฐที่ถูกยึดครอง พวกพรรคใต้ดิน หักเอาพักเดียว เยอรมัน ญี่ปุ่น อิตาลีซึ่งเตรียมมาถึงจะก่อนสงคราม แต่ได้ใช้ไปหมดแล้ว และเตรียมใหม่ก็ทำไม่ได้ เพราะบ้านเมืองมีภัยทางอากาศได้รับภัยเป็นประจำ สิ่งที่มีทั้งผู้คนก็ร่อยหรอลงไป กำลังจึงหมด และอักษะก็เลยต้องยอมแพ้ ยอมจำนน ทั้งนี้ทั้งนั้นย่อมได้บทเรียนว่า ไม่ว่าจะกระทำการใด ๆ ต้องมีการวางแผนการณ์ มีโครงการและดำเนินการตามโครงการที่วางไว้ ส่วนรัสเซียซึ่งชื่อจริงยืดยาวว่าพวกรีบับลิกแห่งโซเชียลลิสม์

โซเวียตทั้งหลายรวมกันเรียกกันสั้น ๆ ว่า โซเวียต ก็ได้นั้น เมื่อเยอรมันคุกคามเขาก็สู้ แต่เพราะไม่ได้เตรียมในเรื่องสงครามไว้จึงต้องเป็นฝ่ายถอยถ่วงครั้นสหรัฐเข้าร่วมเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยกัน ได้ตรึงแนวรบป้องกันการรุกต่อไปไว้ได้ ก็มีเวลาหายใจมีเวลาระดมคนระดมกำลังทำงาน ชั่วระยะเวลาสองปีเศษพร้อมด้วยสัมพันธมิตรรัสเซียก็ตีโต้เยอรมันแตกถอยไม่เป็นกระบวน ในที่สุดเยอรมันต้องแพ้ไป รัสเซียไม่หยุดยั้งดีใจที่ชนะสงคราม ปล่อยผู้คนให้สำราญ เขาคิดการก้าวหน้ามุ่งบำรุงกิจการต่าง ๆ อย่างใหญ่ ที่นี้ไม่เอาเฉพาะการเศรษฐกิจ เอาทั้งเศรษฐกิจทหารและอื่น ๆ มุ่งต่อการครองโลกเหมือนกับเยอรมันและประเทศอื่น ๆ แต่สมัยก่อน ๆ เหมือนกัน ให้สานุศิษย์เข้าร่วมอยู่ภายใต้ร่มธงของค้อนและเคียว สัญญลักขณ์แห่งคนงานช่างตีเหล็กและชาวนาผู้เกี่ยวข้าว สงครามเสร็จรัสเซียไม่หยุดยั้ง ไม่เพ้อเจ้อ รีบกวาดคนมีประโยชน์ทั้งโรงงานเอาไปใช้มากที่สุด จีนแดงก็เอาอย่าง ไล่จีนเจียงไคเช็คเสียตกทะเลเพราะเห็นแก่กิน ทั้งสอง

ประเทศก็รุดหน้ามาก วางโครงการในเรื่องต่าง ๆ ปฏิบัติติดตามดูผล ดีก็ทำให้ดียิ่ง เสียก็แก้ให้ดี สัมพันธมิตรอื่นมัวดีใจในการชนะสงคราม สนุกสำราญ ฉลองชัยชนะ โอ้อวดความมีชัย ปล่อยตัวมานานมาไหวตัวรู้สึกตัวก็เมื่อพวกที่ไม่ประมาทเดินก้าวหน้าไปไกลแล้ว แต่พวกที่เพลินไปเมื่อรู้สึกตัวได้ก็หยุดเพลินเริ่มตั้งต้นเร่งทั้งทางเศรษฐกิจ การทหาร และอื่น ๆ วางโครงการกันเต็มที่ แต่บางพวกยังหลงเพลินอยู่ในขณะนี้ก็มี

พวกที่เคยหัวเราะเยาะเรื่องโครงการไม่หัวเราะเยาะต่อไปอีกแล้ว ยอมรับว่าเรื่องโครงการเป็นเรื่องสำคัญจะต้องพิจารณา จะต้องกำหนดและปฏิบัติตาม

อันที่จริง เรื่องโครงการนี้แต่เดิม ๆ ก็เคยวางกันมา แต่เป็นเรื่องโครงการแผ่อำนาจปกครองการทำชาติให้เข้มแข็ง ไม่เฉพาะการจะรับข้าศึก แต่การจะรุกยึดครองเขตที่เห็นว่าควรจะครองด้วย เป็นเรื่องทหารมากกว่าเรื่องเศรษฐกิจ

ปัจจุบันการทหารการเศรษฐกิจเป็นอย่างเดียวกัน ทหารไม่มีเครื่องจักรยนต์ก็เคลื่อนไหวไม่สะดวก อาวุธยุทธภัณฑ์จะทำขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าพลเมืองไม่ทำให้ ยิ่งกว่านั้นถ้าไม่มีอาหาร ท้องทหารก็หิว ทหารจะมีกำลังได้อย่างไร เรื่องคิดว่าตียึดได้ที่ไหนก็ได้อาหารหล่อเลี้ยงที่นั่นนั้นหมดสมัย ถ้าข้าศึกเผาผลาญทำลายหมดก็ไม่มีอาหารหล่อเลี้ยง กล่าวกันว่า ที่นะโปเลียนพ่ายแพ้รัสเซียโดยรัสเซียไม่ต้องรบ เพียงใช้หน่วยเผาหมู่บ้าน เผาฉาง โรงโม่ เผาหมดแล้วก็ถอย นะโปเลียนติดตามไปมีข้าวสาลีเป็นเมล็ดมีเปลือกอย่างข้าวเปลือก เพราะนึกว่าจะมีโรงโม่บ้างไม่ได้เตรียมโรงโม่ไป รัสเซียเผาโรงโม่เสียหมดทหารนะโปเลียนก็ไม่รู้ว่าจะเอาอะไรสีข้าวสาลีเอาเปลือกออกโม่แป้งทำขนมปัง ทหารนะโปเลียนเลยประสบอุปสรรคเกี่ยวกับท้องทหาร เนื้อไม่มีก็ต้องฆ่าม้าที่ใช้เป็นพาหนะ ที่จริงนะโปเลียนเตรียมการไว้มากถ้าเอาแป้งไปทางไกลแป้งอาจเสีย พึ่งข้าวในไร่นาหรือในฉางของรัสเซีย รัสเซียก็คงทำลายเสีย ฉะนั้นเอาเป็นข้าวเปลือกไปเก็บได้

นาน ไปสี่แล้วโม่เอาข้างหน้าเพราะคิดจะหาโรงสีโรงโม่ได้ เชื่อว่ารัสเซียคงไม่ทำลาย เพราะเป็นสิ่งปลูกสร้างถาวร แต่รัสเซียก็ทำลายเสีย เลยแผนการณ์พลาดไป พลาดไปเพราะคิดไม่ถึง นอกจากการประสบอุปสรรคเรื่องเสบียงอาหารก็ยังพบกับเรื่องดินฟ้าอากาศซึ่งสำคัญอยู่ แต่อากาศจะหนาวรุนแรงอย่างไรถ้าทหารมีการกินและอยู่บริบูรณ์ ร่างกายก็ทนต่ออากาศนั้น ๆ ได้ความสำคัญจึงอยู่ที่พลังหรือท้อง

ทุกวันนี้ ทุกคน เว้นแต่คนเป็นโรคไม่ชอบทำงาน พวกกร๊ิดกราย พวกหลังยาวเท่านั้น ทุกคนรู้สึกจำเป็นจะต้องทำงานตามแผนการณ์ตามโครงการส่วนบุคคลของแต่ละคน สำหรับหมู่ชนเป็นคณะตามท้องถิ่น ตามอาชีพ ก็ต้องมีโครงการ รัฐจึงต้องมีโครงการเป็นส่วนรวมเช่นเดียวกัน โครงการของรัฐนั้นมีขอบเขตกว้างขวางยากที่จะอุปมาอุปมัยได้และจะต้องจัดซอยเป็นโครงการใหญ่เล็กลดหลั่นหรือแบ่งแยกตามชนิดของงานแล้วแต่จะวาง

จุดประสงค์ที่จะให้บรรลุถึงอะไรก่อนอะไรหลัง ภายในระยะเวลาเท่าไร อเมริกันมักจะพูดว่าต้องรู้ Know How, Know When, Know Where, และ Know, ต่างๆ จะมาพูดคุยกันอย่างสนุก ๆ หรือจะเขียนอย่างชนิดปากกาพาไปเล่นสำนวนโวหารเป็นพลความไร้แก่นสารนั้นไม่ได้ขึ้นไม่ก้าวหน้าไม่ปรับตนให้ดีก็ตกเป็นทาสคนรับใช้เขาเท่านั้น เรื่องโครงการจึงเป็นเรื่องสำคัญที่กล่าวถึงกันมากในสมัยปัจจุบันนี้ แต่เรื่องโครงการนี้คนไทยผู้หนึ่งก็ได้เคยเสนอความคิดเป็นเวลามากว่า ๔๐ ปีแล้ว แต่พอเสนอเป็นเค้าโครงเท่านั้นก็เลยถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไป คนไทยผู้นี้คือ *"ท่านปรีดี"* ท่านปรีดีเขียนเค้าโครงการเศรษฐกิจเพราะพรรคพวกและผู้ใหญ่ในบ้านเมืองไทยสมัยนั้นเชื่อในสมองท่าน เชื่อในวิชาความรู้ที่ท่านได้ศึกษามาเป็นอย่างเยี่ยมนั้น เชื่อว่าท่านเสนอเค้าโครงได้ แต่พอท่านเขียนเสนอนิดหน่อยเท่านั้นก็เกรงกันว่าท่านจะเดินเร็วเกินไป จะก้าวหน้าไปไกลกว่าคนอื่น ก็เลยบั่นทอนประณามท่านอย่างเสียหาย เป็นเรื่องอิจฉาริษยาอย่างเดียวเท่านั้นเพราะใน

เวลาต่อ ๆ มา สิ่งที่ปรากฏอยู่ในเค้าโครงของท่านปรีดี รัฐบาลต่อ ๆ มาก็รับมาทำทั้งสิ้น เป็นรูปร่างซึ่งเห็นได้ขณะนี้ เช่น สหกรณ์ ขณะนี้ก็แตกแขนงออกไปหลายรูป จนจัดตั้งกันเป็นกระทรวงสหกรณ์ แต่จะตั้งเพื่อกินตำแหน่ง เงินเดือน หรืออะไร ข้าพเจ้าคิดว่าทุกคนวิจัยผลงานของกระทรวงนี้ได้ดี ธนาคารชาติก็ได้ตั้งขึ้น การประกันสังคมก็เป็นกรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีคณะสังคมศาสตร์ คำว่าสังคม ซึ่งมุ่งจะแปลว่า โซซิตี้ มูลศัพท์ของโซเชียลลิสม์ จึงดูเป็นคำไม่แสลงหูแล้ว แต่สังคมที่ตั้ง ๆ นี้ผู้ตั้งก็ดี ผู้ดำเนินงานก็ดี จะเจตนาอย่างไร จะเป็นสังคมจริงหรือถังขยะ เราท่านทุกคนพึงพิจารณาเอาเองเถิด

เมื่อท่านปรีดีเป็นแปลนเนอร์ไทยคนแรก ถึงท่านจะเขียนเป็นเพียง *"เค้า"* โครงการยังไม่เขียนเป็นโครงการขึ้นมา แต่ก็นับว่าท่านได้วางฐานไว้ให้คนชั้นหลังคิด และพิจารณาดำเนินงานต่อไป

ข้าพเจ้าอยากเห็นคนไทยทุกคนทำตนเป็นคน

ก้าวหน้า รักทำงานอย่างจริง ๆ ไม่ใช่พูดแต่ปาก เรื่องรักชาติบ่วยการพูด ถ้าเราทำงานจริงให้ชาติเจริญ คนไทยเจริญ เราก็รักชาติของเราอยู่นั่นเอง ดีกว่าคนที่พูด ๆ แต่ไม่ทำประโยชน์อะไรเลย

หนังสือเกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านปรีดี มีผู้เรียบเรียงพิมพ์ขายอยู่คือ หนังสือของไสว สุทธิพิทักษ์ ซึ่งเขียนจากมลายูมาพิมพ์ที่นครศรีธรรมราช กล่าวชีวประวัติของท่านปรีดีไว้ดี และวิพากษ์วิจารณ์เค้าโครงการของท่านปรีดี และข้อโต้แย้งของพระปกเกล้า ฯ (ซึ่งความจริงเป็นข้อโต้แย้งของผู้ใกล้ชิดกับพระปกเกล้า ฯ มากกว่า) ไว้ละเอียด ควรหาอ่านดู สำหรับท่านที่อยากอ่านเพียงข้อโต้แย้งของพระปกเกล้า ฯ ต่อเค้าโครงการของท่านปรีดี ก็ยังมีหนังสืออีกเล่มหนึ่งไม่บอกชื่อผู้แต่ง เพราะเป็นการคัด ไม่ใช่ทำใหม่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าผู้พิมพ์ ๆ แจกกันระหว่างพวกพ้อง อ่านก็ได้ประโยชน์เหมือนกัน

เหตุการณ์ที่ผ่านมาหลายปีแล้ว พิสูจน์ให้เห็น

ประจักษ์แน่ว่า ความคิดของใครผิดของใครถูก ไม่จำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องบอก เห็นกันได้อยู่อย่างชัด ๆ

ถ้าท่านผู้อ่านอ่านหนังสือนี้มีความเข้มแข็งเกินขึ้น ตื่นจากภวังค์ มาช่วยกันทำงานร่างโครงการก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ ข้าพเจ้าจะปลื้มปีติ และเห็นว่าสิ่งที่ข้าพเจ้าหวัง คือ ความเจริญสุขของทุกคนได้บรรลุก้าวหน้าไปอีก

ท่านจะเป็นขวาเป็นซ้าย ดิกเตเตอร์หรือไม่เป็นก็ตามเถิด จะใช้นามสมญาว่า โซเชียลลิสม์ สังคมเป็นใหญ่ ประชาธิปัตย์ ประชาชนเป็นใหญ่ แนวร่วมสันติผู้ใฝ่สงบหรืออะไรอื่นก็ตามเถิด ขอให้ท่านเป็นคนทำงานจริง อย่าโกงอย่าโกหกก็แล้วกัน

เดือน บุนนาค

ข้าพเจ้ารู้จักกับท่านปรีดี

ท่านปรีดี คุณหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ยศขั้นอำมาตย์ตรีนั้น บางท่านก็เรียกว่า *ด๊อกเตอร์ปรีดี* ผู้นับถือในวิชาของท่านเรียกสั้น ๆ ว่า *อาจารย์*หรือ*ท่านอาจารย์* ท่านแปลกสมัยยศนายพันตรี เคยเรียกว่า *คุณหลวงประดิษฐ์* หรือ *อาจารย์* พอท่านแปลกเป็นนายกรัฐมนตรีและจอมพล ก็เลยให้สมญาท่านปรีดีใหม่ว่า *นายปรีดี ขรัวท่าข้าง* หรือ *ตาขรัว* บ้าง คนเลยเอาอย่างท่านแปลกไปก็มี ควรสังเกตว่าการจะเรียกท่านปรีดีอย่างไรนั้น แล้วแต่สมัยท่านรุ่งเรือง

หรือสมัยท่านตกตา การเรียกอย่างไรเป็นปรอทวัดความเคารพนับถือซึ่งขณะหนึ่งมี อีกขณะหนึ่งไม่มี เป็นการแสดงความ *ไม่เสมอต้นเสมอปลาย*

ท่านผู้อ่านคงอยากรู้ว่าข้าพเจ้าเรียกท่านอย่างไร ข้าพเจ้าก็ยินดีจะเล่าลำดับเรื่องนี้ให้ท่านฟัง ข้าพเจ้าเรียกท่านปรีดีว่า*นายปรีดี*ก่อน ต่อมาเรียกว่า *อาจารย์* แต่เวลาพูดกับคนอื่น ข้าพเจ้าเรียกว่า "*ท่าน*" เฉย ๆ เรียงความเป็นลำดับดังนี้

ข้าพเจ้าไปถึงฝรั่งเศส เมืองเกรอนอเบลอ เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๔๖๕ ข้าพเจ้าเกิด พ.ศ. ๒๔๔๘ จึงมีอายุขณะนั้นเพียง ๑๗ บีเต็ม ข้าพเจ้าพบกับท่านปรีดีเมื่อ เมษายน ๒๔๖๗ เวลานั้นอายุข้าพเจ้าเพียง ๑๙ ข้าพเจ้าได้พบกับท่านปรีดีก็เพราะเสด็จพระองค์เจ้าจรูญฯ อัครราชทูตไทยขณะนั้นได้เรียกพวกนักเรียนฝรั่งเศสไปประชุมกันที่ปารีส นักเรียนได้ไปประชุมกันทั้งสิ้น ๔๖ คน ก่อตั้งสมาคม ซึ่งมีชื่อว่า ส.ย.า.ม. ย่อมาจากสามัคยานเตราสมาคม เจ้านายที่ทรงให้ความอุปถัมภ์แก่สมาคมครั้งนั้น มี ๑. พระปกเกล้าฯ (ขณะนั้นเป็น

กรมขุนสุโขทัย) ๒. กรมกำแพง ฯ (ขณะนั้นเป็นกรมหลวง) ๓. และท่านอัครราชทูต (เรียกสั้น ๆ ว่าพระองค์เจ้าจรูญ ฯ) เวลาที่ข้าพเจ้าพบกับท่านปรีดีเมื่อเมษายน ๒๔๖๗ ข้าพเจ้าจะเรียกท่านว่ากระไร ข้าพเจ้าไม่มีหลักฐานอ้างอิง แต่เดือนธันวาคม ๒๔๖๗ ข้าพเจ้าได้เขียนจดหมายถึงคุณพ่อข้าพเจ้ากล่าวว่า *"เมื่อเดือนที่แล้วมานี้ (ตุลาคม) นายปรีดีเขาได้มาที่เมืองเกรอนอเบลอ เขาเห็นการเล่าเรียนของผมเข้า เขาเลยออกความเห็นให้ผมขอเข้าสอบเดือนมีนาคม ผมได้เอาเรื่องไปบอก ม. เกแดล แกเห็นดีครับ"* อนุมานได้ว่าขณะนั้นข้าพเจ้าเรียกท่านปรีดีว่า *"นายปรีดี"* ข้าพเจ้าได้เรียกท่านปรีดีว่า *"นายปรีดี"* อีก ดังปรากฏในหนังสือของข้าพเจ้าเองถึงคุณพ่อข้าพเจ้าลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๔๖๘ ความตอนหนึ่งว่า *"เมื่อปลายเดือนธันวาคมศกนี้ ผมได้เข้าไปปารีส เพื่อส่งเสด็จอัครราชทูตกลับกรุงสยาม ผมได้พบนายปรีดี แกบอกว่าถ้าผมติดขัดอย่างหนึ่งอย่างใดให้บอกให้แกทราบ แกจะช่วยเหลือให้"* ในหนังสือนี้ยังมีข้อความอีกตอนหนึ่งว่า *"นายปรีดีได้เชิญพวกผมไปรับประทานอาหารจีน"* ข้าพเจ้าและพวกถูก

ท่านปรีดีหว่าน ชักจะทึ่งในท่านปรีดีขึ้นมา

เมื่อสามัคยานเตราสมาคมได้เปลี่ยนชื่อเป็น สามัคยานุเคราะห์ ประชุมกันที่ ชาร์แตรทส์ เมื่อ กรกฎาคม ๒๔๖๘ นักเรียนไทยที่ฝรั่งเศสมาร่วมประชุม ประมาณ ๕๐ คน ในจดหมายของข้าพเจ้าลงวันศุกร์ที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ถึงคุณพ่อข้าพเจ้าตอนหนึ่งมีความว่า "*การประชุมได้ดำเนินไปด้วยการเรียบร้อย และได้ผล คือ ความพร้อมเพรียงสามัคคีของพวกนักเรียน ไม่มีการถือเหล่า ถือพวก ถือฝ่าย จนถึงกับทูลกระหม่อมกรมขุนสงขลา ฯ (สมเด็จพระราชบิดา) ซึ่งได้เสด็จมาเยี่ยมรับสั่งว่า "ถ้าพวกนักเรียนรู้จักพร้อมเพรียงกันเช่นนี้ ต่อไปในภายหน้าแล้ว ท่านจะต้องเป็นกำลังอันสำคัญของบ้านเราอันหนึ่ง*" ข้าพเจ้าจำและเขียนไว้ดังนี้เมื่อ ๒๔๖๘ คือ ๔๙ ปีมาแล้ว ในจดหมายที่ข้าพเจ้าเรียนให้คุณพ่อของข้าพเจ้าทราบว่า "*อาศัยโดยความดูแลอันละเอียดสุขุมของ นายปรีดี พนมยงค์ ท่านสภานายกประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ซึ่งเวลานั้นกำลังจะเข้าสอบหมอกฎหมาย* (Docteur en Droit) *พวกที่มาประชุมต่างได้รับความสุขพร้อมทั่วทุกคน นายปรีดีได้บอกผมว่า เมื่อเวลา*

แกสอบกฎหมายภาคหนึ่งที่เมืองไทยคุณพ่อได้เป็นกรรมการสอบของแก คุณพ่อคงจำแกได้ แกจะกลับกรุงเทพฯ ในราวปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ตอนเดือนสิงหาคม พอได้รับตำแหน่งหมอกฎหมายแล้ว" (อักขระวิธีเป็นของข้าพเจ้าสมัย พ.ศ. ๒๔๖๙)

ในจดหมายของข้าพเจ้าถึงคุณพ่อลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ ข้าพเจ้าได้เรียกท่านปรีดีเป็นคุณปรีดียกย่องขึ้นมาหน่อย มีความตอนหนึ่งดังนี้ *"ที่ฝรั่งเศสเวลานี้มีคนเรียนกฎหมายอยู่ราว ๑๕ คน คนที่ขึ้นหน้าก็คือคุณปรีดี เวลานี้กำลังทำ* Doctorat *ภาคสอง (แผนกคนฝรั่งเศส* de la République*) ถ้าแกสอบได้ก็สำเร็จ และจะเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ตำแหน่ง* Docteur en Droit *(แผนกคนฝรั่งเศส* de la République*) ถัดมาก็มี ถวิล อรรถยุติ แกกำลังจะเข้าเรียนปีที่สามของ* Licence *และต่อมาพวกที่จะอยู่ห้องสองก็มี ศุภวาร ประยูร และเทอด พวกที่จะไปอยู่ห้องที่หนึ่งก็มี อาบ อุภัย เอ็ด ณ บ้อมเพ็ชร ผม และอีกสองสามคนซึ่งผมไม่รู้จักชื่อ"*

ข้าพเจ้าขอขยายชื่อของท่านพวกที่กล่าวชื่อมานี้

สักหน่อย *"คุณปรีดี"* นั้นไม่ต้องกล่าว ทุกคนรู้จักกันแล้ว ถวิล อรรถยุติ มีบรรดาศักดิ์เป็น หลวงวิสูตรอรรถยุติ เวลานี้ใช้ชื่อว่า นายวิสูตร อรรถยุติ เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ *"ศุภวาร"* นั้นคือ คุณหลวงภัทรวาที (ศุภวาร วารศิริ) เคยเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศต่าง ๆ *"ประยูร"* นั้นคือ คุณประยูร บูรณศิริ เคยเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่แห่งธนาคารชาติ เวลานี้ถึงแก่กรรมแล้ว *"เทอด"* นั้นคือ คุณเทอด บุนนาค คหบดีผู้ซึ่งไม่ชอบลงใคร ไปเมืองนอกทุกสองปี *"อาบ"* คือคุณอาบ คอมันตร์ บุตรเจ้าคุณพิพากษา ซึ่งนักเรียนเตรียมธรรมศาสตร์รู้จักดีในสมญาว่า ครูอาบ หรือมองซิเออร์เลอแบง อาจารย์ผู้ปกครองซึ่งเคยลงอาญาเฆี่ยนนักเรียนเตรียมที่ประพฤติไม่ดี แต่ไม่ปรากฏว่าใครเกลียดท่านเลย เสียดายกันในการที่ท่านเก็บตัวเสีย และก็ได้ถึงแก่กรรมแล้ว *"อุภัย"* ก็คือ ด๊อกเตอร์หรืออาจารย์อุภัย พินทุโยธิน อาจารย์ลัทธิเศรษฐกิจและพ่อค้าหมูเอ็ด ณ บ้อมเพ็ชร นี้ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเขียนรายงานผิดความจริง ความจริงเอ็ดเรียนทางพิสูจน์หลักฐาน ต่อมา

ได้รับราชการกรมตำรวจ ยศนายพันมานานแล้ว แต่อ่อนแอ เจ็บบ่วย จึงห่างไกลจากราชการไป เลยไม่ได้ใหญ่โตอย่างคนอื่น ๆ เขา

ในจดหมายลงวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๔๖๘ ข้าพเจ้าขณะนั้นเข้าเรียนปีที่ ๑ ของคณะนิติศาสตร์ ได้ให้คำมั่นต่อคุณพ่อของข้าพเจ้าว่า "*ผมจะต้องเอาคะแนน* Assez bien) *ดีพอใช้ หรือ* Bien *ดีให้ได้ คะแนนนี้ในฝรั่งเศสเวลานี้มีอยู่สามคนเท่านั้นที่เคยได้ "ปรีดี พนมยงค์" "ถวิล อรรถยุติ" "ศุภวาร วารศิริ"* ข้าพเจ้าต่อมาสอบได้ที่หนึ่งและได้เกียรตินิยมดีมาก (Très bien) ทั้งปีที่หนึ่ง ปีที่สอง และปีที่สาม

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ มีเรื่องยุ่ง ๆ เกี่ยวกับนักเรียนไทย ซึ่งท่านปรีดีเป็นนายก เวลานั้นท่านแปลก ท่านทัศนัย ท่านควง ท่านตั้ว ท่านเดช ท่านประยูร ท่านชม และท่านอื่น ๆ เป็นพวกอาวุโส ข้าพเจ้านั้นรุ่นยูเนียร์ ได้แต่ฟัง ก็อดไม่ได้ที่จะรายงานให้คุณพ่อของข้าพเจ้าทราบ ว่านักเรียนไทยเกิดขัดแย้งกับท่านเอกอัครราชทูตอย่างไร ขอนำบันทึกของข้าพเจ้าในสมัยเมื่อ

ข้าพเจ้ามีอายุ ๒๑ ปี สอบได้ปีที่ ๑ ของคณะนิติศาสตร์ ของฝรั่งเศสได้แล้วมาให้ท่านวิจารณ์ว่าความรู้สึกขณะอายุ ๒๑ ของข้าพเจ้านั้นเป็นอย่างไร ท่านพวกอายุ ๒๑ ปัจจุบันอาจมีความคิดรุนแรงยิ่งกว่าข้าพเจ้าก็ได้ ข้าพเจ้าได้เขียนหนังสือกราบเท้ามายังคุณพ่อของข้าพเจ้าเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๖๙ ความใน ป.ล. มีดังนี้ *"เรื่องพระองค์เจ้าจรูญกับนักเรียนไทยซึ่งผมเล่ามานั้น เล่ามาอย่างไม่ละเอียด อนึ่งการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวล้มสมาคมนั้นก็ถูก เพราะธรรมดา"* ผู้น้อยต้องนบนอบผู้ใหญ่เสมอ *"แม้ผู้ใหญ่จะผิดก็จริง แต่ถ้าพระองค์ (หมายถึงพระเจ้าอยู่หัว คือพระปกเกล้าฯ) จะมียุติธรรมดี ควรจะตัดสินพระองค์เจ้าจรูญที่ถูกฟ้องมาด้วย"*

แนบท้ายหนังสือนี้มีบันทึกของข้าพเจ้าดังนี้

นักเรียนไทยและพระองค์เจ้าจรูญฯ

ในระหว่างที่เกิดเรื่องนั้น ผมอยู่ที่ Marseilles ไปรับยนต์ สดำ ต่อเมื่อกลับ Paris จึงได้ทราบ

และได้เห็นผลของเรื่องอันนั้น

มูลเดิม นักเรียนไทยที่อังกฤษได้ส่งผู้แทนมาประชุมของนักเรียนไทยที่ฝรั่งเศส พร้อมด้วยความเชื้อเชิญให้นักเรียนที่นี่ส่งผู้แทนไปประชุมของเขาที่อังกฤษ ซึ่งจะมีในเดือนสิงหาคม ในระหว่างที่ประชุม ท่านสภานายก (ปรีดี) ได้อ่านจดหมายเชื้อเชิญที่นักเรียนทุกคนพร้อมเห็นดีที่จะรับคำเชิญอันนี้ จึงได้เลือกผู้แทน (ม.จ. ลักษ กับ ม.จ. ธัญ) รุ่งขึ้นสภานายกจึงเขียนจดหมายถึงอัครราชทูตเพื่อขออนุญาตให้นักเรียนทั้งสองซึ่งเป็นผู้แทนไปในการประชุมที่อังกฤษ ที่ทำเช่นนี้ก็เพราะนักเรียน*สองคนนี้ขึ้นแก่สถานทูต* ทูตไม่ยอมให้อนุญาต อ้างว่าสมาคมอังกฤษเป็นสมาคมไม่ดี *ไม่มีการปรานีปรานอม* ถ้านักเรียนสองคนนี้ไปจะได้รับความอับอาย

เรื่องเกิดใหญ่ขึ้น เมื่อได้รับคำตอบของทูตเช่นนั้น สภานายกก็ให้ประชุมและเอาคำตอบขึ้นอ่านให้ฟัง นักเรียนพร้อมเห็นว่าคำตอบอันนี้ไม่มีหลักฐาน พระองค์เจ้าจุมพตซึ่งเป็นพวกนักเรียนอังกฤษได้ลุกขึ้นยืนพูดว่าการที่ทูตพูดว่าพวกอังกฤษนี้เป็นการไม่จริงเลย ท่านขอ

ค้านว่าเป็นความเหลวไหล นายแนบผู้แทนอังกฤษก็ได้พูดทำนองเดียวกับพระองค์เจ้าจุมพต ตกลงเป็นว่าทูตไม่มีอำนาจที่จะห้ามไม่ให้นักเรียนฝรั่งเศสเข้าประชุมกับพวกนักเรียนอังกฤษ เพราะว่าทูตไม่ถูกกับเจ้าคุณภรตผู้ปกครองนักเรียนที่อังกฤษ ที่ประชุมจึงเขียนหนังสือถึงทูตอีกเป็นคำรบสอง ทีนี้ทูตอ้างว่าผู้แทนที่ที่ประชุมจัดไปนั้นเป็นนักเรียนของสถานทูต เขามีอำนาจที่จะห้ามไม่ให้ไปได้ และอีกอย่างหนึ่ง ทำไมไม่มาปรึกษาหารือกับเขาเสียก่อน

สภานายกก็เอาคำตอบให้นักเรียนดู เห็นว่าคำแก้ตัวอันนี้ไม่ถูก การส่งผู้แทนไปไม่ใช่เป็นของเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดเลย ตกลงจะส่งนักเรียนส่วนตัวไปแทน พอผมและเข็ม (คือ เข็ม ณ บ้อมเพ็ชร พี่ท่านผู้หญิงพูนศุข ภรรยาท่านปรีดี) จะไปอังกฤษจึงเลยรับปากว่าจะไปแทน มีนักเรียนอีกคนหนึ่ง ประยูร (คือ คุณประยูร ภมรมนตรี) รับปากจะไปเหมือนกัน เมื่อมีสามคนจึงทำความตกลง เป็นอันว่าประยูรและเข็มจะเป็นผู้แทน ผมนั้นจะไปแทนสมาคมสำหรับแผนกกีฬาต่าง ๆ

ต่อมาราชทูตได้มาดูการประชุม พูดติฉินนินทาพวกกรรมการต่างๆ วันนั้นฝนตกหนักท่านอุตส่าห์เดินตากฝนใส่หมวกแก๊บ จะกางร่มก็ไม่เอา เขาเชิญให้เข้าบ้านก็ไม่เข้า ท่านเดินตรวจสถานที่เกือบชั่วโมงแล้วก็กลับสถานทูต รุ่งขึ้นท่านเกิดทะเลาะกับคุณหลวง... คนทำงานของท่าน จนถึงกับเขาต้องลาออกกลับเมืองไทย มูลเหตุก็คือคุณหลวงเป็นเพื่อนของนายปรีดี (คุณหลวงผู้นี้คือ คุณหลวงวิจิตรวาทการ กิมเหลียง วัฒนปรีดา ซึ่งเคยเรียนกฎหมายที่เมืองไทยกับท่านปรีดี และคุณพ่อข้าพเจ้าเคยเป็นผู้สอบความรู้ท่านทั้งสอง)

ตอนหลังท่านเขียนจดหมายถึงสมาคม หาว่าเป็นบอลเชวิก กล่าวจะล้มสมาคมและอะไรต่ออะไรใหญ่โต เห็นว่าท่านโกรธอย่างที่สุด ท่านนั้นเรียนกฎหมายเป็นทนาย (ท่านอ้างอย่างนี้จริงเท็จอยู่ที่ท่าน)

เรื่องเกิดใหญ่ขึ้นทุกที ความต่อมาว่ารับสั่งให้ปรีดีมาสู้ความกับท่าน สมาคมเขียนตอบไปว่าท่านไม่ควรโกรธ สมาคมไม่ได้ทำอะไรผิดเลย แล้วเรื่องก็ซักราไป วันที่ ๑ สิงหาคม ผม เข็มไปขอ Visa–Passe=port ท่าน

ชมผมถึงการสอบแล้วก็พูดถึงเรื่องของท่านกับนักเรียน ท่านโกรธมากทีเดียว ท่านพูดเกือบชั่วโมงแล้วจึงทำ Passe = port ให้ผม (เมื่อก่อนวันที่ ๑ สิงหาคม Visa–Passe = port นั้น Secretary เป็นคนทำ) สำหรับเข็มนั้น ท่านรู้ว่าเขาจะไปประชุมอังกฤษ ท่านไม่ยอมทำหนังสือเดินทางให้ เข็มต้องเขียนหนังสือเป็นประกันไว้ว่า "*จะไม่ไปประชุมที่อังกฤษ*" ท่านจึงออกหนังสือเดินทางให้ สำหรับนายประยูรนั้นเขาไปขอหนังสือเดินทางที่ท่านเพื่อไปอังกฤษ ท่านไม่ให้ เพราะเขาจะไปประชุม เขาต้องไป Belgium ไป Holland จึงได้หนังสือเดินทางไปอังกฤษ

เรื่องถึงที่สุด วันที่ ๓–๔ ทูตได้พูดกับปรีดีและคณะกรรมการ ปรากฏว่าเรื่องจะถึงที่สุด ทูตแสดงความเสียใจสิ่งที่ทำมากับนักเรียน คณะกรรมการก็เหมือนกัน แต่ตอนหลังราชทูตรู้ว่านักเรียนได้เซ็นชื่อจะขอเงินขึ้น เลยพ้นเสียใหญ่ จัดการพ่องนักเรียนไปยังเมืองไทย เมื่อเห็นภัยมาถึงเช่นนี้ กรรมการพร้อมด้วยความเห็นของนักเรียนที่เป็นสมาชิกที่ได้เซ็นชื่อ จึงจัดนำความทูล-

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (พระปกเกล้า ฯ) ให้ทรงวินิจฉัยคำพ้องหา หนึ่ง ราชทูตโกงเงินหลวง เงินที่จ่ายสำหรับค่าเล่าเรียนของนักเรียน สอง ราชทูตได้ทำความเสียหายถูกเขาฟ้องฐานเป็นชู้ ศาลตัดสิน ๑๐๐,๐๐๐ ฟรังค์ สาม ในที่ประชุมสหชาติได้ทำความเสียหายให้แก่รัฐบาลไทย

ต่อมาได้รับข่าวว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ล้มสมาคม หาว่าเป็นซินดิเคต (Syndicate) เรียกให้ปรีดีกลับ แล้วโทรเลขไม่ให้กลับ สั่งให้ล้มสมาคมแล้วยังอนุญาตให้ตั้งขึ้นใหม่อีก จะจัดการเรียกทูตกลับ จะให้ ม.จ. วรรณ ไวทยากร มาเป็นทูตแทน พระองค์เจ้าจรูญพอรู้เรื่องเข้าแทบเป็นบ้า เขียนหนังสือถึงนักเรียนทำเป็นทีจะสั่งสอนและขอลากลับ แต่ความจริงการที่ท่านเขียนหนังสือเช่นนั้นจะมุ่งหมายถึงอะไรยังไม่มีใครเดาถูกได้

ป.ล. ตามความเห็นของผม ผมเห็นว่าผิดด้วยกันทั้งสองฝ่าย ผู้ใหญ่เมาอำนาจ ส่วนผู้น้อยก็นบนอบน้อยไป

ท่านปรีดีกลับเมืองไทยแล้ว ข้าพเจ้าได้ข่าวก็เลย

เรียนให้คุณพ่อของข้าพเจ้าทราบ มีข้อความในจดหมายของข้าพเจ้าถึงคุณพ่อลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๔๗๐ ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียนให้ท่านทราบเกี่ยวกับท่านปรีดีอีกดังนี้

"ปรีดี พนมยงค์ นั้น เวลานี้ผมได้ข่าวว่าแกทำงานอยู่ที่ศาลฎีกา และได้เป็นครูของโรงเรียนกฎหมาย ถ้าทำงานได้ดีมาก ผมควรจะเอาตามรอยแกดีหรือไม่ แต่ใจผมเกลียดต่อการเป็นครูเหลือเกิน บางทีในภายหน้านิสัยอาจเปลี่ยนได้"

และข้าพเจ้าก็เปลี่ยนนิสัยกลายเป็นครูจนได้ เพราะเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ข้าพเจ้าเรียนกฎหมายไทยอยู่ภาคสอง เวลานั้นโรงเรียนกฎหมายกลายเป็นคณะนิติศาสตร์ของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยไปแล้ว ท่านปรีดีเป็นอาจารย์สอนกฎหมายปกครองคน แรกสอนปีที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๗๔ ข้าพเจ้าก็เรียนกับท่าน ข้าพเจ้าก็เรียกท่านแต่บัดนั้นว่า *"อาจารย์"* พอเปลี่ยนการปกครอง ๒๔๗๕ แล้ว ท่านปรีดีก็เปลี่ยนฐานะข้าพเจ้าจากนักเรียนกฎหมายมาเป็นผู้สอนกฎหมายฝรั่งเศสแทน ท่านดูปลาตร์ สอนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายแทนท่านเอกูต์ซึ่งไปพักผ่อนยังต่างประเทศ แล้วเลยช่วย

เปลี่ยนคณะนิติศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มาเป็นมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เนื่องจากเป็นผู้สอนแล้วก็ยังได้ตำแหน่งเป็นเลขาธิการมหาวิทยาลัย ได้ค่าป่วยการเดือนละ ๒๐๐ บาทอีกด้วย การเป็นผู้สอนของข้าพเจ้าชั้นยูเนียร์ นักเรียนกฎหมายเรียกข้าพเจ้าว่า "*ครู*" เราสงวนคำว่า "*อาจารย์*" ไว้เรียกสำหรับท่านปรีดีเท่านั้น ศาสตราจารย์เวลานั้นยังไม่นิยมเรียก ดูครึ ๆ พวกฝรั่งเขาอยากเป็นก็ให้เขาเป็น เช่นศาสตราจารย์ดูปลาตร์ ฮัจเจสสัน และคนอื่น ๆ ใครอยากเป็นโปรเฟสเซอร์ก็เป็นเถิด แต่เวลานี้คำว่า "*ครู*" ก็ต่ำไป คำว่า "*อาจารย์*" ก็ต่ำ เวลานี้ผู้สอนเขาอยากเป็นด๊อกเตอร์และศาสตราจารย์กันทั้งนั้น อยากได้ดุษฎีกันก็เยอะ การเพ้อซึ่งเป็นเรื่องของธนบัตรเงินตราเลยเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิชาการ การศึกษา ว่ากันสนุกไป ไหน ๆ พูดมาแล้วก็อยากพูดอีกนิดว่า เวลานี้ด๊อกเตอร์ มาสเตอร์มีเยอะแยะ แต่วิชามาตรฐาน บี.เอ. บารริสเตอร์ ลีซังซี เอ ไม่ยักมี จึงเกิดคิดว่าอะไรมันยากกว่ากันแน่

ท่านปรีดีมิได้ฉุดรั้งข้าพเจ้ามาในเรื่องครูบาอา-

จารย์สอนหนังสืออย่างเดียว ในเรื่องการร่างกฎหมาย ท่านก็ดึงข้าพเจ้ามาเกี่ยวข้อง ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้าเป็นผู้พิพากษาอยู่ศาลอาญา เรียกกันว่า พิพากษาสามชั่ง (๒๔๐ บาท) พอเปลี่ยนการปกครอง ก็เลยถูกย้ายเข้ามาอยู่ในกรมร่างกฎหมาย ซึ่งเวลานั้นที่ปรึกษาการร่างกฎหมายเป็นชาวฝรั่งเศส ทั้งหมดมีถึง ๔ คน เวลานี้เหลือเพียงคนเดียว แปลงสัญชาติเป็นไทย นมนานแล้ว คือท่านพิชาญ บุลยง หรือ เรอเน กียอง หน้าที่ในทางผู้พิพากษาของข้าพเจ้าเลยยุติเพียงเท่านี้ เปลี่ยนมาเป็นหน้าที่ร่างพิจารณากฎหมาย หน้าที่สอนวิถีชีวิตแห่งคนนี้ก็แปลกหมุนเวียนไป สิ่งที่ว่าเกลียดกลับต้องทำ และเมื่อทำแล้วกลับชอบ อย่างเช่นข้าพเจ้าก็เคยเกลียดการเรียนกฎหมาย อยากเรียนอินยิเนียร์การค้า แต่ก็ต้องมาเรียนกฎหมาย เกลียดการเป็นครู ก็เลยมากลายเป็นครู การเมืองข้าพเจ้าก็ว่าเลิกแล้ว เพราะเต็มไปด้วยการอิจฉาริษยา ชิงดี ชิงเด่น แต่คนเขาก็ว่ากาลข้างหน้าจะรู้ได้อย่างไร เมื่อข้างหน้ายังไม่มาถึง เอากันขณะนี้ เขียนหนังสือให้ท่านอ่าน ถ้าเป็นประโยชน์ไม่

น้อย ข้าพเจ้าก็ดีใจและพอใจแล้ว

เมื่อท่านทราบว่าข้าพเจ้าได้รู้จักท่านปรีดีในขณะที่เรียนกฎหมายอยู่ที่ฝรั่งเศสมาอย่างไร ข้าพเจ้าก็จะพาท่านไปรู้จักท่านปรีดีในลักษณะอื่นต่อไป จะเน้นในฐานะนักกฎหมายและนักเศรษฐกิจ ซึ่งย่อมรวมถึงนักปกครองด้วย เพราะการปกครองก็ต้องอาศัยกฎหมายและการเศรษฐกิจ ท่านปรีดีมีลักษณะอย่างอื่นอีก เป็นนักสร้างภาพยนตร์ก็เคยเป็น (ผู้สร้างภาพยนตร์พระเจ้าช้างเผือก ผลิตจาก Pridi Production) อื่น ๆ ก็ยังมีอีก แต่ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวถึง เพราะไม่ได้เป็นจุดหมายของการเขียนหนังสือนี้ ซึ่งมุ่งจะแสดงว่าท่านปรีดีเป็นนักแปลนเนอร์ของประเทศไทยคนแรก เป็นคนทำอะไรต้องมีโครงการ ไม่ใช่โครงการทุลักทุเล วันนี้เหไปซ้าย พรุ่งนี้เหไปขวา หรือเรียกชื่อว่าพวกนักฉวยโอกาส นักถือทำตามเหตุการณ์และนักอวดวิเศษโกงกินทั้งหลาย

ท่านปรีดีนักกฎหมาย

ท่านปรีดีศึกษาวิชากฎหมายในประเทศไทย ณ โรงเรียนกฎหมาย ซึ่งต่อมาท่านปรีดีเองได้จัดให้ทั้งรัฐบาลและสภาเห็นดีเห็นชอบยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ซึ่งขณะนี้มีชื่อว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คุณพ่อข้าพเจ้า พระยาประเสนชิด เคยเป็นกรรมการสอบกฎหมายท่านปรีดี ตามหลักฐานที่ข้าพเจ้ามีอยู่ปรากฏว่ามีนักเรียนกฎหมายรุ่นท่านปรีดีหลายคน แต่เท่าที่ข้าพเจ้ารู้จักในเวลาต่อมา มี

๑. *ท่านวรดี พรหมสาขา (คุณหลวงวรนิติปรีชา)*

๒. *ท่านประวัติ บัตตพงษ์ (คุณหลวงธรรมนูญวุฒิกร)*

๓. *ท่านกิมเหลียง วัฒนปรีดา (คุณหลวงวิจิตรวาทการ)*

๔. *ท่านธัญญา ณ สงขลา (คุณหลวงสารนัย)*

๕. *ท่านสมโภชน์ อัศวนนท์ (คุณหลวงประเจิดอักษรลักษณ์)*

๖. *ท่านบุญรอด จุลเนตร์ (คุณหลวงวิเทศ-จรรยารักษ์)*

ท่านอื่น ๆ ยังมีอีก ท่านสอบได้เนติบัณฑิตพร้อมกับท่านปรีดีก็มี ที่สอบไล่ได้ทีหลังก็มี ที่ทิ้งการเรียนกฎหมายไปประกอบอาชีพอื่นไม่ใช้กฎหมายก็มี ท่านปรีดีสอบกฎหมายได้ดี และได้รับเข้าเป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตสภา จึงได้ชื่อว่าเป็นเนติบัณฑิตในขณะนั้น ผู้สอบกฎหมายได้ยังไม่ได้เป็นเนติบัณฑิตทันทีที่สอบได้ ต้องได้รับเข้าเป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตสภาเสียก่อนจึงจะเรียกได้ว่าเป็นเนติบัณฑิต (อ่านกันว่า ดิด พวกเก่า ๆ

บางท่านอ่านว่า "*ทิด*" ยังกับพระสึกออกมาใหม่ ๆ)

เพราะการเรียนดีเลิศ สติปัญญาว่องไว ชิงทุนได้กระทรวงยุติธรรมจึงส่งท่านปรีดีไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส ท่านปรีดีไม่ใช่คนไทยคนแรกที่เรียนวิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส ขณะนั้นท่านชิ้น จารุวัสตร์ (คุณพระสารสาสน์ประพันธ์) ได้ทำงานอยู่ในสถานทูตไทยทั้งในอังกฤษและฝรั่งเศส ท่านผู้นี้สอบกฎหมายได้ทาง Bar ของอังกฤษ และได้รับเข้าเป็นสมาชิก(Member)เลยได้คำพ่วงท้ายชื่อว่า Barrister–at–Law เมื่อท่านชิ้นได้เป็น Barrister–at–Law แล้ว ในโอกาสที่ท่านมาประจำอยู่ ณ สถานทูตไทยที่ Paris ฝรั่งเศส ท่านได้ขอเทียบเท่าชั้น ลิซังซิเอ ได้ศึกษากฎหมายฝรั่งเศสชั้นมหาวิทยาลัยต่อ และสอบได้ถึงชั้นด๊อกเตอร์อังดรัวชั้นมหาวิทยาลัย เพราะท่านไม่ได้ผ่าน Licence en Droit เหมือนท่านปรีดี ท่านชิ้นมาเมืองไทยคนไทยก็เรียกท่านว่า "*ด๊อกเตอร์ชิ้น*" พอท่านได้บรรดาศักดิ์เป็นหลวงเป็นพระ คำ "*ด๊อกเตอร์*" ก็หายไป คนจะเรียกท่านว่า "*ด๊อกเตอร์*" คงมีแต่พวกท่านผู้มีอาวุโส

อย่างเราท่านชั้นอายุน้อยกว่าจะไปเรียกหาถูกต้องตามความรู้สึกของคนไทยไม่ ดูจะเป็นการทำตนมีฐานะเท่าเทียมเกินไป และดูจะเป็นการเยาะ ๆ เสียด้วยซ้ำ ในฝรั่งเศส ด๊อกเตอร์เขาเรียกเฉพาะหมอนายแพทย์ดีกรีหรือปริญญาด๊อกเตอร์ทางกฎหมาย (นิติศาสตร์) อักษรศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ เป็นปริญญาที่ใช้พ่วงท้ายชื่อของพวกที่สอบได้ ไม่มีใครนำเอาคำด๊อกเตอร์ จะเป็นคำย่อหรือคำเต็มไปนำหน้าชื่อเลย เขาเขียนไว้ข้างหลังไม่ใช้คำย่อ และไม่เรียกสั้น ๆ ว่าด๊อกเตอร์ เขาใส่อย่างเต็มยศเลย เช่น Docteur en Droit, Docteur–es Lettres, Docteur–es Sciences สำหรับ Docteur en Médecine เท่านั้นที่เขาใส่ Docteur หรือ Dr. นำหน้าชื่อในนามบัตร ปริญญานี้พิมพ์ในบรรทัดสองถัดจากชื่อลงมา และไม่มีอักษรย่อเหมือนอย่าง B.A,LL.B., PHD. ฯลฯ ของอังกฤษ เมื่อข้าพเจ้ากลับมาเมืองไทย พ.ศ. ๒๔๗๓ เมื่อได้ยินเขาเรียกชื่อข้าพเจ้าว่า *"ด๊อกเตอร์เดือน"* ข้าพเจ้ารู้สึกแปลก และเมื่อได้ยินเขาเรียกพวกฝรั่งที่ได้ปริญญาด๊อกเตอร์อังตรัว ใช้คำด๊อกเตอร์นำหน้าชื่อ เช่น

ด๊อกเตอร์ แอล ดูปลาตร์, เอกูต์, ด๊อกเตอร์ยัจเจสัน และท่านเหล่านั้นก็รู้สึกยินดีที่เขาเรียกดังนั้น ทั้งมาทราบว่าท่านดูปลาตร์นั้น ถ้าคนพิมพ์หนังสือของท่านลืมพิมพ์คำว่า Docteur หรือ ด๊อกเตอร์ Dr. หรือ ดร. นำหน้าชื่อของท่านละก็ท่านโกรธใหญ่ เรียกมาดุอบรมแล้วให้พิมพ์เสียใหม่ ข้าพเจ้าสนใจว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น ยิ่งเห็นท่านปรีดีเมื่อพิมพ์ชื่อข้าพเจ้าในเอกสารท่านให้ใส่คำว่า "*ด๊อกเตอร์*" หน้าชื่อด้วย ข้าพเจ้าสงสัยจึงได้ถามดูว่า ทำไมจึงให้ใส่ มันไม่ถูกประเพณี ซึ่งท่านเองก็รู้ดีอยู่แล้ว ท่านเลยบอกว่าไม่ใส่ไม่ได้ พวกฝรั่งเศสท่านดูปลาตร์และคนอื่น ๆ เขาใส่กันเราต้องใส่บ้าง แสดงว่าเราเรียนศึกษาได้ดีกรีเท่ากันกับเขาเหมือนกัน แต่ข้าพเจ้าก็ยังสงสัยว่าท่านดูปลาตร์และท่านชาวฝรั่งเศสต่าง ๆ ก็รู้ดีว่าในฝรั่งเศสเขาใช้กันอย่างไร ทำไมจึงมาดัดแปลงไปตามใจชอบดังนี้ ข้าพเจ้าก็เลยสอบสวนมูลเหตุต่อไปอีก จึงได้ความว่า ชาวฝรั่งเศสผู้เล่าเรียนมาในทางกฎหมายและเข้ามารับราชการในเมืองไทย ส่วนมากได้เพียง Licencié en droit ปริญญาตรี ผู้ที่ได้ถึง

Docteur en Droit ขณะนั้นก็มีท่านเรอเน กียอง ผู้หนึ่ง ซึ่งเวลานี้แปลงสัญชาติเป็นไทย ยังคงรับราชการและใช้ชื่อไทยว่า นายพิชาญ บุลยง แต่ท่านกียองนี้ก็ไม่ใช้เรียกตัวเองว่าด๊อกเตอร์กียอง คนอื่นก็ไม่เรียกท่านว่าด๊อกเตอร์ กลับเรียกมิสเตอร์บ้าง เมอซิเออร์บ้าง ท่านก็ไม่เห็นว่ากระไร แต่พวกที่ได้เพียง Licencié มานั่นสิ พอเวลาต่อมาภายหลังบางท่านได้กลับไปสอบเพิ่มเติมได้ปริญญา Docteur en Droit มา ท่านที่พึ่งได้ Docteur มาใหม่นี้เอง เพื่อจะข่มท่านที่ยังคงเป็นเพียง Licencié จึงให้เสมียนใส่ปริญญานำหน้าชื่อ และท่านเองก็เรียกตัวเองให้ปริญญานำหน้าชื่อ ต่อ ๆ มาคำว่า "*ด๊อกเตอร์*" เลยเป็นคำนิยมกันใช้เรียกนำหน้าชื่อ เอาปริญญาเรียกเฉย ๆ ก็มี เช่นในเวลาคุยกันก็มักจะกล่าวทำนองว่า "*ไง ด๊อกเตอร์ว่าไง ด๊อกเตอร์เห็นอย่างไร ดื่มอีกหน่อยนะด๊อกเตอร์*" เป็นต้น เวลานี้ดูเหมือนจะเรียกกันในเมืองไทยมากที่สุด พวกอเมริกันที่มาช่วยสอนในมหาวิทยาลัยของเราบั่จจุบันก็ถูกยกย่องเรียกกันเป็น "*ด๊อกเตอร์*" ทั้งนั้น แล้วเขาก็ชอบเสียด้วย แต่ในอเมริกาข้าพเจ้าไม่ทราบว่า

เขาจะเรียก คิดว่าสมัยก่อนคงไม่เรียก และคงใช้อย่างอังกฤษ แต่สมัยนี้อเมริกาอาจเปลี่ยนเรียกก็ได้ เพราะเขาหมุนเวียนเปลี่ยนเก่ง

พูดถึงเรื่อง "*ด๊อกเตอร์*" เสียยืดยาว ขอย้อนกลับเข้าเรื่อง เมื่อท่านปรีดีได้รับทุนจากรัฐบาลให้ไปเรียนกฎหมายที่ฝรั่งเศส เวลานั้นท่านไม่มีพื้นความรู้ภาษาฝรั่งเศสเลย ก่อนจะไปได้ทราบว่าท่านศึกษาภาษาฝรั่งเศสกับท่าน Laydeker ซึ่งเป็นที่ปรึกษากระทรวงยุติธรรมขณะนั้น และเป็นอาจารย์สอนกฎหมายที่โรงเรียนกฎหมายด้วย ท่าน Laydeker ป่วยรับราชการอยู่ประเทศไทยไม่ได้ จึงออกจากประเทศไทยไปอยู่ฝรั่งเศส แต่รัฐบาลไทยก็ได้จ้างท่านให้เข้ารับราชการที่สถานทูตไทยที่ปารีสต่อไปด้วย ท่านปรีดีก็ต้องนับถือท่าน Laydeker มาก จึงอุทิศวิทยานิพนธ์เป็นการแสดงความเคารพและกตัญญูต่อท่านผู้นี้อย่างชัดแจ้ง คือใส่ชื่อลงไปเลย ส่วนบิดามารดาครูบาอาจารย์ซึ่งท่านปรีดีขอเคารพและขอบคุณ ท่านปรีดีไม่ได้ระบุชื่ออย่างใดไว้เลย

ท่านปรีดีมีความเฉลียวฉลาด สติปัญญาดี เรียนทั้งภาษาฝรั่งเศส ลาติน อังกฤษ ไม่ถึงปีก็สอบเข้าคณะนิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเมืองกัง (Caen) ได้ ที่คณะนิติศาสตร์แห่งเดียวกันนี้ ต่อมาก็มี ท่านวิสูตร อรรถยุติ ผู้เคยเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเข้าศึกษา แล้วก็มีคนอื่นๆ เช่น ท่านทองเปลว ชลภูมิ ด้วย

อันคณะนิติศาสตร์นี้ เมื่อรวมกับคณะอักษรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทย์ เป็น ๔ คณะก็ประกอบเป็นมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมีตามจังหวัดใหญ่ๆ ที่มีความสำคัญมาแต่โบราณ นอกจาก กัง ปารีส ก็มีเกรอนอเบลอ มองต์แปลลิเอร์ บั่วติเอร์ ลิลล์ บอรโดส์ และอื่นๆ อีก ตามที่ถือมาแต่ดั้งเดิม ถ้าพูดถึงมหาวิทยาลัย ยูนิเวอร์ซิตี้ ก็หมายความว่ามีวิชาที่จะศึกษาได้ ๔ อย่าง ซึ่งแบ่งเป็น ๔ คณะ ฟากัลตี้ นิติศาสตร์ อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ หากมหาวิทยาลัยในจังหวัดใดจัดให้การศึกษาวิชาให้ครบ ๔ คณะไม่ได้ เช่นเกรอนอเบลอ มีแต่โรงพยาบาลเล็กๆ

มหาวิทยาลัยเกรอนอเบลอก็ไม่มีคณะแพทย์ศาสตร์ ปัจจุบันวิทยาการเจริญก้าวหน้าแบ่งแยกเป็นแขนงวิชามากมาย ซึ่งล้วนมีความสำคัญกันไปแต่ละวิชา ประเทศใหม่ ๆ เช่น อเมริกา จึงไม่ถือการแบ่งเป็น ๔ คณะอย่างโบราณนี้เป็นเกณฑ์ แต่เพิ่มเติมการศึกษาวิชาอื่น ตั้งหน่วยศึกษาพิเศษ ไม่เรียกว่า Faculty ก็มี เรียกเป็น College (ซึ่งไม่ใช่โรงเรียนสามัญอย่างอัสสัมชัญคอลเลซ) ก็มี เรียกว่า School ก็มี (ซึ่งก็ไม่ใช่โรงเรียนสามัญอีก) ฝรั่งเศสนั้นมักจะเพิ่ม Institute, Center ศูนย์ค้นคว้า School เฉย ๆ หรือ School for high study เข้าไว้เป็นส่วนของมหาวิทยาลัยรวมกับคณะทั้ง ๔ ที่มีอยู่แล้วเป็นประเพณีด้วยก็มี

ท่านปรีดีเรียนกฎหมายที่คณะนิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยกังได้ ๓ ปี ก็สอบได้เป็น Licencié en Droit สมัยท่านปรีดีศึกษาและสมัยที่ข้าพเจ้าศึกษานักศึกษาต้องสอบวิชาปีที่ ๑ ของกฎหมาย เรียกว่า Baccalauré at en Droit, Lère Partie แล้วจึงสอบวิชาปีที่ ๒ ซึ่งเรียกว่า Baccalauréat en Droit, 2e Partie สอบวิชาปี ๒ ได้

เขาเรียกผู้สอบได้ว่า Bachelier en Droit มีสิทธิ์เป็น Notaire หรือ Public Notary ผู้รักษาผลประโยชน์ของบุคคลทั่วไป เอกสารทางแพ่ง – ทางพาณิชย์ที่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย บางเรื่องกฎหมายบังคับให้กระทำที่สำนักงาน Notariat ต่อหน้า Notaire บางเรื่องที่กฎหมายไม่บังคับนั้น ถ้าได้กระทำต่อหน้า Notaire ก็กลายเป็น Acte notarié ใช้เป็นหลักฐานที่ศาลได้ดีที่สุด นอกจากนี้ผู้ได้เป็น Bachelier en Droit จะสอบเป็นจ่าศาล Greffier ก็ได้ ถัดจากปีที่สองไปก็เรียนปีที่สาม ถ้าสอบได้ก็ถือว่าได้ Licenee en Droit ผู้สอบได้ชื่อเป็น Licencié en Droit จะสอบเข้ารับราชการหรือจะเป็นทนายความ สอบเป็นผู้พิพากษาได้ทั้งสิ้น นักศึกษาจะได้ปริญญาสูงกว่า Licenee ขึ้นไปอย่างไร คือถึงจะได้ปริญญา Docteur ก็ไม่ได้สิทธิ์พิเศษ ฝรั่งเศสถือว่าความรู้ชั้น Licence นี้เป็นความรู้หลักมาตรฐาน วิชาชั้น Licenee ๓ ปีนี้ (เวลานี้ขยายเป็น ๔ ปีแบบอเมริกา) บรรจุวิชาหลักสำคัญทั้งสิ้นใส่เข้าไปในสมองแน่นเปรียะ วิชาใหญ่ที่ต้องเรียนทั้ง ๓ ปี และมีการสอบทั้งเขียนและ

ปากเปล่าทุกปี ก็คือกฎหมายแพ่ง ถือเป็นหลักฐานของวิชาทั้งปวง ถัดจากกฎหมายแพ่งก็คือกฎหมายโรมันและเศรษฐศาสตร์ ซึ่งรวมลัทธิด้วย เรียนวิชาละ ๒ ปี กฎหมายอื่นเรียนเต็มปี บีเดียวก็มี ครึ่งปีก็มี วิชากฎหมายแท้ ๆ ที่มีอีกก็มีกฎหมายอาญา กฎหมายพาณิชย์ วิธีพิจารณาความอาญา วิธีพิจารณาความแพ่ง ประวัติศาสตร์กฎหมายเก่าของฝรั่งเศส ทางปกครองก็มีกฎหมายรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และกฎหมายปกครอง ทางเศรษฐศาสตร์ นอกจากเศรษฐศาสตร์ ๒ ปี ก็มีกฎหมายการคลัง งบประมาณ กฎหมายอุตสาหกรรม การประกันสังคม (Assurance Sociale) สอนรวมกัน ทางระหว่างประเทศก็มีกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีการเมือง แผนกบุคคล พวกวิชาประเภทหลัง ๆ นี้ ในการสอบปีหนึ่ง ๆ มีการจับฉลาก (ทางการเป็นผู้กระทำและประกาศให้รู้ล่วงหน้าก่อนสอบเล็กน้อยไม่กี่วัน) ว่าวิชาใดที่จะออกเป็นข้อสอบเขียนในปีนั้น สำหรับการศึกษาปีที่ ๑, ปีที่ ๒, ปีที่ ๓, ส่วนวิชาที่เหลือไปเป็นการสอบปากเปล่าทั้งสิ้น จึงเห็นได้ว่าการศึกษาแบบฝรั่งเศสถือกฎ-

หมายเป็นหลักใหญ่ แต่เอาวิชาอื่น ๆ เข้ามาสอนมากมาย เพื่อให้ผู้สอบได้ Licence en Droit มีความรู้กว้างขวางที่สุด เข้าทำงานได้เกือบทุกแห่งหน ยุติธรรม ศาล[๓] มหาดไทย คลัง เศรษฐการ ต่างประเทศ อะไร ๆ ก็มีความรู้พอทำได้ คือมีความรู้มาตรฐานพอเพียง แต่ถ้าผู้นั้นอยากมีความเชี่ยวชาญเรียนรู้ลึกซึ้งในเรื่องใด ก็หาโอกาสศึกษาเพิ่มเติมต่อไปในเรื่องนั้นในการศึกษาชั้นสูงต่อไป ดังนี้เมื่อตอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์การเมืองจัดวางหลักสูตรเริ่มแรกซึ่งท่านปรีดีและข้าพเจ้าเป็นผู้วาง จึงอาศัยวิชาของ Licence en Droit เป็นหลัก แต่แบ่งกฎหมายแพ่งเป็นว่าด้วย บุคคล ทรัพย์ นิติกรรม หนี้ ซื้อขาย เช่า ฯลฯ จนครอบครัว มรดก ตามแบบที่สอนกันที่ Bar ของอังกฤษ ของเราซอบกฎหมายแพ่ง

---

๓ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๓

ผู้ที่จะเป็นผู้พิพากษาจริง ๆ แม้จะสอบเข้าเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาต้องเรียนเศรษฐศาสตร์ต่อและกฎหมายพาณิชย์อีก ๑ ปี และต้องฝึกหัดการพิจารณาอีก ๑ ปี จึงมีการสอบอีก ถ้าสอบได้จึงเป็นตัวผู้พิพากษา ถ้าไม่ได้ต้องไปอยู่ฝ่ายธุรการ ในเวลาเรียนนั้นราชการก็ให้เงินเดือนด้วย

มาก เพราะจะเหมาให้บุคคลคนเดียวเป็นผู้สอนกฎหมายแพ่งมากเรื่องก็จะเป็นการหนักแก่ท่านผู้สอนไป เพราะท่านที่มาทำการสอนก็มีราชการอย่างอื่นประกอบเป็นประจำอยู่ ไม่ได้เป็นอาจารย์ผู้สอนทำงานการสอนด้านเดียว การวางวิชาสอนจึงต้องแบ่งให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในประเทศเราในขณะนั้น สำหรับกฎหมายโรมันซึ่งทางอังกฤษและฝรั่งเศสมีอยู่ในหลักสูตรของวิชากฎหมายนั้น เราได้เคยพิจารณาว่าควรจะนำมาสอนจัดอยู่ในหลักสูตรหรือไม่เหมือนกัน โรงเรียนกฎหมายครั้งหนึ่งได้มีการสอนกฎหมายโรมัน ได้มอบให้คุณหลวงเมธีนฤปกรณ์ พี่ข้าพเจ้าเป็นผู้สอน แต่เป็นการสอนนอกหลักสูตร เพื่อประดับความรู้ สอนได้ไม่ถึงปีก็เลิกไป ในที่สุดเห็นกันว่ายังไม่สมควร เพราะประเทศไทยไม่เคยเกี่ยวข้องกับจักวรรดิโรมัน ภาษาลาตินก็ไม่ใช่เป็นรากของภาษาไทย จึงยังมองไม่เห็นประโยชน์ในการจะสอนวิชานี้ในมหาวิทยาลัย อนึ่งความรู้วิชาชั้นปริญญาตรีที่บรรจุดูเต็มอัตรา จะเพิ่มใส่วิชากฎหมายโรมันเข้าไปอีกจะเกินอัตราไป

เมื่อท่านปรีดีสอบได้เป็น Licencié en Droit แล้วก็ได้ย้ายมหาวิทยาลัยจาก Caen มายังมหาวิทยาลัย Paris เข้ามาอยู่ในคณะนิติศาสตร์ ท่านได้ปริญญาโท ซึ่งฝรั่งเศสเขาเรียกว่า High Study, Etudes Supérieures ทั้งทางกฎหมายแท้และทางเศรษฐศาสตร์ และท่านได้ทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องกฎหมายแท้ๆ จึงได้รับปริญญาเป็น Docteur en Droit (Sciences Juridiques) วิทยานิพนธ์ที่ท่านเขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๗ มีชื่อว่า Du Sort des Sociétés de Personnes en cas de Décés d'un Associé (Etude de droit franeais et de droit comparé) แปลเอาความเป็นไทยได้ว่า *"ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งถึงแก่ความตาย ฐานะของห้างหุ้นส่วนส่วนบุคคลจะเป็นอย่างไร (ศึกษาตามกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายเปรียบเทียบ)* การศึกษาของท่านปรีดีนั้นเป็นชั้นเลิศ แต่ท่านก็เกือบต้องทิ้งการศึกษาเสียกลางคัน คือตอนท่านมาศึกษาที่ Paris ใกล้สำเร็จนั้น เกิดมีเรื่องสมาคมนักเรียนไทยกับท่านอัครราชทูตพ้องร้องกันมาถึงเมืองไทย นักเรียนไทยถือว่ารัชกาลที่ ๗ ขณะดำรงยศเป็นกรมขุนสุโขทัยไปศึกษาวิชาเสนาธิการทหารที่

Paris และได้ทรงรับเป็นผู้อุปถัมภ์สมาคมนักเรียนไทยนั้น นักเรียนนึกกันว่าท่านซึ่งต่อมาได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินจะทรงโปรดปรานทางพวกนักเรียน ท่านศึกษาอยู่ในฝรั่งเศสประเทศประชาชนน่าจะต้องพังเสียงทั่ว ๆ ไปบ้าง นักเรียนฝรั่งเศสจึงอาจหาญยื่นเรื่องราวกล่าวโทษท่านเอกอัครราชทูตมามากมาย ฝ่ายท่านอัครราชทูตก็ฟ้องสมาคมนักเรียนไทยมายังรัชกาลที่ ๗ เหมือนกัน และกล่าวหาว่านักเรียนจะจับกลุ่มเป็นบอลเชวิก เป็นซินดิเคต สมัยนั้นคำว่าคอมมิวนิสต์ยังไม่โด่งดัง มิฉะนั้นคงถูกกล่าวหาเป็นแน่แท้ บอลเชวิกนั้นเรียกกันมาก เพราะรัสเซียโค่นพระเจ้าซาร์ได้ใหม่ ๆ พวกโค่นเป็นฝ่ายรุนแรงทำการสำเร็จ ชื่อบอลเชวิกจึงดังก้อง ส่วนซินดิเคตนั้นเป็นเรื่องของกรรมกรพวกคนงานฝรั่งเศสจัดตั้งกันขึ้นเป็นกลุ่มก้อน เพื่อป้องกันสิทธิและผลประโยชน์ของผู้ทำงาน ปัจจุบันไทยเราก็มีเรียกว่า สหบาลบ้าง สมาคมบ้าง สหพันธ์บ้าง แต่ซินดิเคตของคนงานฝรั่งเศสเป็นหน่วยกรรมกร คนงานแท้ๆ ราชการบ้านเมืองไม่ได้เข้าเกี่ยวข้อง เกิดขึ้นมาเอง เกิดขึ้นเพื่อป้องกันผลประโยชน์และสิทธิของ

ผู้ทำงาน เมื่อเป็นกลุ่มก้อนรวมผู้คนได้มากมาย กำลังก็แข็งแกร่ง ในพวกซีนดิคาลิสม์นี้ หัวรุนแรงก็มี อลุ่มอล่วยก็มี แต่ความเห็นรุนแรงดูจะดังกว่า (ข้าพเจ้าไม่ใช้คำว่ามาก เพราะผู้ไม่ชอบพูดมีเยอะ จะว่าเขาเห็นด้วยทีเดียวก็ไม่ถูก เพียงแต่เขาไม่พูดด้วยเท่านั้น) พวกซีนดิคาลิสม์ในระยะต่อๆมา มีบางคนหาว่าเป็นอย่างเดียวกับคอมมิวนิสต์ไป ซึ่งเป็นคนละเรื่องทีเดียว และไปเข้าใจว่าเพราะเป็นกลุ่มคนงานทำนองเดียวกัน เลยถูกกล่าวหาว่าเหมือนกัน จะอธิบายมากจะยืดเยื้อนอกเรื่องไป ผู้สนใจอ่านดูในหนังสือเศรษฐศาสตร์ที่สอนกันในฝรั่งเศส สรุปได้ว่า ท่านอัครราชทูตกล่าวหานักเรียนฝรั่งเศสเฉพาะอย่างยิ่งท่านปรีดีเสียอย่างมากมาย ถึงกับท่านอัครราชทูตมีหนังสือเวียนถึงนักเรียนทุกคน เรื่องการพ้องครั้งนี้มีเหตุมาอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ตอนต้นของหนังสือนี้ ตอนที่ข้าพเจ้าเริ่มรู้จักท่านปรีดี ขอท่านผู้อ่านได้พลิกดูตอนนั้นๆ เถิด

ท่านอัครราชทูตขอให้รัชกาลที่ ๗ เรียกท่านปรีดีกลับ งดให้ทุนการศึกษา รัชกาลที่ ๗ เลยส่งเรื่องให้

กระทรวงยุติธรรม เพราะท่านปรีดีเป็นนักเรียนของกระทรวงยุติธรรม เวลานั้นท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ ลุงของข้าพเจ้าเป็นผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมอยู่ และระหว่างกระทรวงยุติธรรม โดยเฉพาะท่านผู้พิพากษาชั้นผู้ใหญ่ก็ได้เคยงัดข้อกับท่านอัครราชทูต (ท่านพระองค์เจ้าจรูญ ฯ) มาครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๖ ส่งท่านพระองค์เจ้าจรูญ ฯ ไปเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม สมัยนั้นท่านสั่งการซึ่งผู้พิพากษาหาว่ายุ่มย่าม เลยถูกแข็งข้อและแข็งอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ท่านเลยเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมอยู่ไม่ได้ รัชกาลที่ ๖ จึงได้ย้ายท่านไปดำรงตำแหน่งอื่น แล้วมาเป็นอัครราชทูตไทยที่ปารีส *ท่านพระองค์เจ้าจรูญ ฯ นี้เป็นพี่เขยของท่านควง อภัยวงศ์* และเคยเป็นผู้บังคับบัญชาของคุณพ่อข้าพเจ้า คุณพ่อข้าพเจ้ายังได้เคยกราบเรียนท่านว่า *"บุตรข้าพระเจ้านั้นขอถือเป็นข้าของฝ่าพระบาทด้วยผู้หนึ่ง"* อาจเป็นว่าเพราะพระองค์เจ้าจรูญ ฯ ถูกผู้ใหญ่ในกระทรวงยุติธรรมแข็งข้อมาแล้ว มาโดนเด็กรุ่นหนุ่มของกระทรวงยุติธรรมแข็งข้ออีก อัดอั้นมานานทำกับผู้ใหญ่ไม่ได้ก็เลยทำกับเด็ก ขอ

ให้เรียกตัวกลับเลยก็ได้ แต่ผู้ใหญ่ของท่านปรีดีก็มีไม่น้อย กระทรวงยุติธรรมผู้ให้ทุนเห็นว่าท่านปรีดีเรียนดีและใกล้จะสำเร็จ เรียนเกือบได้ด๊อกเตอร์แล้ว เหตุทะเลาะกับท่านเอกอัครราชทูตนั้นไม่เป็นเหตุพอที่จะเรียกกลับ สิ่งที่ท่านปรีดีกระทำไปเป็นเรื่องที่จะว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ไม่ถึงกับต้องเรียกกลับ กระทรวงยุติธรรมโดยท่านผู้รั้งเสนาบดีจึงชี้แจงต่อรัชกาลที่ ๗ ขอให้ท่านปรีดีศึกษาต่อไปจนสำเร็จ หากท่านปรีดีทำอะไรผิดไปประการใดท่านผู้รั้งเสนาบดีขอเป็นประกันในข้อนี้ รัชกาลที่ ๗ ได้อนุโลมเห็นด้วย ท่านปรีดีเลยไม่ถูกส่งกลับ คงสอบชั้นด๊อกเตอร์และได้เกียรตินิยมดีมาก คือ Très bien กล่าวไว้ว่าท่านปรีดีเป็นคนแรกที่สอบได้ Docteur de l' Etat ด๊อกเตอร์ของรัฐ ไม่ใช่ Docteur de l' Université คือด๊อกเตอร์ของมหาวิทยาลัย เป็นด๊อกเตอร์ของผู้ที่เรียนมาแต่ชั้น Licence en Droit ตั้งแต่ปีที่ ๑ ตลอดมาจนถึง Doctorat en Droit สอบเสร็จแล้วท่านปรีดียังไม่หมดเคราะห์ทีเดียว ท่านอัครราชทูตจะให้โดยสารเรือกลับชั้นปากเรือหรือชั้นสาม แล้วต่อมาจะเปลี่ยนเป็นชั้นสอง จะให้ตัดเสื้อ

กางเกงเดินทางเป็นสีน้ำตาลอย่างแบบคนงาน พวกเราชาวนักเรียนไทยในฝรั่งเศสจึงช่วยกันตามมีตามเกิด บริจาคเงินช่วยท่าน ท่านปรีดีก็กลับประเทศไทยได้สะดวกสบายหน่อย

เหตุต่าง ๆ ที่ปรากฏมาถึงจะไม่เป็นเรื่องไม่เป็นราว แต่เป็นสิ่งแสลงใจของผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่ม ดูผู้ใหญ่จะทำอะไรเอาแต่ใจ รังแกเด็กเสียเรื่อย ไม่เห็นมีความยุติธรรมเที่ยงธรรมตรงไหน การกระทบกระเทือนทีละเล็กละน้อยนี้ หลาย ๆ ครั้งเลยกลายเป็นมูลเหตุสำคัญแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในสมัย ๒๔๗๕ และในสมัยหลังสุดก็คือ การรัฐประหาร ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ นี้เอง จริงอยู่ เหตุการณ์และบุคคลไม่เหมือนกัน แต่มูลฐานแท้คงเป็นอย่างเดียวกัน คือเกิดไม่ยุติธรรม ไม่เที่ยงธรรม เมาอำนาจรังแกกันเหล่านี้ขึ้น ผู้ที่ทนไม่ไหวก็ต้องฮึดขึ้น ล้างกัน ถึงจะไม่ล้างชีวิต ล้างทรัพย์สินริบราชบาทว์ ประหารชีวิตเจ็ดชั่วโคตร์ เอาให้สิ้นแผ่นดินไทย ไม่ให้มีเชื้อสายสืบพันธุ์ดังในสมัยโบราณ เพียงแต่ล้างชื่อ ล้างเกียรติ บางท่านก็ว่าพอเหมาะพอ

ควรกับสมัยแห่งความเจริญแล้ว แต่บางท่านไม่เห็นด้วย ก็มีไม่น้อยเหมือนกัน

เมื่อท่านปรีดีกลับมาถึงเมืองไทยแล้วก็เข้ารับราชการ การเข้ารับราชการตอนนี้ ข้าพเจ้ายังศึกษาอยู่ที่ฝรั่งเศส ทราบว่าท่านได้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนกฎหมาย โดยเป็นผู้สอน ทางท่านดูปลาตร์ซึ่งเป็นเพื่อนกับคุณพ่อของข้าพเจ้าและเป็นผู้แนะนำให้คุณพ่อส่งข้าพเจ้าไปเรียนกฎหมายที่มหาวิทยาลัยเกรอนอเบลอ เพราะท่านดูปลาตร์เป็นชาวเมืองนั้น และต้องการให้ข้าพเจ้ามาสอนในโรงเรียนกฎหมาย ให้ทำงานอย่างท่านปรีดี คุณพ่อข้าพเจ้าซึ่งได้กล่าวแล้วว่ารู้จักท่านปรีดีมาตั้งแต่เป็นนักเรียนกฎหมายไทย ได้สั่งข้าพเจ้าให้เรียนทุกอย่างเหมือนอย่างท่านปรีดีเรียน ดังนั้น เมื่อท่านปรีดีได้ Licence en Droit เข้ามาต่อที่ Paris ส่วนข้าพเจ้าเมื่อได้ Licence en Droit จาก Grenoble ก็เข้ามาต่อที่ Paris เหมือนกัน ท่านปรีดีเรียนสอบได้ Sciences juridiques ตอนหลังเขาเปลี่ยนเป็น Droit Privé ข้าพเจ้าก็เรียนและสอบได้ Droit Privé ท่านปรีดีเรียนและสอบได้ปริญญา

โททางเศรษฐศาสตร์ ข้าพเจ้าก็เรียนและสอบปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์ได้ ท่านปรีดีเขียนวิทยานิพนธ์ในเรื่องของกฎหมายเป็นเรื่องกฎหมายเปรียบเทียบ ข้าพเจ้าก็เขียนวิทยานิพนธ์ในเรื่องกฎหมายเป็นเรื่องเปรียบเทียบเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าเขียนเรื่องการจัดการมรดกโดยมีพินัยกรรมตามกฎหมายอังกฤษ เปรียบเทียบกับกฎหมายของฝรั่งเศสให้ชื่อเรื่องว่า De l' exé cuteur testamentaire dans le droit anglais ข้าพเจ้าเป็นคนไทยแต่เขียนกฎหมายอังกฤษให้คนฝรั่งเศสอ่าน ดูก็จะอวดดีไปหน่อย แต่ครูของข้าพเจ้าท่านศาสตราจารย์ Levy Ullmann ประสงค์ให้ข้าพเจ้าทำเช่นนั้น เพราะลูกศิษย์ของท่านคนหนึ่งเป็นคนฝรั่งเศสเขียนเรื่องมรดกของอังกฤษโดยไม่มีพินัยกรรมไว้แล้ว ข้าพเจ้าเป็นลูกศิษย์ของท่านอีกคนหนึ่ง ก็เลยต้องเขียนเรื่องมรดกอังกฤษโดยมีพินัยกรรมเพื่อให้เป็นหนังสือคู่กัน

ท่านปรีดีระหว่างอยู่ปารีส มีเพื่อนฝูงที่เป็นชาวต่างประเทศมาก สำหรับชาวเอเชียท่านมีเพื่อนชาติญวนและจีน แต่มีเพื่อนเป็นญวนมากกว่า ท่านประยูร

ภมรมนตรี ซึ่งขณะนั้นก็ศึกษาอยู่ที่ Paris เช่นเดียวกัน เคยเล่าว่า พวกญวนที่มาศึกษาอยู่ในฝรั่งเศสเป็นนักปฏิวัติทุกคน อันที่จริงก็เป็นของธรรมดา เพราะฝรั่งเศสปกครองญวนอยู่ญวนยังไม่มีอิสระ ญวนก็อยากเป็นอิสระมีเสรีบ้าง ฝรั่งเศสไม่ให้ ก็ต้องปฏิวัติกันเท่านั้น ท่านปรีดีกลับถึงประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ข้าพเจ้ากลับถึงประเทศไทยปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๓ หลังท่าน ๓ ปีเศษ เมื่อข้าพเจ้ากลับมาท่านได้แต่งงานแล้ว อยู่บ้านบ้อมเพ็ชรที่เรียกว่าเรือนหอ ข้าพเจ้าเช่าบ้านของคุณหญิงชัยวิชิตมารดาท่านผู้หญิงพูนศุข บ้านที่เช่านั้นอยู่ตรอกพิกุล ข้าพเจ้าจึงได้พบกับท่านปรีดีบ่อยครั้ง และได้พบกับท่านผู้ต่อมาได้มีตำแหน่งใหญ่โตตามลำดับที่บ้านของท่านปรีดีด้วย เช่น ท่านจอมพลแปลก คุณหลวงทัศนัยนิยมศึก ท่านควง คุณหลวงสินธุ คุณหลวงธำรง และผู้อื่นอีกมาก

ในฐานะที่ท่านปรีดีเป็นผู้ทรงความรู้สูงในทางกฎหมาย ท่านปรีดีจึงได้อธิบายทฤษฎีของ Lombroso ศาสตราจารย์ทางนิติเวชวิทยาของมหาวิทยาลัยตริน-

อิตาลี ทฤษฎีนี้กล่าวถึงบุคคลผู้กระทำผิดว่ามีลักษณะอย่างไร ฝรั่งเศสเรียกว่า L' homme criminel ท่านปรีดีได้อธิบายที่สามัคยาจารย์ มีบุคคลเข้าฟังอย่างล้นหลาม เป็นความรู้ใหม่ของคนไทยสมัยนั้น ท่านปรีดีได้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ไว้ด้วย ผู้ศึกษากฎหมายอาญาแม้ในฝรั่งเศสต้องรู้จักนามของท่าน Lombroso นามของท่าน Farri ศาสตราจารย์กฎหมายอาญาอิตาลีอีกผู้หนึ่ง และท่าน Garofalo ผู้พิพากษาอิตาลี ทั้งสามท่านนี้ได้เป็นผู้ตั้งสำนักศึกษาเรื่องลักษณะของผู้ที่มีสันดานร้ายมีชื่อเสียงตอนต้นศตวรรษที่ ๒๐ นี้มาก

ท่านปรีดีได้รวบรวมบทบัญญัติของกฎหมายไทยตั้งแต่สมัยกฎหมายตราสามดวงเป็นต้นมา รวมกับบทบัญญัติกฎหมายสมัยใหม่ จัดเป็นหนังสือชุด กล่าวถึงตัวบทกฎหมายของไทยแต่แรกจนถึงสมัยนี้ ท่านปรีดีให้พิมพ์เป็นหนังสือเรียกว่า "*ประชุมกฎหมายไทย*" ผู้พิพากษา ทนายความ และผู้ที่ใช้ตัวบทกฎหมาย ซื้อกันมากมาย บางคนเลยกล่าวว่า เงินที่ได้จากการขายหนังสือนี้แหละที่ท่านปรีดีนำมาลงทุนใช้จ่ายในการปฏิวัติ

การพิมพ์ประชุมกฎหมายไทยนี้ มีผู้ชมความคิดท่านมาก คือแทนที่ท่านปรีดีจะจ้างคนคัดคนทาน ท่านใช้ถ่ายภาพทำบล็อค ย่อส่วนของจริงให้เล็ก เพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองกระดาษ นับว่าท่านเป็นนักเศรษฐกิจที่ทำงานโดยลงทุนน้อย ประหยัดค่าใช้จ่าย ได้ผลงานเยี่ยม ถ้าคัดผิดทานผิด ก็ต้องแก้กันใหญ่ สิ่งบกพร่องมีได้มากและง่าย นี่ถ่ายภาพมาจากสมุดข่อย ราชกิจจาแท้ ๆ ผิดถูกก็อยู่ที่ผู้เขียนสมุดข่อยผู้พิมพ์ราชกิจจาเอง สำหรับกฎหมายตราสามดวงลายมือโบราณอ่านยาก ถ่ายกัดเป็นบล๊อคแล้วมาพิมพ์ จะให้ชัดเจนก็ยาก เพราะของจริงเลือนหรือลบไป ทั้งกฎหมายตราสามดวงก็มีถึง ๓ ชุด ผู้คัดแต่ละชุดมีบางตอนสะกดการันต์หรือคัดถ้อยคำไม่เหมือนกัน ดังนี้เมื่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแล้ว ท่านปรีดีได้มอบให้ท่านผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย คือ ท่าน ร. แลงกาต์ ตรวจสอบแล้วจัดพิมพ์ใหม่ เรียกว่า *"ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑"* จ.ศ. ๑๑๖๖ เมื่อท่านปรีดีมีภาระหน้าที่ราชการมาก ท่านจะคุมโรงพิมพ์นิติสาสน์ หนังสือนิติสาสน์ ก็ไม่มี

เวลา ถึง คุณวิจิตร ลุลิตานนท์ จะเป็นหัวแรง ทั้ง ข้าพเจ้าและผู้อื่นจะช่วยกันเขียนบทความ เฉพาะอย่างยิ่ง คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงตามลำดับมาตราต่อจากท่านปรีดี เราจะได้ช่วยกันทำมาได้เกือบครึ่งแล้วก็ตาม แต่ต่างคนต่างก็มีภารกิจทางอื่นมาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองก็ได้ตั้งแล้ว ต้องมีโรงพิมพ์พิมพ์คำสอนและอื่น ๆ ท่านปรีดีจึงได้โอนกิจการของโรงพิมพ์นิติสาสน์ทั้งแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์ และหนังสือนิติสาสน์พร้อมทั้งกู๊ดวิลทั้งหมดให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยดำเนินงานต่อไป มหาวิทยาลัยได้ตอบแทนมูลค่าแห่งการโอนให้แก่ท่านน้อยมาก ไม่ได้ถือเป็นการซื้อขายในราคาตลาด มหาวิทยาลัยขณะนั้นมีเงินน้อย เงินอุดหนุนจากงบประมาณประจำปีก็ต้องจ่ายให้กระทรวงกลาโหมเป็นการผ่อนส่งราคาซื้อที่ดิน จึงตอบแทนเงินให้ท่านปรีดีเพียงเล็กน้อย คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงตามลำดับมาตรานั้น ก่อนท่านปรีดีเขียน ก็มีผู้อื่นเขียน แต่ก็เขียนอธิบายได้ไม่กี่มาตราไม่จบ ท่านปรีดีก็เขียนไม่จบ ข้าพเจ้า คุณวิจิตร

ลุลิตานนท์ คุณเสริม วินิจฉัยกุล ได้ช่วยกันเขียนต่อไปก็ไม่จบอีก ต่อมาคณะนักนิติศาสตร์ได้ร่วมกันช่วยกันทำคำอธิบายให้จบได้ จึงเป็นตำหรับตำราใช้ในการค้นคว้าต่อไป

ท่านปรีดีเคยเกี่ยวข้องกับเรื่องความ คือการวินิจฉัยให้ความเห็นในทางกฎหมาย เคยเกี่ยวข้องทั้งงานทางราชการ อัยการ ศาล ทนายมาแล้ว ในระยะเวลาก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ท่านได้เป็นเลขานุการที่กรมร่างกฎหมายเป็นที่สองถัดจากคุณพระสารสาสน์ประพันธ์ คู่กันกับคุณหลวงประพนธ์นิติสรรค์ เนติบัณฑิตไทยและอังกฤษ ซึ่งถึงแก่กรรมไปนานแล้ว ท่านปรีดีจึงได้เกี่ยวข้องกับการร่างกฎหมายมาก เฉพาะอย่างยิ่งพวกประมวลกฎหมาย เพราะเวลานั้นที่กรมร่างกฎหมายกำลังพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๔ – ๕ – ๖ และวิธีพิจารณาต่าง ๆ

ท่านปรีดีศึกษากฎหมายจากฝรั่งเศส รู้เรื่ององค์การจัดร่างกฎหมายของฝรั่งเศสดี องค์การนี้นอกจากการร่างกฎหมายแล้ว ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของ

แผ่นดิน นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นศาลปกครองพิจารณาข้อพิพากษาระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับประชาชนอีกด้วย ดังนี้เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลจึงได้สถาปนากรมร่างกฎหมายใหม่ ยกฐานะเป็น "*คณะกรรมการกฤษฎีกา*" จะให้ทำหน้าที่ศาลปกครองอีกหน้าที่หนึ่ง แต่จนถึงวันนี้ก็ยังไม่มีกฎหมายกำหนดว่าอะไรเป็นคดีปกครอง หน้าที่ของคณะกรรมการกฤษฎีกาการนั่งเป็นศาลปกครองจะเป็นอย่างไร นี่ก็หลายปีมาแล้ว รัฐบาลหลายรัฐบาลเสนอกฎหมายในเรื่องอำนาจของกรรมการกฤษฎีกาในเรื่องศาลปกครองมาหลายครั้ง สภาผู้แทนราษฎรรับหลักการทุกที แต่พอพิจารณาได้เพียงวาระสองเป็นอย่างมากก็ไม่เคยพิจารณาถึงวาระสามตลอดไปสักที อุปสรรคของเรื่องก็คือหลักกฎหมายที่คนไทยส่วนมากได้รับการอบรมและมีความนึกคิดในทางกฎหมายเป็นหลักของกฎหมายอังกฤษ ซึ่งถือว่าเรื่องการพิจารณาพิพากษาคดีแล้วก็มีแต่ที่ศาลยุติธรรมแห่งเดียวเท่านั้นที่มีอำนาจ ดังนี้ถ้าประเทศไทยจะให้มีศาลปกครองอีก ก็เท่ากับตั้งศาลยุติธรรมชนิดที่สองขึ้น ทั้ง

สองศาลอาจขัดแย้งกันได้ ดูเรื่องจะยุ่งกัน และจะปรับให้ลงรอยกลมเกลียวกันคงจะต้องใช้เวลานาน ทั้งงานราชการเรื่องอื่น ๆ ของไทยที่สำคัญและด่วนกว่าเรื่องศาลปกครองยังมีอีกมาก เรื่องศาลปกครองจึงรอกันเรื่อยมาจนบัดนี้ แต่ก็ไม่มีใครกล้าทิ้งเรื่องเสียทีเดียว ยังรอเอาไว้พิจารณากันต่อไปอยู่

ในส่วนงานเป็นครูบาอาจารย์นั้น ท่านปรีดีเป็นอาจารย์ผู้สอนที่โรงเรียนกฎหมาย เคยสอนหลายวิชา แต่มีวิชาหนึ่งซึ่งถึงไม่ใช่วิชากฎหมายแท้ได้สร้างชื่อเสียงให้กับท่านมาก คือวิชากฎหมายปกครอง ในข้อความตอนต้นในคำอธิบายวิชานี้ ท่านปรีดีได้พูดถึงธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งในเวลานั้นเรียกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ ท่านได้อธิบายเรื่องเสรีภาพต่าง ๆ ที่เขียนและพูดในสมัยนั้น แต่ในครั้งนั้นท่านปรีดีเรียกว่า "*ความเป็นอิสระ*" ท่านได้อธิบายถึงเรื่องการปกครองของเมืองไทย สมัยเมือง วัง คลัง นา เปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ การแบ่งเขตปกครอง การจัดการปกครองเป็นกระทรวง แล้วไปเติมเรื่องหน้าที่ของรัฐในทางเศรษฐกิจ ซึ่งท่านปรีดี

เรียกในขณะนั้นว่า *"การงานซึ่งฝ่ายปกครองกระทำเพื่อส่งเสริมบำรุงฐานะและความเป็นอยู่ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร"* ท่านปรีดีแบ่งชนิดแห่งการงานซึ่งฝ่ายปกครองต้องกระทำนี้ออกเป็นสาขาใหญ่ ๒ ประเภท คือ ๑. ในทางเศรษฐกิจ (Economie politique) ๒. ในทางสมาคมกิจ (Economie sociale) แล้วท่านปรีดีก็พูดเรื่องประดิษฐกรรม ปริวัตกรรม วิภาคกรรม โภคยกรรม เขียนความสั้น ๆ เพียงไม่ถึง ๕ หน้ากระดาษ ท่านปรีดีจบคำอธิบายกฎหมายปกครองด้วยการคลังของประเทศ เกี่ยวกับงบประมาณรายได้ รายจ่าย การกู้เงิน การชำระหนี้ของรัฐ

ดังนี้ คำอธิบายกฎหมายปกครองของท่านปรีดีจึงกว้างขวางจูงใจบุคคลผู้อ่านให้หันเข้าเอาใจใส่ในกิจการบ้านเมือง ราษฎรผู้ถูกปกครองใคร่ได้มีปากมีเสียงในการปกครองบ้าง ความรู้สึกอยากปกครองตนเองจึงเกิดมีมากขึ้น

เมื่อเปลี่ยนการปกครองแล้ว ท่านปรีดีได้จัดการวางรากฐานการศึกษาในเรื่องประชาธิปไตย จัดปรับปรุง

จักรกลในการปกครอง ตลอดจนการปรับปรุงภาษีอากร ทั้งหลาย แต่เขาเห็นกันว่าท่านเก่งนักเลยวางกับดักท่าน ในเรื่องเศรษฐกิจ พ่ังท่านพูดทำเป็นเห็นด้วย ขอให้ ท่านเขียนเสนอขึ้นมา ท่านก็รู้เท่า จึงเสนอแต่เพียง *"เค้าโครง"* แต่เมื่อเขาจะหาเหตุกับท่านปรีดีแล้ว เขา ก็หาเอาจนได้ ท่านปรีดีจึงต้องออกไปนอกประเทศ แต่ ท่านไปได้ไม่นานก็เกิดการยึดอำนาจการปกครองกันใหม่ ท่านปรีดีจึงได้กลับเข้ามายังประเทศไทยได้อีก จากนั้น เรื่อง *"เค้าโครงการเศรษฐกิจ"* เป็นอันว่าเก็บเงียบไม่ พิจารณา ไม่มีใครกล้าพูดถึง แต่สิ่งที่เขียนไว้ในเค้าโครง นั้นรัฐบาลชุดต่าง ๆ ต่อมาจัดทำขึ้น เราจึงเห็นสิ่งที่กล่าว ไว้ในเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นตัวเป็นตนขึ้น เช่น ธนาคารชาติ และหลังที่สุดก็คือการประกันสังคมซึ่งมีชื่อ หรู แต่จะมีแก่นหรือมีเพียงแต่เปลือกนอก น่าจะต้อง พิจารณากันดูให้ถ่องแท้

ท่านปรีดี ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทย คนแรก

ท่านผู้อ่านที่เป็นนักค้นคว้าอาจกล่าวค้านว่า ท่านมังกรสามเสนก็ได้เคยเสนอโครงการเศรษฐกิจต่อสภาสมัยโน้นเหมือนกัน เสนอก่อนท่านปรีดีเสียอีก แต่การเสนอของท่านมังกรสามเสนนั้นพึงเข้าใจว่า ท่านมังกรเบื่อความชักช้าของรัฐบาลสมัยนั้น ท่านเลยเสนอเพื่อกระตุ้นเตือนให้รัฐบาลจัดการพิจารณาร่างเสนอสภาต่อไป

นอกจากนี้ อาจมีผู้กล่าวว่าท่านปรีดีเสนอเพียง "*เค้า*" ยังกับขีดภาพให้ดูคร่าว ๆ ยังไม่เห็นเขียนให้เรียบ

ร้อยมีรายละเอียดอะไรเลย แต่ขนาดท่านปรีดีเขียน *"เค้า"* ท่านปรีดีก็ต้องถูกส่งตัวออกนอกประเทศ ถ้าจีนเขียนโครงการขึ้นมาจริง ท่านปรีดีก็ต้องเผชิญกับกฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๑๐๔ (กฎหมายเก่าที่ใช้อยู่ในขณะนั้น) เพราะเขาจะเอาเรื่องกับท่านปรีดีอยู่แล้ว เขาก็ต้องหมุนใช้กฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๑๐๔ เอาจนได้ ทั้งนั้นทั้งนั้นอย่าโทษใคร ต้องโทษการศึกษาของเราขณะนั้นว่ายังอ่อนอยู่ เราอยู่ในโลกวงแคบจิตใจจึงยังไม่กว้างขวางเหมือนปัจจุบัน แต่ก็เป็นสิ่งที่เป็นได้เหมือนกันว่าเขากลัวว่าท่านปรีดีจะเด่นกว่าคนอื่น ฉะนั้นจักต้องหาทางริดบั่นทอนเสียก่อนที่จะแข็งแกร่ง เรื่องการไม่อยากให้ใครดีกว่าใคร ใครเด่นเก่งกว่าใครนี้ เป็นโรคแปลกมีทุกยุค ทุกสมัย ทุกหน ทุกแห่ง รัสเซียเองก็มีโรคนี้อยู่ด้วย เตี๋ยวสตาลินถูกประนาม เบเรียถูกฆ่า หลังที่สุดซูกอฟ ขนาดจอมพลก็ถูกไล่ให้เข้าโรง

แต่สมัยนี้เรื่องโครงการเศรษฐกิจและโครงการต่าง ๆ เป็นเรื่องสมัยนิยม ถ้าใครกล่าวว่าไม่รู้เรื่องโครงการก็คงถูกหาว่าล้าสมัย พวกถอยหลังเข้าคลอง ดีไม่ดีจะ

หาว่าเป็นอย่างที่ฝรั่งเศสเขาเรียกว่าพวก Réactionnaire แต่อย่าเอากฎหมายอาญามาใช้กับเขาก็แล้วกัน ข้าพเจ้าได้นำเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านปรีดี รายงานการประชุมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาเค้าโครงการนี้ ประกอบกับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ค้านเค้าโครงการนี้มาพิมพ์ ณ ที่นี้ โดยพยายามรักษาข้อความให้ตรงกับของจริง ไม่มีการต่อเติมเสริมแต่งด้วยประการใด ทั้งนี้เพื่อให้ท่านวิจารณ์เอง แต่เหตุการณ์ที่ได้ผ่านมาหลายปีนี้ย่อมแสดงอยู่ในตัวแล้วว่า ใครคาดการณ์ข้างหน้าผิด ใครคาดการณ์ข้างหน้าถูกกันแน่

อันที่จริงเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านปรีดีนี้เก่าไปแล้ว แต่เก่าชนิดลายคราม ข้าพเจ้านำมาพิมพ์และได้เขียนกล่าวถึงท่านปรีดีประกอบด้วย ก็เพื่อจะให้ท่านผู้มีความรู้ทั้งหลายได้ใช้ความรู้ของตนเป็นนักปฏิบัติทำงานจริง ๆ กล้าแสดงความคิด กล้ารับผิด เรื่องชอบไม่ต้องพูดถึง มีแต่พวกสอพลอเท่านั้นที่ชอบรับชอบ ถ้าท่านดีจริงคนอื่นเขาต้องสรรเสริญท่านเอง

ก่อนรัฐประหารวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

ถ้ามีใครถูกกล่าวว่าเป็นโซเชียลลิสท์คนนั้นดูจะโกรธ ถึงตัวเองอยากมีชื่อว่าเป็นโซเชียลลิสท์ เพราะดูจะเป็นคนสมัยใหม่ รู้อะไรใหม่ ๆ เยอะ ทั้งที่ตัวเองก็ไม่รู้ว่าโซเชียลลิสท์คืออะไร เห็นหนังสือเขาลงข่าวกันหรืออ่านหนังสือต่างประเทศเล่มนั้นเล่มนี้ เข้าใจว่าโซเชียลลิสท์ต้องดีแน่เป็นของทันสมัย แต่พวกนั้น ๆ ก็ไม่กล้าอวดอ้างคำว่าโซเชียลลิสท์อย่างโจ่งแจ้ง กลัวว่าจะผิดมาตรา ๑๐๔ กฎหมายลักษณะอาญาฉบับก่อนดั่งที่กล่าวมาแล้ว เขาก็กลัวอย่างถูกต้อง เพราะผู้มีอำนาจครั้งนั้น ๆ ถ้าไม่พอใจขึ้นมาอาจจับ แกล้งกันง่าย ๆ อย่างน้อยก็ขังกินเปล่าเสียก่อน คือขังก่อนสอบสวน เรื่องขังก่อนสอบสวนนี้เป็นเรื่องของจักรวรรดิเผด็จการทั้งหลาย รวมรัสเซียด้วย ประเทศไหนใช้กำลังปกครอง ประเทศนั้นก็ใช้วิธีขังก่อน ประเทศไทยเราถึงจะไม่ถึงขั้นเผด็จการร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็เคยใช้วิธีขังก่อน แล้วจึงสอบสวนทีหลังเหมือนกัน บางกรณีก็เก็บกันเสียง่าย ๆ ระบบนี้มีเค้าว่าหลัง ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ นี้จะไม่ใช้อีกต่อไป ผู้อ้างว่าไม่เป็นคอมมิวนิสต์ ไม่เป็นรัสเซีย แต่ใช้วิธีการบางอย่างของรัสเซีย พวกนี้

ยิ่งร้ายกว่าพวกคอมมิวนิสต์หรือรัสเซียแท้ พวกนี้เป็นโจรยิสท์ ใช้การปกครองเยี่ยงโจร

ก่อนวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ ตอนตั้งพรรคการเมืองกันได้ ซึ่งตั้งอย่างมากมายดูเหมือนจะมีถึง ๑๙ พรรค แล้วคำว่า "*สังคม*" ได้ถูกนำมาใช้ แต่ก็ยังไม่มีใครกล้าใช้คำว่าโซเชียลลิสท์ แต่พอหลัง ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ พรรคสหภูมิก็ประกาศโผงขึ้นมาว่า พรรคนี้มีนโยบายโซเชียลลิสท์ คำว่า "*โซเชียลลิสท์*" คำว่า "*สังคม*" ขณะนี้ใช้กันเต็มที่ แต่ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น สังคมนั้นดี แต่อย่าใช้ให้กลายเป็นถังขยะไปก็แล้วกัน นอกจากคำทั้งสองนี้ เวลานี้คำว่า "*สห*" คำว่า "*สันติ*" ก็ชอบใช้กันมาก พูดถึงคำว่า "*สห*" อดระลึกไม่ได้ว่าเมื่อกฎหมายเรียกว่า "*สหกรณ์*" ไม่ยักมีใครว่ากระไร พอมาเรียกพรรคการเมืองพรรคหนึ่งว่า "*สหชีพ*" เลยยุ่งกันใหญ่ ข้าพเจ้าก็เคยถูกเรียกลับหลังว่าเป็นหัวหน้าของคอมมิวนิสต์อิสาน เขาหาว่าพวกอิสานเป็นคอมมิวนิสต์ พรรคสหชีพมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นพวกอิสานมาก เช่น คุณทองอินทร์ ภูริพัฒน์ คุณ

ถวิล อุดล คุณจำลอง ดาวเรือง คุณเตียง ศิริขันธ์ คนอื่นมีอีก แต่เวลานี้ไปสังกัดอยู่พรรคการเมืองโน้น พรรคการเมืองนี้ เปลี่ยนพรรคกันตามเวลาตามโอกาสก็มี ข้าพเจ้าจะเอ่ยชื่อก็จะดูไม่เหมาะสม พอข้าพเจ้าเข้ามาเป็นหัวหน้าสหชีพ ก็เลยกลายเป็นหัวหน้าของพวกคอมมิวนิสต์ไป ผู้ที่อยากทำลายสหชีพอุตส่าห์ลงทุนในการต่อสู้การเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๙๐ พิมพ์ใบปลิวว่าข้าพเจ้าและพรรคสหชีพ ภายใต้ชื่อของข้าพเจ้านั้น เขาพิมพ์ว่า "*หัวหน้าคอมมิวนิสต์*" แต่เขาจะรู้สึกอย่างไรขึ้นมาทันทีไม่ทราบ เขาพิมพ์หมึกดำแผงใหญ่ทับคำว่าหัวหน้าคอมมิวนิสต์นั้นเสีย คล้ายกับว่าพิมพ์ผิดไปเลยขีดออก เขาจะลบก็ไม่ได้ จะพิมพ์ใหม่ก็เปลืองสตางค์ คือต้องลงทุนอีก จึงใช้วิธีหมึกทาทับ ซึ่งก็มองเห็นได้เมื่อส่องใบปลิวนั้นกับแสงสว่าง ข้าพเจ้าไม่ได้ว่ากระไร สมเพชคนทำ ซึ่งทีแรกมีจิตใจร้าย แต่ตอนหลังรู้สึกผิดกลับใจเสีย ข้าพเจ้าขอชมเขา บางขณะข้าพเจ้าก็ขำในใจ เอ, ถ้าคอมมิวนิสต์มีบ้านอยู่เอง *มีตึกแถวให้เช่า* มีสวนทุเรียนเหมือนข้าพเจ้ามี และมีมาก่อนการเปลี่ยนแปลง พ.ศ.

๒๔๗๕ ใครเล่าจะไม่อยากเป็นอย่างข้าพเจ้าหรือ ที่ข้าพเจ้านำเรื่องซึ่งน้อยคนรู้มาเล่าในที่นี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าในการรณรงค์เพื่อการเลือกตั้ง บางคนใช้วิธีกันอย่างสกปรกที่สุด และก็น่าอนาถที่คนนั้น ๆ บางคนเวลาปกติก็มีผู้ยกย่องนับถือ แต่พอเลือดการเมืองเข้าตาก็ตูดจะเลยเสียผู้เสียคนไปเลย ขอเพิ่มเติมว่าในสมัย พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่สภาเคยมีสมาชิกอยู่ผู้หนึ่งอ้างว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไทยคนเดียว แต่สวมหมวกหางนกยูงเสียด้วย ไม่มีใครเขาสนใจก็เลยไม่มีชื่อเสียงใหญ่โต แกอาจอยากเป็นเพื่อให้มีชื่อเสียงกับเขาบ้างก็ได้ ท่านขุนนิรันตร ตอนกลับจากอังกฤษเคยเอาเหรียญมาให้ข้าพเจ้าดู อ้างว่าเป็นเหรียญสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษ ท่านว่าท่านเดินตามถนนมีคนเดินมาพบ สนทนาปราศรัยกันแล้ว เขาชวนท่านเข้าพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษ เสียค่าลงชื่อไม่กี่บาท ท่านยินยอมแล้วเขาก็ให้เหรียญเป็นเครื่องหมายสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษแก่ท่านมา ตั้งที่ท่านให้ข้าพเจ้าและคนอื่น ๆ ดู บางคนเขาว่าเรื่องพรรคอะไรไม่แปลกคอมมิวนิสต์ก็ได้ แต่เขาขอเป็นชั้นหัวหน้าหรือเลขา

ธิการพรรค

เป็นอันว่าปัจจุบันนี้คำว่า สังคม โซเชียลลิสท์ ไม่มีใครรังเกียจ แต่คำโบราณซึ่งนำมาใช้กันใหม่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคุณเผ่าเป็นผู้ใช้สำหรับว่าท่านควงและพรรคประชาธิปัตย์ คือคำว่า *"ศักดินา"* เลยกลายเป็นคำแสลงหู หนังสือพิมพ์ใช้กันมาก ด่ากันทางการเมืองก็เรียกพวกศักดินา พวกซากศักดินา เวทีการเมืองเมืองไทยกลายเป็นเวทีงานวัด วงลำตัด ลิเก ไปแล้วหรือ *"อเมริกัน"* กลายเป็น *"มะริกัน"* ไปแล้ว เด็กๆ รุ่นใหม่คงต้องยุ่งกับศัพท์ที่ผู้ใหญ่บัจจุบันใช้แผลงๆ กันอยู่ หรือเป็นสัญญลักษณ์แห่งความเจริญของภาษา

เฉียดเรื่องมากไป ต่อไปนี้ข้าพเจ้าขอพาท่านผู้อ่านไปสำรวจเค้าโครงการของท่านปรีดี รายงานการประชุมของผู้พิจารณาเค้าโครงการนี้ และคำวินิจฉัยของสมเด็จพระปกเกล้าฯ ซึ่งข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าเป็นคำวินิจฉัยของท่านพระองค์แท้ แต่เชื่อว่าเป็นคำวินิจฉัยของข้าราชการบริพารของท่าน ซึ่งมุ่งหวังรักษาประโยชน์ของพวกเขา แต่พระองค์ท่านจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น ข้าพเจ้าเข้าใจเหลือเกินว่าเขาเหล่านั้นไม่ได้คำนึงถึงเลยขณะนั้น

ท่านปรีดี เสนอ
คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจ
ข้อระลึกในการอ่านคำชี้แจงนี้

การคิดที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนั้น ข้าพเจ้าได้เพ่งเล็งถึงสภาพอันแท้จริงตลอดจนนิสัยใจคอของราษฎรส่วนมาก ว่าการที่จะส่งเสริมให้ราษฎรมีความสุขสมบูรณ์นั้น ก็มีอยู่ทางเดียวซึ่งรัฐบาลจะต้องเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง โดยแบ่งการเศรษฐกิจนั้นออกเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

ความคิดที่ข้าพเจ้าได้มีอยู่เช่นนี้ ไม่ใช่เป็นด้วยข้าพเจ้ามีอุปาทานผูกมั่นอยู่ในลัทธิใด ๆ ข้าพเจ้าได้หยิบเอาส่วนที่ดีของลัทธิต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะแก่ประเทศ

สยาม แล้วจึงได้ปรับปรุงขึ้นเป็นเค้าโครงการ

แต่มีข้อควรระลึกว่า การจัดบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจนั้น ย่อมมีลัทธิอยู่มากหลายอย่าง แต่ผู้ที่นิยมนับถือในลัทธิต่าง ๆ ยังมิอาจที่จะตกลงกันได้ ทั้งนี้ศาสตราจารย์เดสชองป์ส[1] แห่งมหาวิทยาลัยกรุงปารีสได้กล่าวไว้ มีอยู่ ๓ ประการ

๑. เพราะบุคคลทุกคนยังไม่รู้ในลัทธิต่าง ๆ การไม่รู้นี้เป็นโดยไม่ตั้งใจ เช่นผู้ที่ไม่ได้ศึกษาหรืออ่านตำราที่แท้จริงของลัทธิต่าง ๆ บุคคลผู้นั้นก็มิอาจที่จะทำความตกลงอย่างไรได้

๒. เพราะตั้งใจจะไม่รู้ เช่นบุคคลที่ได้ยินได้ฟังคำโพนทนาตลาดว่า ลัทธิหนึ่งนิยมให้ฆ่าฟันกัน ริบทรัพย์ของผู้มั่งมีเอามาแบ่งให้แก่คนจนเท่า ๆ กัน เอาผู้หญิงเป็นของกลาง แล้วก็หลงเชื่อตามคำตลาด และมี

---

๑. ศาสตราจารย์ Deschamps สอนวิชา Histoire des Faits et Doctrines Economiques เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าด้วย แต่ตอนสอนข้าพเจ้าท่านสอนเรื่อง Adam Smith ตอนสอนท่านปรีดี ท่านคงสอนเรื่อง Socialism คือท่านเปลี่ยนเรื่องสอนทุกปี

อุปาทานยึดมั่นอยู่ในคำชั่วร้าย แล้วไม่ค้นคว้าและสืบต่อไปให้ทราบความว่า ลัทธินั้นได้ยุยงให้คนฆ่าฟันกัน จริงหรือ เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง จริงหรือ ริบทรัพย์เอามาแบ่งให้เท่า ๆ กัน จริงหรือ

๓. เพราะเหตุประโยชน์ส่วนตน กล่าวคือ บุคคลที่แม้รู้ลัทธิต่าง ๆ ว่ามีส่วนดีอย่างไร ก็แกล้งทำเป็นไม่รู้ ไม่ยอมที่จะดำเนินตาม เพราะเหตุที่ตนมีประโยชน์ส่วนตัวที่จะป้องกันไม่ให้ลัทธิต่าง ๆ นั้น เช่น ลัทธิโซเชียล-ลิสท์ที่ประสงค์ให้รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง เพื่อประโยชน์ของราษฎรเสียทั้งหมด ดังนี้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมก็ไม่นิยมลัทธิโซเชียลลิสท์ เพราะเกรงไปว่าประโยชน์ที่ตนมีอยู่ในอุตสาหกรรมนั้นจะต้องถูกริบ หรือบุคคลที่เกลียดชังรัฐบาลด้วยเหตุส่วนตัว แม้จะรู้ลัทธิต่าง ๆ และจะเห็นว่าลัทธินั้นดีก็ตาม แต่เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการลัทธินั้น ตนเองได้ตั้งใจเป็นปรปักษ์กันกับรัฐบาล แสร้งทำเป็นถืออีกลัทธิหนึ่ง บุคคลจำพวกนี้จัดเป็นพวกอุบาทว์กาลีโลก เพราะเหตุที่ตนมุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ หาได้มุ่งถึงประโยชน์ของ

ราษฎรโดยทั่วไปไม่

สำหรับประเทศไทยที่ข้าพเจ้าเคยสังเกตมา ยังเห็นว่ามีเหตุหนึ่ง คือ ทิษฐิมานะ ข้าพเจ้าเคยอ่านคำบรรยายของท่านนักปราชญ์ในเมืองไทยบางท่าน ซึ่งอธิบายกล่าวภัยในลัทธิหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ถามท่านผู้นั้นว่าท่านได้อ่านจากหนังสือบ่รบั๊กษ์ของลัทธินั้นหรือคำเล่าลือ ได้ความว่าท่านได้ยินคำเล่าลือ ข้าพเจ้าจึงแนะนำให้อ่านหนังสือของผู้ที่เป็นกลาง ท่านอ่านและเห็นจริงว่าที่บรรยายมาแล้วเป็นคำเท็จ แต่เพื่อที่จะสงวนชื่อเสียงส่วนตัวของท่าน ท่านก็มีทิษฐิมานะ แสร้งบรรยายอยู่ตามเดิมทั้ง ๆ ที่รับกับข้าพเจ้าแล้วว่าท่านผิด แต่ท่านต้องทำโดยมานะ ท่านนักปราชญ์เหล่านี้เป็นพวกอุบาทว์กาลีโลก เช่นเดียวกับพวกที่นึกถึงประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่

ฉะนั้น ผู้ที่อ่านคำชี้แจงของข้าพเจ้าขอได้โปรดตั้งใจเป็นกลาง หลีกเลี่ยงจากเหตุชั่วร้ายดังกล่าวข้างต้นนั้น และวินิจฉัยว่า เค้าโครงการที่ข้าพเจ้าคิดอยู่นี้จะช่วยราษฎรได้ตามที่คณะราษฎรได้ประกาศไว้นั้นหรือไม่ เมื่อ

ติดขัดประการใดก็ขอได้โปรดถามผู้แย้งว่า เหตุผลนั้นเป็นของเขาเองหรือเป็นเหตุผลที่เขาได้ยินจากปากตลาดอย่างใด พร้อมทั้งสอบถามถึงเอกสารอันเป็นหลักฐานใด ๆ ซึ่งผู้แย้งได้อ่านหรือได้พบ แล้วโปรดแจ้งมายังข้าพเจ้าด้วย

อ่านคำชี้แจงนี้ ไม่ใช่ต้องการว่าผู้มีปริญญาจึงจะวินิจฉัยได้ แม้ผู้ไม่ได้ปริญญาถ้าค้นคว้าสืบสวนจริงไม่ใช่เชื่อแต่ข่าวลือ ก็วินิจฉัยได้ดีกว่าผู้ไม่ค้นคว้าสืบความจริง

หมวดที่ ๑

ประกาศของคณะราษฎร

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้ประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุที่ประสงค์ คือหลัก ๖ ประการ หลักซึ่งเกี่ยวแก่เศรษฐกิจของประเทศมีความว่า

"จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก"

ความข้อนี้ย่อมฝังอยู่ในใจของประชาชนถ้วนหน้า และจะจารึกลงในประวัติของการเปลี่ยนการปกครอง ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันความข้อนี้อยู่เสมอ และเห็นว่าถ้ารัฐบาลได้จัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การหางานให้ราษฎรทุกคนทำหาใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ การบำรุงความสมบูรณ์ของราษฎรนี้เป็นจุดประสงค์อันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลือกนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญ คือ *"บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร"* และถือว่ารัฐธรรมนูญเปรียบประดุจกุญแจที่จะไขประตูเปิดช่องให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครอง ให้จัดถูกต้องตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่ปิดกั้นอยู่ได้

เบิดออกแล้ว รัฐบาลก็จะต้องนำราษฎรผ่านประตูนั้น เข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสุขสมบูรณ์ มิใช่นำให้ราษฎรเดินถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งรับหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะต้องจัดการให้เป็นไปตามวัตถุที่ประสงค์ของคณะราษฎรนั้น

หมวดที่ ๒
ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจ

ผู้ที่มีจิตเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยความเมตตากรุณาแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว เมื่อเห็นสภาพชาวนาในชนบทก็ดี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ดี ก็จะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงจะเห็นว่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตของบุคคลเหล่านี้แร้นแค้นปานใด แม้วันนี้มีอาหารรับประทานพรุ่งนี้และวันต่อไปจะยังคงมีหรือขาดแคลนก็ทราบ

ไม่ได้ อนาคตย่อมไม่แน่วแน่ เมื่อท่านปลงสังขาร ต่อไปว่า ชีวิตของเรานี้ย่อม ชรา เจ็บป่วย ก็แหละ เมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้น จะยังคงมีอาหาร รับประทานอีกหรือ แม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็ยังขาดแคลนอยู่แล้ว

ความไม่เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้ มิใช่จะมีแต่ในหมู่ราษฎรที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางก็ดี คนมั่งมีก็ดี ย่อมจะประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุกรูปทุกนาม ขอให้คิดว่าเงินทองที่ท่านหามาได้ในเวลานี้ ท่านจะคงเก็บเงินนั้นไว้ได้จนกว่าชีวิตของท่านจะหาไม่ และอยู่ตลอดไปสืบถึงบุตรหลานเหลนของท่านได้หรือ ตัวอย่างมีอยู่มากหลาย ที่ท่านคงพบเห็นว่า คนมั่งมีในสมัยหนึ่ง ต้องกลับเป็นคนยากจนอีกในสมัยหนึ่ง หรือมรดกที่ตกทอดไปถึงบุตรต้องละลายหายสูญ ไม่คงอยู่ตลอดชีวิตของบุตร บุตรของผู้มั่งมีกลับตกเป็นผู้ยากจน เช่นนี้ท่านก็คงเห็นแล้วว่า เงินนั้นไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้อันจะเป็นประกันการดำรงชีวิตของท่านได้ ท่านจะรู้แน่หรือว่าสังขารของท่านจะยังคงแข็งแรงทำงานได้จนตลอดชีวิต

ถ้าท่านบ่วยหรือพิการอย่างใดขึ้น ท่านทำงานไม่ได้ ท่านต้องใช้เงินที่ท่านมีอยู่แล้ว เงินนั้นย่อมสูญสิ้นหมดไป เช่นนี้แล้วท่านจะได้อาหารที่ไหนมารับประทาน เพราะท่านบ่วยหรือพิการทำงานไม่ได้ ท่านลองนึกว่าถ้าท่านอยู่ในสภาพเช่นนั้นท่านจะรู้สึกอย่างไร

หมวดที่ ๓
การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

ความไม่เที่ยงแท้ในการเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนี้ จึงมีนักปราชญ์คิดแก้โดยวิธีให้รัฐบาลประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (Social Assurance) กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดมาย่อมจะได้รับประกันจากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะเป็นเด็กหรือเจ็บบ่วยหรือพิการหรือชราทำงานไม่ได้ก็ดี ราษฎรจะได้มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ฯลฯ ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เมื่อ

รัฐบาลได้ประกันเช่นนี้ แล้วราษฎรทุกคนจะนอนตาหลับ เพราะตนไม่ต้องกังวลว่า เมื่อเจ็บป่วยหรือพิการหรือชราแล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อตนมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยในบุตรเมื่อตนสิ้นชีพไปแล้ว ว่าบุตรจะอดอยากหรือหาไม่ เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมวิเศษดียิ่งกว่าการสะสมเงินทอง

เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อมเป็นของไม่เที่ยงแท้ดังได้พรรณนามาแล้ว การประกันเช่นนี้เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชนจะพึงทำได้ หรือถ้าทำได้ราษฎรก็จะต้องเสียค่าประกันแพงจึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมา การประกันเช่นนี้จะทำได้ก็แต่โดย *"รัฐบาล"* เท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นที่จะต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจากราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่น จัดให้แรงงานของราษฎรได้ใช้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อมเป็นจำนวนมากคน คนหนึ่งวันละเล็กละน้อยซึ่งราษฎรไม่รู้สึก ฯลฯ ดังนี้เป็นต้น

ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนี้แก่ราษฎร ในต่างประเทศนับวันแต่จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ ในการที่จะจัดให้รัฐบาลได้มีประกันแก่ราษฎรเช่นนี้ ก็ต้องออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ซึ่งบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายเงินให้ราษฎรทุกคนเป็นจำนวนพอกับที่ราษฎรจะนำเงินนั้นไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนต้องการในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ได้ตามสภาพ (ดูร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อไปข้างท้าย)

การจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรถ้วนหน้านี้ เห็นว่าถูกต้องต่อนิสัยของราษฎรไทยโดยแท้ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ว่า ทุก ๆ คนชอบการทำราชการ ชอบมีเงินเดือน แต่กระนั้นยังมีข้าราชการบางคนเที่ยวป่าวประกาศและป้องกันกีดขวางไม่อยากให้ราษฎรได้ทำราชการบ้าง ทั้ง ๆ ที่ผู้นั้นเองก็เป็นข้าราชการมีเงินเดือน

ก็เมื่อรัฐบาลต้องจ่ายเงินเดือนแก่ราษฎรเช่นนี้จะเอาเงินที่ไหนมาจ่าย ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอเตือนให้ระลึกเสียก่อนว่า เงินเป็นสิ่งที่รับประทานไม่ได้ เงิน

ย่อมเป็นสิ่งที่จะใช้แลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ การจ่ายเงินก็เท่ากับการจ่ายอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ขอให้ระลึกว่าเงินที่ท่านหาได้ ท่านนำเอาเงินนั้นไปทำไม ท่านก็นำไปแลกเปลี่ยนกันกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เหตุฉะนั้น ถ้าจะเปรียบเทียบว่าเงินเป็นคะแนนชนิดหนึ่งก็ไม่ผิด การจ่ายเงินเดือนก็เท่ากับจ่ายคะแนนให้ราษฎรที่จะจับจ่ายแลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎร

ผลที่สุดราษฎรจะพึงได้รับก็คือ ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร สถานที่อยู่ ฯลฯ

ฉะนั้นในการจ่ายเงินให้แก่ราษฎรนั้น รัฐบาลไม่ต้องริบทรัพย์ของผู้มั่งมีมาจ่าย รัฐบาลอาจจัดให้มีปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต โดยจัดให้มีสหกรณ์ให้พร้อมมูลเพื่อรับแลกกับเงินเดือน ซึ่งรัฐบาลจ่ายให้ราษฎรเป็นการหักกลบลบหนี้กันไป เช่น ราษฎรคนหนึ่งได้รับเงินเดือน ๒๐ บาท และราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวน ๒๐ บาท ดังนี้แล้ว เงินที่รัฐบาลจ่ายให้

แก่ราษฎรไปก็กลับมาเป็นของรัฐบาลอีก เงินที่จะคงตกแก่ราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวนราคาน้อยกว่าจำนวนที่ตนได้รับ เงินที่ตกอยู่ในมือราษฎรนั้นเท่านั้นที่รัฐบาลจะต้องจัดหาทุนสำรองตามประเพณีนิยมของโลก เช่น ทองคำ หรือเนื้อเงิน หรือถ้าจะไม่ต้องออกธนบัตรให้มาก ซึ่งต้องการทุนสำรองมาก รัฐบาลอาจจัดให้มีธนาคารแห่งชาติอันเป็นที่เชื่อถือได้ ซึ่งราษฎรผู้จะได้นำเงินมาฝาก และการจับจ่ายก็ใช้เช็คและวิธีหักกลบลบหนี้ Clearing ดังนี้ ธนบัตรที่จะออกให้หมุนเวียนก็จะไม่จำเป็นที่จะต้องมีจำนวนมากมาย

ฉะนั้นการที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้ราษฎรแล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องจัดให้สหกรณ์เป็นผู้ทำสิ่งของซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตและเป็นผู้จำหน่ายสิ่งเหล่านี้เสียเอง หรือเป็นผู้ควบคุม แล้วรัฐบาลจะประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรได้อย่างไร รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาจ่ายเป็นเงินเดือนให้แก่ราษฎร

การประกอบการเศรษฐกิจใด ๆ ย่อมต้องอาศัย

๑. ที่ดิน ซึ่งรวมทั้งทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินและซึ่งอยู่บนพื้นดินและใต้ดิน

๒. แรงงาน

๓. เงินทุน

ราษฎรในเวลานี้ต่างคนมีที่ดินและเงินทุนเพียงพออยู่หรือ เราจะเห็นได้ว่า ๙๐ เปอร์เซ็นต์ของราษฎรหามีที่ดินและเงินทุนพอที่จะประกอบการเศรษฐกิจแต่ลำพังให้ถูกต้องครบถ้วนไม่ ราษฎรต่างก็มีแรงงานประจำตนของตน แรงงานนี้ตนจะเอาไปทำอะไรเมื่อตนไม่มีที่ดินและเงินทุนเพียงพอ

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุนของราษฎรรวมกันแล้วจะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยมีที่ดินถึง ๕๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตรเศษ (คิดเป็นไร่ได้กว่า ๓๒๐,๐๐๐,๐๐๐ ไร่) บนพื้นดินอุดมไปด้วยต้นไม้และพืชผลที่จะปลูก ในใต้ดินนั้นอุดมไปด้วยแร่โลหะธาตุทั้งหลาย มีพลเมืองถึง ๑๑ ล้านคนเศษ[๔] ส่วนเงินทุนเหล่านั้นแม้เราจะไม่มีมากมาย แต่ประเทศไทยไม่ใช่ป่าเถื่อน

---

๔. เวลานี้นับว่ามี ๔๐ ล้านเศษ

เสียทีเดียว ทรัพย์สินและชื่อเสียงของประเทศที่ได้มีอยู่ก็อาจเป็นทางที่จะหาเงินทุนมาได้บ้างโดยนโยบายการคลังอันไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ราษฎร

หมวดที่ ๔
แรงงานที่สูญเสียไปและพวกหนักโลก

น่าเสียใจซึ่งที่ดินของเราอันอุดมอยู่แล้วนี้ ยังมิได้ใช้ให้เป็นประโยชน์[๕] ทั้งนี้เพราะการประกอบการเศรษฐกิจตามทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำดังที่เป็นมาแล้ว ทำให้แรงงานสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์บ้าง และขาดเครื่องจักรกลที่จะช่วยแรงงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นบ้าง มีพวกหนักโลก (Social Parasite) บ้าง ดังจะได้พรรณนาต่อไปนี้

---

๕. เวลานี้พวกนายทุน พวกคนกลาง ซึ่งไม่ใช่ไทยแท้แย่งไปจนเกือบหมดแล้ว

บทที่ ๑
แรงงานเสียไปโดยที่มิได้ใช้เต็มที่

จะเห็นได้ว่าชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนมากของประเทศไทย ทำนาปีหนึ่งคนหนึ่งไม่เกิน ๖ เดือน (รวมทั้งไถ หว่าน เกี่ยว ฯลฯ) ยังมีเวลาเหลืออีก ๖ เดือนซึ่งต้องสูญเสียไป ถ้าหากว่าเวลาที่เหลือ ๖ เดือนนี้ราษฎรมีทางที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ในการประกอบการเศรษฐกิจได้แล้ว ความสมบูรณ์ของราษฎรก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้ ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับคำชี้แจงจากผู้สนใจในการเศรษฐกิจว่า การที่แก้ไขให้ราษฎรได้ใช้เวลาว่างที่เหลืออยู่นี้ให้เป็นประโยชน์ได้โดยวิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นสำเร็จได้อย่างไร ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีอยู่ก็แต่รัฐบาล[๖] ที่จะกำหนดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติให้ราษฎรได้ใช้เวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้เป็นประโยชน์

---

๖. รัฐบาลสมัยใหม่ก็ชอบซื้อแต่ของที่ใช้แล้ว และแพงด้วย เพราะสะดวกแก่การคอรัปชั่น

บทที่ ๒
แรงงานเสียไปเพราะจัดการเศรษฐกิจไม่เหมาะ

แม้แรงงานที่ใช้ในการประกอบการเศรษฐกิจในระหว่าง ๖ เดือนก็ดี แรงงานเหล่านี้ยังเปลืองไปโดยใช่เหตุ เพราะเอกชนต่างคนต่างทำ เช่น ชาวนาที่ต่างแยกกันทำเป็นราย ๆ ไป ดังนี้แรงงานย่อมเปลืองมากกว่ารวมกันทำ ชาวนารายหนึ่งย่อมเลี้ยงกระบือของตนเอง ไถ หว่าน เกี่ยวของตนเอง (ยกเว้นมีการลงแขกบางครั้งบางคราว) ต้องหาอาหารเอง แต่ถ้าชาวนารวมกันทำก็อาจประหยัดแรงงานลงได้ เช่น กระบือหนึ่งตัว ชาวนาที่แยกกันทำจะต้องเลี้ยงเอง ถ้ารวมกันหลาย ๆ ตัวแล้ว กระบือนั้นก็อาจรวมกันเลี้ยง และใช้คนเลี้ยงรวมกันได้ เป็นการประหยัดแรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้นการบ้าน เช่น อาหารก็จะรวมกันทำได้เหมือนดัง เช่น สโมสรหรือร้านจำหน่ายอาหาร ที่วันหนึ่ง ๆ มีคนมารับอาหารหลายสิบคน และอาจใช้คนปรุง

อาหารเพียงคนหนึ่งหรือสองคนก็ได้

ดังนี้ แรงงานในการทำอาหาร ในการเลี้ยง กระบือ ฯลฯ นั้น เมื่อชาวนารวมกันทำแล้วก็จะประหยัดได้อีกมาก และแรงงานที่ยังเหลืออยู่ก็จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการประกอบการเศรษฐกิจที่เรายังขาดอยู่ ก็ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่เช่นนี้ตลอดไปแล้ว การประหยัดแรงงานก็ย่อมจะมีไม่ได้

บทที่ ๓
แรงงานที่เสียไปโดยไม่ได้ใช้เครื่องจักรกล

เรื่องนี้ย่อมทราบกันดีแล้วว่า การทำนาของเราได้ใช้วิธี ไถ หว่าน เกี่ยว ของตนเอง ฯลฯ เหล่านี้โดยแรงคนและสัตว์พาหนะ จริงอยู่ วิธีทำด้วยแรงคนและสัตว์พาหนะนี้ ย่อมเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งในสมัยบำเดื่อน และในสมัยที่เครื่องจักรกลยังมิได้คิดขึ้นในเวลานั้น แต่ถ้าให้ผู้ชำนาญการ

จักรกลปรับปรุงเครื่องจักรกลให้เหมาะสมแก่ภูมิ-ประเทศแล้ว ซึ่งสามารถเป็นได้ เพราะวิทยาศาสตร์ใด ๆ ในโลกที่จะไม่สามารถทำได้นั้นไม่มี เว้นแต่จะไม่ได้สนใจกันเท่านั้น

และเป็นธรรมดาของการเศรษฐกิจ เมื่อมีเครื่องจักรกลแรงงานก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้มาก เช่น การไถที่ได้ทดลองทำกันในเวลานี้ ก็ย่อมเห็นได้ชัดแล้วว่า เครื่องไถนาเครื่องหนึ่งซึ่งใช้คนสองคน อาจทำการได้ในฤดูกาลหนึ่งหลายพันไร่ คนไทยเป็นผู้ที่มีร่างกายเล็กและแข็งแรงน้อยกว่าคนจีนหรือฝรั่ง การทำเศรษฐกิจใดถ้าอาศัยกำลังคนแล้ว เราจะสู้คนจีนหรือฝรั่งไม่ได้ เราจะสู้เขาได้ก็ต่อเมื่อเราใช้เครื่องจักรกล การนำเครื่องจักรกลมาใช้นี้ ชาวนาทุก ๆ คนสามารถมีเครื่องจักรกลได้หรือชาวนามีทุนพอที่จะซื้อหรือ เป็นความจริงที่เอกชนบางคนย่อมหามาได้เพราะมีเงินทุน ไม่จำเป็นต้องอาศัยรัฐบาล แต่ให้พึงระวังว่า เครื่องจักรกลมีคุณอนันต์และโทษมหันต์เหมือนกัน การที่ในต่างประเทศมีคนที่ไม่มีงานทำมากขึ้นในทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะเครื่องจักร

ที่มีแทนแรงงานของคนดอกหรือ เครื่องจักรกลเมื่อมีมาก คนไม่มีงานทำย่อมมีมากขึ้น สมมติว่า โรงทอผ้าซึ่งแต่เดิมเป็นโรงงานที่ทำด้วยมือใช้คนงาน ๑,๐๐๐ คน เมื่อโรงทอผ้านั้นเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกล ต้องการคนงานเพียง ๑๐๐ คน เช่นนี้แล้ว คนอีก ๙๐๐ คนก็จะต้องออกจากโรงงานนั้น กลายเป็นคนไม่มีงานทำ แต่ทั้งนี้ก็จะโทษเครื่องจักรกลก็มิได้ เพราะเครื่องจักรกลเป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์มิให้ต้องทรมาน การที่มีคนไม่มีงานทำเพราะโรงงานได้เปลี่ยนใช้เครื่องจักรกลนั้น เป็นโดยเหตุที่เอกชนต่างคนต่างทำ และเป็นธรรมดาอยู่เอง ซึ่งเมื่อโรงงานต้องการคนงาน ๑๐๐ คน คนงานที่เหลืออีก ๙๐๐ คน เจ้าของโรงงานจะมีความจำเป็นอย่างไรที่จะจ้างเอาไว้ให้เปลืองเปล่าๆ และอีก ๙๐๐ คนนี้จะไปหางานที่ไหนทำ ถ้าโรงงานต่างๆ หรือการกสิกรรมต่างๆ ได้ใช้เครื่องจักรกลไปทั้งนั้น คนที่ไม่มีงานทำจะมีจำนวนมาก ผลสุดท้ายความหายนะก็มาสู่ แต่ถ้ารัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองแล้วก็มีแต่ผลดีอย่างเดียวที่จะได้รับจากเครื่องจักรกล

สมมติว่าโรงงานทอผ้าตามตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเปลี่ยนใช้เครื่องจักรกล มีคนงานที่ต้องออกจากโรงงานนั้น ๙๐๐ คน รัฐบาลอาจรับคนเหล่านี้ไปทำในโรงงานอื่นที่จะตั้งขึ้นใหม่ เช่น โรงทำไหม โรงทำน้ำตาล หรือสร้างถนนหนทาง โก่นสร้างบ่า หรือทำการเพาะปลูก ฯลฯ และสมมติว่าโรงงานและการประกอบเศรษฐกิจต่าง ๆ มีอยู่พร้อมบูรณ์เพียงพอไม่จำต้องขยายต่อไปแล้ว ก็ลดเวลาทำงานของคนงานลง เช่นเดิมทำวันละ ๘ ชั่วโมง เมื่อเครื่องจักรกลมีมากขึ้นคนงานก็ลดลง เช่น เหลือวันละ ๗–๖–๕–๔–๓–๒–๑ ดังนี้ โดยไม่ต้องลดเงินเดือนของคนงาน ด้วยวิธีนี้ก็จะได้รับผลดีจากเครื่องจักรกล คือ ลดความทรมานร่างกายของมนุษย์ได้มากขึ้น จริงอยู่ การที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน เอกชนอาจลดเวลาทำงานได้ แต่การลดเวลาทำงานนั้นเอกชนย่อมลดค่าจ้างลงได้ ยิ่งกว่านั้น ถ้าจำนวนคนไม่มีงานทำมีมากกว่างานที่จะมีให้ทำแล้ว ค่าจ้างก็ลดลงเป็นธรรมดา และเป็นกฎแห่งการเศรษฐกิจ ผลร้ายจะตกอยู่แก่ราษฎร และเครื่องจักรกลจะเป็นสิ่งประหัตประ

หารราษฎร เมื่อไม่ต้องการประหัตประหารก็ไม่ต้องใช้เครื่องจักรกล เมื่อไม่ใช้เครื่องจักรกลความล้าหลังก็จะมีอยู่ตลอดไป

การที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดยจัดให้มีสหกรณ์นั้น นอกจากจะแก้ปัญหาเรื่องงานแล้ว การหาทุนยังสะดวกยิ่งกว่าเอกชน เพราะรัฐบาลอาจวางนโยบายการคลัง เช่นการเก็บภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินจำนวนมาก เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใดซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑ สตางค์[๗] ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคนก็คงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ นอกจากนี้รัฐบาลยังอาจที่จะอาศัยชื่อเสียงและทรัพย์สินของรัฐบาลจัดการกู้เงินอันเป็นประกันดีกว่าเอกชน หรือรัฐบาลอาจตกลงกับต่างประเทศ ซื้อเครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ราคาถูกและผ่อนส่งเป็นงวด ๆ ดังที่ต่างประเทศได้เคยทำมาได้ผลดี

---

๗. ต่อมาเป็นเหรียญทองแดง ½ สตางค์

บทที่ ๔

แรงงานที่เสียไปเพราะบุคคลที่เกิดมาหนักโลก

ในประเทศไทยนี้มีบุคคลที่เกิดมาหนักโลกอาศัยบุคคลอื่นกินมีจำนวนไม่น้อย กล่าวคือ ตนไม่เป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจหรือกิจการใดให้เหมาะสมกับแรงงานของตน อาศัยอาหารเครื่องนุ่งห่มและสถานที่ของผู้อื่น หรือบางทีก็ทำงานเล็กๆ น้อยๆ เช่นในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมือง เมื่อสังเกตตามบ้านของคนชั้นกลางหรือตามบ้านของคนมั่งมีแล้ว ก็จะเห็นว่าผู้ที่อาศัยกินมีอยู่เป็นจำนวนมาก บุคคลจำพวกนี้นอกจากจะหนักโลกแล้วยังเป็นเหตุที่ทำให้ราคาสิ่งของเพิ่มขึ้นได้ เช่นในประเทศหนึ่งมีคนทำงาน ๑๐๐ คน ทำข้าวได้คนหนึ่ง ๑ ตัน ได้ข้าว ๑๐๐ ตัน แต่มีคนที่อาศัยอยู่เปล่า ๕๐ คน ดังนี้ ถ้าพวกหนักโลกนี้ทำงานร่วมกับอีก ๑๐๐ คนก็คงจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก ๕๐ ตัน เงินก็ย่อมได้เพิ่มขึ้น เพราะข้าวมีจำนวนมากขึ้น บุคคลจำพวกนี้ถ้าปล่อยให้คง

อยู่ตราบปัจจุบันนี้ก็จะกลายเป็นคนขี้เกียจไป การปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และปล่อยให้มีคนเกียจคร้านคอยอาศัยกินดังนั้น ผลเศรษฐกิจของประเทศก็จะลดน้อยลง ไม่มีวิธีใดที่ดีกว่าที่รัฐบาลจะประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง และหาทางที่จะบังคับและให้ราษฎรประเภทนี้ทำงานจึงจะใช้แรงงานของผู้ที่หนักโลกนี้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้

หมวดที่ ๕

วิธีซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ควรคำนึงก็คือ รัฐบาลจำต้องดำเนินวิธีละม่อม คือต้องอาศัยการร่วมมือระหว่างคนมั่งมีกับคนจน รัฐบาลจะต้องไม่ประหัตประหารคนมั่งมี

บทที่ ๑
การจัดหาที่ดิน

เวลานี้ที่ดินซึ่งทำการเพาะปลูกได้ตกอยู่ในมือของเอกชน นอกนั้นเป็นป่าที่จะต้องโค่นสร้าง ที่ดินซึ่งอยู่ในมือเอกชนเวลานี้ ผลจากที่ดินนั้นย่อมได้แทบไม่คุ้มค่าใช้จ่ายและค่าอาหาร หรือค่าดอกเบี้ย เพราะชาวนาเวลานี้แทบกล่าวได้ว่า ๙๙ เปอร์เซ็นต์ที่เป็นลูกหนี้เอาที่ดินไปจำนองหรือเป็นประกันต่อเจ้าหนี้ ฝ่ายเจ้าของเองก็เก็บดอกเบี้ยหรือต้นทุนไม่ได้ หรือผู้ที่มานาให้เช่า เช่นนาในทุ่งรังสิต เป็นต้น เจ้าของนาแทนที่จะเก็บค่าเช่าได้กลับจำต้องออกเงินเสียค่านาเป็นการขาดทุนย่อยยับกันไป ไม่ว่าคนจนหรือคนมีเงิน เจ้าของนาเป็นส่วนมากนิยมขายนา แม้จะต้องขาดทุนลงบ้าง หรือฝ่ายเจ้าหนี้ให้ชาวนายึมเงินก็อยากได้เงินของตนคืน

การบังคับจำนองหรือการเอาที่ดินออกขายทอดตลาดนั้น เวลานี้ราคาที่ดินก็ตกต่ำ ทั้งนี้เป็นผลที่การ

ประกอบเศรษฐกิจด้วยรัฐบาลปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ เมื่อการเป็นเช่นนี้แล้ว ถ้ารัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่านั้นกลับคืนมา ก็เชื่อว่าชาวนา เจ้าของที่ดินผู้รับจำนองทั้งหลายคงจะยินดีไม่ใช่น้อย เพราะการที่ตนยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ในที่ดิน หรือยังคงยึดที่ดินไว้เป็นประกันมีแต่จะขาดทุนอย่างเดียว[๗] การซื้อที่ดินกลับคืนมานี้เป็นวิธีแตกต่างกับวิธีริบทรัพย์ของคอมมิวนิสต์

รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อที่ดิน

ในเวลานี้ รัฐบาลไม่มีเงินจะซื้อที่ดินได้เพียงพอ แต่รัฐบาลอาจออกใบกู้ให้เจ้าของที่ดินถือไว้ตามราคาที่ดินของตน ใบกู้นั้นรัฐบาลจะได้กำหนดให้เงินผลประโยชน์แทนดอกเบี้ย ให้ตามอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินในขณะที่ซื้อซึ่งไม่เกินร้อยละ ๑๕ อันเป็นอัตราสูงสุดในกฎหมายเช่า ที่ดินราคา ๑,๐๐๐ บาท เจ้าของที่ดินก็ถือใบกู้เป็นราคา ๑,๐๐๐ บาท และสมมติว่าดอกเบี้ยในขณะนั้นเป็นร้อยละ ๗ เจ้าของที่ดินก็ได้ดอกเบี้ยปีละ ๗๐

---

๗. เป็นจริงในเวลานั้น

บาทเป็นต้น ดังนี้เป็นการได้ที่แน่นอนยิ่งกว่าการให้เช่าหรือให้ทำเอง ทั้งนี้ก็เท่ากับเจ้าของที่ดินแทนที่จะถือโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินบอกจำนวนที่ดิน เจ้าของที่ดินถือใบกู้ของรัฐบาลบอกจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้

ที่ดินชนิดใดบ้างที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืน

ที่ดินที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืนนี้ ก็คือที่ดินที่จะใช้ประกอบการเศรษฐกิจ เช่นที่นาหรือไร่เป็นต้น ส่วนที่บ้านอยู่อาศัยนั้นไม่จำเป็นที่รัฐบาลต้องซื้อคืน เว้นไว้แต่เจ้าของประสงค์จะขายแลกกับใบกู้ การจัดให้มีบ้านสำหรับครอบครัว (Homestead) ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับเนื้อที่ทั้งหมดในประเทศแล้ว ไม่มีจำนวนมากมายที่จะเป็นการขัดขวางต่อการดำเนินการเศรษฐกิจ เหตุฉะนั้นจะยังคงให้มีอยู่ได้ก็ไม่เป็นการแปลกประหลาดอันใด

เมื่อที่ดินได้กลับคืนมาเป็นของรัฐบาลเช่นนี้แล้ว รัฐบาลจะได้กำหนดลงไปได้ถนัดว่า การประกอบการเศรษฐกิจในที่ดินนั้นจะแบ่งออกเป็นส่วนอย่างไร และ

จะต้องใช้เครื่องจักรกลชนิดใดเป็นจำนวนเท่าใด การทดน้ำจะต้องขุดคูหรือทำคันนาอย่างไร ในเวลานี้ที่ดินที่แยกย้ายอยู่ระหว่างเจ้าของต่าง ๆ นั้น ต่างเจ้าของก็ทำคูทำคันนาของตน แต่เมื่อที่ดินตกมาเป็นของรัฐบาลเช่นนี้แล้ว ถ้าที่ที่มีระดับเดียวกันก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก เช่น การทำคูทำคันนาอาจจะทำน้อยลงได้ นอกจากนั้นการใช้เครื่องจักรกล เช่นการไถก็จะได้ดำเนินติดต่อกัน มิฉะนั้นจะต้องไถที่นี่แห่งหนึ่ง ที่โน่นแห่งหนึ่ง เป็นการชักช้าเสียเวลา และการบำรุงที่ดินโดยวิชาเทคนิคย่อมจะทำได้สะดวก เราจะเห็นได้ว่าในเวลานี้ราษฎรยังหลงเชื่อโดยวิธีโบราณ แม้ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะพร่ำสอนก็ต้องกินเวลานาน เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเอง รัฐบาลอาจกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ ราษฎรซึ่งเป็นลูกจ้างของรัฐบาลก็จำต้องปฏิบัติตาม

ความรักในที่ดิน

ในตำราเศรษฐวิทยา ซึ่งผู้แต่งนิยมในลัทธิปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และพวกรัฐบาลที่กลัวว่ารัฐบาล

จะถูกโค่นโดยการที่ราษฎรรวมกันทำงานมาก ๆ แล้วเกรงจะเป็นภัยต่อรัฐบาลนั้น มักจะเสี้ยมสอนว่าการที่รัฐบาลจะมีที่ดินเสียเองแล้วจะทำให้ราษฎรไม่มีความรู้สึกรักในที่ดินเหมือนกับที่ราษฎรได้เป็นเจ้าของที่ดินนั้นเอง การบำรุงที่ดินจะไม่เกิดผล คำกล่าวเช่นนี้ เปรียบเหมือนผู้กล่าวหลับตาพูด การที่เพาะราษฎรให้รักที่ดินของตัวนั้น พูดตามหลักปรัชญาแล้วก็เนื่องมาจากความคิดที่รักตัว (Egoism) กล่าวคือ ให้รักตนของตน ให้รักทรัพย์สินของตน ดังนี้ย่อมเป็นการตรงกันข้ามกับการที่เพาะให้รักชาติ รักผู้อื่นที่เป็นมนุษย์ที่ร่วมชาติ (Altruism)

มีผู้พูดถึงการรักชาติเสมอ การที่เพาะให้รักตัว ให้รักทรัพย์สินของตัวนี้มิเป็นการตรงกันข้ามกับการที่ว่ารักชาติหรือ ข้าพเจ้าสงสัยนักว่า ผู้ที่อ้างว่ารักชาติแต่เที่ยวสั่งสอนให้รักตนเองด้วยเช่นนี้ จะรักชาติจริงแต่ปากและน้ำใจจะรักชาติจริงหรือไม่ อนึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เพื่อที่จะไม่ตัดความรู้สึกในครอบครัวของราษฎร รัฐบาลก็ยอมให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่ได้แล้ว ก็ควรจะมีความรักในที่ดินอันเป็นของตนเพียง

พออยู่แล้ว เวลานี้ขอให้สังเกต เช่นในกรุงเทพมหานคร มีผู้ที่เช่าที่ดินหรือที่เช่าบ้านเขาอยู่หรือเช่าห้องแถวอยู่เป็นมากมายก่ายกอง พวกนั้นมีที่ดินที่ไหนที่เขาจะรัก และถ้าถือว่า คนต้องมีที่ดินจึงจะรักชาติแล้ว ก็คนที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้น มิเป็นผู้ที่ไม่รักชาติหรือ ข้าพเจ้ามิเชื่อเลยว่าผู้ที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้นจะเป็นผู้ที่ไม่รักชาติไปทั้งหมด ความจริงผู้ที่มีที่ดินอยู่มากนั่นแหละ บางคนที่จะตกลงในแผนเศรษฐกิจใดก็นึกพะวงแต่ที่ดินของตน ขอให้ผู้อ่านสังเกตและเปรียบเทียบให้ดี และมองดูรอบๆ ข้างของท่าน และสังเกตดูบุคคลเหล่านั้นว่า คนที่มีที่ดินรักชาติยิ่งกว่าคนที่ไม่มีที่ดิน หรืออย่างดีที่สุด ข้าพเจ้าก็จะตัดสินให้ว่ามีความรักชาติเท่ากัน เหตุฉะนั้น การที่มีที่ดินและไม่มีที่ดินไม่ใช่เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความรักชาติยิ่งหย่อนกว่ากันเลย

ส่วนข้อที่ว่าผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน จะไม่ตั้งใจบำรุงที่ดินนั้น เห็นว่าการเป็นไปไม่ได้ ก็เมื่อที่ดินรัฐบาลกลับซื้อเอามาเป็นของกลาง ก็เท่ากับว่าราษฎรทั้งหมดเป็นเจ้าของที่ดินนั้น เหมือนดังบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นมากๆ

และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เช่นนี้ บริษัทนั้นจะมิบำรุงที่ดินของเขาดอกหรือ เรากลับจะเห็นเป็นการตรงข้ามที่บริษัทที่มีที่ดินกลับจะบำรุงที่ดินของเขาดีกว่าเอกชนที่มีที่ดินเสียอีก เวลานี้เรามีผู้ชำนาญการกสิกรรมเป็นข้าราชการคอยดูแลแนะนำในการบำรุงที่ดิน ต่อไปเมื่อที่ดินเป็นของรัฐบาล เราก็คงมีข้าราชการที่เป็นผู้ชำนาญในการกสิกรรมที่จะตรวจตราบำรุงที่ดินด้วยอาศัยวิชาความรู้ความชำนาญ ความสามารถ เหมือนดังที่ข้าราชการกสิกรรมในเวลานี้ ถ้าหากจะกล่าวว่า ที่ดินจะไม่ได้รับการบำรุงขึ้นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการพูดอย่างดูหมิ่นข้าราชการผู้ชำนาญการกสิกรรมโดยมิบังควร

ข้าพเจ้าเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่ที่ดินจะได้รับการบำรุงยิ่งขึ้น เช่นในการทดน้ำ ในการปรับปรุงที่ดิน และในการเพาะปลูกที่จะใช้เมล็ดพันธุ์หรือปุ๋ยเหล่านี้ ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะได้ใช้วิชาความรู้ความสามารถของเขาเต็มที่ ไม่เหมือนกับปัจจุบันนี้ แม้ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะพร่ำสอนสักเท่าใด ๆ ราษฎรก็ไม่ใคร่จะเชื่อ เพราะนิยมอยู่แต่ในแบบโบราณ ไม่เบิดหูเบิดตา

ราษฎรที่ปราศจากที่ดินในการทำกสิกรรมก็ยังคงเป็นข้าราชการ ซึ่งอาจสมัครทำการกสิกรรมตามเดิม หรือถ้างานทางกสิกรรมมีไม่พอ ก็สมัครทำงานอื่นได้ คงมีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ฯลฯ เป็นต้น ไม่เดือดร้อนอันใดไปกว่าที่ประกอบการกสิกรรม แต่กลับจะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยที่รัฐบาลเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง

ขอให้เปรียบเทียบข้าราชการในปัจจุบันนี้เป็นส่วนมาก ตระกูลของพวกนี้เดิมทีเดียวก็ทำกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่ และผู้นั้นก็ต้องละที่นาของตระกูลเข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมืองเช่นนี้ ข้าราชการผู้นั้นทำไมจึงละทิ้งที่ดินเช่นนั้น และข้าราชการเหล่านั้นจะมิรักชาติน้อยกว่าชาวนาที่มีที่ดินดอกหรือ ถ้าหากเป็นเช่นนั้นก็ไม่ควรจะละที่นาของตนมา ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นไปตามคำกล่าวหานั้นไม่ได้

เท่าที่ได้พิจารณาคำกล่าวหาของบุคคลบางจำพวกที่ต้องการให้เอกชนมีที่นาอยู่นั้น มูลเหตุแห่งคำกล่าวนั้นเนื่องมาจากผู้ที่ถือลัทธินิยมให้เอกชนต่างคนต่างทำ และ

เสกแสร้งเหตุผลสนับสนุน ซึ่งล่อใจเอกชนให้มีทรัพย์สินคล้ายเป็นการให้สินบนโดยทางอ้อม และพวกรัฐบาลที่ขวัญหนีดีฝ่อในการที่ราษฎรจะละนามาสมัครในการทำงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ซึ่งราษฎรต้องอยู่ร่วมกันเป็นส่วนมาก ๆ และเกรงว่าถ้าราษฎรอยู่รวมกันเป็นส่วนมาก ๆ เช่นนี้ จะเห็นการมิดีมิร้ายของตน หรือตนอ่อนแอไม่สามารถจะปฏิบัติให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจได้ และเกรงว่าตนจะหลุดพ้นจากตำแหน่งซึ่งเป็นการหน่วงความเจริญโดยแท้ และพวกนี้เที่ยวป่าวร้องให้คนนิยมในเหตุผลของตน ซึ่งคนที่ไม่ตรึกตรองก็หลงเชื่อเอาได้ง่าย ๆ และป่าวร้องกันต่อ ๆ ไป

บทที่ ๒
การจัดหาการงาน

นิสัยของคนไทยชอบทำราชการ คือชอบเอาแรงงานของตนมาแลกกับเงินเดือนของรัฐบาล

นิสัยเช่นนี้อยู่แน่ชัด แม้ในหมู่บุคคลที่คัดค้านว่ารัฐบาลไม่ควรทำอุตสาหกรรมเองก็ดี บุคคลเช่นนั้นก็เป็นข้าราชการส่วนมาก ตนเองหาได้เหลียวแลดูว่า ในขณะที่ตนพูดอยู่นั้นว่าตนเป็นข้าราชการหรือไม่ ตนเคยแต่กีดกันผู้อื่นมิให้เป็นข้าราชการ ซึ่งผู้อื่นก็มีนิสัยทำราชการเหมือนดังตน ฉะนั้นคารมของบุคคลจำพวกนี้ ท่านผู้อ่านพึงระวังจงหนัก และจงย้อนถามผู้นั้นเสมอว่า *"ท่านเป็นข้าราชการหรือเปล่า เมื่อท่านเป็นข้าราชการแล้ว เหตุใดท่านกีดกันราษฎรไม่ให้เป็นข้าราชการบ้างเล่า"*

เมื่อนิสัยของคนไทยชอบทำราชการเช่นนี้แล้ว ไม่เป็นการยากอันใดที่จะรับคนไทยทั้งหมดให้เข้าทำราชการ แต่การทำราชการไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่เป็นการนั่งบัญชาในสำนักงาน การประกอบการเศรษฐกิจที่รัฐบาลทำก็เรียกว่าเป็นราชการด้วย

ในการนี้รัฐบาลอาจจะกำหนดให้ราษฎรที่มีอายุเช่นตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปถึง ๕๕ ปี ต้องทำงานตามคุณวุฒิกำลังและความสามารถของตน ต่อจากนั้นขึ้นไป

ราษฎรผู้นั้นจะได้รับบำนาญจนตลอดชีวิต และในระหว่างที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีก็ต้องเล่าเรียนและทำงานเล็กน้อยตามกำลังของราษฎร จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลหรือจากสหกรณ์เหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้

เงินเดือนนั้นจำต้องต่างกันตามคุณวุฒิกำลังความสามารถของตน แต่อย่างไรก็ตาม เงินเดือนขั้นต่ำที่สุดจะเพียงพอแก่การที่ข้าราชการผู้นั้นจะซื้ออาหาร ซื้อเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตได้

รัฐบาลบังคับให้ราษฎรทั้งหมดเป็นข้าราชการหรือ

รัฐบาลไม่จำเป็นต้องบังคับราษฎรทั้งหมดให้เป็นข้าราชการ

รัฐบาลอาจยอมยกเว้นให้เอกชนที่มั่งมีอยู่แล้วในเวลานี้ หรือผู้อื่นซึ่งไม่ประสงค์เป็นข้าราชการ ประกอบการเศรษฐกิจของตนเอง เมื่อผู้นั้นแสดงได้ว่าการประกอบเศรษฐกิจตามลำพังของเขานั้น เขาจะมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตของเขาได้ตลอดแม้เจ็บป่วยหรือชราภาพ และสามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรของตนให้ได้รับการศึกษาและ

มีฐานะที่จะเลี้ยงตน ส่วนบุคคลอื่นซึ่งอยู่ในฐานะที่ไม่เที่ยงแท้นั้น ก็จำเป็นต้องเป็นข้าราชการ เพราะการทำราชการนั้นก็เท่ากับได้ออกแรงสะสมไว้เป็นทุนสำรองในเวลาเจ็บป่วยหรือชราแล้ว

แต่เมื่อรัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียหมดเช่นนี้ ราษฎรที่เป็นเอกชนจะหาอาชีพตามลำพังได้อย่างไร

การประกอบการเศรษฐกิจนั้นมีลักษณะการบางอย่าง ซึ่งเอกชนจะประกอบตามลำพังได้ผล เช่นการอาชีพอิสระ (Liberal Profession) เช่น นักประพันธ์ แพทย์ ทนายความ ช่างเขียน ครูในวิชาบางอย่าง ฯลฯ เหล่านี้ เมื่อราษฎรใดประสงค์จะทำโดยลำพังไม่อยากเป็นข้าราชการแล้วก็อนุญาตให้ทำได้ หรืออาชีพอื่น เช่น การโรงงานซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของอยู่แล้วในเวลานี้ เมื่อผู้นั้นประสงค์จะทำต่อไปโดยไม่อยากเป็นข้าราชการแล้วก็อนุญาตเช่นเดียวกัน นอกจากผู้นั้นจะขายให้แก่รัฐบาลและตนถือใบหุ้นกู้ ได้ดอกเบี้ยจากรัฐบาลเลี้ยงชีพของตน หรือการพาณิชย์ *การกสิกรรมบางอย่างเมื่อ* เอกชนแสดงได้ว่า การที่ตนจะประกอบได้ผลพอเลี้ยงตน

แล้ว จะอนุญาตให้ทำเป็นพิเศษก็ได้

การที่ราษฎรส่วนมากได้สมัครเป็นข้าราชการเช่นนี้ ผลร้ายไม่มีอย่างใด รัฐบาลกลับจะได้ผลดี คือ แรงงานของราษฎรจะได้ใช้เป็นประโยชน์ได้ตลอด เช่น ในปีหนึ่งเมื่อหักวันเวลาซึ่งต้องหยุดพักผ่อนแล้ว ราษฎรจะได้ทำงานตลอดไป ข้อที่เราวิตกว่าชาวนามีเวลาว่างอีก ๖ เดือนนั้น ย่อมจะต้องไม่วิตกอีกต่อไป รัฐบาลคงใช้เวลาว่างอีก ๖ เดือนนั้นให้เป็นประโยชน์ เช่นเมื่อว่างจากทำนาก็อาจทำไร่อย่างอื่น หรือทำถนนหนทางสุดแต่แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะกำหนดไว้ นอกจากนั้น เมื่อถือว่าราษฎรเป็นข้าราชการแล้ว รัฐบาลยังอาจบังคับให้ศึกษาให้อบรมในศิลปวิทยาใด ๆ ให้รู้ในการผึกวิชาทหาร ซึ่งทุ่นเวลาที่จะต้องรับราชการทหารได้อีกโสดหนึ่ง

บทที่ ๓
การจัดหาเงินทุน

เงินทุนที่รัฐบาลจำต้องมีในการประกอบการเศรษฐกิจนี้มี ๒ ชนิด

๑. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อซื้อเครื่องจักรกลและวัตถุที่รัฐบาลทำไม่ได้

๒. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อใช้จ่ายเป็นค่าแรง

เงินทุนประเภทที่ ๒ นี้ เป็นเงินที่หมุนเวียนและหักกลบลบหนี้กันได้ เช่น ราษฎรที่รับเงินเดือนก็นำเอาเงินเดือนซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่จากรัฐบาล ถ้าจำนวนเงินพอดีก็เป็นการหักกลบลบหนี้กันไป ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ในมือข้าราชการ เงินที่เหลือนี้แหละ ซึ่งรัฐบาลจำต้องหาทุนสำรองมาไว้ แต่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ถ้ารัฐบาลจัดให้มีธนาคารชาติแล้ว ข้าราชการก็จะได้นำเงินมาฝากธนาคาร เท่ากับข้าราชการเป็นเจ้าหนี้รัฐบาลตามจำนวนที่ฝากนั้น ไม่จำเป็นต้องเก็บธนบัตรไว้แก่ตนซึ่งอาจเป็นอันตรายสูญหายได้

ทุนทั้งสองประเภทนี้ รัฐบาลจะหาได้ด้วยวิธีไหน ตามวิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์

ในประเทศไทยท่านว่าต้องริบทรัพย์ของเอกชน การริบทรัพย์นี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาทุนโดยทางอื่น วิธีจัดหาทุนก็คือ การเก็บภาษีบางอย่าง เช่น ภาษีมรดก ภาษีรายได้ หรือภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมกันเป็นปีก็ได้เงินเป็นจำนวนมาก เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใดซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละหนึ่งสตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคนก็คงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ ภาษีทางอ้อมนี้มีเป็นต้นว่า ภาษีเกลือ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง เช่น รัฐบาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำเกลือตามราคาที่กำหนดขายตามสมควร ครั้นแล้วรัฐบาลจำหน่ายเกลือแก่ผู้บริโภค ภาษีน้ำตาล ภาษีบุหรี่ ภาษีไม้ขีดไฟ ฯลฯ

การออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) ซึ่งไม่เห็นมีทางผิดศีลธรรมอย่างใด จริงอยู่ การออกสลากกินแบ่งเป็นการพนัน ผู้ถือสลากย่อมต้องเสี่ยงโชค แต่การเสี่ยงของผู้ถือสลากนั้นต้องเสียเงินเป็นจำนวนเล็กน้อย [๙]

๙. เวลานี้สลากกินแบ่งเจริญแค่ไหน ผู้อ่านย่อมทราบดี ความคิดสมัย ๒๔ ปีว่าผิดศีลธรรม แต่สมัยนี้เกือบทุกคนเห็นว่าไม่ผิดแล้ว

การกู้เงินอาจเป็นการกู้ภายใน ซึ่งรัฐบาลจะร่วมมือกับคนมั่งมีในเวลานี้ ซึ่งอาจเป็นการกู้โดยตรงหรือออกใบกู้สำหรับโรงงานโดยเฉพาะ เช่น ถ้ารัฐบาลจะตั้งโรงทำน้ำตาลต้องการทุน ๑ ล้านบาท รัฐบาลออกใบกู้ทำน้ำตาล ๑ ล้านบาท ผู้ถือใบกู้มีสิทธิ์ได้ดอกเบี้ยตามกำหนดและได้ผลที่โรงงานนั้นทำได้ หรือกู้จากต่างประเทศในเมื่อต่างประเทศยินดีให้กู้ ความจริงการกู้เงินจากต่างประเทศก็ควรนำเงินนั้นซื้อเครื่องจักรกลหรือวัตถุที่เรายังทำไม่ได้ภายในประเทศ ไม่ควรนำเงินนั้นมาใช้จ่ายภายในประเทศ เมื่อเราตกลงใจเช่นนี้แล้ว ถ้าเรากู้เงินจากต่างประเทศไม่ได้ เราก็อาจตกลงซื้อเครื่องจักรกลโดยตรงจากบริษัทในต่างประเทศ[๑๐] และผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ ดังเช่นบางประเทศเคยกระทำ

สำหรับประเทศไทยเรา เห็นควรซื้อจากประเทศสหายคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เว้นแต่จะไม่ยอมขายโดย

๑๐. การกู้เงินสมัยนี้ก็เจริญมาก บริษัทเอกชนกู้ รัฐเข้าค้ำประกันก็ทำกันมาแล้ว แต่สมัยโน้นกลัวว่าจะไม่มีใครเขาให้กู้ สมัยนี้ต่างประเทศเขาอยากให้เรากู้ไปจากเขา คงมีแต่คนไทยที่ยังไม่อยากให้รัฐบาลไทยกู้เงินของตน

ผ่อนส่งเป็นงวด ๆ หรือมีราคาแพง อนึ่งรัฐบาลอาจตกลงกับบริษัทให้มาตั้งโรงงาน และรัฐบาลเอาโรงงานและผลประโยชน์ของโรงงานนั้นเป็นประกันหนี้ของบริษัทจนกว่าจะใช้เงินหมด วิธีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิธีที่รัฐบาลสามารถทำได้ในเวลานี้ บริษัทต่าง ๆ ต้องการขายสินค้าของตนแม้จะโดยวิธีผ่อนส่งเงินก็ดี

หมวดที่ ๖
การจัดทำให้รายจ่ายและรายได้เข้าสู่ดุลยภาพ

เมื่อพูดถึงการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเองโดยจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรเช่นนี้ ปัญหาก็ย่อมเกิดขึ้นแก่ท่านผู้อ่านเสมอมาว่า รัฐบาลจะเข้าสู่ดุลยภาพได้อย่างไร ผลจะมิเป็นว่า รัฐบาลต้องล้มละลาย ราคาของเงินเราจะตกต่ำโดยที่รัฐบาลจะต้องออกธนบัตรมากมายกระนั้นหรือ

บทที่ ๑

ดุลยภาพภายในประเทศ

ข้าพเจ้าได้กล่าวประปรายในตอนต้นแล้วว่า เงินเดือนที่ราษฎรได้รับก็จะหักกลบลบหนี้กันไปกับสิ่งที่ราษฎรซื้อจากรัฐบาล ฉะนั้นรัฐบาลจำต้องจัดทำสิ่งที่เป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตซึ่งราษฎรต้องการเอาไว้ให้พร้อมบริบูรณ์ เมื่อราษฎรต้องการสิ่งใดก็ซื้อได้ที่รัฐบาล เช่นนี้แล้ว แม้ในเดือนหนึ่ง ๆ หรือปีหนึ่ง ๆ จะมีเงินเหลืออยู่ที่ราษฎร เงินนี้ราษฎรก็เก็บสะสมไว้เพื่อใช้จ่ายในภายหน้า ซื้อก็ต้องซื้อจากรัฐบาล ดุลยภาพก็คงต้องมีขึ้นภายในประเทศเป็นแน่แท้ นอกจากนั้นการทำให้สู่ดุลยภาพยังอาจจะทำได้ด้วยการกำหนดราคาสิ่งของที่จำหน่าย แต่วิธีนี้ไม่ควรใช้ รัฐบาลควรหาวิธีที่เพิ่มสิ่งที่ราษฎรต้องการให้มากขึ้น

ความต้องการของมนุษย์ในปัจจัยดำรงชีวิตอาจมีแตกต่างกัน และยิ่งมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันกว้างขวาง

ขึ้นและเจริญขึ้นแล้ว ความต้องการก็ยิ่งมีมากขึ้น ศาสตราจารย์ชาร์ลจ๊ิดกล่าวไว้ว่า ที่เรียกว่าเจริญนั้นก็หมายความว่า ความต้องการของมนุษย์ได้มีมากขึ้น (คำสอนเศรษฐวิทยา เล่มหนึ่ง หน้า ๔๙) เช่นคนป่าต้องการเครื่องนุ่งห่มแต่พอบีดบังร่างกายบางส่วน ครั้นคนจำพวกนั้นเจริญขึ้นก็ต้องการเครื่องนุ่งห่มบีดบังร่างกายมากขึ้น ดังนี้เป็นต้น

ฉันใดก็ดี เมื่อราษฎรไทยเจริญขึ้น ความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้นตามส่วน เช่นเครื่องนุ่งห่มก็จะต้องการผ้าหรือแพรมากขึ้น สถานที่อยู่และภาชนะมากขึ้น การคมนาคมมากขึ้น เช่นต้องการรถยนต์ ต้องการเดินทางไกลติดต่อกับประเทศอื่น ต้องการพักผ่อนหาความเพลิดเพลิน เช่นการมหรสพ การกีฬา เหล่านี้เป็นต้น เมื่อรัฐบาลจัดให้มีสิ่งเหล่านี้อย่างพร้อมมูลแล้ว เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายก็จะกลับมายังรัฐบาลซึ่งต้องสูญดุลยภาพได้

บทที่ ๒

ดุลยภาพระหว่างประเทศ

รัฐบาลยังคงเป็นลูกหนี้ต่างประเทศในการซื้อเครื่องจักรกลและวัตถุที่รัฐบาลยังทำเองไม่ได้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาใช้เจ้าหนี้

ในการนี้จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องจัดทำสิ่งที่ทำได้ในประเทศให้เหลือเฟือจากการใช้จ่ายภายในประเทศ และนำสิ่งที่เหลือนี้ออกไปจำหน่ายหักกลบลบหนี้กับจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้ เช่น ข้าว ไม้สัก แร่ เป็นต้น

ความจริงแม้แต่เอกชนต่างคนต่างทำในเวลานี้ ประเทศไทยก็ยังมีสินค้าออกถึง ๑๓๔ ล้านบาท คือสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศ แต่ประเทศไทยได้นำสินค้าอื่นซึ่งนอกจากเครื่องจักรกลเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่นของรับประทาน น้ำตาล เสื้อผ้า เหล่านี้ ถ้าหากรัฐบาลจัดทำสิ่งที่เราสามารถทำได้เองเสียให้เกือบหมดแล้ว สินค้าออก ๑๓๔ ล้านบาทนี้ก็จะใช้แลกเปลี่ยนกับ

เครื่องจักรกลซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำได้ เราจะเห็นได้ว่าความเจริญของเราจะมีเพิ่มขึ้นสักปานใด นอกจากนั้น แรงงานที่ยังว่างอยู่ซึ่งรัฐบาลยังอาจใช้เป็นประโยชน์ได้อีกนั้น ก็จะทำให้เรามีสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งกำลังของประเทศในการที่จะแลกเปลี่ยนเอาสิ่งซึ่งเรายังทำไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกลได้มากยิ่งขึ้น ดุลยภาพระหว่างประเทศก็จะเป็นไปได้

หมวดที่ ๖ (ต่อ)
การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ท่านผู้อ่านโดยมีอุปทานร้าย มักจะเหมาทันทีว่ารัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเองนี้ จะทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ กล่าวคือ ผู้หญิงจะมีเป็นของกลางไปทั้งหมดหรือ ชีวิตในครอบครัวจะไม่มี คนจะหมดความมานะพยายามในการที่จะช่วยกันส่ง-

เสริมความเจริญ คำกล่าวนี้ ถ้าจะมีผู้กล่าว ก็จะใส่ร้ายโดยไม่ตริตรอง

ความจริงเท่าที่ได้กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้ถือว่าราษฎรเป็นข้าราชการ มีฐานะเหมือนข้าราชการ ทุกวันนี้ที่ทำงานแล้วได้รับเงินเดือน และเมื่อเจ็บป่วยชราได้เบี้ยบำนาญ ข้าพเจ้าได้ระวังมิให้มนุษย์มีสภาพเป็นสัตว์ ข้าพเจ้าประสงค์ให้มนุษย์เป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น ปราศจากการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องมาจากเหตุเศรษฐกิจ ข้าพเจ้ายังเคารพต่อครอบครัวของผู้นั้น ผู้หญิงไม่ใช่เป็นของกลาง ความเกี่ยวพันในระหว่างครอบครัว ผู้บุพพการี เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา กับผู้สืบสันดาน เช่น บุตร หลาน ยังคงมีตามกฎหมายลักษณะผัวเมียยังไม่ยกเลิก ราษฎรคงมีบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น ราษฎรก็ยังคงมีมานะที่จะส่งเสริมความเจริญเหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้ ถ้าหากราษฎรหมดมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการในทุกวันนี้ก็จะมิเป็นบุคคลจำพวกที่หมดมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญหรือ

อาจมีผู้กล่าวอีกว่า การค้นคว้าของนักวิทยา-

ศาสาตร์จะมีไม่ได้ ข้อนี้จะเป็นการกล่าวให้ร้ายเกินไป นักวิทยาศาสตร์ยังคงค้นคว้าได้เสมอ รัฐบาลจะมีรางวัลให้ และจะยอมรับกรรมสิทธิ์แห่งการคิดประดิษฐ์สิ่งใดได้ไม่ต่างกับข้าราชการในทุกวันนี้อย่างไรเลย ขออย่าให้ผู้อ่านหลงเชื่อคำกล่าวที่ใส่ร้ายว่า มนุษย์จะต้องกินข้าวกะทะ อยู่ในรู ถ้าท่านถามผู้กล่าว ว่าเขาอ่านจากหนังสือเล่มไหนที่กล่าวเช่นนั้น แล้วแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบจะเป็นพระคุณมาก[๑๑]

หมวดที่ ๗
การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

แม้ตามหลักรัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการ

---

๑๑. ๒๔ ปีต่อมา พิสูจน์ว่าท่านปรีดีคงมีภรรยาคนเดียว คือ ท่านผู้หญิงพูนศุข ท่านปรีดีไม่มีบ้านเล็กบ้านน้อย นอกจากบุตรที่เกิดกับท่านผู้หญิงพูนศุขแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านปรีดีไม่มีบุตรกับคนอื่น แต่เรื่องผู้ชายนี่พูดยาก อายุ ๖๐–๗๐ ยังเก่งกว่าพวก ๒๐ ก็ยังมี

เศรษฐกิจเสียเองก็ดี แต่ในประเทศที่กว้างขวางมีพลเมืองกว่า ๑๑ ล้านคน ดังเช่นประเทศไทยนี้ การประกอบการเศรษฐกิจจะขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางเสียทั้งนั้น แล้วการควบคุมตรวจตราอาจจะเป็นไปโดยทั่วถึงไม่ได้ ฉะนั้นจำต้องแบ่งการประกอบการเศรษฐกิจนี้เป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

ในสหกรณ์หนึ่ง ๆ นั้น ราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์จะได้รับเงินเดือนจากสหกรณ์ตามอัตรา และตนจำต้องทำงานตามความสามารถ เว้นไว้แต่เจ็บป่วยหรือพิการหรือชราก็จะได้รับเบี้ยบำนาญ

สหกรณ์นี้จะได้ประกอบการเศรษฐกิจตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ เช่น สหกรณ์ในทางกสิกรรมก็จะประกอบกสิกรรม เช่น การเพาะปลูกพืชพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ และการกระทำกิจการอื่นเมื่อมีแรงงานเหลืออยู่ เช่น การสร้างถนนหนทาง การสร้างบ้านและสถานที่ในสหกรณ์นั้น

ราษฎรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์นั้น นอกจากจะได้รับเงินเดือนประจำตามอัตรา ยังคงได้รับเงินรางวัลเป็น

พิเศษตามผลที่สหกรณ์นั้นทำได้อีกสถานหนึ่ง ด้วยวิธีนี้ ไม่ว่าคนจนอนาถาก็ย่อมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ซึ่งต่างกับสหกรณ์ที่รัฐบาลจัดอยู่ในเวลาปัจจุบัน คือผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่ต้องเช่านาทำอันมีจำนวนมากในเวลานี้ไม่มีโอกาสที่จะเป็นสมาชิกสหกรณ์

สหกรณ์จะมีอาณาเขตเท่าใด และจะมีสมาชิกสักเท่าใดนั้น ก็แล้วแต่สมาชิกของสหกรณ์ประเภทหนึ่งเช่น สหกรณ์อุตสาหกรรม ย่อมมีสมาชิกที่เป็นคนงานของอุตสาหกรรมนั้น ตามแต่อุตสาหกรรมจะใหญ่น้อยปานใด และสหกรณ์ในทางกสิกรรมก็สุดแท้แต่ความเหมาะสมแห่งการที่จะแบ่งเขตที่ดินที่จะประกอบกสิกรรมว่าควรจะเพียงใด และจะต้องใช้คนงานเท่าใดจึงจะควบคุมและใช้วิชาเทคนิคได้สะดวก

สหกรณ์เหล่านี้ผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ย่อมรวมกันประกอบการเศรษฐกิจครบรูป คือ

๑. ร่วมกันในการประดิษฐ์ (Production) โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกที่ดินและเงินทุน สมาชิกสหกรณ์เป็น

ผู้ออกแรง

๒. ร่วมกันในการจำหน่ายและขนส่ง (Circulation) กล่าวคือ ผลที่สหกรณ์ทำได้นั้นสหกรณ์ย่อมทำการขนส่งและจำหน่ายในความควบคุมของรัฐบาล

๓. ร่วมกันในการจัดหาของอุปโภคบริโภคให้แก่สมาชิก เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม แต่อาหารนั้นไม่จำเป็นที่สหกรณ์จะต้องทำอาหารสุกจำหน่าย สหกรณ์อาจจำหน่ายอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เนื้อดิบ เหล่านี้ให้สมาชิกซื้อไปจัดปรุงเองตามชอบใจสมัคร

๔. ร่วมกันในการสร้างสถานที่อยู่ คือสหกรณ์จะได้จัดสร้างที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล สมาชิกครอบครัวหนึ่งก็จะมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง และปลูกตามแผนผังของสหกรณ์ให้ถูกต้องตามอนามัย และสะดวกในการที่จะจัดการปกครองและระวังเหตุภยันตราย

เมื่อราษฎรได้รวมกันเป็นสหกรณ์มีบ้านอยู่เป็นหมู่ด้วยกันแล้ว การจัดให้สหกรณ์ได้มีการปกครองแบบเทศบาล (Municipality) ย่อมทำได้สะดวก ตลอดจนการอนามัยและการสาธารณสุข เช่น สหกรณ์จะได้จัด

ให้มีแพทย์ออกข้อบังคับว่าด้วยการรักษาอนามัย และการศึกษาอบรมหมู่คนก็ทำได้ง่าย เพราะสมาชิกอยู่ใกล้กัน เมื่อเสร็จจากทำงานวันหนึ่งๆ สหกรณ์อาจออกข้อบังคับให้มาเรียนหรืออบรม การเรียนอาจเป็นโดยวิธีหนังสือหรือวิธีแสดงภาพ ฉายภาพ และการแสดงอื่นๆ การระงับปราบปรามโจรผู้ร้ายก็สะดวก นอกจากนี้ในทางทหาร อาจอาศัยสหกรณ์เป็นเครื่องมือที่จะอบรมวิชาทหารบุคคลที่ถูกเกณฑ์หรือพวกกองเกินอัตรา (Military Preparation) การเกณฑ์ทหาร การระดมเหล่านี้ ย่อมสะดวกด้วยประการทั้งปวง ฯลฯ

หมวดที่ ๘
รัฐบาลจัดให้มีการเศรษฐกิจชนิดใดบ้างในประเทศ

รัฐบาลจะต้องถือหลักว่า จะต้องจัดการกสิกรรม อุตสาหกรรมทุกอย่างให้มีขึ้น ซึ่งในที่สุด

ประเทศไม่จำเป็นที่จะต้องอาศัยต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันภยันตรายอันที่จะเกิดจากการปิดประตูการค้าได้ เมื่อเรามีสิ่งที่ต้องการภายในประเทศครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว แม้จะถูกปิดประตูค้าก็ไม่เป็นการเดือดร้อนอันใด ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิอดัมสมิทว่าประเทศต่าง ๆ จะต้องแบ่งแยกการงานกัน ประเทศใดทำแต่กสิกรรมก็ทำแต่กสิกรรม ไม่ต้องประกอบการอุตสาหกรรมนั้น ความจริงเป็นหลักที่ดีในเมื่อประเทศต่าง ๆ สุจริตต่อกัน ไม่มีการปิดประตูค้ากดราคาแกล้งกัน แต่ในปัจจุบันนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่

เราจำต้องดำเนินตามหลักของนักเศรษฐวิทยาเยอรมันผู้หนึ่ง ชื่อ เฟรดอริค ลิสต์ ซึ่งแสดงความเห็นว่า เยอรมันนีต้องทำตนให้เป็นรัฐบริบูรณ์เสียก่อน กล่าวคือ มีอุตสาหกรรม กสิกรรม ศิลปวิทยาให้พร้อมมูล และเมื่อได้เป็นเช่นนี้แล้ว จะมีการแข่งขันในประเทศก็ควร[๑๒] เยอรมันนีได้เจริญขึ้นก็เพราะถือหลัก

---

๑๒ แต่สมัย ค.ศ. ๑๙๕๗ เห็นควรรวมประเทศต่าง ๆ เป็นกลุ่มก้อนอยู่โดดเดี่ยวโดดลำพังไม่ได้แล้ว *คอมมอนมาร เกต เอโคโนมิค* ยูเนี่ยน จึงเกิดขึ้น

นี้กันทั้งประเทศเยอรมันนีเอง การที่รัฐบาลจัดทำได้ผลดีเพียงใด เช่น การรถไฟเป็นต้น และในปัจจุบันนี้เอง ประเทศเยอรมันนีเห็นว่า บ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แต่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ

ประเทศเยอรมันนีเห็นว่าบ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แก่แต่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ จึงได้มอบตำแหน่งในรัฐบาลให้แก่ฮิตเลอร์ ซึ่งฮิตเลอร์เป็นผู้นิยมในลัทธิที่รัฐบาลจัดทำเศรษฐกิจเอง ในอังกฤษมีท่านแมคโดนาล ในฝรั่งเศสมีท่านดาลาดิเอร์เป็นหัวหน้าในรัฐบาล ท่านเหล่านี้ดำเนินลัทธิอย่างไรก็ย่อมทราบกันอยู่แล้วว่า ดำเนินลัทธิที่ต้องการให้ราษฎรทำร่วมกับรัฐบาล และต้องการการประกันของรัฐบาล (Social Assurance) ไม่มากก็น้อย

หมวดที่ ๙
การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง

ประเทศไทยจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานแล้วให้ผู้ที่สนับสนุนลัทธินั้นพึงสำนึกว่า ตนจะนำเอาความระส่ำระสายและความหายนะมาสู่ประเทศ ผู้ที่เคยออกไปศึกษาวิชาในยุโรปช่างไม่รู้บ้างหรือว่า การที่กรรมกรนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกันถึงกับบางคราวนายจ้างต้องปิดโรงงาน (Lockout) บางคราวกรรมกรพากันหยุดงาน (Strike) อันโต้เถียงกันด้วยเรื่องอัตราค่าจ้างบ้าง เรื่องเวลาทำงานบ้าง เรื่องการพักผ่อน การประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มิใช่เป็นเพราะเหตุที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานดอกหรือ ในประเทศไทยเรานี้ แม้โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อย เราก็เห็นแล้วว่า ปัญหาเริ่มเกิดขึ้น เช่นกรรมกรรถรางเป็นต้น ยิ่งบ้านเมืองเจริญขึ้น โรงงานมีมากขึ้น คราวนั้นแหละท่านคงจะเห็นว่า ความระส่ำระสายจะเกิดขึ้นเพียงใด แต่ถ้าเราประกอบการเศรษฐกิจทั้งหลาย รัฐได้เป็นเจ้าของเสียเองแล้ว ราษฎรทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นราษฎรหรือข้าราชการประเภทใด

เมื่อทำงานตามกำลังและความสามารถเหมือนกับข้าราชการและกรรมกรประเภทอื่นแล้ว ก็จะได้รับผลเช่นเดียวกัน เป็นการเสมอภาคตามกำลังและความสามารถ รัฐบาลเป็นผู้แทนราษฎร ก็เท่ากับราษฎรได้เป็นเจ้าของการเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น

เมื่อผลแห่งการเศรษฐกิจมีมาก ราษฎรผู้เป็นกรรมกรและข้าราชการก็ได้เงินเดือนมากขึ้นตามส่วน รัฐบาลจะได้กีดกันเอาไว้เพื่อประโยชน์ของใครก็ไม่มีเลย ซึ่งต่างกับเอกชนผู้เป็นเจ้าของโรงงาน ซึ่งเป็นธรรมดาอยู่เองที่เอกชนนั้นจะต้องกีดกันเอาผลกำไรไว้ให้มาก และกดขี่หรือฉ้อแรงของกรรมกรเอาไว้เป็นประโยชน์ส่วนตน

จริงอยู่ มีผู้กล่าวว่า ถ้ารัฐบาลจัดการประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่ขาดทุน คำกล่าวนี้ผู้กล่าวเอาตัวอย่างที่เลวของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือ ในประเทศที่วินัยบกพร่อง คนทำงานไม่เต็มที่ ทั้งนี้มิใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงจะขาดทุน แม้แต่เอกชนก็ตาม ถ้าหากการประกอบการเศรษฐกิจนั้นคนงานไม่มีวินัยหรือวินัยบกพร่อง เอก

ชนนั้นก็จะต้องขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้ในเรื่องของวินัยแห่งโรงงานนี้ จึงไม่อยู่ในเรื่องที่รัฐบาลหรือเอกชนเป็นเจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงานและการควบคุมของหัวหน้างาน อีกประการหนึ่ง ถ้าจะพิจารณาถึงการประกอบการเศรษฐกิจทั้งหมดแล้ว จะได้เห็นว่ารัฐบาลมีแต่กำไร เพราะได้ใช้แรงงานที่สูญสิ้นไปนั้นได้เป็นประโยชน์ทั้งหมด และจักประหยัดแรงงานได้ กับทั้งเพิ่มแรงงานได้ด้วยวิธีใช้เครื่องจักรกล อะไรเล่าจะเป็นเหตุที่ทำให้รัฐบาลเกิดขาดทุน

หมวดที่ ๑๐

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

เพื่อที่การประกอบเศรษฐกิจจะได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยและได้ผลดี รัฐบาลก็จำต้องวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้จะต้องคำนวณและสืบสวนเป็นลำดับต่อไปนี้

๑. จะต้องคำนวณและสืบสวนว่า ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎรนั้นมีอะไรบ้าง และ ฯลฯ จะต้องมีจำนวนเท่าใดจึงจะพอเพียงแก่ความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามควรแก่ความเจริญ ไม่ใช่คำนวณอย่างแร้นแค้น เช่น อาหารก็จะคิดถึงจำนวนข้าว เนื้อสัตว์ เกลือ ผัก ผลไม้ น้ำตาล ฯลฯ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่ยากจนจะต้องมีรับประทาน เครื่องนุ่งห่มก็จะต้องคิดถึงจำนวนผ้าและแพร ซึ่งบุคคลธรรมดาที่ไม่ยากจนจะต้องมี เช่น หมวก เสื้อ กางเกง ถุงเท้า รองเท้า ฯลฯ เหล่านี้ ในเรื่องสถานที่อยู่ก็จะต้องคิดว่าในครอบครัวหนึ่งมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง บ้านนั้นไม่ใช่กระท่อมหรือกระต๊อบ จะต้องเป็นบ้านที่บุคคลธรรมดาอยู่ได้ด้วยความผาสุกและทนทานได้นาน เช่น ตึกเป็นต้น ต้องคิดถึงความเปลี่ยนสภาพจากกระท่อมหรือโรงนา ซึ่งเหมือนกับคนป่าในเวลานี้ มาเป็นตึกรามซึ่งมีสภาพเท่าเทียมกับอารยประเทศ ในการคมนาคมนั้นเล่า ก็ต้องคิดถึงการคมนาคมทางบกว่าจะต้องสร้างรถไฟ ถนนหนทางอันเชื่อมราษฎรทุกๆ สหกรณ์ ทุกๆ ตำบลในพระราชอาณาจักรให้

ทั่วถึงกัน การสร้างคลองหรือท่าอันเป็นการคมนาคมทางน้ำ และการคมนาคมทางอากาศ ตลอดจนยวดยานที่ราษฎรครอบครัวหนึ่งหรือในสหกรณ์หนึ่ง ๆ ควรมีใช้ เช่น รถยนต์ เหล่านี้ต้องเทียบสภาพของคนไทยที่จะให้มีสิ่งเหล่านี้เท่าเทียมกับคนที่มีอยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

๒. เมื่อคำนวณและสอบสวนดังกล่าวในข้างต้นแล้ว ก็ต้องคำนวณและสืบสวนต่อไปว่า สิ่งเหล่านั้นถ้าจะทำขึ้นจะต้องอาศัยที่ดิน แรงงาน เงินทุน เป็นจำนวนเท่าใด ซึ่งการปลูกข้าวจึงจะเพียงพอแก่การที่พลเมือง ๑๑ ล้านคนรับประทาน เช่น สมมติจะต้องการข้าวสาร ๒,๙๓๑ ล้านกิโลกรัม จะต้องอาศัยที่นา ๑๕ ล้านไร่ และจะต้องอาศัยแรงงานตามวิธีต่าง ๆ สุดแต่การทำนาจะใช้แรงคนกับแรงสัตว์พาหนะ หรือจะใช้แรงคนกับเครื่องจักรกล เช่น การไถ ถ้าคนตามธรรมดาไถได้วันละ ๑/๒ ไร่ ในการไถก็สิ้นแรง ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลซึ่งเครื่องจักรไถนาเครื่องหนึ่งไถได้วันละ ๔๐ ไร่ ซึ่งต้องการคนขับคนหนึ่ง และผู้ช่วยคนหนึ่ง แล้วแรงงานของคนก็จะได้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงเท่านั้น ทุ่น

แรงงานได้หลายเท่า สมมติว่าการคราดและหว่าน ถ้าใช้แรงคนก็สิ้น ๑๕ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ก็ต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง (เทียบตามข้างต้น)

การเกี่ยว ถ้าใช้แรงงานคนก็ต้องสิ้น ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าเครื่องจักรกลนำมาใช้ได้ โดยปรับที่นาให้ไขน้ำออกได้ ซึ่งเครื่องจักรเกี่ยวถ้าใช้ได้แล้ว ก็จะต้องใช้แรงเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

ดังนั้น รวมแรงงานที่จะต้องใช้จึงอาจเป็นดังนี้

ก. ถ้าใช้แรงคนผสมกับแรงสัตว์พาหนะเท่านั้น สิ้นแรงงาน ๙๐ ล้านแรง

ข. ถ้าใช้เครื่องจักรกลในการไถ คราด หว่าน ลากขน ส่วนการเก็บเกี่ยวใช้แรงคน เมื่อเครื่องจักรกลยังนำมาใช้ไม่ได้ ก็จะต้องสิ้นแรงงาน ๓๒,๒๕๐,๐๐๐ แรง

ค. ถ้าใช้เครื่องจักรกลทั้งหมด ก็จะใช้แรงคนเพียง ๓ ล้านแรงเท่านั้น และเงินทุนที่จะต้องใช้ก็ต่างกัน เช่นถ้าใช้เครื่องจักรก็ต้องหาซื้อเครื่องจักรกลและน้ำมัน สมมติว่า ๑๕ ล้านไร่ใช้เครื่องไถนา ๕,๐๐๐ เครื่อง ๆ

ละ ๓,๐๐๐ บาท ดังนั้นทุนที่จะซื้อเครื่องจักรไถนาก็คง เป็นเงิน ๑๕ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลอาจผ่อนส่งเงินเป็น งวด ๆ ได้ และหาทุนในการซื้อน้ำมัน หรือตั้งโรงกลั่น กรองขุดหาน้ำมันหรือเชื้อเพลิงอื่น ๆ

๓. เนื่องจากการคำนวณดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็จะต้องคำนวณและสืบสวนถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุนของรัฐบาลที่มีอยู่ในเวลานี้และที่จะมีขึ้น เพื่อทราบกำลังแห่งการที่จะประกอบเศรษฐกิจ เช่น ที่ดินเรามี ๓๒๐ ล้านไร่เศษ เป็นที่นาแล้ว ๑๘ ล้านไร่ และเป็นที่ไร่ที่ป่าซึ่งจะปลูกพืชผลได้อย่างไร และจัดการทำป่าไม้อย่างไร ในใต้ดินมีแร่อย่างไรซึ่งเราจะจัดการขุดขึ้นมาใช้ได้ และคำนวณถึงแรงงาน เช่นพลเมือง ๑๑ ล้านคนนี้ สมมติคงเป็นเด็กและคนชราซึ่งทำงานไม่ได้ ๕ ล้านคน คงเป็นคนที่ทำงานได้ ๖ ล้านคน ในวันหนึ่งทำงาน ๘ ชั่วโมง และปีหนึ่งทำงาน ๒๘๐ วัน หยุด ๘๕ วัน คงได้แรงงาน ๑,๖๘๐ ล้านวัน แรงงานในบรรดาแรงงานเหล่านี้ก็แยกเป็นแรงงานที่ทำด้วยน้ำพักน้ำแรงเท่าใด แรงงานฝีมือเท่าใด แรงงานวิชาพิเศษ เช่น นายช่าง

แพทย์ ครู เท่าใด แรงงานในการควบคุม เช่นหัวหน้างานและข้าราชการฝ่ายปกครองเท่าใด และจะต้องคำนวณถึงเงินทุนที่รัฐบาลจะจัดให้มีได้ เช่น การกู้ยืมภายในร่วมกับผู้มั่งมี การเก็บภาษีทางอ้อมอันไม่ให้เป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎร

เมื่อเราคำนวณได้ดังนี้แล้วก็จะทราบได้ว่า เราจะเริ่มใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติในท้องที่ใดก่อน และเริ่มการเศรษฐกิจใดก่อน เช่นนี้เป็นลำดับไปจนทั่วพระราชอาณาจักร

การกระทำสิ่งใด ๆ เมื่อไม่คำนวณกำลังให้ดีแล้ว การนั้นจะสำเร็จได้ยาก และเมื่อเราทราบว่าเราขาดกำลังอันใด เราก็ควรหากำลังอันนั้น เช่นเราขาดผู้ชำนาญการพิเศษ เราต้องจ้างชาวต่างประเทศซึ่งเป็นผู้ชำนาญการพิเศษมาใช้ไปพลาง ๆ ก่อน และอบรมคนของเราซึ่งจักต้องวางแผนการณ์อบรมไว้ด้วย

หมวดที่ ๑๑
ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

การที่รัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดยแบ่งการเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์นั้น ย่อมทำให้วัตถุที่ประสงค์อื่น ๆ ของคณะราษฎรได้สำเร็จได้อย่างดียิ่งกว่าที่จะปล่อยการเศรษฐกิจให้เอกชนต่างคนต่างทำ ดังจะเห็นได้ตามที่ได้ชี้แจงต่อไปนี้

บทที่ ๑

เอกราช

ก. เอกราชในทางศาล

ในการที่จะจัดทำประมวลกฎหมายให้ครบถ้วนตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้นั้น ในข้อนี้ไม่จำเป็นต้องกล่าว เพราะเหตุที่ว่าการร่างในขณะที่เขียนคำชี้แจงอยู่นี้ได้จวนจะเสร็จอยู่แล้ว

ข. เอกราชในทางเศรษฐกิจ

เมื่อเราจัดทำสิ่งอุปโภคบริโภค ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตพร้อมบริบูรณ์ เรามีอาวุธในการป้องกัน

ประเทศได้เพียงพอ และเราบำรุงการศึกษาได้ด้วย มีแรงงานที่จะจัดให้ครูอบรมสั่งสอน เราจัดบำรุงอนามัยของราษฎรโดยอาศัยวิธีรัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเอง อันเปิดช่องทางความสะดวกแก่การบำรุงการอื่น ๆ แล้วจะมีประเทศใดเขามาราวี เวลานี้มีแต่พากันบ่นกลัวฝรั่งไม่กล้าทำอะไรลงไป ก็เมื่อเราจะจัดบ้านเมืองของเราตามความเอกราชของเราที่มีอยู่ เรารักษาสัญญาและข้อตกลงกับเขา เราไม่เบียดเบียนหรือกีดกันอาชีพของเขาที่มีอยู่ในเมืองไทยเวลานี้ เรายังคงแลกเปลี่ยนสินค้ากับเขา คือซื้อสินค้าของเขาในประเภทที่เราทำเองไม่ได้ เช่นเครื่องจักรกล เราซื้อเขามากขึ้นแทนที่จะซื้ออาหารจากเขาซึ่งเราทำของเราเองได้ ดังนี้ต่างประเทศใดเขาจะมาข่มเหงเรา ถ้าเรามัวกลัวฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงเราในทางที่ผิดแม้นเราจะเป็นฝ่ายที่ทำถูกเช่นนี้แล้ว เราก็อย่าทำอะไรเสียเลยดีกว่า แม้นแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ ในขั้นแรกเรามิกลัวฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงหรือแต่เขาก็มีน้ำใจดีพอที่จะไม่มาข่มเหงอันใด ฝรั่งเขาเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ จริงอยู่ แม้จะมีผู้หาว่าสันนิบาตชาติ

ว่าทำอะไรไม่ได้จริงจัง แต่ก็ยังเป็นเครื่องยับยั้งการกดขี่ข่มเหงโดยไม่เป็นธรรมได้บ้างไม่มากก็น้อย ซึ่งผิดกว่าในครั้งแต่ก่อน ขอให้ดูการพิพาทระหว่างบริษัทน้ำมันอังกฤษกับประเทศเปอร์เซีย ซึ่งประเทศเปอร์เซียมีอาณาเขตและพลเมืองไล่เลี่ยกับเรา ความเจริญในทางการศึกษาส่วนมากของพลเมืองก็ไล่เลี่ยกับเรา แต่ทำไมประเทศเปอร์เซียถอนสัมปทานบริษัทอังกฤษ ประเทศอังกฤษก็ไม่จู่โจมมาข่มเหง ข้าพเจ้าคิดว่าเขามีธรรมะพอจึงนำเรื่องนี้ขึ้นมากล่าวในสันนิบาตชาติ แทนที่จะยกกองทัพไปรบ เมื่อเราไม่ต้องการข่มเหงเบียดบังชาวต่างประเทศ เราต้องการบำรุงประเทศเรา เหตุไฉนเขาจะมากดขี่ข่มเหงเรา

บทที่ ๒
การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ข้าพเจ้าเคยแสดงปาฐกถาที่สามัคยาจารย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ว่าเหตุแห่งการบุคคลกระทำผิดอาญา

นั้น มีอยู่ ๒ ประการ

๑. เหตุอันเกี่ยวแก่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิดนั้นเอง

๒. เหตุอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ เช่น ลักทรัพย์ ปล้น เหล่านี้ ก็เมื่อรัฐบาลได้จัดให้ราษฎรได้มีความสุขสมบูรณ์ มีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ฯลฯ แล้วก็เหตุไฉนเล่าการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องจากการเศรษฐกิจจะยังคงมีอยู่อีกเล่า เหตุแห่งการกระทำผิดในทางอาญาจะยังคงเหลืออยู่ก็แต่เหตุอันเนื่องแต่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิด ซึ่งจะต้องคิดแก้ไขด้วยทางอบรมและสั่งสอนดัดนิสัย และเมื่อผู้อบรมสั่งสอนผู้ดัดนิสัยได้มีความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจแล้ว การอบรมสั่งสอนดัดนิสัยก็จะได้ผลดียิ่งขึ้น

บทที่ ๓

การเศรษฐกิจ

การเศรษฐกิจซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศไว้ว่า รัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก ก็จะเป็นการสมจริง ไม่ใช่หลอกลวงประชาชน ซึ่งข้อนี้มีผู้เข้าใจผิด เพราะเห็นว่ารัฐบาลยังมิได้ทำการอันใด แต่ที่มิได้กระทำการใดลงไปก็เพราะยังมิได้ดำเนินตามความคิดของข้าพเจ้า เมื่อได้ดำเนินตามความคิดของข้าพเจ้าที่ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรทุกคนจะมีงานทำ โดยเหตุที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าทำงานเป็นข้าราชการ แม้นแต่เด็ก คนป่วย คนพิการ คนชราซึ่งทำงานไม่ได้ก็จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล แล้วราษฎรก็จะไม่อดอยาก เพราะเงินเดือนที่รัฐบาลจะให้ในอัตราขั้นต่ำก็จะได้กำหนดให้เพียงพอที่จะซื้อแลกเปลี่ยนกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ตามความต้องการของราษฎร

บทที่ ๔

เสมอภาค

ความเสมอภาคก็มีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ซึ่งนอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษยังเป็นการเสมอภาคที่จะเข้ารับราชการ แม้จะเป็นในทางปกครองและในทางเศรษฐกิจก็ดี ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในการที่จะไม่อดตาย แต่มิใช่เสมอภาคในการที่คนหนึ่งมีเงิน ๑๐๐ บาท จะต้องริบเอามาแบ่งเท่า ๆ กันในระหว่าง ๑๐๐ คน ๆ ละ ๑ บาท ตามที่นักปราชญ์ในประเทศไทยท่านอ้างว่า ลัทธิคอมมิวนิสม์เขาแบ่งกันเช่นนั้น เราเกลียดชังลัทธิคอมมิวนิสม์ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศไทยท่านกล่าวนั้น และเราจะไม่ดำเนินวิธีริบทรัพย์มาแบ่งกันดังที่นักปราชญ์ท่านกล่าว

บทที่ ๕

เสรีภาพ

ข้อนี้ผู้ที่มองแต่ผิว ๆ จะคัดค้านทันทีว่า การที่รัฐบาลกับราษฎรทั้งหมดเป็นข้าราชการนั้น และการที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนั้นจะเป็นการตัดเสรีภาพ จริงอยู่ เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ย่อมเป็นการตัดเสรีภาพ แต่การตัดเสรีภาพนั้นก็เพื่อจะทำให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ ทั้งหมดเป็นการปฏิบัติหลักข้อ ๓ รัฐบาลไม่ได้ตัดเสรีภาพในการอื่น ๆ ราษฎรคงมีเสรีภาพในร่างกาย ในเคหสถาน ในการพูด ในการศึกษาอบรม ในการสมาคม เมื่อราษฎรได้มีความสุขภายในเศรษฐกิจนี้แล้ว ราษฎรก็ย่อมมีความสุขกาย ราษฎรจะต้องการเสรีภาพโดยไม่มีอาหารรับประทานเช่นนั้นหรือ ทั้งนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของราษฎรเลย แม้ในเวลานี้เองราษฎรก็ต้องทำงานเองเพื่อเลี้ยงชีพ นอกจากที่เกิดมาหนักโลกอาศัยคนอื่นเขากิน (Social Parasite) ไม่ว่าในประเทศใด ๆ เสรีภาพย่อมจำกัดเพื่อประโยชน์ของราษฎรทั้งหมดด้วยกัน และคณะราษฎรก็ได้ประกาศไว้แล้วว่า

เสรีภาพนั้นจะทำให้เกิดได้เมื่อไม่ขัดกับหลัก ๔ ประการดังที่ได้กล่าวข้างต้น

บทที่ ๖
การศึกษา

รัฐบาลจะมีการศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อรัฐบาลได้รับความสุขสมบูรณ์โดยรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว รัฐบาลก็ย่อมจะได้รับการศึกษาแทนที่จะคอยพะวงถึงทรัพย์สินของตนว่าจะเป็นอันตรายสูญหาย และรัฐบาลก็ยังอาจที่จะบังคับให้ราษฎรที่เป็นข้าราชการจำต้องเล่าเรียน แม้ราษฎรผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปีก็ตาม เมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็จำเป็นต้องเรียน โดยวิธีที่เอกชนต่างคนต่างทำนั้น การบังคับให้ผู้ใหญ่เรียนย่อมเป็นการยาก [๑๒]

๑๒.. การศึกษาผู้ใหญ่ที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้มีแล้วอเมริกาและประเทศอื่นก็สนับสนุนให้ผู้ใหญ่ ผู้ที่ได้ปริญญาแล้วไปศึกษาต่อ ไปรับปริญญาสูงขึ้นไป ไปดูงาน หรือไปเที่ยวเบิดหูเบิดตาก็มี ผู้ใหญ่อยากไป แต่ไม่ใช่พวกพ้องก็ลำบาก

ก็เมื่อการที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ เป็นการที่ทำให้วัตถุประสงค์ทั้ง ๖ ประการของคณะราษฎรได้สำเร็จไปตามที่ได้ประกาศแก่ราษฎรไว้แล้ว สิ่งที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนา คือความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า ศรีอาริยะ ก็จะพึงบังเกิดแก่ราษฎรโดยทั่วหน้า ไฉนเล่าพวกเราที่ได้พร้อมกันไขประตูเปิดช่องทางให้แก่ราษฎรแล้ว จะรีๆ รอๆ ไม่นำราษฎรต่อไปให้ถึงต้นกัลปพฤกษ์ ซึ่งราษฎรจะได้เก็บผลจากต้นไม้นั้น คือผลแห่งความสุขความเจริญดังที่ได้มีพุทธทำนายกล่าวไว้ในเรื่องพระศรีอารย์ ในเรื่องนี้ผู้ถือศาสนาพุทธทุกคน ในการทำบุญปรารถนาจะประสบศาสนาพระศรีอารย์ แม้ในการสาบานในโรงศาลก็ดี ในการพิธีใดๆ ก็ดี ก็อ้างกันแต่ว่า เมื่อซื่อสัตย์หรือให้การไปตามความจริงแล้ว ก็ให้ประสบพบศาสนาพระศรีอารย์ ก็เมื่อบัดนี้เราจะดำเนินวิธีไปสู่อาริยะสมัย แต่ก็ยังจะมีบุคคลที่ถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งถอยหนักๆ เข้าก็จะกลับไปสู่อาริยะสมัยก่อนพุทธกาล คือเมื่อ ๒๔๗๕ ปีที่ล่วงมาแล้ว

เค้าร่าง
พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกัน
ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

.....

.....

....

มาตรา ๑. พ.ร.บ. นี้ให้เรียกว่า พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา ๒. ให้ใช้ พ.ร.บ. นี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมวดที่ ๑
เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

มาตรา ๓. ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไปนั้น ในบรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในประเทศไทยถ้วนทุกคน ได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลหรือจากสหกรณ์ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ ตามอัตราขั้นต่ำ ดังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑ ปี เดือนละ ....บาท
๒. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑ ปีถึง ๕ ปี เดือนละ ....บาท
๓. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๖ ปีถึง ๑๐ ปี เดือนละ ....บาท
๔. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๕ ปี เดือนละ ....บาท
๕. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๖ ปีถึง ๑๘ ปี เดือนละ ....บาท
๖. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีถึง ๕๕ ปี เดือนละ ....บาท
๗. บุคคลที่มีอายุ ๕๕ ปีขึ้นไป เดือนละ ....บาท

มาตรา ๔. บุคคลที่มีคุณวุฒิหรือความสามารถพิเศษ หรือมีกำลังพิเศษจะได้รับเงินเดือนสูงขึ้นไปตาม

คุณวุฒิความสามารถกำลัง และตามชนิดที่ทำ ตามอัตรา ข. ดังต่อไปนี้

ชั้น ๑	๘๐ บาท	ชั้น ๒	๙๐ บาท
ชั้น ๓	๑๐๐ บาท	ชั้น ๔	๑๑๐ บาท
ชั้น ๕	๑๒๐ บาท	ชั้น ๖	๑๓๐ บาท
ชั้น ๗	๑๔๐ บาท	ชั้น ๘	๑๕๐ บาท
ชั้น ๙	๑๖๐ บาท	ชั้น ๑๐	๑๗๐ บาท
ชั้น ๑๑	๑๘๐ บาท	ชั้น ๑๒	๑๙๐ บาท
ชั้น ๑๓	๒๐๐ บาท	ชั้น ๑๔	๒๒๐ บาท
ชั้น ๑๕	๒๔๐ บาท	ชั้น ๑๖	๒๖๐ บาท
ชั้น ๑๗	๒๘๐ บาท	ชั้น ๑๘	๓๐๐ บาท
ชั้น ๑๙	๓๒๐ บาท	ชั้น ๒๐	๓๕๐ บาท
ชั้น ๒๑	๔๐๐ บาท	ชั้น ๒๒	๔๕๐ บาท
ชั้น ๒๓	๕๐๐ บาท	ชั้น ๒๔	๕๕๐ บาท
ชั้น ๒๕	๖๐๐ บาท	ชั้น ๒๖	๖๕๐ บาท
ชั้น ๒๗	๗๐๐ บาท	ชั้น ๒๘	๘๐๐ บาท
ชั้น ๒๙	๙๐๐ บาท	ชั้น ๓๐	๑,๐๐๐ บาท

มาตรา ๕. นอกจากเงินเดือนที่ได้รับ ให้ผู้ที่ทำ

งานหรือรับราชการได้รับเงินรางวัลอีกโสดหนึ่งตามผลแห่งการงานของตน ซึ่งรัฐบาลหรือสหกรณ์จะได้กำหนดส่วนลงไว้ ค.

มาตรา ๖. ผู้ที่รับราชการหรือทำงานได้เงินเดือนสูงกว่าชั้นสามัญ

ค. เมื่อออกจากราชการจะได้รับเบี้ยบำนาญสูง

ง. กว่าอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓

มาตรา ๗. เงินเดือนและเงินรางวัลและเบี้ยบำนาญจะเพิ่มส่วนขึ้นได้ตามส่วน จ. แห่งการที่รัฐบาลหรือสหกรณ์ได้ผลในทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

หมวดที่ ๒
ว่าด้วยการทำงาน

มาตรา ๘. ให้บรรดาบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปี รับราชการตามประเภทงานให้กำหนดแบ่งตามกำลังความสามารถ คุณวุฒิ

และตามเพศ อายุดังนี้

๑. ผู้ใดมีคุณวุฒิอย่างใดก็ให้สมัครเข้าทำงานในประเภทที่ใช้คุณวุฒินั้น ถ้างานประเภทใดมีผู้สมัครมากกว่างานประเภทนั้นต้องการจำนวนคนก็ให้มีการสอบแข่งขัน ผู้ใดที่สอบได้ตามที่กำหนดก็ให้รับเข้าทำงานตามที่ผู้นั้นได้สมัคร

๒. ความสามารถให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคุณวุฒิ

๓. กำลังบุคคลที่ไม่มีคุณวุฒิหรือความสามารถเป็นพิเศษก็ให้ผู้นั้นทำงานตามกำลังแห่งความแข็งแรงของตน ให้เหมาะสมกับประเภทของตน

๔. เพศ ตามธรรมดางานเบา เช่น งานเกี่ยวแก่การรักษาสถานที่ การเสมียน การเป็นครู การอนุบาลเด็ก การจำหน่ายของอุปโภคบริโภค ให้พยายามผ่อนผันใช้เพศหญิง เว้นแต่จำเป็นจึงใช้เพศชาย แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิ์ของเพศหญิงซึ่งมีคุณวุฒิและความสามารถเป็นพิเศษ

๕. อายุ จะต้องให้ผู้ที่มีอายุมากทำงานเบากว่าผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยฉกรรจ์

มาตรา ๙. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๘ ปี และบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป ตามปกติไม่ต้องทำงานอันใด เว้นไว้แต่เหตุฉุกเฉินเมื่อขาดแรงงานในการที่จะป้องกันภยันตรายในทางเศรษฐกิจ ก็ให้ระดมบุคคลจำพวกนี้เข้าทำงานได้

ฉ. ตามกำลังที่ผู้นั้นจะทำได้มิให้เป็นการหักโหมหรือทรมานเกินไป เช่นการระดมเพื่อเก็บเกี่ยวข้าว เมื่อขาดแรงงาน หรือการระดมกันกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อพืชผล เป็นต้น

มาตรา ๑๐. บุคคลต่อไปนี้ แม้จะมีอายุอยู่ในวัยที่ต้องทำงานหรือรับราชการก็ดี แต่ให้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องทำงานโดยตนและบุตรของตนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ได้รับเงินเดือนตลอด คือ

๑. หญิงมีครรภ์ ช.

๒. คนเจ็บป่วย ช.

๓. คนพิการ ช.

๔. นักเรียนมหาวิทยาลัยและโรงเรียนอุดม ซึ่งสอบไล่แข่งขันเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียน

อุดมได้ ช.

๕. บุคคลที่มีเวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ยบำนาญ

มาตรา ๑๑. บุคคลดังต่อไปนี้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องรับราชการ แต่ตนเองและบุตรของตนไม่มีสิทธิ์ที่จะรับเงินเดือนในขณะที่มิได้รับราชการ คือ ญ.

๑. บุคคลซึ่งแสดงได้ว่ามีทรัพย์สินหรือรายได้อันมั่นคงที่จะเลี้ยงตนได้

๒. บุคคลที่ถืออาชีพอิสระ เช่น แพทย์ ทนายความ ช่างผีมือ นักประพันธ์ หรือบุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้ประกอบเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การกสิกรรมบางชนิด เมื่อบุคคลเหล่านั้นแสดงได้ว่า การประกอบอาชีพอิสระของตนจะทำให้ตนมีรายได้พอเลี้ยงชีวิตของตนและบุตรของตนได้ตลอด

หมวดที่ ๓
ว่าด้วยวิธีจ่ายเงินเดือน

มาตรา ๑๒ ให้รัฐบาลหรือสหกรณ์จ่ายเงินราษฎรโดยวิธีใดวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

๑. จ่ายเงินตราให้แก่ราษฎรตามอัตราที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ

๒. จ่ายโดยเช็คของธนาคารแห่งชาติ ตามอัตราที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ และให้มีการหักกลบลบหนี้ (Compensation) กับเงินที่ราษฎรนั้น ๆ เป็นลูกหนี้ต่อรัฐบาลหรือต่อสหกรณ์ ในการซื้ออาหารเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ และปัจจัยอื่น ๆ แห่งการดำรงชีวิต เมื่อหักแล้วราษฎรยังเป็นเจ้าหนี้รัฐบาลหรือสหกรณ์อยู่เท่าใด ราษฎรก็มีสิทธิที่จะฝากเงินนั้นไว้ต่อธนาคารแห่งชาติหรือซื้อใบกู้ของรัฐบาลหรือสหกรณ์ หรือจะถอนมาใช้จ่ายก็ได้ตามใจสมัคร

หมวดที่ ๔
ข้าราชการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓ รัฐบาลอาจจ้างชาวต่างประเทศผู้ชำนาญการพิเศษ ชาวต่างประเทศนี้มีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

หมวดที่ ๕
วินัยข้าราชการ

มาตรา ๑๔ ข้าราชการทั้งหลายไม่ว่าประเภทเจ้าหน้าที่ปกครองหรือกรรมกรในทางเศรษฐกิจของรัฐบาล จะต้องอยู่ในวินัย ทำงานเต็มกำลังและความสามารถในการงานที่ตนกระทำ ผู้ใดเกียจคร้านจะต้องถูกลงโทษ เช่น ตัดเงินเดือน หรือเพิ่มเวลาทำงาน หรือโทษสถานอื่นตามที่จะได้มีระเบียบกำหนดไว้

ประกาศ ณ วันที่..... พุทธศักราช .....
เป็นปีที่.....

ฟุตโน๊ตอธิบายความ

ก. อัตราขั้นต่ำนี้ต้องกำหนดให้เป็นการเพียงพอแก่การซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

ข. อัตรานี้ได้จำลองอัตราเงินเดือนข้าราชการประจำชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบันนี้ที่ตกลงใหม่

ค. รางวัลเช่นนี้เป็นไปในทำนองให้กรรมกรมีส่วนในผลกำไรที่เรียกกันว่า (Sharing)

ง. เงินเดือนของข้าราชการและของกรรมกรย่อมต่างกันตามคุณวุฒิและความสามารถ ใครได้เงินเดือนสูงก็ควรได้รับเบี้ยบำนาญสูง

จ. ในเรื่องนี้ย่อมมีได้ เมื่อปรากฏว่าการประกอบเศรษฐกิจของรัฐบาลได้ผลยิ่งขึ้น การเพิ่มนั้นอาจเป็นได้ เช่นเพิ่มเงินเดือนอีก ๒๕ เปอร์เซนต์ สมมติว่าเงินเดือน ๙๐ คงเพิ่มเป็น ๑๐๐ เงินเดือน ๔๐๐ คงเพิ่มเป็น ๕๐๐ เป็นต้น

ฉ. ในบางประเทศ เมื่อต้องการจะขจัดแมลงได้มีกฎหมายระดมราษฎรช่วยกันกำจัด ใน

ประเทศเราอาจเห็นได้ หรือในบางสมัยที่เครื่องจักรกลในการเกี่ยวข้าวยังใช้ไม่ได้ เมื่อมีข้าวในนาจะเก็บเกี่ยวแล้วก็อาจระดมบุคคลจำพวกนี้ช่วยตามกำลังอันมิใช่งานหนักเกินไป

ช. ในการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามวิธี Social Assurance บุคคลจำพวกนี้ได้เบียบำนาญ

ซ. ทั้งนี้เพื่อเพาะผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา

ญ. การยกเว้นนี้เพื่อผู้มั่งมีหรือผู้รังเกียจที่จะเป็นข้าราชการ ได้มีโอกาสประกอบเศรษฐกิจตามลำพังของตนเมื่อตนสามารถเช่นนี้

เค้าร่าง

พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกอบการเศรษฐกิจ

. . . . . .

มาตรา ๑ พ.ร.บ. นี้ให้เรียกว่า พ.ร.บ. ว่าด้วยประกอบการเศรษฐกิจ พุทธศักราช....

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ใช้แผนการณ์เศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไป ให้รัฐบาลมีอำนาจประกอบการเศรษฐกิจ คือประดิษฐกรรมทั้งหลาย ไม่ว่าการประดิษฐ์นั้นจะเป็นการกสิกรรมหรืออุตสาหกรรมใดๆ ตลอดจนการขนส่งและจำหน่าย (ปริวรรตกรรม) ทั้งสิ้น

เว้นไว้แต่การประกอบการเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลให้สัมปทานแก่เอกชนมีอำนาจกระทำได้ มีตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การทำเหมืองแร่ ป่าไม้ และการประกอบกิจอันเป็นสาธารณูปโภค ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานหรืออาชญาบัตรไปแล้วในเวลานี้

๒. โรงงานของเอกชน ก. ที่ได้ตั้งอยู่แล้วในเวลานี้ รัฐบาลจะผ่อนผันให้คงตั้งได้โดยออกสัมปทานให้

๓. ห้างร้านค้าขายของเอกชนต่างด้าว ข. ซึ่งมีสัญญาทางพระราชไมตรีเป็นพิเศษกับประเทศไทย

๔. การประกอบเศรษฐกิจอื่น ค. เช่นการ

พาณิชย์อุตสาหกรรม กสิกรรม ซึ่งเอกชนได้ขออนุญาตหรือสัมปทานเป็นราย ๆ ไป เมื่อได้แสดงเป็นที่เข้าใจแก่รัฐบาลว่า การประกอบอาชีพอิสระนั้น ได้ผลเพียงพอที่ผู้ประกอบจะเลี้ยงชีวิตไปได้ตลอด และตามเงื่อนไขอื่น ๆ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนด โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจแห่งชาติ

หมวดที่ ๑
ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔ ให้รัฐบาลมีอำนาจซื้อบรรดาที่ดิน ง. ทั้งหลาย นอกจากที่อยู่สำหรับครอบครองของเอกชน และนอกจากที่ดินซึ่งเอกชนได้รับอนุญาตหรือสัมปทาน ให้ประกอบการเศรษฐกิจในที่ดินนั้น

บรรดาที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งยังไม่อยู่ในความครอบครองหรือกรรมสิทธิ์ของผู้ใดนั้น ผู้ใดจะขอครอบครองหรือมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเหล่านั้นไม่ได้

นอกจากได้รับสัมปทานจากรัฐบาล

มาตรา ๕ ในการกำหนดราคาที่ดินนั้น ให้เจ้าของที่ดินและรัฐบาลต่างฝ่ายตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายละหนึ่งคน และรวมกันตั้งผู้ชี้ขาดหนึ่งคน การกำหนดราคาที่ดินนั้นต้องไม่เกินกว่าที่เป็นอยู่ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา ๖ ในการชำระราคานั้น ให้รัฐบาลจ่ายเงินตราหรือใบกู้ให้เจ้าของที่ดินยึดถือไว้ตามราคาที่ดินซึ่งรัฐบาลซื้อใบกู้นั้น ให้กำหนดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยธนาคารในขณะที่ตกลงซื้อขาย แต่ไม่ให้เกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราสูงสุดในเวลานี้

ผู้ที่ถือใบกู้ยังคงมีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลอีกโสดหนึ่งจากผลที่สหกรณ์อันรับโอนที่ดินของตนได้ทำประโยชน์ตามส่วนที่รัฐบาลจะกำหนดไว้

หมวดที่ ๒
ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗ ให้รัฐบาลจัดหาเงินทุนและเครดิตเพื่อประกอบการเศรษฐกิจดังต่อไปนี้

๑. โดยเก็บภาษีมรดก จ.

๒. โดยเก็บภาษีเงินได้ของเอกชน

๓. โดยเก็บภาษีทางอ้อมในยาสูบ ฉ. ไม้ขีดไฟ ฉ. เกลือ ช. ฯลฯ

๔. โดยบังคับให้นักเลงการพนัน ซึ่งปรารถนาเล่นการพนันมาขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประจำคน และเสียค่าจดทะเบียนเป็นงวด ๆ ตามชนิดของการพนันซึ่งตนปรารถนาจะเล่น และห้ามมิให้จดทะเบียนบุคคลซึ่งในขณะใช้พระราชบัญญัตินี้เล่นการพนันไม่เป็น

นอกจากการเสียค่าจดทะเบียนประจำตัวแล้ว การเล่นทุกคราวจะต้องได้รับอนุญาตและเสียค่าธรรมเนียมอีกต่างหากทุกคราว

๕. ออกใบกู้เพื่อคนมั่งมีภายในพระราช-อาณาจักรซื้อใบกู้ โดยรัฐบาลเอาโรงงานหรือทรัพย์สินอื่นเป็นประกัน ญ.

๖. ออกฉลากกินแบ่ง ต.

๗. กู้เงินจากธนาคารแห่งชาติ ต.

๘. กู้เงินจากต่างประเทศ

๙. ตกลงหาเครดิตกับบริษัทที่จำหน่ายเครื่องจักรกลต่างประเทศ เพื่อส่งเงินเป็นงวด ๆ

หมวดที่ ๓
ว่าด้วยการธนาคารแห่งชาติ

มาตรา ๘ ให้รัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ โดยเอาเงินทุนสำรองของรัฐบาลและเงินที่กู้จากเอกชนมาเป็นทุนของธนาคารแห่งชาติ ให้ธนาคารแห่งชาติกระทำกิจการเหมือนดังธนาคารทั้งหลาย และให้มีอำนาจออกธนบัตรโดยโอนกรมเงินตราใน

กระทรวงพระคลังมหาสมบัติมาอยู่ในธนาคารแห่งชาติ โอนคลังจังหวัดต่าง ๆ ในเวลานี้เป็นสาขาของธนาคารแห่งชาติในจังหวัดต่าง ๆ

มาตรา ๙. ธนาคารแห่งชาติจำต้องให้รัฐบาลกู้เงินตามที่รัฐบาลต้องการตามกำลังของธนาคารแห่งชาติ

หมวดที่ ๔
ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง มีหน้าที่จัดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ คือกำหนดการประดิษฐกรรม ซึ่งจะเป็นกสิกรรมและอุตสาหกรรมทั้งหลาย และการปริวรรตกรรม คือการขนส่งและคมนาคม การจัดสร้างที่อยู่ให้แก่ราษฎรทั้งหลาย และจัดแยกการงานออกเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

มาตรา ๑๑ แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ กำหนด

ประมาณว่าในปีหนึ่ง ๆ รัฐบาลจะทำได้อย่างไร และให้แจ้งผลแห่งการกระทำนั้นต่อมหาชนทุกสัปดาห์

มาตรา ๑๒ ในระหว่างเวลาที่ใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินั้น ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องแก้แผนเพราะรัฐบาลจัดหาทุนและแรงงานไม่ได้ตามกำหนดก็ดี หรือรัฐบาลมีทุนและแรงงานเพิ่มขึ้นก็ดี ให้กรรมการสภาแผนเศรษฐกิจแห่งชาติประชุมกันแก้แผนนั้น ๆ แล้วแจ้งผลให้มหาชนทราบ

มาตรา ๑๓ แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะเริ่มใช้ในเขตใดให้ประกาศเป็นราย ๆ ไป และให้ชี้แจงถึงที่ดิน เงินทุน แรงงานของข้าราชการและกรรมกรและผู้ชำนาญการพิเศษว่า พอเพียงประการใด

หมวดที่ ๕
กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในสังหา-

ริมทรัพย์ทั้งหลาย ซึ่งเอกชนนั้นหามาได้

มาตรา ๑๕ บรรดาผู้ที่คิดประดิษฐ์วัตถุสิ่งใดได้ ซึ่งจะเข้าลักษณะที่จะมีกรรมสิทธิ์ในการค้าได้ ก็ให้ผู้นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ในการนั้น (Brevet d' Invention) บุคคลนั้นจะขอสัมปทานประกอบการนั้นเอง หรือจะร่วมกับรัฐบาลในการประดิษฐ์ก็อาจทำได้ตามใจสมัคร

ประกาศมา ณ วันที่ .....

ฟุตโน้ตอธิบายความ

ก. ทั้งนี้เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนรุนแรงต่อเอกชนประกอบการอาชีพของตนโดยเศรษฐกิจได้

ข. ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้กระทบกระเทือนชาวต่างประเทศ

ค. เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนที่รังเกียจในการเป็นข้าราชการที่จะทำการของตนเอง

ง. การบังคับซื้อที่ดินในเวลานี้ก็มีอยู่แล้ว เช่น การทำถนน ทางรถไฟ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะในบัจจุบันนี้ถือว่า ทางรถไฟ ถนน ฯลฯ เท่านั้น เป็นสาธารณูปโภค เพราะถ้ารัฐบาลไม่จัดจะเป็นอันตรายต่อราษฎร

จ. ภาษีมรดกนี้มิใช่จะอิจฉาคนมั่งมี เป็นเพราะตามหลักนั้นคนมั่งมีได้สะสมเงินทองไว้ เงินทองนั้นได้มาก็โดยอาศัยราษฎรร่วมกัน และผู้มั่งมีได้ไว้โดยทางตรงหรือทางอ้อม การกำหนดภาษีมรดกนั้น ถ้าผู้มั่งมีมากจนเหลือเพื่อควรเก็บให้มาก (Super Tax) คนชั้นกลางจึงผ่อนผันเก็บแต่น้อย ทั้งนี้เพื่อมิให้กระทบผู้มั่งมีเกินไป

ฉ. ภาษียาสูบและไม้ขีดไฟนั้น ทำให้ประเทศฝรั่งเศสมีรายได้ใช้หนี้เยอรมัน เมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ ได้รวดเร็ว และเงินฝรั่งเศสมีฐานะดีขึ้นก็เพราะภาษีจำพวกนี้ ในเมืองเราถ้าสมมติมีคนสูบบุหรี่เป็น ๑ ล้านคน เราเก็บภาษีทางอ้อมในการจำหน่ายวันละ ๑ สตางค์ ซึ่งไม่รู้สึกมากนัก ก็คงได้เงินเพิ่มขึ้นอีกกว่า ๓ ล้านบาท แต่การผูกขาด (Monopoly) ภาษียาสูบเกี่ยวกับทางสัญญาทางพระราชไมตรี ฉะนั้นเราให้ดำเนินนโยบายในการ

เก็บภาษีร้านจำหน่ายยาสูบ โดยระวังมิให้เสียเปรียบยาสูบต่างประเทศที่นำเข้ามา

ช. เกลือน้ำหาทางเก็บภาษีทางอ้อมได้ โดยรัฐบาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำนาเกลือตามอัตราที่กำหนดไว้แล้วในการจำหน่ายรัฐบาลจะจำหน่ายเองหรือให้ผูกขาด สมมติว่าในการนี้รัฐบาลได้ภาษีราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑/๑๐ สตางค์ ๑ ปี ได้เงินกว่า ๓ ล้านบาท

ฌ. ผู้ที่เป็นนักเลงการพนันในเวลานี้จะพยายามหาวิธีมิให้เล่นด้วยการห้ามขาดนั้นเหลือวิสัย คือ คงลักลอบเล่น ฉะนั้นควรหาวิธีป้องกันคนชั้นหลังที่เล่นไม่เป็นอย่าให้เล่น ส่วนผู้ที่เล่นเป็นอยู่แล้วก็คงเล่นได้ แต่ต้องมาขึ้นทะเบียนคล้าย ๆ กับคนติดฝิ่น ค่าธรรมเนียมอาจเก็บเป็นงวด ๆ เช่นงวดละ ๑ บาท ปีหนึ่งมี ๕ งวด สมมติว่าคนเล่นการพนันเป็นมี ๑ ล้านคน ปีหนึ่งคงเก็บค่าอนุญาตประจำตัวได้ ๕ ล้านบาท และเก็บทุก ๆ คราวที่เล่น เช่นในตำบลหนึ่ง ๆ ย่อมมีการเล่นไพ่ไม่ต่ำกว่า ๒ วงต่อ ๑ วัน ตำบลในพระราชอาณาจักรมี ๕,๐๐๐ ตำบล ต้องมีการอนุญาตเล่นไพ่ ๑๐,๐๐๐ วง ถ้าค่า

อนุญาตวงละ ๕ บาท คงได้เงินวันละ ๕๐,๐๐๐ บาท ปีหนึ่งคงได้เงินราว ๑๘ ล้านบาท การเล่นการพนันควรกำหนดเวลาใหม่ไม่ให้เสียเวลาทำงานที่กำหนดเดิม แต่เที่ยงจนถึง ๒๒ นาฬิกา ส่วนเวลาอื่นๆ ผู้เล่นการพนันต้องทำงานไม่เสียงาน ไม่ให้เสียในทางเศรษฐกิจ

และการพนันนั้นต้องจำกัดให้น้อยลงทุกที และต้องป้องกันคนชั้นหลังไม่ให้เล่นเป็น ทั้งนี้ไม่ใช่เพาะนิยมการพนัน

ญ. ในเรื่องนี้เราต้องการประสานกับคนมั่งมี ไม่ใช่ประหัตประหารคนมั่งมี

ฎ. สลากกินแบ่งหรือลอตเตอรี่ แม้เป็นการพนันมีการเสี่ยงโชค แต่ผู้เสี่ยงได้เสี่ยงแต่น้อย เช่น ปีหนึ่งมีลอตเตอรี่ออก ๓๐ ครั้งๆ หนึ่งล้านบาท และราษฎรคนหนึ่งเสี่ยงโชคครั้งหนึ่งราว ๒๐ – ๕๐ สตางค์

การจัดให้มีสลากกินแบ่งนี้ คนไทยบางคนหน้าบางเกรงจะถูกติฉินนินทาว่าจัดให้เล่นการพนัน แต่ขอให้ดูตัวอย่างในฝรั่งเศสว่า ใบกู้ (National Credit) ซึ่งต้องการเงินไปสร้างบ้านเมืองที่หักพังในสงคราม ก็เป็น

ใบกู้ชนิดที่ออกลอตเตอรี่ให้แก่ผู้ถือด้วย ในอังกฤษเอง มีสนามม้า คนอังกฤษนิยมแข่งม้ามีไม่น้อย แต่เราไม่ประสงค์ให้เลยไปถึงนั่น เราประสงค์มีแต่ลอตเตอรี่ซึ่งราษฎรเสียสละคนละน้อย ๆ แต่มีโอกาสได้เงินมาก

ต. ธนาคารแห่งชาติจะช่วยรัฐบาลได้มาก เพราะภาษีอากรที่ค้างอยู่ในคลังจังหวัดก็จะนำมาหมุนได้นอกจากเงินเดือนที่ข้าราชการฝากไว้ในธนาคารก็นำมาหมุนได้เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นมีวิธีการหลายอย่างที่รัฐบาลจะกู้เงินธนาคารแห่งชาติได้

ถ. นอกจากแผนในการปกครองก็ต้องอนุโลมตามแบบเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

การประชุมกรรมานุการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ

ณ วังปารุสกวัน

วันที่ ๑๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ผู้ที่เข้าประชุม

คือ

๑. *หลวงคหกรรมบดี*

๒. *หลวงเดชสหกรณ์*

๓. *หลวงเดชาติวงศ์วราวัฒน์*

๔. *พ.อ. พระยาทรงสุรเดช*

๕. *นายทวี บุณยเกตุ*

๖. *นายแนบ พหลโยธิน*

๗. *หลวงประดิษฐ์มนูธรรม*

๘. นายประยูร ภมรมนตรี

๙. พระยามโนปกรณ์นิติธาดา

๑๐. พล.ร.ท. พระยาราชวังสัน

๑๑. นายวิลาศ โอสถานนท์

๑๒. พระยาศรีวิสารวาจา

๑๓. ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ

๑๔. หลวงอรรถสารประสิทธิ์

เปิดประชุมเวลา ๘.๒๐ นาฬิกา

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม แถลงว่า ก่อนจะมาชี้แจงในที่นี้ ได้ประชุมผู้เริ่มก่อการครั้งหนึ่งแล้ว และทำเรื่องขึ้นเสนอรัฐมนตรี ๆ จึงตั้งกรรมานุการชุดนี้ให้พิจารณา การโต้เถียงนั้นอาจใช้ถ้อยคำรุนแรงไปบ้าง เมื่อเป็นคำแสลงโดยบังเอิญก็ต้องขออภัย หัวข้อสำคัญในการประชุมวันนี้ เนื่องจากหลักหกประการที่ได้ประกาศไว้ในข้อ ๓ มีใจความอยู่ ๓ ประการ ในการบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ คือจะจัดมิให้ราษฎรอดอยาก จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการจัด

การไม่ให้ราษฎรอดอยากนั้น ต้องจัดให้มีความเป็นอยู่พอควร หางานให้ราษฎรทำเหมือนกับพวกเราที่อยากทำงาน ข้อความละเอียดมีอยู่ในหนังสือนี้แล้ว แต่เราไม่ทำโครมครามทีเดียว จะทำตามกำลังของเรา ข้อความที่เป็นตัวเลขบางตอนจะถือเคร่งครัดไม่ได้ เป็นการอุปมาพอเป็นเค้าเท่านั้น โครงการนี้ไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์ เรามีทั้งแคปิตัลลิสม์และโซเชียลลิสม์รวมกัน ถ้าหากพวกคอมมิวนิสต์มาอ่านจะติเตียนมากว่า ยังรับรองพวกมั่งมีให้มีอยู่ ความนี้กล่าวแล้วว่าตัวเลขนั้นเป็นการอุปมาเท่านั้น หน้าที่ของเราในที่นี้ก็คือ จะรับโปลิซีนี้หรือไม่ เมื่อรับแล้วจึงเรียกผู้ชำนาญมาทำการพิจารณาให้ละเอียดในภายหลัง

นายทวี บุณยเกตุ เสนอ ในการที่จะพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอชี้แจงและสนับสนุนข้อความของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมเพื่อเป็นแนวทางที่จะพิจารณาต่อไป ถ้าเราอ่านดูแต่เพียงผิวเผิน ๆ โดยไม่ได้ไตร่ตรองหรือคิดให้ซึ้ง หรือมีใจลำเอียงไปในลัทธิใดลัทธิหนึ่งแล้ว ก็จะเห็นว่าโครงการฉบับนี้

ส่อไปในทางคอมมิวนิสม์หรือโซเชียลลิสม์ แต่ถ้าเราพิจารณาถึงวิธีการให้ละเอียดไปสักหน่อย แล้วจะเห็นได้ว่าในวิธีการของโครงการอันนี้ เราไม่ได้ริบทรัพย์ใคร เราไม่ได้เอาเงินของราษฎรมาแบ่งปันกัน เราไม่ได้เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง เราไม่ได้บังคับหรือเกณฑ์คนทั้งหมดให้ทำงานให้แก่สหกรณ์ของเรา เราไม่ได้เกณฑ์คนให้มาเป็นทาส เพราะฉะนั้น จะเรียกหรือเหมาเอาว่าโครงการอันนี้จะมีวิธีการเป็นคอมมิวนิสม์หรือโซเชียลลิสม์อย่างไรได้ ความประสงค์ของรัฐบาลก็คือ ต้องการให้ราษฎรทุกคนและทุกชั้นได้รับประกันจากรัฐบาลโดยร่วมกันทำและโดยการควบคุมของสหกรณ์ เราไม่ต้องการให้คนทุกคนเป็นทาสของสหกรณ์ โดยเลิกการทำมาหากินส่วนตัว แต่เราต้องการให้ผู้ที่มีกำลังทรัพย์ที่ได้ทำมาหากินอยู่ก่อนแล้วคงดำเนินการต่อไป หรือผู้ที่สามารถจะทำมาหากินส่วนตัวได้ก็ให้ทำไป เราจะช่วยแต่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล หรือคนจนกับพวกที่ไม่มีงานทำ ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย และที่ได้รับทุกข์ลำบาก

เท่านั้น หาได้พาดพิงไปบังคับคนที่มั่งมีดังในบางประเทศทำกันอยู่ไม่ เพราะถ้าคนจนเหล่านี้ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้ช่วย ความหายนะจะต้องมาสู่อย่างแน่นอน ธรรมดาของคนจะต้องเสียไปโดยไม่ต้องสงสัย และความไม่สงบสุขจะต้องเกิดขึ้นแก่ประเทศเป็นแน่ ไม่ควรวิตกที่สหกรณ์จะไม่มีคนทำงาน เพราะในเวลานี้คนว่างงานมีอยู่มาก เมื่อเรารับรองว่าจะให้ความสุขแก่เขาเช่นนี้แล้ว ใครเล่าที่ไม่อยากจะมีความสุข ใครเล่าที่ไม่อยากมีเงิน และใครเล่าที่อยากอดตาย พูดกันอย่างง่าย ๆ การที่จะตั้งเป็นสหกรณ์ก็ไม่ผิดอะไรกับบริษัทหรือห้างร้านที่ทำการค้าขายใหญ่ ๆ ถ้าจะมีผู้เถียงว่ารัฐบาลไม่ควรทำการค้าเองแล้ว ก็ไฉนเล่ารัฐบาลจึงสร้างทางรถไฟ รัฐบาลจึงสร้างโรงไฟฟ้า รัฐบาลจึงทำประปา รัฐบาลจึงต้มเหล้าต่าง ๆ เหล่านี้เสียเองเป็นต้น โดยไม่ยอมให้ราษฎรทำ การที่จะตั้งสหกรณ์นี้ นอกจากจะช่วยเหลือพวกชาวนาที่ยากจนแล้ว สหกรณ์ยังช่วยเปิดเมืองและบำรุงความเจริญของประเทศอีกด้วย ในผลกำไรที่ได้

จากสหกรณ์นี้เอง วิธีการโดยย่อของโครงการอันนี้ก็คือ รัฐบาลจะซื้อที่นาจากเจ้าของที่ดินโดยออกใบบอนด์และให้ดอกเบี้ยตามสมควร การที่ต้องการเนื้อที่เป็นจำนวนมากและเป็นผืนเดียวกันก็เพื่อความสะดวกในการปกครองและในการประกอบการกสิกรรม เช่น การไถ การคราด การทดน้ำ เหล่านี้ เป็นต้น เมื่อสหกรณ์ได้เนื้อที่นาตามจำนวนที่ต้องการแล้ว สหกรณ์ก็ประกาศรับกรรมกรหรือที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมเรียกว่าข้าราชการเฉพาะผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลกับผู้ที่ไม่มีอาชีพอย่างอื่น คือพวกที่เบียดเบียนเขากิน แต่จะไม่บังคับผู้ที่มั่งมีและผู้ที่ไม่ประสงค์จะทำงานให้แก่สหกรณ์ในเมื่อเขาหางานหรืออาชีพอื่นทำได้ คือเขาจะไปประกอบอาชีพส่วนตัวก็ได้สุดแต่ความพอใจของตน การบังคับคนที่ไม่มีข้าวกินให้มีข้าวกิน บังคับให้คนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยมีบ้านอยู่อย่างสบาย บังคับให้คนที่เกิดทุกข์ได้ยากให้มีความสุข เหล่านี้ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นของเสียหายอะไร เรื่องเช่นนี้พระยารัษฎาฯ (คอซิมบี้) ก็ได้เคยใช้บังคับคนใน

ความบังคับบัญชาของท่านทางมณฑลปักษ์ใต้มาแล้ว และปรากฏว่าได้ผลดี จนบัดนี้ก็มีผู้นึกถึงบุญคุณ อนึ่ง การประกาศรับสมาชิกสหกรณ์นี้ก็เท่ากับสหกรณ์จ้างให้มาทำงานให้กับสหกรณ์ โดยให้เงินเป็นรายเดือนหรือรายปี ซ้ำยังจะได้ส่วนแบ่งในกำไรของสหกรณ์อีกด้วย เช่นเดียวกับงานของห้างหรือของบริษัทต่างๆ ส่วนเงินจ้างที่สหกรณ์จะวางอัตราลงไปนั้น คงทำได้ดังนี้ ให้สอบสวนดูถึงกำลังแรงงานของชาวนาคนหนึ่งที่มีร่างกายอ่อนแอที่สุด ขี้เกียจที่สุด และโง่ที่สุด ว่างานชิ้นหนึ่งๆ ที่สหกรณ์จะให้ทำนั้นจะต้องสิ้นเวลาแรงงานเท่าใด และจะคุ้มกับราคาเงินเท่าใด ดูพอที่เงินที่ได้มานั้นจะมาใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเพื่อยังชีวิตของตน เช่นค่าอาหารและเครื่องนุ่งห่มเป็นต้น เมื่อทราบอัตราและวางไว้ลงไปเป็นที่แน่นอนแล้ว เราก็ไม่ต้องเสียเวลาที่จะต้องคอยควบคุม ส่วนคนงานใดที่ทำงานเสร็จก่อนคนงานนั้นก็ได้เปรียบในการที่จะได้พักผ่อนหรือใช้เวลาที่เหลือไปทำงานให้แก่สหกรณ์ เพื่อหารายได้ให้งอกเงยขึ้นอีก ด้วยวิธีเช่น

นี้ก็จะเป็นการยอมน้ำใจให้คนที่ทำงานดีได้ทำงานเต็มความสามารถอยู่ในตัว เมื่อผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำเท่าใดผลประโยชน์นั้นเป็นของสหกรณ์ทั้งสิ้น สหกรณ์เป็นผู้ขนและเป็นผู้ขาย เมื่อได้เงินมาเท่าใดเหลือจากเงินเดือนแล้วก็หักกำไรไว้แบ่งออกเป็นส่วน ๆ ถือไว้เป็นทุนสำรองบ้าง เป็นทุนที่จะเปิดสมาคมและความเจริญของสหกรณ์บ้าง ส่วนเงินที่จะจ่ายเป็นเงินเดือนหรือเงินปีของสมาชิกสหกรณ์นั้น ถ้าจะคิดดูให้ดีแล้วก็จะไม่เป็นตัวเงินจริงเท่าใดนัก เพราะเป็นเงินที่หักกลบลบหนี้และหมุนเวียนอยู่เสมอ คือ โดยที่สหกรณ์วางข้อบังคับว่าสมาชิกของสหกรณ์ทุกคนจะต้องซื้อของจากสหกรณ์ โดยที่สหกรณ์ขายให้โดยราคาย่อมเยาที่สุด เมื่อการปรากฏดังนี้แล้วก็ไม่น่าจะมีข้อวิตกอันใดในความสำเร็จของโครงการอันนี้ ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุขและความปลอดภัยของราษฎรชาวนาไทยที่ยากจนทั้งหลาย

พล. ร.ท. พระยาราชวังสัน ตามหนังสือโครงการที่ข้าพเจ้าได้อ่านนั้นเป็นหนังสือ Ideal ข้าพเจ้าก็นิยมหลักนี้ แต่การทำนั้นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องวิเคราะห์

(Details) เป็นเรื่อง ๆ ไป หลักการเก่าซึ่งรัฐบาลเก่าทำหรือที่ชุดนี้ทำก็ดี แม้เขาจะไม่ได้ระบุชื่อ แต่ความจริงเป็นแบบโซซิอาลิสม์ ที่จริงหลักการก็ควรเป็นเช่นนั้น เพราะแคปิตัลลิสม์เป็นชาวต่างประเทศส่วนมาก ในปริ๊นสิเปิลข้าพเจ้าไม่คัดค้าน แต่ยังขาดรายละเอียด คือวิธีปฏิบัติ

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ตามหลักของข้าพเจ้าเป็นลัทธิหลายอย่างที่ได้เลือกคัดเอาที่ดีมาปรับปรุงให้สมกับฐานะของประเทศไทย แต่เหตุสำคัญอาศัยหลักโซซิอาลิสม์ ไม่ใช่คอมมิวนิสม์ คือถือว่ามนุษย์ที่เกิดมาย่อมต้องเป็นเจ้าหนี้ต่อกัน (Salidarism) เช่นคนจนนั้น เพราะฝูงชนทำให้จนก็ได้ คนเคยทอผ้าด้วยมือครั้นมีเครื่องจักรแข่งขัน คนที่ทอด้วยมือต้องล้มเลิก หรือคนที่รวยเวลานี้ไม่ใช่รวยเพราะแรงงานของตนเลย เช่นผู้ที่มีที่ดินมากคนหนึ่งในกรุงเทพฯ ซึ่งแต่เดิมมีราคาน้อย ภายหลังที่ดินมีราคาแพงสร้างตึกสูง ๆ ดังนี้ ราคาที่ดินแพงขึ้นเนื่องจากฝูงชน ไม่ใช่เพราะการกระทำของคนนั้น ฉะนั้นจึงถือว่ามนุษย์ต่างมีหนี้

ตามธรรมจริยาต่อกัน จึงจำต้องร่วมประกันภัยต่อกัน และร่วมในการประกอบการเศรษฐกิจ

ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ คนที่มีที่ดินรวยๆ มีไม่กี่คน

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม คนของเราเวลานี้เปรียบเหมือนเด็ก รัฐบาลต้องนำโดยบังคับในทางตรงหรือในทางอ้อมให้ขมักเขม้นประกอบการเศรษฐกิจ ถ้าเราคงทำตามแบบเก่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ไม่มีประโยชน์ เพราะเราไม่ทำสาระสำคัญ คือแก้ความผิดเคืองของราษฎร แบบที่เราต้องเดินนั้นต้องเดินอย่างอาศัยหลักวิชา อาศัยแผน อาศัยโครงการวิธีโซเชียลลิสม์ เป็นวิธีวิทยาศาสตร์โดยแท้ รับรองความเห็นหม่อมเจ้าสกลว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ไม่ใช่ Coup d' Etat เป็น Revolution ในทางเศรษฐกิจ ไม่มีในทางปกครองซึ่งเปลี่ยนจากพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายคนเท่านั้น

พล ร.ท. พระยาราชวังสัน โครงการของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมไม่เป็นลัทธิอันหนึ่งอันใดแน่ อยากทราบว่า

ถือหลักอะไร

หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่ถือหลักอะไรโดยเฉพาะ อะไรดีก็เลือกเอามา

พระยาราชวังสัน การพูดถึงโซเชียลลิสม์ทั้งหมดนั้นอาจยาวเกินไป แต่ขอแบ่งพูดย่อ ๆ ได้ว่า เป็นสเตต-โซเชียลลิสม์อยู่หนึ่ง กับคอมมิวนิสม์อีกอย่างหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าอยากรับรองว่าลัทธิของชาร์ลจ็ด คือเดินแบบโคออเปราตีฟต่าง ๆ

พระยาทรงฯ อยากได้ฟังความเห็นต่าง ๆ ของหลาย ๆ ท่าน และของพระยามโนปกรณ์ฯ มีอะไรบ้างอยากขอฟัง

พระยามโนฯ เอาไว้ภายหลัง

หลวงประดิษฐ์ฯ ยังมีรายละเอียดเรื่องนัชชันนัลแบงก์และอื่น ๆ อีกมาก แต่ต้องรับโปลิซีเสียก่อน โปลิซีของข้าพเจ้านั้นเดินแบบโซเชียลลิสม์ผสมลิเบรัล

ม.จ. สกลฯ ตามโครงการของผู้เสนออาศัยหลัก Surplus Value คนทำที่ดินไม่ได้ค่าของที่ดินเต็มที่ แต่เห็นว่าชาวนาได้ค่าที่ดินเต็มที่แล้ว และเรื่องคน

ไทยยากจนนั้น หมอซิมเมอแมนได้สำรวจกล่าวว่า ความเป็นอยู่ของเมืองไทยนั้นดีกว่าชาวอินเดียและจีนตั้งสองเท่า และ Surplus Value ทางภาคอุดรนั้นตกแก่คนพื้นเมืองเป็นส่วนมาก

หลวงประดิษฐ์ฯ ในเรื่องที่ดินนี้ การอธิบายข้าพเจ้าไม่ได้อาศัยหลัก Surplus Value ของคาร์ลมาร์กซ์เลย แต่อาศัยที่ว่าแรงงานของคนไทยเสียไปปีหนึ่งมาก ๆ จะทำอย่างไรจึงจะใช้แรงงานให้เป็นประโยชน์ ส่วนที่ว่าชาวอินเดียและจีนนั้นความเป็นอยู่ต่ำ เราดีกว่าเขานั้น ถ้าพูดเช่นนั้นเท่ากับเรายอม เรารับว่าอยู่อย่างพริมิตีฟดีกว่า (Primitive) ความจริงดีเหมือนกัน ถ้าเราจะถอยหลังเข้าคลอง ใช้คนที่มีความต้องการเพียงผ้าที่ปิดร่างกายนิดหน่อยเหมือนคนป่า เท่าที่ราษฎรมีในเวลานี้ดีกว่าคนป่าแล้ว และถ้ากลับเป็นคนป่าเราไม่ต้องทำอะไรมาก ปัญหามีอยู่ว่า เรากลับเป็นคนป่านั้นต้องการกันหรือไม่ เวลานี้มนุษย์สัมพันธ์กันมาก เราต้องเทียบฐานะของเรากับประเทศที่เจริญแล้ว จึงจะเห็นว่าเราแร้นแค้นเพียงใด เรา

ต้องพยายามทำให้ถึงเขา

ม.จ. สกล ฯ ก็เป็นห่วงเวลาที่เหลือของคนงานต่าง ๆ เหมือนกัน แต่แม้จะเป็นเวลาว่าง ๖ เดือนก็เป็น Leisure ของเขาก็เป็นการดีใช่ไหมที่จะปล่อยให้มีเวลาพักมาก ๆ

หลวงประดิษฐ์ ฯ ถ้าเราจะพูดถึงความสุขส่วนตัวของราษฎร ถ้าไม่ให้ทำงานเสียเลยยิ่งชอบใจ คือปล่อยให้เป็นบ่าเถื่อนได้ไม่ต้องทำอะไร เช่น คนป่า แต่เห็นว่าถ้าพิจารณาถึงประโยชน์ของประเทศแล้ว การว่างงานเกินไปใช้ไม่ได้ คือเราจะถูกรุกรานทางเศรษฐกิจมากขึ้นทุกที

ม.จ. สกล ฯ ยอมรับหรือไม่ว่าการมีเวลาว่างงานเป็นของดี

หลวงประดิษฐ์ ฯ ไม่ยอมรับ เพราะเช่นนั้นเราก็ไม่มีโอกาสเทียมหน้าต่างประเทศเขา

ม.จ. สกล ฯ อยากให้เดินแบบ Compromise คือร่วมกับพวก Capitalist

หลวงประดิษฐ์ ฯ หลักโครงการของข้าพเจ้านี้ไม่ขัดกับ

Capitalism เดินคู่กันไปแท้ ๆ เราต้องการให้มีทุน เราต้องการอาศัยทุนของพวกมั่งมีในนี้และต่างประเทศ

ม.จ. สกล ฯ ตามรูปที่อ่านนั้นไม่เป็นแนวทางพอ ต้องแสดงไปเป็นลำดับ

หลวงประดิษฐ์ ฯ โครงการเสนอเพื่อให้รับรองโปลิซีเท่านั้น เมื่อรับรองโปลิซีแล้ว การที่จะดำเนินต่อไปนั้นต้องเรียกผู้ชำนาญมาภายหลัง

ม.จ. สกล ฯ ตามความเห็นของนายซิมเมอแมน ข้าพเจ้ายังพอใจอยู่ เราค่อยทำค่อยไปก็ได้

หลวงประดิษฐ์ ฯ ข้าพเจ้าไม่ใช่คนกรุงเทพ ฯ จึงรู้หัวอกคนบ้านนอกเป็นอย่างดี โดยได้รับความลำบากยากจนเพื่อนในหัวเมืองยังยากจนอีกมาก นายซิมเมอแมนไม่เคยอยู่อย่างยากจนในเมืองไทย ผู้ที่ไม่เคยประสบแล้วจะรู้สึกอย่างไรได้ สำรวจที่ไหนเจ้าหน้าที่ก็เตรียมผัดหน้าไว้รับ แม้ข้าราชการในกรุงเทพ ฯ ออกไปก็ไม่ทันเห็นของจริงแท้ และทั้งตนเองก็สบายไม่เคยทุกข์ร้อนเหมือนชาวนาที่ทนทุกข์อยู่ในเวลานี้

ม.จ. สกล ฯ พริมิตีฟนั้นแล้วแต่ความเคยชิน หากว่า

เคยอยู่อย่างไรก็ชินอยู่อย่างนั้น ไม่รู้สึกลำบาก จึงอยากให้เคารพในกรรมสิทธิ์ของบุคคลให้มาก

หลวงประดิษฐ์ ฯ โครงการนี้เราต้องเคารพกรรมสิทธิ์ของเอกชนเหมือนกัน เช่นที่ที่เป็นบ้านอยู่เราไม่เข้าเกี่ยวข้อง เว้นแต่ที่จำเป็น การที่ต้องรวมนี้ก็เพราะที่ดินของเจ้าของต่าง ๆ มีเป็นหย่อม ๆ ไม่สะดวกแก่การควบคุม และทางวิทยาศาสตร์จึงต้องรวมให้เป็นผืนเดียวกัน

ม.จ. สกล ฯ เราเข้าใจเอาเองว่าที่ดินนั้นมีเป็นหย่อม ๆ ยกตัวอย่างเมืองสุพรรณ ไม่แน่ว่าของใครมีเท่าไร เพราะยังไม่ได้สำรวจ ปัญหาสำคัญในเรื่องนี้จึงมีวิธีการที่จะรวมที่ดิน

หลวงประดิษฐ์ ฯ ปัญหาเรื่องรายละเอียดเอาไว้ทีหลัง แต่พฤติการณ์มีอยู่แน่ชัดว่า ที่ดินในเมืองไทยมีอยู่เป็นหย่อม ๆ การรวมกันได้ผลดีในทางวิทยาศาสตร์ เราจะทำอย่างไรจึงจะให้รวมกันได้ หลวงเดชสหกรณ์เอง แต่ก่อนเปลี่ยนการปกครองถูกถามความเห็นก็เสนอให้ริบทรัพย์ แต่ข้าพเจ้าว่าให้เดินทางสายกลาง คือ ซื้อ

เอาโดยออกใบบอนด์ให้ และในที่นี้ใครมีปริ้นสิเบิล อย่างไรก็ให้แสดง รายละเอียดนั้นขอให้พูดภายหลัง

ม.จ. สกล ฯ การรวมที่ดินและรวมแรงเพื่อการกสิกรรม นั้นเห็นด้วย

พระยาศรีวิสารวาจา จะสมมติว่าหลักนี้เป็นหลักใหญ่ และรายละเอียดเป็นหลักย่อยนั้นไม่เห็นด้วย เราจะต้องดูว่าจะทำอะไรบ้าง กิจการที่ทำทุกอย่างเป็นหลักใหญ่ทั้งนั้น

ม.จ. สกล ฯ หลักนี้ไม่มีใครคัดค้าน และตามที่ถือว่าที่ดินทั้งหมดเป็นของพระเจ้าแผ่นดินนั้นใช้ได้ดีในเมืองไทยในการรวมที่ดิน

หลวงประดิษฐ์ ฯ หลักนี้วิเศษจริง แสดงว่าที่ดินเป็นของรัฐ

ม.จ. สกล ฯ นโยบายเรื่องที่ดินนั้นควรแยกออกจากนโยบายอื่น ๆ

พระยามโน ฯ นโยบายแรกนั้นคือที่ดินกสิกรรมใช่ไหม

หลวงประดิษฐ์ ฯ นั่นเป็นแต่ส่วนหนึ่ง

พระยามโน ฯ ถ้าเช่นนั้นนโยบายมีอะไร

กลางทั้งหมด จะแก้ด้วยวิธีอื่นไม่ได้

พระยาราชวังสัน วิธีตัดคนกลางนั้นมีหลายวิธี เช่น แบบร้านสหกรณ์ต่าง ๆ

หลวงประดิษฐ์ฯ ร้านสหกรณ์นั้นทำได้ แต่ในเมืองอื่นเราตั้งขึ้นไม่สำเร็จ ชาวนาจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อ เวลานี้ก็เป็นหนี้เจ๊กอยู่ท่วมตัว

พระยาราชวังสัน จะเอาอย่างไร วิธีร้านสหกรณ์นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าทำได้ แต่ขอสงวนไว้ก่อน

หลวงคหกรรมฯ ต้องทำอย่างหลวงประดิษฐ์ฯ คือ สหกรณ์อย่างครบรูป

พระยามโนฯ (ถามนายแนบ) เห็นอย่างไร

นายแนบ พหลโยธิน เห็นด้วยกับโครงการของหลวงประดิษฐ์ฯ แต่ขอแก้เรื่องเงินเดือน

หลวงประดิษฐ์ฯ เรื่องเงินเดือนเป็นแต่เพียงอุปมา ใช้ได้จริงเมื่อโครงการสำเร็จ และต้องการแก้ไขให้ถูกต้อง

พระยามโนฯ (ถามหลวงเดชาติฯ) จะว่าอย่างไร?

หลวงเดชาติฯ เศรษฐกิจโดยทั่วไปแล้วข้าพเจ้าไม่มี

ความรู้ แต่เศรษฐกิจทางขนส่งแล้ว เช่นรถไฟเป็นต้น พอพูดได้ เมื่อรัฐบาลได้ลงทุนมาตั้ง ๒๖๐ ล้านบาทแล้ว ถ้าปล่อยให้มีคนแข่งขัน รัฐบาลไม่ควบคุมเสียเองก็จะเก็บทุนไม่ขึ้น ดังตัวอย่างในประเทศอังกฤษเวลานี้จะตายอยู่แล้ว ถึงแก่บริษัทรถไฟต้องเดินรถยนต์เอง เพื่อแข่งขันกับบริษัทรถยนต์อื่นที่แข่งขันกับรถไฟ ในเรื่องนี้ก็ทำนองเดียวกัน เราจึงต้องจัดการเสียเอง ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความเห็นของหลวงประดิษฐ์ ฯ

พระยาศรีวิสาร ฯ รถไฟที่หลวงเดชาติ ฯ ว่านั้นเป็นของรัฐอยู่แล้ว จะควบคุมเองก็เป็นของง่ายไม่เหมือนเรื่องนี้

พระยามโน ฯ (ถามหลวงเดชาติ ฯ) จะว่าอย่างไร ?

หลวงเดชาติ ฯ นั่นแหละเกี่ยวกับรายละเอียดของการกระทำ

พระยาศรีวิสาร ฯ (รับรองและถามหลวงประดิษฐ์ ฯ) ความคิดมีอย่างไร

หลวงประดิษฐ์ ฯ หลักการก็คือรวมแรง รวมทุน รวม

ที่ดินกันมาทำ

พระยาศรีวิสารฯ ถ้าเรารับรองหลักการแล้วต้องเดินไปอย่างนั้นทั้งหมดข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เราต้องเดินเป็นขั้น ๆ ไป ข้าพเจ้าเห็นว่าความคิดนี้เป็นความคิดโซเชียลลิสม์

พระยามโนฯ รวมใจความในโครงการดังนี้ใช่ไหม รวมที่ดินโดยบังคับซื้อ หรือสมัคร หรือบังคับทางอ้อม รัฐบาลเป็นผู้หาทุนโดยขึ้นภาษีทางอ้อม แล้วมีอะไรอีก

นายวิลาสฯ วิธีหาเงินนั้นมีรายละเอียดอยู่ในหนังสือแล้ว

นายทวีฯ (ได้นำเอาเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ มาอ่านให้ที่ประชุมฟังถึงวิธีหาทุนในโครงการนี้ ๕–๖ ตัวอย่าง)

พระยามโนฯ การที่ยกเว้นให้เอกชนโดยที่รัฐบาลไม่จัดเองนั้นมีอะไรบ้าง

หลวงประดิษฐ์ฯ ในโครงการเสนอข้อยกเว้นต่าง ๆ มีในหนังสือที่แจกแล้ว

พระยามโนฯ แปลนเรื่องให้เงินเดือนเอาไหม

หลวงประดิษฐ์ฯ นั่นเป็นขั้นสุดท้ายเมื่อโครงการเปิดเต็มที่แล้ว อันที่จริงเรื่องเงินเป็นคะแนนเท่านั้น และเราจะต้องให้ราษฎรมีประกันในการดำรงชีวิตด้วย

พระยามโนฯ เจ้าคุณทรงเห็นอย่างไร

พระยาทรงฯ โครงการนี้เป็นโครงการมหึมาซึ่งจะทำสำเร็จได้ตั้ง ๕๐ หรือ ๑๐๐ ปี ถ้าเราตกลงจะไม่ประกาศจะได้ไหม เมื่อเราทำอะไรก็ทำไป พูดง่ายๆ เรื่องรวมที่ดินอย่างเดียวรัฐบาลจะต้องใช้เงินมากมาย อีก ๒๐–๓๐ ปีก็ซื้อไม่หมด และการรวมแรงเราก็ยังไม่มีเงินจ่าย แต่ที่เราหวังอยู่ว่าเมื่อเราซื้อที่ดินหมดแล้ว เราก็บังคับราษฎรได้เหมือนอย่างเจ๊กจะทำอะไรก็ได้ตามที่ชอบใจเรา และมีความเห็นสอดคล้องกับพระยาประเสริฐสงครามว่า ที่ดินว่างเปล่านั้นมีมากมาย คนว่างงานก็มากมาย เราจองที่ดินที่ว่าง และเอาคนว่างงานไปบรรจุก็ช่วยคนไม่มีงานทำให้มีงานทำได้มาก เพียงเท่านี้ก็ทำไม่สำเร็จ เราอย่าประกาศดีกว่า

หลวงประดิษฐ์ฯ การที่เราเปลี่ยนแปลงคราวนี้ยังไม่ได้

แสดงพอว่าเราจะบำรุงเศรษฐกิจไปในทางใด มีหลายคนอยากทราบ เช่น พวกคณะชาติ การที่กระทำอะไรบีด ๆ บัง ๆ นั้นทำให้คนระแวงและอาจจะเกิดผลร้ายได้ ดังเช่น พระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราษฎร ส่งให้พระยาศรีวิสารวาจา แต่ไม่ประกาศให้ประชาชนทราบ จึงเกิดมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้น อย่างเดียวกัน ถ้าเราได้ประกาศโครงการให้ทราบแล้วเรื่องระแวงคงไม่มี เราประกาศให้ทราบทั้งโครงการใหญ่และทั้งการที่จัดเป็นลำดับ และบอกให้เขาทราบเป็นระยะทุกขั้นไป ชี้แจงผลที่ได้ทำทุกสัปดาห์

พระยาทรง ฯ ขออย่าได้ประกาศ เราจะทำอะไรก็ทำไป

ม.จ. สกล ฯ อายหรืออย่างไร จึงไม่กล้าประกาศหลักโฆษณา ข้าพเจ้าคิดไว้นานว่าเป็นของดี

พระยาทรง ฯ เห็นว่าการประกาศเป็นโทษ เช่นเพียงแต่ประกาศว่าเราจะซื้อที่ดินทั้งหมดก็ตกใจ

หลวงประดิษฐ์ ฯ ถูกแล้ว ถ้าประกาศสั้น ๆ เช่นนั้น แต่ถ้าประกาศใช้คำพูดให้เข้าใจ ชี้แจงจุดหมายคือ

อะไร เราจะทำเป็นระยะอย่างไร คนคงเข้าใจ การเข้าใจผิดเพราะเราจัดการเรื่องโฆษณาไม่ดี

พระยาทรง ฯ ราษฎร ๑๐ ล้านคนมีความเข้าใจเพียงใด

ม.จ. สกล ฯ วิธีโฆษณานั้นได้เตรียมวิธีไว้แล้ว ค่อย ๆ ทำความเข้าใจให้ราษฎรรู้หลักแล้วแก้อุปทานที่เข้าใจผิด ถ้าเราเปลี่ยนค่อยทำค่อยไปแล้วเขาก็เข้าใจเอง และไม่น่าจะเกรงกลัวต่างประเทศ เพราะถ้าเรารวมกำลังกันเป็นปึกแผ่นก็ไม่เห็นน่ากลัวอะไร แม้ทำให้คนแก่ ๆ ตกใจบ้างก็เป็นไรไป

พระยาทรง ฯ เราประกาศแต่สิ่งที่เราทำได้จริง ที่ว่ามีใน ๕–๑๐ ปี เพราะราษฎรใจร้อน

หลวงประดิษฐ์ ฯ การประกาศโครงการแห่งชาตินี้เท่ากับเราเพาะนิสัยให้รักชาติด้วย เพื่อให้พลเมืองกระตือรือร้นในความเจริญของชาติ

พระยาทรง ฯ เราประกาศเพียงในสิ่งที่ทำใน ๕ ปี หรือ ๑๐ ปีไม่ดีหรือ เพราะตามโครงการมีอีก ๒๐๐–๓๐๐ ปี ก็ไม่สำเร็จ ดูแต่รัฐบาลเก่าเขาปกครองเรามาตั้ง ๑๕๐ ปี โดยไม่มีโครงการก็ไม่เป็นไร เรา

เวลานี้ คือว่า เราทำไม่ได้ทั้งหมด ขาดผู้ชำนาญ ขาดประกัน และขาดความนิยมของคนทั่วไป เพราะข้องใจว่า ราษฎรคงไม่มีความนิยมในโครงการนี้ ถ้าเราประกาศโครงการออกไป ในเมื่อเขาไม่มีความยินยอมแล้วมันก็เป็นผลร้าย และต้องดูว่าประชาชนเขามีความรู้สึกเพียงใด เช่นเรื่องเล่าลือต่าง ๆ เพิ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ประชาชนยังสงสัยข้าพเจ้าเคยถูกกล่าวหาว่ากลัวฝรั่ง แต่ข้าพเจ้ามีความมั่นใจอยู่อย่างนั้น ก็ต้องรับ มีคนเข้าใจว่าข้าพเจ้าต้องการบงการจนมีข่าวลือว่าข้าพเจ้าเดินหลัก *"มโนเครซี่"* ขอให้เข้าใจว่า ข้าพเจ้ามาเพื่อหวังดี อะไรที่เห็นว่าจะนำไปสู่ความหายนะแล้ว ข้าพเจ้าไม่ทำ เมื่อจะทำไปโดยไม่เห็นด้วยข้าพเจ้าก็ต้องลา แต่ถ้าเราประกาศแต่เพียงขยายสหกรณ์ประเภทเครดิตแบบช่วยชาวนา หรือขยายร้านสหกรณ์อย่างนี้ พอทำได้ ถ้าเราประกาศหลักการลงไปมีคนส่วนมากไม่เข้าใจ เพียงแต่คำลือนิดเดียวยังมีความบั้นบ่วนในการค้า เราอยู่ในฐานะที่ต้องบีบทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษ ถ้า

เขาคิดจะแกล้งเราเข้าใจว่าเจ้าคุณทรง ฯ ก็รับไม่อยู่ เห็นว่าประกาศหลักนั้นราษฎรไม่เข้าใจ จะนำความเข้าใจผิดและไม่เห็นด้วย โครงการนี้อีกกี่ร้อยปีจึงจะทำได้นั้นไม่ทราบ ถ้าคนอยู่ในสมัยพระศรีอาริย์แล้วทำอย่างนี้ได้

ม.จ. สกล ฯ ขอให้สังเกตว่า แคปิตัลลิสม์เวลานี้จนเต็มทีแล้ว อยากจะขายที่ดิน

พระยาศรีวิสาร ฯ นั่นเป็นแต่ความคิดเห็น

หลวงประดิษฐ์ ฯ ไม่ใช่เพียงแต่ความเห็น เป็นความจริงด้วย

นายทวี ฯ ข้าพเจ้าเคยถามคนที่มีที่ดินมากคนหนึ่ง เขาอยากจะขาย แม้แต่เพียงครึ่งราคาก็เอา

พระยามโน ฯ การประกาศโครงการออกมานั้นขอให้พังเสียข้างนอกบ้างว่า หลวงประดิษฐ์ ฯ นั้นเป็นผู้บงการในวงการรัฐบาลนี้ และนายสงวน นายซิม เป็นโมคคัลลาสารีบุตรของหลวงประดิษฐ์ ฯ แยกกันไม่ออก

หลวงประดิษฐ์ ฯ ว่าที่จริงนั้นสงวนกับซิมนั้นเป็นลูก

ศิษย์ของใต้เท้า ขอให้ไปเบิดดูทะเบียนที่โรงเรียนกฎหมาย จะเห็นได้ว่าสงวนสอบไล่ได้ในปี ๒๔๗๐ เวลานั้นผมยังไม่ได้สอน และใต้เท้าเป็นครูสอนกฎหมายมรดก

พระยามโน ฯ จริง ควรจะเป็นลูกศิษย์ข้าพเจ้ามากกว่า

นายวิลาศ ฯ คนที่เข้าใจว่าสองคนนี้เป็นลูกศิษย์หลวงประดิษฐ์ ฯ ก็มีแต่คนข้างใน เพราะสองคนนั้นเป็นสายของหลวงประดิษฐ์ ฯ คนนอกไม่รู้ การที่คนนอกเข้าใจว่าเป็นคนของหลวงประดิษฐ์ ฯ ก็เพราะคนข้างในที่เป็นหนอนบ่อนไส้นำไปกระพือ แต่ความจริงคนทั้งสองก็ไม่มีอะไร นอกจากคนที่เกลียดจะนำไปปั้นทำขึ้น

พระยาทรง ฯ สกีมของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาที่ประกาศได้นั้นมีอะไร

พระยามโน ฯ มี เป็นต้นว่าขยายสหกรณ์เครดิต ไซโลประนอมหนี้ รายละเอียดจะให้หลวงเดช ฯ กับหม่อมเจ้าสกล ฯ ทำ

หลวงประดิษฐ์ ฯ เรื่องประกาศนั้นว่าอย่างไร

พระยาราชวังสัน จะประกาศโครงการกว้าง ๆ ไว้ แต่ให้ประกาศเป็นข้อ ๆ ในเวลาเดียวกันเราสอนราษฎรเป็นข้อ ๆ เพื่อไม่ให้ตกใจ

พระยาทรง ฯ ในที่ประชุมตกลงให้หลวงประดิษฐ์ ฯ ประกาศโครงการใหญ่เอง ถ้ารัฐบาลรับเอาโครงการจะถือตาม ประกาศซ้ำโครงการของรัฐบาลเอง หลวงประดิษฐ์ ฯ ไม่ขัดข้องใช่ไหม

พระยามโน ฯ ที่ข้าพเจ้าเสนอนั้นเป็นความเห็นของคน ๆ เดียว ไม่ทราบว่ารัฐบาลจะตกลงหรือไม่ สมาชิกในรัฐบาลที่อยู่ในที่นี้ก็คือ เจ้าคุณศรี ฯ เจ้าคุณทรง ฯ นายแนบ ฯ หลวงประดิษฐ์ ฯ นายประยูร ฯ เจ้าคุณราชวังสัน และข้าพเจ้า

หลวงประดิษฐ์ ฯ ของใต้เท้าหรือของรัฐบาลก็เหมือนกัน

พระยาราชวังสัน ฯ การประชุมนี้ไม่ใช่การประชุมของรัฐมนตรีไม่ใช่หรือ

หลวงประดิษฐ์ ฯ ส่วนมากเป็นของรัฐมนตรี

พระยามโน ฯ ในที่นี้ตกลงให้ทำตามโครงการของหลวง

ประดิษฐ์ ฯ ไม่ใช่หรือ ข้าพเจ้าคนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย แต่จะมีใครอีกบ้างไม่ทราบ

พระยาศรีวิสาร ฯ ข้าพเจ้าพูดไว้แล้วแต่ต้นว่า ถ้าทำทั้งหมดตามโครงการนั้นข้าพเจ้าไม่เอา ถ้าจะแบ่งทำเป็นบางส่วนข้าพเจ้ายอมรับ

หลวงประดิษฐ์ ฯ เราตั้งกรรมานุการแล้ว ควรจะแนะนำความเห็นบางอย่างได้ ไม่ทราบว่าพระยามโน ฯ จะเอาอย่างไร

พระยาทรง ฯ ก็ให้พระยามโน ฯ บอกหัวข้อให้จด

พระยามโน ฯ ในเวลานี้เห็นว่าเราจะทำ เช่น ขยายสหกรณ์เครดิตที่มีอยู่แล้วในเวลานี้

หลวงประดิษฐ์ ฯ ก็ให้หลวงเดชสหกรณ์จดให้หลวงอรรถสาร ฯ ก็แล้วกัน เพราะหลวงเดชสหกรณ์ทราบดีหมดแล้ว

หลวงเดชาติ ฯ ถ้าเช่นนั้นรัฐบาลคงดำเนินตามวิธีของรัฐบาลเก่าใช่ไหม

หลวงประดิษฐ์ ฯ ตามความเห็นของเจ้าคุณมโน ฯ พึงได้ว่า รัฐบาลจะทำตามโอกาสที่จะทำได้อย่างรัฐบาล

เก่า แต่มีข้อแปลกกว่ารัฐบาลเก่าใช่ไหม

พระยามโน ฯ คิดว่าจะทำอย่างนั้น (ตกลงให้หลวงเดชสหกรณ์ส่งให้หลวงอรรถสาร ฯ จดความเห็นพระยามโน ฯ ว่า)

๑. ขยายสหกรณ์ประเภทเครดิตโดยใช้วิธีประนอมหนี้และให้ทุนแก่ชาวนา

๒. ขยายร้านสหกรณ์เพื่อให้ชาวนาซื้ออาหารและของใช้โดยราคาถูก

๓. ตั้งยุ้งข้าวในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อรับซื้อข้าวจากชาวนาและขนส่งทางกรุงเทพ ฯ (Transport)

๔. ตั้งโรงสีรับสีข้าวที่สหกรณ์ส่งมาเพื่อจำหน่ายต่างประเทศ

๕. ชาวนาที่ไม่มีนาของตัวเอง รัฐจะทำเซ็ตเติลเมนต์สกีม คือจัดหาที่ดินให้ผู้ไม่มีนาของตัวเอง การตั้งยุ้งข้าว การขนและการสีข้าวเป็นบั๊บลิคคอร์ปอเรชั่น

หลวงประดิษฐ์ ฯ จะเอาอย่างไรกัน ฝ่ายหนึ่งไม่เอาเลย คือลิเบรัล และทำแล้วแต่โอกาส และเพิ่มเติม

ขึ้นบ้าง แต่อีกฝ่ายหนึ่งทำทั้งหมด ความเห็นของพระยามโนฯ รับส่วนย่อยของโครงการ แต่มีนโยบายเช่นตั้งโรงสี จะตั้งอย่างลิเบรัลก็ได้

พระยาทรงฯ วันนี้เราไม่ได้ตกลงกัน เว้นแต่มาแสดงความเห็นเท่านั้น ที่ประชุมตกลงว่า ให้เสนอรายงานประชุมต่อผู้ก่อการ และเสนอคณะรัฐมนตรี ถือว่าความเห็นแตกเป็นสองทาง

๑. พระยามโนฯ ให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างรัฐบาลเก่า และเลือกทำให้แปลกกว่าตามโอกาสอำนวย ไม่วางนโยบายเศรษฐกิจไว้

๒. หลวงประดิษฐ์มนูธรรมให้วางหลักที่จะทำและดำเนินนโยบายตามเค้าโครงการ เมื่อตกลงนโยบายอันใดแล้ว ตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติสำรวจและวางแผน เมื่อมีกำลังแรงทุนเท่าใด ทำเพียงเท่านั้น และตกลงว่า ถ้าความเห็นไม่ลงรอยกัน และถ้ารัฐบาลเห็นทางพระยามโนฯให้หลวงประดิษฐ์ฯ ประกาศโครงการเศรษฐของหลวงประดิษฐ์ในนามของตนเอง และอย่าให้มาทำความเข้าใจผิดว่ารัฐบาล

จะทำอย่างนั้น ได้ชี้แจงว่าหลวงประดิษฐ์ฯ ไม่ใช่เป็นผู้ชี้ขาดในคณะรัฐมนตรี

(ลงนาม) อรรถสารประสิทธิ์ ผู้จดรายงาน

พระบรมราชวินิจฉัยของ
พระปกเกล้า ฯ

หมวดที่ ๑
ประกาศของคณะราษฎร

หลักข้อ ๓ ของคณะราษฎร

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้อ่านประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์คือหลัก ๖ ประการ ซึ่งเป็นหลักเกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศ มีความว่า

จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

รัฐบาลทำได้ไม่ใช่เหตุสุดวิสัย

ความข้อนี้ยังผังใจประชาชนโดยทั่วหน้า และจะจารึกลงในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันข้อนี้เสมอมา และเห็นว่าถ้ารัฐบาลจัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การหางานให้ราษฎรอดอยากนั้น ย่อมเป็นทางที่รัฐบาลจะทำได้ หาใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลือกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญ คือบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร และถือรัฐธรรมนูญประตูจกุญแจเปิดช่องทางให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครอง ให้จัดถูกต้องตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่กีดกั้นอยู่ได้เปิดออก รัฐบาลก็จะต้องนำราษฎรผ่านประตูนั้นเข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสุขสมบูรณ์ มิใช่นำให้ราษฎรเดินถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของ

รัฐบาลที่รับหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะต้องจัดการให้เป็นไปตามวัตถุนั้น

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้าพเจ้าได้อ่านเค้าโครงการเศรษฐกิจและร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร และเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจตลอดแล้ว ขอให้ความเห็นพิจารณาข้อความต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ หมวด ๑ ว่าด้วยหลักของราษฎร

ข้อจากว่าจะจัดการบำรุงเศรษฐกิจนั้นก็ดีแล้ว แต่ความในหมวดนี้ข้าพเจ้าไม่มีความเห็นพิสดารนอกจากข้อสำคัญมีอยู่เพียงว่าถ้าจะทำตามโครงการเศรษฐกิจนี้เมื่อใดขอได้จัดการให้ราษฎรได้เป็นผู้เลือกที่จะใช้การเศรษฐกิจดังนี้จริง ๆ คือขอให้พึง

เสียงราษฎรจริงๆ อย่าได้หักโหมบังคับเอาโดยทางอ้อมหรือทางใดทางหนึ่งให้ออกเสียงเห็นด้วยเลย ขออย่าโกรธราษฎรถ้าเขาพากันออกเสียงว่าไม่ชอบวิธีเหล่านี้ ซึ่งย่อมทำให้เกิดความไม่พอใจแก่พวกของเขียนโดยแน่นอน และอย่าได้ว่าราษฎรนั้นถือทิษฐิมานะงมงายหรือเป็นอุบาทว์กาลีโลก

โครงการเสนอของนายปรีดี

หมวด ๒ ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้มีจิตเป็นมนุษย์ประกอบด้วยความเมตตากรุณาแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเมื่อเห็นสภาพชาวนาในชนบทก็ดี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ดี ก็จะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงเห็นว่า

อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตของบุคคลแร้นแค้นปานใด แม้วันนี้มีอาหารรับประทาน พรุ่งนี้และวันต่อไปจะยังคงมีหรือจะขาดแคลนก็ทราบไม่ได้ อนาคตย่อมไม่แน่แน่ เมื่อท่านปลงสังขารต่อไปว่า ชีวิตเรานี้ย่อมชรา เจ็บป่วย ก็แหละเมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้นจะยังคงมีอาหารรับประทานอีกหรือ เพราะแม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็ยังขาดแคลนอยู่แล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๒ หมวด ๒ ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้เขียนเล่าว่าราษฎรเวลานี้นั้น แร้นแค้นอดอยากเต็มทน และราษฎรทั่วไปไม่ทราบเลยว่ารุ่งขึ้นจะมีอาหารเพียงพอ ไม่ขาดแคลนหรือไม่ ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าราษฎรของเราตลอดจนชนชั้นคนขอทานยังมิได้ปรากฏเลยว่าอด

ตาย คนที่อดตายจะมีก็แต่คนที่กลืนไม่ลงเพราะความเจ็บไข้เท่านั้น แม้แต่สุนัขตามวัดก็ปรากฏว่ายังไม่มีอดตาย แม้แต่ในปีน้ำท่วม พ.ศ. ๒๔๖๐ ผู้เขียนก็ยังกล่าวเองในเค้าโครงการเศรษฐกิจภาค ๒ ว่า ไม่มีราษฎรอดตายเพราะมีข้าวเพียงพอที่จะแจกกันกิน และยังมีเหลือเอาไปจำหน่ายยังต่างประเทศเสียด้วยซ้ำ ความอดอยากแร้นแค้นนี้ย่อมแล้วแต่ตราชูอะไรชั่งเป็นเครื่องวัด คนที่ได้รับเงินเดือน ๒๐๐ บาท ก็นับว่าอดอยากแร้นแค้นก็ได้ ถ้าเทียบการกินอยู่กับผู้ที่ได้เงินเดือน ๆ ละพันบาท จริงอยู่ ราษฎรของเรายังไม่มีตึกอยู่โดยทั่วไป และไม่มีเครื่องแต่งตัวฝรั่งแต่งโดยทั่ว และไม่มีรายได้เท่ากับคนงานของฝรั่ง ถ้าคิดเทียบตามอัตราเงิน แต่ฝรั่งนั้นได้มากก็ใช้มาก เพราะราคาเงินของเขาถึงแม้จะสูงก็จริงเมื่อเทียบกับเงินของเรา แต่อำนาจในการซื้อของบำรุงร่างกายนั้นมีน้อยกว่าของเราแน่ ๆ ถ้าจะเปรียบถึงใจและความพอใจของราษฎรฝรั่งและราษฎรของเราแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าราษฎรของเรามีความสุขใจมากกว่าเสียอีก ข้าพเจ้ายอมรับว่าฐานะของการกินอยู่ของราษฎรของเรา

แล้วยังต่ำกว่าฐานะของราษฎรในเมืองต่างประเทศ ดังเช่น อังกฤษ หรืออเมริกา แต่ตามรายงานของโปรเฟซเซอร์ซิมเมอแมนนั้นกล่าวว่า ฐานะของเรานี้สูงกว่าบรรดาราษฎรในประเทศอื่น ๆ ในทวีปอาเซีย (เฉพาะบนพื้นทวีปไม่รวมเกาะต่าง ๆ) และมีความอดอยากแร้นแค้นทั้งกายและใจน้อยกว่าราษฎรชาวนาในประเทศรัสเซีย ซึ่งใช้โครงการเศรษฐกิจรูปนี้อยู่ ณ บัดนี้โดยแน่นอน ราษฎรของเรามีน้อยคน หรือจะไม่มีก็ได้ที่นอนกลางคืนแล้วนึกว่ารุ่งขึ้นเช้าจะหากินไม่ได้ นอกจากผู้นั้นจะกระดุกกระดิกตัวไม่ได้ หาไม่ฉะนั้นคงหากินได้เสมอ ในประเทศรัสเซียเสียอีกที่ราษฎรนอนตาไม่หลับ รุ่งขึ้นไม่ทราบว่าจะได้อาหารการกินเพียงพอหรือไม่ เพราะถ้าสหกรณ์หาอาหารมาไม่ได้เพียงพอแล้ว ซึ่งปรากฏอยู่เป็นของประจำวัน การซื้ออาหารก็ซื้อมากไม่ได้ บางครั้งอาจจะต้องอดด้วยซ้ำ จะไปขอใครเขากินก็ไม่ได้ จะกลับไปทำของตัวกินก็ไม่ได้ เพราะไม่มีที่จะไปทำกินเสียแล้ว คนไทยเราถ้ายังมีนามีสวนที่จะปลูกข้าวปลูกผักได้แล้ว ก็ยังหวังอยู่ได้เสมอว่าจะพอหาข้าวกินได้ไม่อดอยาก

นอกจากถ้าดำเนินกิจการแบบรัสเซียเข้าแล้ว ความอดอยากจนตายนั้นอาจปรากฏกลายเป็นจริงขึ้นก็ได้ โปรเฟซเซอร์ซิมเมอแมนกล่าวว่ารายได้และฐานะการกินอยู่ของราษฎรไทยนั้นสูงกว่าราษฎรชาติใด ๆ ทั้งหมดในทวีปอาเซียที่อยู่บนพื้นทวีปส่วนสำคัญ ย่อมเป็นเครื่องสนับสนุนความเห็นของข้าพเจ้าอีกส่วนหนึ่ง

นายปรีดีเสนอ

การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล

ความไม่เที่ยงแท้ในทางเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนี้ จึงมีนักปราชญ์คิดแก้โดยวิธีให้รัฐบาลประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดมาย่อมจะได้รับประกันจากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่เจ็บป่วย หรือพิการ

หรือชราทำงานไม่ได้ก็ดี ราษฎรก็จะได้รับอาหารเครื่องนุ่งห่มสถานที่อยู่ ฯลฯ ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เมื่อรัฐบาลประกันได้เช่นนี้แล้ว ราษฎรทุกคนจะนอนตาหลับ เพราะตนไม่กังวลเมื่อเจ็บป่วยหรือพิการหรือชราแล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อตนมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยบุตร เมื่อตนได้สิ้นชีพไปแล้วว่าบุตรจะอดอยากหรือหาไม่ เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมวิเศษดีกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อมเป็นของไม่เที่ยงแท้ดังได้พรรณนามาแล้ว

บริษัทเอกชนทำไม่ได้

การประกันเช่นนี้เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชนพึงทำได้ หรือถ้าทำได้ราษฎรก็จะต้องเสียเบี้ยประกันแพงจึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมา การประกันเช่นนี้จะทำได้ก็แต่โดยรัฐบาลเท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นจะต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจากราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่น จัดให้แรงงานราษฎรได้ใช้ประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษี

อากรโดยทางอ้อม เป็นจำนวนคนหนึ่งวันละเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งราษฎรไม่รู้สึก ฯลฯ ดังนี้เป็นต้น

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนี้ ในต่างประเทศนับวันแต่จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ ในการที่จะจัดให้รัฐบาลได้มีประกันแก่ราษฎรเช่นนี้ก็ต้องออกพระราชบัญญัติว่าด้วยประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ซึ่งบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายเงินให้แก่ราษฎรทุกคน เป็นจำนวนพอกับที่ราษฎรจะนำเงินนั้นไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนต้องการในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ได้ตามสภาพ (ดูร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อไปข้างท้าย)

ราษฎรไทยชอบเป็นข้าราชการ

การจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรทั่วหน้านี้เห็นว่าถูกต้องต่อนิสัยของราษฎรไทยโดยแท้ เพราะเป็นที่ทราบกัน

อยู่ว่าทุก ๆ คนชอบทำราชการ ชอบมีเงินเดือน แต่กระนั้นก็ยังมีข้าราชการบางคนเที่ยวป่าวประกาศและบ่องกันกีดขวางไม่อยากให้ราษฎรได้ทำราชการบ้างทั้ง ๆ ที่ผู้นั้นเองก็เป็นข้าราชการมีเงินเดือน

ก็เมื่อรัฐบาลต้องจ่ายเงินเดือนแก่ราษฎรเช่นนี้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาจ่าย

เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอเตือนให้ระลึกเสียก่อนว่า เงินเป็นสิ่งที่รับประทานไม่ได้ เงินเป็นสิ่งที่จะใช้แลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ การจ่ายเงินก็เท่ากับการจ่ายอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ขอให้ระลึกว่าเงินที่ท่านหาได้ ท่านนำเงินนั้นไปทำไม ท่านก็นำเอาไปแลกเปลี่ยนปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เหตุฉะนั้นถ้าเปรียบเทียบว่าเป็นคะแนนชนิดหนึ่งก็หาผิดไม่ การจ่ายเงินเดือนก็เท่ากับการจ่ายคะแนนให้ราษฎรที่จะจับจ่ายแลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตตามความต้องการ

ของราษฎร ผลที่สุดราษฎรจะพึงได้รับก็คือ ปัจจัยแห่งการดำรงชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

รัฐบาลไม่ต้องริบทรัพย์ของผู้มั่งมี

ฉะนั้นในการจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรนั้น รัฐบาลไม่ต้องริบทรัพย์ของผู้มั่งมีมาจ่าย รัฐบาลอาจจัดให้มีปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต โดยจัดให้มีสหกรณ์ให้พร้อมบริบูรณ์เพื่อรับแลกเงินเดือนซึ่งรัฐบาลจ่ายให้แก่ราษฎรเป็นการหักกลบลบหนี้กันไป เช่นราษฎรคนหนึ่งเงินเดือน ๒๐ บาท และราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

การหักกลบลบหนี้

เป็นจำนวนเงิน ๒๐ บาทดังนี้แล้ว เงินที่รัฐบาลจ่ายให้แก่ราษฎรไปก็กลับตกมาเป็นของรัฐบาลอีก เงินที่คงจะตกแก่ราษฎรก็ต่อเมื่อราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวนเงินน้อยกว่าจำนวนเงินที่ตนได้รับ เงินที่ตกอยู่ในมือของราษฎรนี้เท่านั้นที่

รัฐบาลจะต้องจัดหาทุนสำรองตามประเพณีนิยมของโลก เช่นทองคำ หรือเนื้อเงิน หรือถ้าจะต้องออกธนบัตรให้มากซึ่งต้องการทุนสำรองมาก รัฐบาลอาจจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ

ธนาคารแห่งชาติ

ธนาคารแห่งชาติอันเป็นที่เชื่อถือได้ซึ่งราษฎรจะได้นำเงินมาฝาก และการจับจ่ายก็ใช้เช็คและวิธีหักกลบลบหนี้ ดังนี้ธนบัตรที่จะออกใช้หมุนเวียนก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมีจำนวนมากมาย

รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเอง

ฉะนั้น การที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรแล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องจัดให้สหกรณ์เป็นผู้จัดทำสิ่งซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต และเป็นผู้จำหน่ายสิ่งเหล่านี้เสียเอง ถ้ารัฐบาลไม่จัดให้มีสหกรณ์เป็นผู้จัดทำและจำหน่ายปัจจัยเหล่านี้เสียเอง หรือเป็นผู้

ควบคุมแล้ว รัฐบาลจะประกันความสุขของราษฎรได้อย่างไร รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาจ่ายให้แก่ราษฎร การประกอบเศรษฐกิจใด ๆ ย่อมต้องอาศัย

๑. ที่ดิน ซึ่งรวมทั้งทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินและใต้ดิน

๒. แรงงาน

๓. เงินทุน

ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ราษฎรในเวลานี้ต่างมีที่ดินและเงินทุนพอเพียงอยู่หรือ เราจะเห็นได้ว่า ๙๐% ของราษฎรหามีที่ดินและเงินทุนเพียงพอที่จะประกอบการเศรษฐกิจโดยลำพังให้ถูกครบถ้วนไม่ ราษฎรต่างก็มีแรงงานประจำตนของตนตน แรงงานนั้นตนจะเอาไปทำอะไรเมื่อตนไม่มีที่ดินและเงินทุนเพียงพอ

ที่ดิน แรงงาน เงินทุนเพียงพอ

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุน ของ

ราษฎรรวมกันแล้ว จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยมีที่ดินถึง ๕ แสนตารางกิโลเมตรเศษ (คิดเป็นไร่ได้กว่า ๓๒๐ ล้านไร่) บนพื้นดินอุดมไปด้วยต้นไม้และพืชผลที่จะปลูกผัก ในใต้ดินนั้นให้อุดมไปด้วย แร่ โลหะ และธาตุทั้งหลาย มีพลเมืองถึง ๑๑ ล้านคนเศษ ส่วนเงินทุนนั้นเล่า แม้เราจะยังไม่มีมากมาย แต่ประเทศไทยไม่ใช่บ่าเถื่อนเสียทีเดียว ทรัพย์สินและชื่อเสียงของประเทศที่ได้มีอยู่ก็อาจเป็นทางที่จะหาเงินมาได้บ้างโดยนโยบายการคลังอันไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ราษฎร

พระบรมราชวินิจฉัย

หมวด ๓ ข้อ ๓

การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

การที่จะคิดประกันความสุขสมบูรณ์ดังนี้นั้น ตามความจริงย่อมเป็นของดีแน่ แต่ตามธรรมดาของประกัน

ย่อมจะต้องสละสิ่งใดสิ่งหนึ่งแลกเปลี่ยนเพื่อประกันความสุขสมบูรณ์ตามแบบนั้นนั้นผู้ประกันจะต้องเสียอะไรแลกเปลี่ยนแรงงาน และการเสียภาษีวันละเล็กละน้อยเท่านั้นละหรือที่จะเป็นค่าแลกเปลี่ยน ข้าพเจ้าอยากจะว่าค่าประกันความสุขสมบูรณ์อันนี้คือต้องสละเสรีภาพเสียละกระมัง การเป็นไทยจะกลายเป็นทาสเสียละกระมัง เพราะตามที่ปรากฏในประเทศรัสเซีย ซึ่งใช้วิธีประกันแบบนี้เหมือนกัน ราษฎรต้องประกันความสุขด้วยเสรีภาพของเขา และยอมตนเป็นทาสของรัฐบาล เมื่อได้อ่านวิธีดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจที่เขียนมานี้ทั้ง ๒ ภาคซึ่งเป็นวิธีการเหมือนกับที่ใช้อยู่ในรัสเซียนี้ แล้วก็ไม่มีทางอันใดอื่นที่จะเห็นได้นอกจากว่า การมั่นคงต้องเป็นไปตามรูปเดียวกันเสียเป็นแน่ ก็เมื่อการประกันความสุขสมบูรณ์นี้ อาจต้องแลกด้วยเสรีภาพความเป็นไทยแล้วก็จะเป็นการยากสักหน่อยที่จะเลือกยินดีสละออกประกันหรือว่าไม่เห็นยากอะไรที่จะสละเสรีภาพ

ข้อ ๔ ราษฎรชอบเป็นข้าราชการ

ความข้อนี้อาจเป็นจริงได้ แต่ไม่ใช่จริงอย่างตลอด เพราะเหตุว่าความหมายของราษฎรให้คำว่า "*ข้าราชการ*" นั้นมิได้หมายตรงดังที่ผู้เขียนหมาย "*ข้าราชการ*" ตามความจริงของราษฎรนั้น คือผู้นั่งชั้นว อำนวยการงานหรือผู้นั่งโต๊ะเป็นเสมียน กินน้ำชา และงานเบา ๆ ในประเภทเช่นว่านี้ ข้าราชการเช่นนั้น ข้าพเจ้ายอมรับว่าราษฎรอยากเป็นจริง เพราะสบายดีไม่ต้องเหนื่อยยากอันใด แต่ถึงกระนั้นเองก็ยังไม่เป็นการจริงทั้งสิ้น เพราะมีราษฎรหลายคนที่ไม่พึงประสงค์จะเป็นแม้แต่เสมียน เขาชอบประกอบการอาชีพทำการเป็นอิสระ ดังนี้มีจำนวนอยู่มากไม่น้อย ข้าราชการที่ผู้เขียนหมายถึงนั้นมี ๒ ชั้น คือ ข้าราชการนั่งโต๊ะและข้าราชการออกแรงขุดดิน ข้าราชการประเภทหลังนั้น เชื่อแน่ว่าไม่มีใครอยากเป็นเลย จะมีอยู่ก็น้อยเต็มที ดูตัวอย่างกรรมกรว่างงานที่อยากได้งานทำ กรรมกรพวกเหล่านั้นมาบอกว่าว่างงานและอยากเข้าทำงานอย่างเอิกเกริก และแสดงว่าได้งานประเภทใดก็เอา แต่ครั้นรัฐบาลจัดการหางานขุดดินทำถนนให้ก็ไม่มีใครเอา ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า

สิ่งที่เขาประสงค์นั้น คือตำแหน่งข้าราชการนั่งโต๊ะ หรือที่มีหน้าที่ยืนหมุนโน่น เบิดนี่ สำรวยๆเท่านั้น พวกที่อยากเป็นข้าราชการนั้นโดยมากเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาและตีราคาตัวของตัวสูงเกินไปที่จะไปทำนา ชอบเป็นแต่ชั้นเสมียนนั่งซดน้ำชา และนั่งเถียงคารมในข้อกฎหมายเท่านั้น แต่ราษฎรส่วนมากจริงๆนั้น เชื่อว่ามีน้อยคนที่อยากเป็น ดูตัวอย่างทหารที่ถูกเกณฑ์เข้ามารับราชการเหล่านั้นก็เป็นข้าราชการพร้อมบริบูรณ์ และมีปัจจัยทั้ง ๔ ข้อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตอย่างบริบูรณ์ แต่ถึงกระนั้นก็ปรากฏว่าหนีอยู่เนืองๆมิได้ขาด ก็ผู้เขียนจะตั้งสหกรณ์และให้ราษฎรเข้าเป็นข้าราชการขุดดินออกแรงให้สหกรณ์และบังคับให้อยู่ใต้วินัยของข้าราชการ ซึ่งถ้าผิดหรือเกียจคร้านก็จะถูกลงโทษได้หลายสถาน เสียงดูก็คงไม่ต่างกับกรมทหารนัก ดังนี้แล้ว ผู้เขียนนึกหรือว่าราษฎรจะพากันมีความปีติยินดีพอใจและไม่มีการหลีกเลี่ยงดังเช่นความเป็นไปในกรมทหาร การบังคับให้ราษฎรรับราชการเป็นทหาร ๒ ปีนั้น ไม่สู้กระไร ไม่ทารุณเกินไป แต่การที่จะให้ราษฎรต้องรับการขุดดินและ

อยู่ใต้วินัยคล้ายทหารตลอดชีวิตแล้วออกจะหนักมือไปสักหน่อย

ข้อ ๕ เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

เงินนั้นเป็นแต่เพียงคะแนน เป็นสิ่งที่กินเข้าไปไม่ได้ และมีประโยชน์อยู่ก็แต่สำหรับใช้แลกเปลี่ยนปัจจัยแห่งการครองชีวิตเท่านั้นก็จริงอยู่ แต่เราต้องอย่าลืมว่า ณ บัดนี้ก็ไม่เห็นมีอะไรเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนดีเท่ากับเงิน เพราะเงินนั้นคนพอใจที่จะรับไว้ทุกคน ถ้าเลิกเงินก็ต้องกลับไปใช้วิธีโบราณ คือแลกสิ่งของด้วยของ ซึ่งคงทำให้เกิดความลำบากแก่มหาชนไม่น้อย กล่าวคือคนนั้นใจไม่เหมือนกัน มีความอดอยากได้ไม่เหมือนกัน ถ้าเราเอาของที่เรามีอยู่จะไปแลกกับอาหารหรือสิ่งที่เราประสงค์จากคนอื่น เราก็ไม่มีความรู้สึกเลยที่จะได้ของนั้นมา เพราะเจ้าของสิ่งนั้นเขาอาจไม่ต้องการสิ่งที่เราเอาไปแลกก็ได้ การเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดติดต่อระหว่างบุคคลลำบากขึ้นอีกมาก ถ้าเลิกเงินก็เท่ากับถอยหลังเข้าคลองไปหาสมัยเก่า ซึ่งผู้เขียนดูเหมือนจะไม่ชอบมิใช่หรือ

คนเรานั้นถึงแม้ผู้เขียนจะนำโครงการเศรษฐกิจนี้ออกใช้แล้วก็คงดี ก็ยังต้องการติดต่อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ถ้าเลิกเงินความลำบากก็จะมี การดำเนินการตามนั้นนั้น จริงอยู่ ผู้เขียนไม่ได้พูดว่าเลิกเงิน แต่ทางดำเนินนั้นมันเป็นไปในทางที่จะตัดราคาให้สูญไปทีละน้อย ดังที่ทำอยู่ในประเทศรัสเซีย มีหนังสือเล่มหนึ่งแต่งโดย เรียว โอรอตรอตัน มีข้อความเรื่องการเลิกเงินนี้ว่า ประเทศรัสเซียนั้นได้พยายามเลิกเงินมาแล้วโดยวิธีการอย่างเดียวกัน คือจะจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรแล้วให้ราษฎรนั้นนำเงินไปซื้อจากร้านสหกรณ์ ที่เหลือก็จะนำไปเข้าธนาคารชาติ ที่ดำเนินการดังนั้นรัฐบาลต้องจำหน่ายเงินเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก การเพิ่มเงินนี้ต้องเพิ่มธนบัตรขึ้นเมื่อเพิ่มธนบัตรมากขึ้น และมีเงินจริงประกันน้อย ราคาก็ตกต่ำ จนในที่สุดต้องเลิกใช้เงิน ราษฎรพากันใช้วิธีโบราณ คือแลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยสิ่งของ ผู้ใดไม่มีสิ่งของมีแต่เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายแล้วก็ต้องอดตาย หมู่ชนที่อยู่ในเมืองใหญ่ซึ่งย่อมไม่มีสิ่งของพืชผลอันใดที่จะแลกเปลี่ยนอาหารได้ เพราะตนเป็นแต่เพียงคนงานได้

เงินเดือนเท่านั้น ร้านของสหกรณ์หรือร้านที่รัฐบาลจัดขึ้นนั้นก็หาอาหารขายให้ราษฎรไม่พอ คนที่อยากกินหรือกินไม่อิ่มก็อยู่ต่อไปในเมืองไม่ไหว ต้องทิ้งออกไปอยู่ตามบ้านนอก เพื่อประสงค์ที่จะได้หากินจากพื้นดิน เพื่อที่จะหาของแลกเปลี่ยนได้ดีขึ้น พลเมืองในประเทศรัสเซียมีประมาณ ๑๙๐ ล้านคน แต่ปรากฏว่าเพียงคน ๑๒ ล้านคนเท่านั้นที่ได้รับความดูแลจากรัฐบาล นอกนั้นอยู่ตามยถากรรม ถูกริบโดยภาษีทางอ้อม ถูกกดขี่ต่าง ๆ ไปบ้าง พวก ๑๒ ล้านคนที่ได้รับเลี้ยงก็เต็มทน เพราะเงินไม่มีราคา พลเมืองในกรุงเปโตรกราดซึ่งเคยมีอยู่ ๒ ล้าน ๖ แสนคน แต่เมื่อได้เกิดวิธีนี้แล้วมีคนแต่เพียง ๖ แสนเท่านั้น เพราะอยู่ต่อไปไม่ไหว เพราะอยู่ต่อไปก็ไม่มีอะไรจะแลกของกินดังกล่าวแล้ว ดูตัวอย่างทหารของเราที่ผู้บังคับบัญชาได้พยายามหลายครั้งแล้วที่จะให้มีการเลี้ยงอาหารเป็นส่วนรวมและงดการจ่ายเบี้ยเลี้ยง แต่ทหารไม่พอใจเลย ชอบรับเบี้ยเลี้ยงไปซื้อกินเองดีกว่า ดังนี้ย่อมเห็นได้ว่าเงินนั้นยังมีความสำคัญเพียงใด เพราะฉะนั้นผู้เขียนจะดำเนินการอย่างไรก็ตาม ต้องพยายาม

อย่าทำลายค่าของเงินให้บิ่นบี้ไปเสีย และถ้าจะให้ราษฎรเป็นข้าราชการทั้งหมดแล้ว และจะจ่ายเงินเดือนให้ ก็ต้องให้เป็นเงินจริงๆ ไม่ใช่กระดาษไม่มีค่า หาไม่จะทำให้ราษฎรได้รับความลำบากโดยแท้ อย่าลืมว่าถ้าเลิกเงินเสียแล้วจะไม่มีวิธีตีราคาสิ่งของอย่างไร จะต้องถอยหลังเข้าคลองไปใช้วิธีแลกเปลี่ยนอย่างโบราณอีก ดังนี้หรือคือความเจริญ

ข้อ ๖ ธนาคารแห่งชาติ

การตั้งธนาคารแห่งชาตินั้น จะสำเร็จได้ดีหรือไม่นั้นย่อมแล้วแต่ราษฎรจะเชื่อธนาคารนี้แค่ไหน ถ้ารัฐบาลดำเนินการค้าขาดทุน และเอาเงินจากธนาคารแห่งชาติไปไม่รู้จักจบดังนี้แล้ว ธนาคารเห็นจะง่อนแง่นเต็มที เพราะฉะนั้นการตั้งธนาคารแห่งชาติเพื่อดำเนินวิธีดังกล่าวแล้ว คือจะให้ราษฎรเอาเงินฝาก ถ้าราษฎรไม่เชื่อจะทำอย่างใด ราษฎรนั้นยังเข้าใจน้อยเต็มที ดูแต่ชาวนาของฝรั่งเศสก็ไม่ใคร่เอาเงินฝากในธนาคารเสียแล้ว ราษฎรของเราซึ่งก็ยังไม่ฉลาดเฉลียวมากนัก จะทำ

บ้างเห็นจะเชื่อได้ยากสักหน่อย คลังออมสินตั้งมานานแล้ว แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีคนนำเงินไปฝากเท่าใด เพราะยังเขียนหนังสือไม่เป็นก็อีกมาก หรือการทำบัญชีอย่างไม่มีเงิน แบบรัสเซียที่ว่าง่ายนักง่ายหนาไม่ต้องการความรู้อื่นใดนอกจากบวกลบคูณหารนั้นก็สงสัยว่าจะทำได้ไม่สู้สะดวกนัก รัสเซียเคยลองทำการดังนี้มาแล้ว เช่น พยายามเก็บเงิน แต่ผลที่สุดก็ต้องกลับไปใช้เงินอีก และข้าราชการก็ได้รับเงินเดือนเป็นเงิน แต่เป็นเงินที่ราคาตกมาก ๆ เท่านั้น ถ้าไทยเราต้องได้รับการเช่นนี้บ้างเห็นจะเต็มทีสักหน่อย

ข้อ ๗ ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ผู้เขียนกล่าวว่าราษฎรของเรานี้เป็นจำนวน ๙๐ % ไม่มีที่ดินและทุนที่จะทำอะไรได้เอง แต่ข้าพเจ้าได้พบในรายการของโปรเฟซเซอร์ซิมเมอแมนกล่าวว่า ราษฎรที่ไม่มีที่ดินและทุนที่จะทำการเลี้ยงชีพเอง มีแต่เพียง ๓๖ % เท่านั้น ดูไกลกันมากกว่าที่ผู้เขียนกำหนด จริงอยู่ ตัวเงินทุนอาจไม่มากนัก แต่ที่ดินนั้นเขามีกันแน่ไม่

ต้องสงสัยเลย

ข้อ ๘ ที่ดิน แรงงาน เงินทุนของประเทศ

ผู้เขียนกล่าวว่าชื่อเสียงของประเทศไทยนั้นยังดีอยู่ และพื้นดินจำนวนพลเมืองก็มีอยู่มาก พอที่จะจัดการตามโครงการนี้โดยไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ข้อนี้มีที่น่าสงสัยอยู่ละกระมัง เพราะประการที่ ๑ เมื่อเราประกาศที่จะดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว ผู้เขียนเชื่ออย่างไรว่าประเทศเพื่อนบ้านเขาจะพากันเห็นด้วยกับวิธีการที่จะทำนี้ จริงอยู่ ไม่ใช่วิธีคอมมิวนิสต์ แต่ก็เป็นวิธีที่รัสเซียเขาใช้อยู่ และประเทศต่าง ๆ เขาเห็นวิธีนี้แหละที่เป็นอันตรายแก่สันติสุขของโลก ถ้าเราใช้บ้างเราจะไปหวังอย่างไรได้ว่า ชื่อเสียงของเราจะยังหอมอยู่ดังเดิมนั้น การที่จะทำดังนี้เสียอีกจะทำให้ชื่อเสียงของประเทศที่มีคนนับถืออยู่เสื่อมเสียไป ถ้าเป็นดังนั้นแล้วจะหาเงินที่ไหนมาเป็นทุน โดยมิต้องทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน

นายปรีดี เสนอ

หมวด ๔
แรงงานที่สูญเสียไปและพวกหนักโลก

น่าเสียใจซึ่งที่ดินของเรายังอุดมอยู่แล้วนี้ยังมิได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพราะการประกอบเศรษฐกิจตามทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำดังที่เป็นมาแล้วทำให้แรงงานสิ้นเสียไปโดยเปล่าประโยชน์บ้าง แรงงานโดยใช้เปลืองไปโดยใช่เหตุบ้าง และขาดเครื่องจักรกลที่จะช่วยแรงงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นบ้าง มีพวกหนักโลก ดังจะได้พรรณนาต่อไป

บทที่ ๑ แรงงานเสียไปโดยที่มิได้ใช้ให้เต็มที่ แรงงานสูญ ๔๐ %

จะเห็นได้ว่าชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนมากของประเทศไทยทำนาปีหนึ่งคนหนึ่งไม่เกิน ๖ เดือน (รวมทั้งไถ หว่าน เกี่ยว ฯลฯ ยังมีเวลาเหลืออีก ๖ เดือนซึ่ง

ต้องสูญเสียไป ถ้าหากว่าเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้ ราษฎรมีทางที่ใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางการประกอบเศรษฐกิจได้แล้ว ความสมบูรณ์ของราษฎรก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้ ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับคำชี้แจงจากผู้สนใจในการเศรษฐกิจว่า การที่แก้ไขให้ราษฎรได้ใช้เวลาว่างที่เหลืออยู่นี้ให้เป็นประโยชน์ได้โดยวิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นสำเร็จได้อย่างไร ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีอยู่ก็แต่รัฐบาลที่จะกำหนดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ให้ราษฎรได้ใช้เวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้เป็นประโยชน์

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๑ แรงงานสูญไปและพวกหนักโลก

แรงงานสูญไป ๔๐ % จริงอยู่ เวลานี้ราษฎรของเราทำงาน ๖ เดือนแล้วก็หยุดเสีย ๖ เดือน และถ้าเราสามารถจัดการให้ราษฎรมาทำงานเพิ่มอีก ๖ เดือนที่ทิ้งว่างอยู่เสียได้นั้นแล้วก็จะบังเกิดประโยชน์เป็นอันมาก

ข้อนี้ไม่มีใครเถียง แต่วิธีที่จะทำให้ราษฎรทำงานในเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนั้น เวลานี้อย่าลืมว่า เรามิได้มีวิธีชักชวนหรือสอนให้เขาทำอะไรเลย ถ้าได้มีการชักชวนหรือแนะนำแสดงตัวอย่างแล้ว บางทีราษฎรก็คงจะพยายามทำตามเป็นส่วนมาก คงยังไม่จำเป็นแน่ที่รัฐบาลจะเข้าแย่งราษฎรทำงาน และเกณฑ์ให้ราษฎรมาเป็นลูกจ้าง เพราะการที่จะจัดให้ราษฎรมาทำงานให้แก่รัฐบาลดังนี้ได้โดยรัฐบาลมีอำนาจเต็มที่จะสั่งอะไรก็ได้ในเวลากำหนดเท่าใดก็ได้ ดังแผนนี้แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่าถ้าจะทำได้ก็คงต้องถึงใช้การบังคับกันอย่างหนัก ถึงกับต้องยิงกัน อย่าลืมว่าคนไทยนั้นรักเสรีภาพความเป็นอิสระอยู่ในเลือดแล้ว เขาย่อมสละเสรีภาพมาให้ง่าย ๆ ไม่ได้แน่ ถ้าจะต้องบังคับอย่างนี้แล้ว จะสมควรละหรือเราหวังจะให้ความสุขสมบูรณ์แก่ราษฎรทั่วไป การต้องบังคับกดคอให้เขาทำงานนั้นจะจัดว่าให้ความสุขสมบูรณ์แก่เขาอย่างไร มันจะกลายเป็นให้ทุกข์สมบูรณ์เสียมากกว่า พึงนึกว่าการเป็นคนบังคับเขากับเป็นคนถูกบังคับนี้ต่างกันทางความเห็นทางความคิดของคนทั้งสองประ-

เภทนี้ ต่างกันมากทีเดียว ผู้เขียนเป็นทหารถูกบังคับให้อยู่ในทางวินัยบ้างแล้วหรือยัง การถูกบังคับนั้นไม่ใช่ของสบาย เพราะฉะนั้นในการนี้ถ้าจะทำได้โดยไม่ต้องมีการบังคับแล้ว ก็คงจะเป็นการดีแน่ แต่สงสัยว่าจะทำไม่ได้โดยไม่ถูกบังคับ อย่างน้อยก็คงจะต้องนำหลักเช่น "*ใครที่ไม่ทำงานก็ไม่ต้องกิน*" ขึ้นใช้เป็นแน่ ผู้เขียนอาจจะไม่มีความประสงค์ที่จะบังคับราษฎรทำงาน ดังเช่นในรัสเซีย ผลที่สุดก็คงจะต้องจำเป็นทำ เพราะคงไม่มีทางอื่น

การค้าขายไม่สะดวกนัก เพราะการใช้ใบกู้เงินมาซื้อสิ่งของนั้นก็ไม่มีอะไรมาประกัน นอกจากชื่อเสียงที่หอมของรัฐบาล ซึ่งได้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจจะเหม็นไปได้ถ้ารัฐบาลทำการค้าพลาดพลั้งไป รัฐบาลเอาดอกเบี้ยร้อยละ ๗ ร้อยละ ๘ ที่ไหนมาใช้ตามที่ว่า ลงท้ายราคาใบกู้นั้นก็คงไม่เกินราคากระดาษแผ่นเดียว

นายปรีดี เสนอ

บทที่ ๒ แรงงานเสียไปเพราะจัดการเศรษฐกิจไม่เหมาะ

แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำ

แม้แรงงานที่ใช้ในการประกอบเศรษฐกิจในระหว่าง ๖ เดือนก็ดี แรงงานเหล่านั้นยังเปลืองไปโดยใช่เหตุ เพราะเอกชนต่างคนต่างทำนา เช่นชาวนาที่ต่างแยกกันทำเป็นราย ๆ ไปดังนี้ แรงงานย่อมเปลืองมากว่าการรวมกันทำ ชาวนารายหนึ่งย่อมเลี้ยงกระบือของตนเอง หว่าน เกี่ยว ของตนเอง (ยกเว้นแต่มีการลงแขกบางครั้งบางคราว) ต้องหาอาหารเอง แต่ถ้าหากชาวนารวมกันทำ ก็อาจประหยัดแรงงานลงได้ เช่น กระบือตัวหนึ่งที่แยกกันทำจะต้องเลี้ยงเอง ถ้ารวมกันหลาย ๆ ตัว แล้วกระบือนั้นอาจรวมกันเลี้ยง และใช้คนเลี้ยงรวมกันได้ เป็นการประหยัดแรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้น การบ้าน เช่นการหาอาหารก็จะรวมกันทำได้เหมือนดั่ง

เช่นสโมสร หรือร้านจำหน่ายอาหารที่วันหนึ่ง ๆ มีคนมารับประทานหลายสิบคน และอาจใช้คนปรุงอาหารเลี้ยงคนหนึ่งหรือสองคนก็ได้ ดังนี้แรงงานในการทำอาหาร การเลี้ยงกระบือ ฯลฯ นั้น ๆ เมื่อชาวนารวมกันทำแล้วก็ประหยัดได้อีกมาก และแรงงานนั้นยังเหลืออยู่ก็จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการประกอบเศรษฐกิจที่เรายังขาดอยู่ ก็ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่เช่นนี้ตลอดไปแล้ว การประหยัดแรงงานย่อมจะมีไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำนั้น การรวมกำลังทำงานนี้ราษฎรก็รวมกันทำอยู่บ้างแล้ว ถ้ารัฐบาลจะชักชวนต่อไปแล้วก็คงได้ผลดีเป็นแน่ แต่ต้องไม่บังคับ ถ้าบังคับแล้วจะไม่ได้ผลช่วย ขออย่าลืม

สุภาษิต โคนันทวิศาล

นายปรีดี เสนอ

บทที่ ๓ แรงงานที่เสียไปโดยไม่ใช้เครื่องจักรกล

แรงงานเสียไปโดยใช้วิธีบ่าเถื่อน

เรื่องนี้ย่อมทราบกันดีแล้ว ว่าการทำนาของเรา โดยใช้วิธีไถ หว่าน เกี่ยว ฯลฯ เหล่านี้ โดยแรงคนหรือสัตว์พาหนะนั้น ย่อมเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งในสมัยบ่าเถื่อน และในสมัยที่เครื่องจักรกลยังมิได้คิดขึ้นในเวลานั้น แต่ถ้าหากให้ผู้ชำนาญการจักรกลปรับปรุงเครื่องจักรกลให้เหมาะสมแก่ภูมิประเทศแล้ว (ซึ่งสามารถเป็นได้ เพราะวิทยาศาสตร์ใด ๆ ในโลกที่จะไม่สามารถทำได้นั้นไม่มี เว้นแต่จะไม่ได้สนใจกันเท่านั้น) และเป็นธรรมดาของการเศรษฐกิจ เมื่อมีเครื่องจักรกลแรงงานก็ย่อมเพิ่มได้มาก ผลของเครื่องจักรกล เช่น การไถที่ได้ทดลองทำกันในเวลานี้ย่อมเห็นได้ชัดแล้วว่าเครื่องไถนาเครื่องหนึ่งซึ่งใช้คนสองคนอาจทำการไถได้ในฤดูกาล

หนึ่งหลายพันไร่ คนไทยเป็นคนมีร่างเล็กและแข็งแรงน้อยกว่าจีนและฝรั่ง การทำเศรษฐกิจใด ถ้าอาศัยกำลังแรงคนแล้ว เราจะสู้คนจีนหรือฝรั่งไม่ได้ เราจะสู้เขาได้ก็ต่อเมื่อใช้เครื่องจักรกล การหาเครื่องจักรกลมาใช้นั้น ชาวนาทุก ๆ คนสามารถมีเครื่องจักรกลได้ หรือชาวนามีทุนน้อยที่จะซื้อ หรือเป็นการจริงที่เอกชนบางคนย่อมหาได้ เพราะมีเงินทุน ไม่จำเป็นต้องอาศัยรัฐบาล แต่ให้พึงระวังว่า เครื่องจักรกลย่อมมีคุณอนันต์และโทษมหันต์เหมือนกัน การที่ในประเทศมีคนไม่มีงานทำมากขึ้นทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะเครื่องจักรกลที่มีขึ้นแทนแรงงานของคนหรือ เครื่องจักรกลเมื่อมีมาก คนไม่มีงานทำก็ย่อมมีมากขึ้น ผลรับของเครื่องจักรกล สมมติว่า โรงทอผ้าซึ่งแต่เดิมเป็นโรงที่ทำด้วยมือ ใช้คนงานพันคน เมื่อโรงทอผ้านั้นเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกล ต้องการคนงานเพียงร้อยคนเท่านี้แล้ว คนอีก ๙๐๐ คนก็ต้องออกจากโรงงานนั้น กลายเป็นคนไม่มีงานทำ แต่ทั้งนี้จะโทษเครื่องจักรกลมิได้ เพราะเครื่องจักรกลเป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์มิให้ต้องทรมาน การที่มีคนไม่มีงานทำเพราะ

โรงงานได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกลนั้น เป็นโดยเหตุที่เอกชนต่างคนต่างทำ และเป็นธรรมดาอยู่เอง ซึ่งเมื่อโรงงานต้องการคนงานเพียง ๑๐๐ คน คนงานที่เหลืออีก ๙๐๐ คนเจ้าของโรงงานมีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องจ้างเอาไว้ให้เปลืองเปล่า ๆ และคนอีก ๙๐๐ คนนี้จะไปหางานที่ไหนทำ ถ้าโรงงานต่าง ๆ หรือการกสิกรรมต่าง ๆ ใช้เครื่องจักรกลไปทั้งนั้น คนที่ไม่มีงานทำจะมีจำนวนมาก ผลสุดท้ายความหายนะก็จะมาสู่ แต่ถ้ารัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองแล้วก็มีแต่ผลดีอย่างเดียวที่จะได้รับจากเครื่องจักรกล สมมติว่าโรงงานทอผ้าตามตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเปลี่ยนใช้เครื่องจักรมีคนงานที่ต้องออกจากโรงงานนั้น ๙๐๐ คน รัฐบาลอาจรับคนงานเหล่านี้ไปทำในโรงงานอื่นที่จะตั้งขึ้นใหม่

รัฐบาลทำเองจะได้รับแต่ผลดีของเครื่องจักรกล

เช่น โรงทำไหม โรงทำน้ำตาล หรือสร้างถนนหนทาง โก่นสร้างบ่าเพื่อทำการเพาะปลูก ฯลฯ และสมมติว่า โรงงานและการประกอบการเศรษฐกิจต่าง ๆ มี

อยู่พร้อมบริบูรณ์เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องขยายต่อไปอีกแล้ว ก็ลดเวลาทำงานของคนงานลง เช่นเดิมทำวันละ ๘ ชั่วโมง เมื่อเครื่องจักรกลมีมากขึ้น คนงานมีมากก็ลดลง เช่นวันละ ๗–๖–๕–๔–๓–๒–๑ ดังนี้ โดยไม่ต้องลดเงินเดือนของคนงาน ด้วยวิธีนี้ก็จะได้รับผลดีจากเครื่องจักรกล คือลดความทรมานร่างกายของมนุษย์ได้มากขึ้น จริงอยู่ การที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน อาจลดเวลาทำงานได้ แต่การลดเวลาทำงานนั้น เอกชนย่อมลดค่าจ้างลงได้ ยิ่งกว่านั้น ถ้าจำนวนคนไม่มีงานทำมีมากกว่างานที่จะให้ทำแล้ว ค่าจ้างก็ย่อมจะลดลงเป็นธรรมดา และเป็นกฎของการเศรษฐกิจ ผลร้ายจะตกอยู่แก่ราษฎร และเครื่องจักรกลจะเป็นเครื่องประหัตประหารราษฎร เมื่อไม่ต้องการประหารก็ไม่ต้องใช้เครื่องจักรกล เมื่อไม่ใช้เครื่องจักรกล ความล้าหลังก็มีอยู่ตลอดไป

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๑. ตามความคิดเห็นของผู้เขียนที่กล่าวว่า ถ้าใช้เครื่องจักรกลทำนาแล้วจะทำให้เป็นการทุ่นแรงงานเป็นอันมาก และสามารถทำนาได้ผลมากขึ้น ข้าพเจ้าสงสัยว่าจะไม่สู้เป็นความจริงนัก เพราะในการเก็บเกี่ยวข้าวนั้น ตามที่ปรากฏในทางเทคนิคของการทำนา ทราบว่าจะยังกระทำเช่นนั้นไม่ได้ อย่างไรเสียการเกี่ยวข้าวก็คงจะยังต้องใช้คนงานเก็บเกี่ยวอยู่อย่างเดิม นอกจากนั้น ณ บัดนี้ก็ยังไม่ปรากฏทีเดียวว่า มีเครื่องจักรชนิดใดที่เหมาะจะใช้ในการทำนา ซึ่งเจ้าหน้าที่กำลังทดลองหาอยู่ เพราะฉะนั้นถึงแม้รัฐบาลจะเริ่มทำนาเอง ณ บัดนี้ก็คงจะเว้นเสียมิได้ที่จะไม่ใช้แรงคนเป็นจำนวนมากดังเดิม ดังนี้จะเรียกว่าทุ่นแรงงานที่ตรงไหน ความเสียหายเสียอีกอาจเกิดมีขึ้นได้ในข้อที่จะต้องบังคับคนมาเป็นทาสอันเป็นสิ่งพึงรังเกียจอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้าจะอนุญาตให้บุคคลทำการอาชีพโดยใช้เครื่องจักรกลช่วยเหลือแรงงานแล้ว จะทำให้เกิดคนไม่มีงาน

ทำขึ้นนั้น ข้าพเจ้าก็ยังสงสัยเช่นเดียวกันอีกว่า น่าจะไม่เป็นการจริงสำหรับเมืองไทยเรา เพราะในประเทศไทยเรานั้นเรายังมีที่ดินที่เหลือยังมิได้เปิดทำการกสิกรรมอีกมาก การงานอื่น ๆ ก็ยังมีอีกมาก ดังเห็นได้ว่าทุกวันนี้เรายังต้องการกรรมกรจีนมาช่วยเราทำงานอยู่ ถ้างานเรามีน้อยไม่พอที่จะให้ราษฎรรับทำกันได้ทั่วไปแล้ว เราจะต้องการจีนเหล่านี้ทำงานแทนพวกเราทำไม เรื่องการที่จะเกิดคนไม่มีงานทำสำหรับเมืองไทยเรานั้น ยังเป็นความฝันมากกว่าความจริง เพราะเรายังมีงานอีกมากมายที่คนจะไปทำได้ ที่เกิดมีคนเรียกตัวเองว่าไม่มีงานทำขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้นั้น ก็ปรากฏว่าไม่มีงานทำเพราะหาไม่ได้จริง ๆ ที่หาไม่ได้เพราะเขาหางานที่สบาย ๆ เช่นการเป็นเสมียนไม่ได้ต่างหาก เพราะฉะนั้นถึงแม้เราจะต้องเกิดคนไม่มีงานทำชนิดที่ต้องการแต่งานเบา ๆ นี้ขึ้นเท่าใดก็ตาม ก็ย่อมยังดีกว่าที่จะจัดการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้กลายเป็นโรงทาสบังคับคนให้ทำงานให้รัฐบาลดังผู้เขียนกล่าว

นายปรีดี เสนอ

การหาทุนสะดวกกว่าเครื่องจักร

การที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดยจัดให้มีสหกรณ์นั้น นอกจากจะแก้ปัญหาเรื่องแรงงานแล้ว การหาทุนยังสะดวกยิ่งกว่าเอกชน เพราะรัฐบาลอาจวางนโยบายการคลัง เช่นการเก็บภาษีทางอ้อม (อิมปอตอินไดเร็ก) ซึ่งเก็บจากราษฎรวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินจำนวนมาก

ภาษีทางอ้อม

เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละหนึ่งสตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคนก็คงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ นอกจากนี้รัฐบาลยังอาจที่จะอาศัยชื่อเสียงและทรัพย์สินของรัฐบาลจัดการกู้เงินอันเป็นประกันดีกว่าเอกชน หรือรัฐบาลอาจตกลงกับต่างประเทศซื้อเครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่ง

ได้ราคาถูก และผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ ดังที่บางประเทศเคยทำได้ผลดี

พระบรมราชวินิจฉัย

การเก็บภาษีทางอ้อม

อย่าลืมว่าการเก็บภาษีทางอ้อมนี้เกือบจะถึงขีดสุดอยู่แล้ว ถ้าทำต่อไปก็เกิดความเดือดร้อนเท่านั้น เพราะฉะนั้นการที่จะคิดหาเงินทางเก็บภาษีทางอ้อมนี้ไม่ควรหวังมากนัก หาไม่แผ่นดินจะร้อนทุกเส้นหญ้า

การหาเงินโดยหวังพึ่งชื่อเสียงของรัฐบาล

ก็เช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ถ้าดีจริงมีคนเชื่อถือทั่วโลกก็ดี แต่นี่เราแน่ใจละหรือว่าเขาจะเชื่อ การทำการค้าทั้งหลายเหล่านั้นก็ต้องมีทั้งทางได้ทางเสีย ถ้าเราเสียเข้ามาก ๆ แล้วใครเลยเขาจะเชื่อให้เรายืมเงินคล่อง การที่จะเสียนั้นอาจมีได้เป็นแน่ เพราะทั้งเจ้า

หน้าที่ผู้ใหญ่ที่นับว่าเป็นผู้ชำนาญก็ยังไม่มีความชำนาญจริงอย่างไร หรือพวกคนงานก็ยังไม่มีผีมือที่เคยชินอย่างไร อาจพลั้งพลาดได้ง่าย ประเทศรัสเซียนั้นเคยได้มีโรงงานมาก่อนแล้ว แต่ถึงกระนั้นเมื่อจะขยายใหญ่โตก็ยังเกิดลำบากเสียหาย เพราะขาดความชำนาญและผีมือดังกล่าวแล้ว คนที่ค้าขายชำนาญแล้วก็ยังพลั้งพลาดได้ ทำไมเราซึ่งไม่เคยทำการค้าขายมาเลยจะพลาดพลั้งไม่ได้ นอกจากนั้นเมืองเราเป็นเมืองเล็ก หนี้เราก็มีอยู่แล้วมากมาย ถ้าเจ้าหนี้ที่มีอยู่แล้วเดี๋ยวนี้เขาไม่เชื่อถือในวิธีกระทำการของเราว่าจะเป็นผลสำเร็จ นึกละหรือว่าเขาจะลอยหน้าให้เราเฉย ๆ โดยไม่ขอยึดทรัพย์เราไว้เป็นประกัน นอกจากนี้เราก็ปรากฏอยู่แล้วว่า พวกเจ้าหนี้ของเราเขาไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังนี้อยู่แล้ว เมื่อเราทำขึ้นเขาก็คงมาทวงหนี้ทันที หรือไม่ทวงคืนเขาก็จะขอยึดสิ่งของเป็นประกัน ดังมีตัวอย่างมาแล้ว สำหรับเรานั้นเขาอาจเข้ายึดรถไฟขายใช้หรืออะไรเสียเมื่อใดก็ได้ สันนิบาตชาติจะมาทำอะไรให้เราได้ เราจะเอาตัวไปเปรียบกับประเทศรัสเซียนั้นไม่ได้ เขามีคน ๑๙๐ ล้านคน แลที่ดินก็ใหญ่-

โตกว่าเราหลายสิบเท่า ใครจะทำอะไรเขาก็ลำบากกว่าที่จะทำอะไรกับเราเป็นอันมาก เทียบกันไม่ได้เลย

นายปรีดี เสนอ

แรงงานที่เสียไปเพราะบุคคลที่เกิดมาหนักโลก พวกหนักโลกทำให้ถ่วงความเจริญ

ในประเทศไทยนี้มีบุคคลที่เกิดมาหนักโลก อาศัยบุคคลอื่นกินมีจำนวนไม่น้อย กล่าวคือ ตนไม่เป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจหรือการใด ๆ ให้เหมาะสมแก่แรงงานของตน อาศัยเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ของผู้อื่นหรือบางทีก็ทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นในกรุงเทพ ฯ หรือในหัวเมือง เมื่อสังเกตดูตามบ้านของคนชั้นกลาง หรือของผู้มั่งมีแล้ว ก็จะเห็นว่าผู้ที่อาศัยกินมีอยู่เป็นจำนวนมาก บุคคลจำพวกนี้นอกจากจะหนักโลกแล้วยังเป็นเหตุที่ทำให้ราคาสิ่งของเพิ่มขึ้น เช่นในประเทศหนึ่งมีคนทำงานร้อยคน ทำข้าวได้คนหนึ่ง ๑ ตัน ได้ข้าว ๑๐๐ ตัน

แต่มีคนที่อาศัยกินอยู่เปล่า ๕๐ คนดังนี้ ถ้าพวกหนักโลกนี้ทำงานรวมกันอีก ๑๐๐ คน ก็คงจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก ๕๐ ตัน ราคาก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นไม่ได้ เพราะข้าวมีจำนวนมากขึ้น บุคคลจำพวกนี้ถ้าปล่อยให้คงอยู่ตามบัจจุบันนี้ก็คงจะกลายเป็นคนขี้เกียจไป การปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และปล่อยให้มีคนเกียจคร้าน คนอาศัยกินเช่นนี้ ผลเศรษฐกิจของประเทศก็จะลดน้อยลง ไม่มีวิธีใดดีกว่าที่รัฐบาลจะจัดประกอบเศรษฐกิจเสียเอง และหาทางที่จะบังคับให้ราษฎรประเภทนี้ทำงาน จึงจะใช้แรงงานของผู้หนักโลกนี้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้

พระบรมราชวินิจฉัย

พวกหนักโลกทำให้ถ่วงความเจริญ

คนหนักโลกดังผู้เขียนกล่าวนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะหมดไปได้ นอกจากนั้นใครจะยอมว่าใครหนักโลก ตัวก็พูดว่าคนอื่นหนักโลก เรามักเห็นตัวเราไม่ถนัด เขา

หนักเสมอ ต่างคนต่างก็นึกเช่นนั้นเสมอเป็นธรรมดา เราเห็นว่าเราทำความดีให้ชาติ คนอื่นเขาก็คงมีเหตุผลอย่างเดียวกันที่จะนึกดังนั้น คนเราย่อมมีใจคิดด้วยกัน ใครจะมาเป็นผู้ตัดสินว่าใครผิดใครถูกโดยไม่มีข้อพิสูจน์อย่างใดชัดย่อมไม่ได้ เช่นพวกปรปักษ์ของรัฐบาลบางจำพวกที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เขาอาจเห็นตัวเขาไม่หนักโลก แต่เห็นคนอื่นหนักก็ได้

นายปรีดี เสนอ

วิธีซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ควรคำนึงก็คือ รัฐบาลต้องดำเนินการวิธีโดยละม่อม คือต้องอาศัยการร่วมมือระหว่างคนมีกับคนจน รัฐบาลต้องไม่ประหัตประหารคนมี

พระบรมราชวินิจฉัย

วิธีซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ผู้เขียนกล่าวว่า จะดำเนินการโดยละม่อมไม่ประหัตประหารคนมั่งมีนั้น ข้าพเจ้าขอให้เป็นดังนั้นจริงๆ เถิด ลงท้ายเข้าเกรงจะหันเข้าหาวิธีอย่างรัสเซียใช้ คือเก็บภาษีสูบเลือดไปทีละเล็กละน้อย ให้ใบบอนด์ซึ่งไม่มีราคาเกินกว่าราคากระดาษ จัดการเข้าประหารคนมั่งมี หาว่าคนมั่งมีหนักโลกเสียละกระมัง

นายปรีดี เสนอ

การจัดหาที่ดิน

เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้รับผลจากที่ดินเพียงพอ เวลานี้ที่ดินทำการเพาะปลูกได้ตกอยู่ในมือของเอกชน นอกนั้นเป็นที่ป่าที่จะต้องโค่นสร้าง ที่ดินที่ตกอยู่ในมือเอกชนในเวลานี้ ผลจากที่ดินนั้นย่อมได้แทบไม่คุ้มค่า

ใช้จ่ายและค่าอากรหรือดอกเบี้ย เพราะชาวนาเวลานี้แทบกล่าวได้ว่า ๙๐ % เป็นลูกหนี้ เอาที่ดินไปจำนองหรือเป็นประกันต่อเจ้าหนี้ ฝ่ายเจ้าหนี้เองก็เก็บดอกเบี้ยเป็นต้นทุนไม่ได้ หรือผู้ที่มีนาให้เช่าในทุ่งรังสิตเป็นต้น เจ้าของนาแทนที่จะเก็บค่าเช่าได้ กลับจำต้องออกเงินเสียค่านาเป็นการขาดทุนย่อยยับกันไปไม่ว่าคนมั่งมีหรือคนจน เจ้าของนาเป็นส่วนมากประสงค์ขายนา แม้จะต้องขาดทุนบ้าง หรือฝ่ายเจ้าหนี้ที่ให้ชาวนายืมเงินก็อยากได้เงินของตนคืน การบังคับจำนองหรือนำเอาที่ดินออกขายทอดตลาดนั้น เวลานี้ราคาที่ดินก็ตกต่ำ ทั้งนี้เป็นผลที่การประกอบเศรษฐกิจ

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๔. เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้ผลจากที่ดินเพียงพอ

ความเป็นไปดังผู้เขียนกล่าวอาจเป็นจริงได้ และวิธีการที่จะคิดซื้อที่ดินกลับคืนโดยไม่ใช้การริบนั้นก็คงจะ

เป็นการดี ถ้าการซื้อคืนนี้ซื้อโดยผู้ขายเต็มใจขายให้ราคาซื้อพอสมควร และซื้อด้วยเงินตรา แต่ถ้าหากซื้อที่จะซื้อโดยให้กระดาษแผ่นหนึ่ง คือใบบอนด์ ซึ่งอาจมีผู้เชื่อว่าไม่มีราคาอะไรนอกจากกระดาษแผ่นหนึ่งแล้ว เห็นจะทำการซื้อตามใจผู้สมัครขายไม่สะดวกนัก เพราะการเอาใบกู้เงินมาซื้อนี้ก็ไม่มีอะไรมาประกัน นอกจากชื่อเสียงที่หอมของรัฐบาล ซึ่งได้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจเหม็นไปได้ ถ้ารัฐบาลทำการค้าพลาดพลั้งไป รัฐบาลจะเอาดอกเบี้ยร้อยละ ๗ ร้อยละ ๘ ที่ไหนมาใช้ตามที่ว่า ลงท้ายราคาใบกู้นั้นก็คงมีราคาไม่เกินสำหรับกระดาษแผ่นนั้นแผ่นเดียว

นายปรีดี เสนอ

ซื้อที่ดินคืน

รัฐบาลปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ เมื่อการเป็นเช่นนี้แล้ว ถ้ารัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่านี้กลับคืนมาก็

เชื่อว่าชาวนาเจ้าของที่ดินผู้รับจำนองทั้งหลายคงจะยินดีมิใช่น้อย เพราะการที่ตนยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ในที่ดิน หรือยังคงยึดที่ดินไว้เป็นประกันมีแต่จะขาดทุนอย่างเดียว การซื้อที่ดินกลับคืนมานี้เป็นวิธีต่างกับวิธีรับทรัพย์ของคอมมิวนิสต์

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๕. การซื้อที่ดิน

การซื้อที่ดินนาและสวนทั้งหมดนั้น ย่อมทำให้เกิดความลำบากแก่ราษฎรได้ เพราะชาวนาที่มีนาเป็นของตัวเองก็ยังมีอยู่อีกมาก การจะซื้อที่ ๆ เจ้าของเขาไม่ได้ทำเองก็พอทำเนา เพราะก็ยุติธรรมอยู่ที่จะทำดังนั้น เมื่อเจ้าของไม่ได้ทำอะไรกับที่ดินนั้นจะเก็บเอาไว้ทำไม เพราะฉะนั้นไม่ขัดข้องในข้อนี้ แต่จะบังคับซื้อที่ดินทั่วไปนั้นจะกระไรอยู่ เพราะบัดนี้ก็ปรากฏอยู่เนือง ๆ ว่าราษฎรที่ชอบถางป่าทำอะไรตามความอิสระก็ยังมีอีกมาก

เมื่อเขาลงแรงเขาถางอย่างนั้นก็โดยประสงค์จะปลูกพืชผล กลับไปบังคับซื้อของเขาเสีย ดังนี้เกรงจะทำให้เกิดความไม่พอใจ ในที่สุดก็จะต้องบังคับหรือริบเอาเท่านั้นเอง

นายปรีดี เสนอ

รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อที่ดินคืน

จ่ายราคาโดยใบกู้ ในเวลานี้รัฐบาลไม่มีเงินจะซื้อที่ดินได้เพียงพอ แต่รัฐบาลอาจออกใบกู้ให้เจ้าของที่ดินถือไว้ตามราคาที่ดินของตน ใบกู้นั้น รัฐบาลจะได้กำหนดให้ตามอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินในขณะที่ซื้อ ซึ่งไม่เกินร้อยละ ๑๕ อันเป็นอัตราสูงสุดในกฎหมาย เช่นที่ดินราคาพันบาท เจ้าของที่ดินก็ถือใบกู้เป็นราคาพันบาท และสมมติว่าดอกเบี้ยในขณะนั้นร้อยละ ๗ เจ้าของที่ดินก็จะได้ดอกเบี้ยปีละ ๗๐ บาทเป็นต้น ดังนี้เป็นการได้ที่แน่นอนยิ่งกว่าการให้เช่าหรือการทำเอง ทั้งนี้ก็เท่ากับเจ้าของที่ดินแทนที่จะถือโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับ

บอกจำนวนที่ดิน เจ้าของที่ดินถือใบกู้ของรัฐบาลบอกจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้

ที่ดินชนิดใดบ้างที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืน

ที่ดินที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืนก็คือที่ดินที่จะใช้ประกอบการเศรษฐกิจ เช่นที่นา หรือไร่เป็นต้น ส่วนที่บ้านอยู่อาศัยนั้นไม่จำเป็นที่รัฐบาลต้องซื้อคืน เว้นไว้แต่เจ้าของประสงค์ขายแลกกับใบกู้ การจัดให้มีบ้านสำหรับครอบครัว (คอมมิสสเตต) ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับเนื้อที่ทั้งหมดในประเทศแล้ว ไม่มีจำนวนมากมายที่จะเป็นการขัดขวางต่อการดำเนินเศรษฐกิจ เหตุฉะนั้นจะยังคงให้มีอยู่ได้ก็ไม่เป็นการแปลกประหลาดอันใด

เมื่อที่ดินได้กลับมาเป็นของรัฐบาลเช่นนี้แล้ว รัฐบาลจะได้กำหนดลงไปได้ถนัดว่า การประกอบเศรษฐกิจในที่ดินนั้นจะแบ่งออกเป็นส่วนอย่างไร และจะใช้เครื่องจักรชนิดใด เป็นจำนวนเท่าใด การทดน้ำจะต้องขุดคูหรือทำคันนาอย่างไร ในเวลานี้ที่ดินที่แยกย้ายอยู่ในระหว่างเจ้าของต่าง ๆ นั้น ต่างเจ้าของก็ทำคูทำ

คันนาของตน แต่เมื่อที่ดินตกเป็นของรัฐบาลดังนี้แล้ว ถ้าที่ ๆ มีระดับเดียวกันก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้มาก เช่น การทำคู ทำคันนา อาจจะทำน้อยลงก็ได้ นอกจากนั้นการใช้เครื่องจักรกลไกเช่น การไถ ก็จะได้ดำเนินติดต่อกัน มิฉะนั้นจะต้องไถที่นี่แห่งหนึ่งที่โน่นแห่งหนึ่ง เป็นการชักช้าเสียเวลา และการบำรุงที่ดินโดยวิชาเทคนิคย่อมจะทำได้สะดวก เราจะเห็นได้ว่าในเวลานี้ราษฎรยังหลงเชื่อในวิธีโบราณ แม้ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะพร่ำสอน ก็ต้องกินเวลาอีกนาน เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเอง รัฐบาลอาจกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ราษฎรซึ่งเป็นลูกจ้างของรัฐบาลก็ต้องประพฤติตามความรักในที่ดิน ในตำราเศรษฐวิทยาซึ่งผู้แต่งนิยมในลัทธิที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และพวกรัฐบาลที่กลัวว่ารัฐบาลจะถูกโค่นโดยการที่ราษฎรรวมกันมาก ๆ แล้วเกรงจะเป็นภัยต่อรัฐบาล มักจะเสี้ยมสอนว่าการที่รัฐบาลจะมีที่ดินเสียเองแล้วจะทำให้ราษฎรไม่มีการรู้สึกรักในที่ดินเหมือนกับที่ราษฎรได้เป็นเจ้าของที่ดินนั้นเอง การบำรุงจะไม่เกิดผล คำกล่าวเช่นนี้เปรียบ

เหมือนผู้กล่าวหลับตาพูด การที่เพาะราษฎรให้รักที่ดินอันเป็นส่วนตัวนั้น พูดตามหลักนักปรัชญาแล้วก็เนื่องมาจากความคิดที่รักตัว กล่าวคือ ความรักตัวหรือรักชาติ ให้รักตนของตน ให้รักทรัพย์สินของตน ดังนี้ย่อมเป็นการตรงกันข้ามกับการเพาะให้รักชาติ รักผู้อื่นที่เป็นมนุษย์ร่วมชาติ มีผู้พูดถึงการรักชาติเสมอ ก็การที่เพาะให้รักตัว ให้รักทรัพย์สินของตัวนี้ มิเป็นการตรงข้ามกับการที่รักชาติหรือ ข้าพเจ้าสงสัยนักว่า ผู้ที่อ้างว่ารักชาติแต่เพียงสั่งสอนให้รักตัวเองด้วยเช่นนี้จะรักชาติเพียงแต่ปาก และน้ำใจจะรักชาติจริงหรือไม่ อนึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เพื่อที่จะไม่ตัดความรู้สึกในครอบครัวของราษฎร รัฐบาลก็ยอมให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่ได้อยู่แล้ว เวลานี้ขอให้สังเกต เช่น ในกรุงเทพพระมหานคร ฯ มีผู้ที่เช่าที่ดินหรือเช่าบ้านเขาอยู่เป็นจำนวนมากมายก่ายกอง พวกนั้นมีที่ดินที่ไหนที่เขาจะรักและถือหลักว่า คนต้องมีที่ดินจึงจะรักชาติแล้ว ก็คนที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้นมิเป็นผู้ที่ไม่รักชาติหรือ ข้าพเจ้ามิเชื่อเลยว่า ผู้ที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้น จะเป็นผู้ที่ไม่รักชาติไป

ทั้งหมด ความจริงผู้ที่มีที่ดินอยู่มากนั้นแหละ บางคนที่จะตกลงในแผนเศรษฐกิจใดก็นึกพะวงแต่ที่ดินของตน ขอให้ผู้อ่านสังเกตและเปรียบเทียบให้ดี และมองดูรอบ ๆ ข้างของท่าน และสังเกตดูบุคคลเหล่านั้นว่า คนที่มีที่ดินรักชาติมากกว่าคนที่ไม่มีที่ดินหรือ อย่างดีที่สุด ข้าพเจ้าก็จะตัดสินให้ว่า มีความรักชาติเท่ากัน เหตุฉะนั้นการที่มีที่ดินและไม่มีที่ดิน ไม่ใช่เป็นเหตุให้เกิดความรักชาติยิ่งหย่อนอย่างที่คิดเลย

ส่วนข้อที่ว่า ผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน จะไม่ตั้งใจบำรุงที่ดินนั้น เห็นว่าการเป็นไปไม่ได้ ก็เมื่อที่ดินรัฐบาลกลับซื้อเอามาเป็นของกลาง ก็เท่ากับราษฎรทั้งหมดเป็นเจ้าของที่ดินนั้น เหมือนดังบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นมาก ๆ และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เช่นนี้ บริษัทนั้นจะมิบำรุงที่ดินของเขาดอกหรือ เรากลับจะเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่บริษัทมีที่ดินกลับจะบำรุงที่ดินของเขาดีกว่าเอกชนมีที่ดินเสียอีก เวลานี้เรามีผู้ชำนาญการกสิกรรมเป็นข้าราชการคอยดูแลแนะนำในการบำรุงที่ดิน ต่อไปเมื่อที่ดินเป็นของรัฐบาล เราก็คงมีข้าราชการที่เป็นผู้ชำนาญ

ในการกสิกรรม ที่จะตรวจตราบำรุงที่ดินด้วย อาศัยวิชาความรู้ความชำนาญความสามารถเหมือนดังที่ข้าราชการในเวลานี้ ถ้าหากจะกล่าวว่าที่ดินจะไม่ได้รับการบำรุงขึ้นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการพูดอย่างดูหมิ่นข้าราชการผู้ชำนาญการกสิกรรมโดยมิบังควร

ข้าพเจ้าเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่ๆ ดินจะได้รับการบำรุงดียิ่งขึ้น เช่น ในการทดน้ำ ในการปรับปรุงที่ดิน และในการเพาะปลูกที่จะใช้ เมล็ดพันธุ์ หรือปุ๋ยเหล่านี้ ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะได้ใช้วิชาความรู้ความสามารถของเขาเต็มที่ ไม่เหมือนกับปัจจุบันนี้ แม้ผู้ชำนาญจะพร่ำสอนสักเท่าใดๆ ราษฎรก็ไม่ใคร่จะเชื่อ เพราะนิยมอยู่แต่ในแบบโบราณไม่เบิกหูเบิกตา

ราษฎรที่ปราศจากที่ดิน ในการทำกสิกรรมก็ยังคงเป็นข้าราชการ ซึ่งอาจสมัครทำการกสิกรรมตามเดิม หรือถ้างานทางกสิกรรมมีไม่พอก็สมัครทำงานอื่นได้ คงมีอาหารการกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ไม่เดือดร้อนอันใดยิ่งไปกว่าที่ประกอบการกสิกรรม แต่กลับจะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยที่รัฐบาลเป็นผู้จัดการ

เศรษฐกิจเสียเอง

ขอให้เปรียบเทียบข้าราชการในปัจจุบันนี้เป็นส่วนมากว่า ตระกูลของพวกนี้เดิมๆ ทีเดียวก็ทำการกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่ และผู้นั้นต้องละที่นาของตระกูลเข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมืองเช่นนี้ ข้าราชการผู้นั้นทำไมจึงละที่ดินเช่นนั้น และข้าราชการเหล่านี้จะมีรักชาติน้อยกว่าชาวนาที่มีที่ดินหรือถ้าหากเป็นเช่นนั้นก็ไม่ควรละที่นาของเขามา ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นไปตามคำกล่าวหานั้นไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๖ รักชาติหรือรักตัว

การที่มนุษย์รักตัวนั้นไม่ต้องมีใครสอน เกิดมาก็มีอยู่ประจำ ของธรรมชาติให้มาแล้ว คนเรานั้นจะทำดีหรือจะทำอะไรก็เพราะหวังแก่ตัวและลูกหลาน ถ้าผู้ใดรักตัวเองไม่เป็นแล้วก็คงจะรักอะไรอื่นอีกไม่ได้เลยเป็น

อันขาด การที่จะรักอะไรได้จริง ๆ จัง ๆ ย่อมจะเกิดจากความรักตัวก่อนทั้งสิ้น ชาติที่เกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะความรักตัว อยากจะถนอมตัวให้พ้นภัยจึงเข้ารวมกันเป็นหมู่ที่มีความรู้สึกร่วมกัน และช่วยกันรักษาตัว เพราะการที่จะรักษาตัวไปคนเดียวสู้ภยันตรายลำบาก ถ้ารวมกำลังป้องกันรักษาก็สะดวกเข้า ดังนี้จึงเกิดการรวมกันเป็นหมู่ เพื่อช่วยกันและกันรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของหมู่ด้วย หมู่ ๆ เดียวกันรักษาตัวยากอีก หมู่ต่าง ๆ จึงรวมกันขึ้น เป็นพวก เป็นชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ร่วมมือกันรักษาสิทธิผลประโยชน์ส่วนของตนในชาติ และประโยชน์ส่วนรวมของชาติที่ทำให้ชาติตั้งอยู่ได้ การรักษาชาติจึงเกิดขึ้น และแลเห็นได้ชัดว่า การรักษาชาตินั้นย่อมเกิดเพราะการรักษาตัวก่อนเป็นที่ตั้ง ไม่สักแต่คนหน้าตาผิวพรรณอย่างเดียวกันที่ไม่มีความรักษาตัวเลย แม้จะรักพวกพ้องผิวพรรณอันนั้นเท่านั้น ชาตินั้น ก็ไม่ได้แปลว่าที่ดิน ถ้าที่ดินเป็นชาติแล้ว ที่ดินในเกาะร้างจะเรียกชาติอะไรเล่า เพราะฉะนั้นการที่จะพูดว่า คนที่เช่าที่เขาอยู่หรือคนที่มีที่ดินของตัวเองว่าใครจะรักชาติ

มากกว่าใครนั้นเฉย ๆ ไม่ได้ เราจะรู้ได้ว่าจะรักมากกว่าใคร กลับจะต้องไปพิสูจน์เสียอีกว่า ถ้าชาติพังทะลายเสียแล้ว ผู้ใดจะเสียประโยชน์มากกว่ากัน เป็นคะแนนวัดความรักชาติเสียอีก เพราะคนย่อมรักของ ๆ ตัวและประโยชน์ของตัวเป็นใหญ่จึงจะมีความรักใคร่ส่วนรวม คือ ชาติที่คอยช่วยป้องกันผลประโยชน์อีกนั้น ผู้เช่าห้องแถวเขาอยู่อาจรักชาติมากกว่าคนที่มีที่ดินก็ได้ แต่ต้องอย่าลืมว่า คนพวกนั้นนั้น ถึงแม้ชาติจะเสียไป ตนก็ไม่ได้เสียอะไรสำคัญส่วนตัว นอกจากความภูมิใจในการเป็นอิสระ ส่วนการเช่าก็เช่าเขาอยู่ตามเคย ส่วนที่มีที่ดินนั้นตรงกันข้าม ถ้าเสียชาติแล้วอาจเสียของ ๆ ตัวไปด้วยก็ได้ และเสียความภูมิใจในความเป็นไทยขั้นที่ ๒ ด้วย ซึ่งต่างกันอยู่ เราต้องเข้าใจให้ดีเสียก่อนว่า ชาติคืออะไร หาไม่จะรักไปในทางที่ไม่ถูก เราอาจบอกว่ารักชาติมากกว่าตัว แต่ถ้าการกระทำที่ดำเนินอยู่นั้นแสดงว่ามิได้หวั่นเกรงอันตรายที่จะพึงมีมายังชาติของตัว คิดแต่จะหาชื่อเสียงเข้าตัวในการที่จะได้ชื่อว่าได้ช่วยชาติรักชาตินั้น อาจเป็นการชี้ตรงกันข้ามว่าไม่รักชาติ

พยายามจะขายชาติ ทำลายชาติเพื่อความเพื่องฟูในเกียรติยศของตัวก็ได้

ที่ดินกลายมาเป็นของกลางนั้น จริงอยู่ อาจมีคนรักษา แต่คนที่รักษาทุกคนก็คงไม่ตั้งใจรักษาเท่าที่ ๆ เป็นของตนจริง ๆ ข้อนี้เป็นความจริงของมนุษยชาติ หาไม่ที่สาธารณสถานในประเทศเราคงไม่สกปรกดังเป็นอยู่เดี๋ยวนี้เลย สวนหลวงที่งามได้ต้องการเงินและคนเข้าไปมาก ผิดกับบ้านที่ไม่เสียเงินค่ารักษาเท่าใดก็เห็นได้ชัด ๆ เพราะการรักษาที่ของกลางนั้น ตนไม่ได้อะไรด้วย เงินเดือนนั้นถึงจะดีวิเศษหรือดีพอปานกลาง ไม่ให้ถูกตำหนิได้ ก็ได้จำนวนเท่ากัน นอกจากนั้นเมื่อมีหลาย ๆ มือการเกี่ยวกับรักษาก็คงจะมิได้ขาด การพูดดังนี้ผู้เขียนอาจพูดได้ว่าเป็นการดูหมิ่นข้าราชการผู้ชำนาญก็ได้ แต่ก็พูดได้เช่นเดียวกันว่า พวกผู้ชำนาญที่เที่ยวสอนราษฎร และว่าราษฎรไม่เบิดหูเบิดตานั้นก็ออกจะเป็นการดูหมิ่นราษฎรได้เท่า ๆ กัน ราษฎรเวลานี้ต้องการดูตัวอย่างราษฎรไทยชอบที่จะใช้ของใหม่อยู่เสมอ ดูแต่การเปลี่ยนแปลงเครื่องนุ่งห่มหรือทางจรรยาอันใดที่หนังฉายก็ได้

ราษฎรที่เห็นพากันชอบทำเสมอ ในการเศรษฐกิจก็เหมือนกัน ปรากฏว่าราษฎรอยากรู้อยากเห็นวิธีการใหม่ ๆ ถมไป ข้อที่ขัดข้องอยู่ ณ บัดนี้นั้นเป็นเพราะพวกผู้ชำนาญที่ออกไปทำการสั่งสอนนั้นยังไม่ได้ทำให้ราษฎรเลื่อมใสเพียงพอจึงไม่เชื่อ เพราะมิได้ทดลองวิชาที่นำไปสอนให้เห็นประจักษ์ตาเสียก่อน พวกที่ไปสอนก็สอนตำรา (เทียวรี่) เท่านั้น ความบกพร่องของเรามันอยู่ที่มีเทียวรี่มากไป และขาดแปล็กตีสเท่านั้น เพราะฉะนั้นจะว่าราษฎรไม่อยากเรียนของใหม่นั้นไม่ถูก การที่ไม่ได้ผลดังนี้ก็เพราะการสอน การวางตัวอย่างไม่ดีต่างหาก เพราะฉะนั้นไม่ควรดูหมิ่นราษฎรเลย ถ้าใครดูหมิ่นราษฎรได้ ผู้นั้นก็ควรดูหมิ่นตัวเองได้เท่า ๆ กัน

การที่ว่าราษฎรจะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเมื่อให้รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจตามโครงการที่เขียนมานั้นนั่นก็เป็นแต่ทางคาดผลสำเร็จในทางตำรา (เทียวรี่) ว่าจะเป็นดังนั้น ที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้นั้นในประเทศที่ใช้วิธีการอย่างเดียวกันผลกลับตรงกันข้าม เช่นในประเทศรัสเซีย ปรากฏว่าราษฎรได้รับความลำบากขึ้นกว่าเก่าใน

เรื่องปัจจัยทั้ง ๔ ที่จะใช้เลี้ยงชีวิตเป็นอย่างมาก ถึงกับอดตายกันมากมายนี้ จะให้ราษฎรได้รับความเจริญอย่างชนิดน่ารังเกียจดังนี้อย่างนั้นหรือ

ผู้เขียนกล่าวว่าข้าราชการในปัจจุบันนี้ส่วนมากเป็นตระกูลที่เคยทำนา และต้องละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการนั้นไม่ใช่จะหมายว่า พวกข้าราชการที่ทิ้งนาเข้ามาดังนี้ รักชาติน้อยกว่าชาวนามิได้ ข้อนี้พูดตามจริงก็ดูไม่ใคร่มีใครเขาเที่ยวว่ามากนัก นอกจากข้าราชการชนิดนั้นจะกินปูนร้อนท้องไปเอง การรักชาตินั้นก็ได้กล่าวแล้วว่าใครรักมากรักน้อยพิสูจน์ได้ยาก สำหรับข้าราชการที่ละทิ้งนาเข้ามานั้น ก็ไม่ใช่รักชาติน้อย แต่การที่ละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการนั้น ก็หาใช่เพราะมีจุดหมายในการรักชาติเป็นที่ตั้งอันเดียวไม่ การที่ละที่นาเข้ามานั้น ถ้าจะให้เหตุผลแล้ว ก็ต้องว่าเพราะรักตัวเองมากกว่าอื่นหมด น้ำใจที่จะคิดทนุบำรุงพื้นที่ดินซึ่งเป็นของบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ทวด เพราะความกลัวเหนื่อย อยากหาความสุขสบายให้ได้งานเบา ๆ และเงินมาก ๆ ถ้าเราจะว่าคนที่ละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการที่ทำดังนี้ เพราะความรักชาติ

แล้วข้าราชการอื่น ๆ ตลอดจนบุคคลที่เที่ยววิ่งชุกหัวกะได บ้านผู้มีบุญ ไหว้กราบขอนาทำ หรือผู้ใหญ่ที่จะจัดการเอาลูกหลานของเขาได้รับราชการโดยทางใดทางหนึ่งก็จะต้องนับว่า เพราะรักชาติเหมือนกัน

นายปรีดี เสนอ

ระวังคำล่อลวงของบุคคลบางจำพวก

เท่าที่ได้พิจารณาคำกล่าวหาของบุคคลบางจำพวกที่ต้องการให้เอกชนมีที่นาอยู่นั้น มูลเหตุแห่งคำกล่าวนี้เนื่องมาจากผู้ที่ถือสิทธินิยมให้เอกชนต่างคนต่างทำ และเสกแสร้งเหตุผลสนับสนุน ซึ่งล่อใจเอกชนให้มีทรัพย์สินเป็นการให้สินบนโดยทางอ้อม ๆ และพวกรัฐบาลที่ขวัญหนีดีฝ่อในการที่ราษฎรจะละที่นามาสมัครทำงานในการอุตสาหกรรมอื่น ๆ ซึ่งราษฎรต้องรวมอยู่กันเป็นส่วนมาก ๆ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจได้ และเกรงว่าตนจะหลุดพ้น

จากตำแหน่ง ซึ่งเป็นการหน่วงความเจริญโดยแท้ และพวกนี้เที่ยวบ่าวร้องให้คนนิยมในเหตุผลของตน ซึ่งคนที่ไม่ตรึกตรองก็หลงเชื่อเอาได้ง่าย ๆ และบ่าวร้องกันต่อ ๆ ไป

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๗ ระวังคำล่อลวง

ผู้เขียนกล่าวว่า มีพวกบุคคลที่นิยมลัทธิให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นพยายามล่อลวงให้ราษฎรให้หลงเชื่อในความคิดความประเสริฐไปในทางนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ต้องล่อลวงก็เห็นจะได้ผลอยู่แต่เดิมแล้ว ลัทธิอันนั้นไม่มีผู้ใดประกาศสอนหรือทิ้งใบปลิว ลัทธิอันนั้นก็เกิดอยู่เป็นธรรมดามนุษย์แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว แต่ถ้าบัดนี้มีพวกนี้อยากเที่ยวล่อลวงต่าง ๆ อีกอย่างจริง จังดังผู้เขียนกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าอยากจะขอเพิ่มเติมอีกด้วยว่า พวกที่คิดจะล่อลวงไปในทางอื่นก็มีมากเหมือนกัน เช่น พวก

ที่ล่อให้คนนิยมนับถือไปในทางศาสนาพระศรีอาริย์ คอยเก็บต้นกัลปพฤกษ์ก็มี ล่อลวงให้อยากได้สิ่งที่ไม่เห็น ที่ยังทำไม่ได้ จนในที่สุดแทนที่จะได้ไปสวรรค์ของพระศรีอาริย์ มันจะเลยกลายตกสู่อเวจีของพระศรีอาริย์เสียก็เป็นได้ เพราะพวกล่อลวงนี้เที่ยวพูดกล่อมเกลี้ยงอธิบายให้เห็นแต่ทางที่จะได้ ส่วนผลร้ายนั้นไม่นึกถึง ล่อเอาความโลภ ความโมหะที่เข้าบีดบังนัยน์ตารู้ไร้ปัญญาไม่เห็นทางอื่น ให้ครอบงำอยู่ในความงมงาย ซึ่งเป็นอากาศธาตุของเทียวรี่เท่านั้น พวกเหล่านี้ย่อมเป็นพวกที่เป็นอันตรายต่อสันติสุขของประเทศชาติอยู่มิใช่น้อย ราษฎรก็จำเป็นต้องควรระวังเหมือนกัน ที่เมืองรัสเซียนั้นราษฎรต้องหนีร้อนไปพึ่งเย็นก็มีเป็นอันมาก แต่ที่ออกไปนอกประเทศไม่ได้ก็มาก เพราะรัฐบาลทำกำแพงกั้นด้วยวิธีตรวจใบอนุญาตเดินทาง และการหาเรื่องลงโทษผู้ที่พยายามหลบหนี นอกนั้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีกบฏที่รัสเซีย และถ้าถามว่าถ้าพวกราษฎรรัสเซียไม่พอใจในวิธีการเช่นนี้แล้ว ทำไมเขาไม่โหวตให้รัฐบาลออก และเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ข้อนี้ขอตอบได้ว่า การที่รัสเซียสามารถ

เก็บคนไว้เป็นสัตว์หรือทาสได้นั้นก็โดยคนทั้งเมืองเป็นสปายซึ่งกันและกันให้บังเกิดความไม่เชื่อถือไปหมด กล่าวคือ เพาะนิสัยอันเลวให้ต่างคนต่างหมดความเชื่อถือกันหมด สปายในรัสเซียนั้นมีตั้ง ๗๐% ของพลเมือง สปายเหล่านี้เกิดขึ้นโดยวิธีหักหลัง (แบล็คเมล์) บ้าง ล่อลวงบ้าง จนในที่สุดไม่มีใครจะเชื่อกันได้ เมื่อความเป็นไปในรัสเซียเป็นดั่งนี้ก็ไม่มีใครที่จะกล้าคิดอะไร เพราะไม่รู้ว่าใครจะเชื่อใครได้ ในการโหวตเลือกผู้แทนราษฎรก็ไม่ยอมให้ออกเสียงจริงๆ ใครมีเสียงแหลมมากในที่ประชุมว่าไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลจัดมาให้เป็นผู้แทนตำบลนั้น ผู้นั้นก็ถูกรังแกต่างๆ จนในที่สุดไม่มีใครกล้าทำอะไร นี่เราจัดการให้คนของเรากลายเป็นคนอย่างนี้บ้าง อย่างนั้นหรือ การที่จะดำเนินโครงการเศรษฐกิจแบบนี้ผู้เขียนกล่าวว่าจะทำให้เป็นการตัดการรบพุ่งระหว่างคนต่างชั้นยอมไม่จริง กลับจะทำให้เกลียดกันยิ่งขึ้น และไม่ไว้ใจกันยิ่งขึ้น ส่วนชั้นนั้นก็คงไม่หมดไป คงกลายเป็นผู้ชำนาญที่คอยนั่งชี้นิ้วกับข้าราชการที่ต้องทำงานกรรมกร หรือผู้เขียนจะนึกว่าตนและพวกพ้องที่

เป็นผู้ชำนาญการรักชาติพอที่จะสละกำลังร่างกายของตนเองลงไปเป็นกรรมกรเหมือนกับคนอื่นทั่วไป และพยายามผลัดให้ชาวนาได้ขึ้นมาเป็นคนชั้นวบ้างเล่า ขอเตือนอีกทีว่าการที่จะไปเป็นคนบังคับใครให้ทำงานอย่างเป็นทาสนั้น ผู้ที่จะบังคับควรจะต้องเคยเป็นทาสถูกบังคับมาก่อนนั่นแหละลางทีจะเห็นใจได้บ้าง ดังนี้ถ้าราษฎรไม่สมัครยอมเป็นข้าราชการชั้นกรรมกร โดยน้ำใสใจจริงแล้วจะเห็นได้ผลดีและความสุขสมบูรณ์ที่จะเกิดขึ้นดังสัญญาไว้นั้นก็จะมีได้เฉพาะท่านพวกผู้ชำนาญหรือคอยนั่งชั้นวการเท่านั้น ส่วนผลที่ราษฎรจะได้รับแทนที่จะเป็น[illegible]ขจะกลายเป็นฐานะที่ต้องนั่งร้องไห้น้ำตาท่วมหัวเข่า

นายปรีดี เสนอ

บทที่ ๓ การจัดหาเงินทุน

เงินทุนที่รัฐบาลจำต้องมีในการประกอบเศรษฐกิจนั้นมีอยู่ ๒ ชนิด

๑. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อซื้อเครื่องจักรกล และวัตถุที่รัฐบาลยังทำไม่ได้

๒. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อจ่ายเป็นค่าแรงงาน

ความหมุนเวียนแห่งเงินทุน

เงินทุนประเภท ๒ นี้เป็นเงินที่หมุนเวียนและหักกลบลบหนี้กันได้ เช่น ราษฎรที่รับเงินเดือนหรืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่จากรัฐบาล ถ้าจำนวนเงินพอดีก็เป็นการหักกลบลบหนี้กันไป ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ในมือ ข้าราชการ เงินที่เหลือนี้แหละซึ่งรัฐบาลจำต้อง สำรองมาไว้ แต่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า [illegible] จัดให้มีธนาคารชาติแล้ว ข้าราชการก็จะได้นำเงิน [illegible] ยังธนาคาร เท่ากับข้าราชการเป็นเจ้าหนี้รัฐบาล [illegible] จำนวนที่ฝากไว้ ไม่จำเป็นต้องเก็บธนบัตรไว้กับตน ซึ่งอาจเป็นอันตรายเสียหายได้

ทุนทั้งสองประเภทนี้รัฐบาลจะหาได้ด้วยวิธีไหน ตามวิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์ในประเทศไทยท่านว่าต้องริบทรัพย์ของเอกชน การริบ

ทรัพย์นี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาทุนโดยทางอื่น

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๑๓ ข้อที่ ๒๒ การหมุนเวียนแห่งเงิน

ในข้อนี้ผู้เขียนกล่าวถึงวิธีจัดการหาทุนซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

ประเภทที่ ๑ นั้น เก็บไว้สำหรับซื้อของจากต่างประเทศ ซึ่งจะจัดให้เป็นเงินตราที่มีราคาเปลี่ยนได้จริง ๆ

ส่วน

ประเภทที่ ๒ นั้น เป็นเงินที่รัฐบาลจะใช้สำหรับแจกเงินเดือนข้าราชการ

จำนวนเงินประเภทที่ ๑ นั้นไม่มีปัญหา แต่ประเภทที่ ๒ นั้น รัฐบาลตั้งใจจะไม่ให้เสียเงินไปเลย กล่าวคือ คิดทำบัญชีชนิดที่ไม่มีตัวเงินมันนี่ฟรีส์แอคเคาน์ แบบรัสเซียนั่นเอง การหักกลบลบหนี้กันนี้เป็น

การดี ได้ประโยชน์แก่ผู้ให้ เพราะอำนาจต้องราคาสิ่งของที่คนงานจะต้องซื้อกินนั้นอยู่ที่ผู้ให้ คือรัฐบาล จริงอยู่ ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่าจะมีเงินสำรองส่วนน้อยไว้สำหรับกำกับเงินที่ราษฎรเหลือใช้ที่หักหน้ออกแล้ว แต่เงินสำรองส่วนนี้อาจไม่ต้องมีเลยก็ได้ เมื่อถึงเวลาที่เป็นจริงที่จะทำตามโครงการเช่นนี้ เพราะรัฐบาลตีราคาของเสียจนพอที่จะให้ราษฎรทำงานนั้น แทนที่จะให้เป็นเจ้าหนี้ รัฐบาลจะต้องกลายเป็นลูกหนี้ของรัฐบาลไปก็ได้ ข้อนี้เป็นสิ่งที่พึงบังเกิดได้โดยง่าย และเป็นสิ่งที่รัฐบาลจะแก้ตัวได้ง่ายที่สุด อีกนัยหนึ่งในข้อนี้ก็คือรัฐบาลอาจสามารถโอนเงินสำรองธนบัตรทั้งสิ้นไปรวมไว้ในประเภทที่ ๑ สำหรับซื้อของต่างประเทศ แต่สำหรับประเภทที่ ๒ นั้นก็ทำธนบัตรขึ้นโดยไม่มีสำรองกำกับ เพราะเชื่อแน่ว่าอย่างไรเสียเงินประเภทนี้ก็คงไม่มีโอกาสเล็ดลอดออกไปทางอื่นได้ คงจะต้องกลับเข้าคลังหมดจึงไม่จำเป็นต้องมีเงินสำรองไว้กำกับเลยก็แทบได้ วิธีนี้เป็นวิธีที่ฉลาดที่มีความมุ่งหมายอย่างเดียว คือจะตบตาคนทั่วไปที่เป็นข้าราชการให้หลงไปว่าตนได้รับเงินจริง ๆ เงินเหล่านี้อาจ

ดีได้ก็แต่การซื้อขายระหว่างรัฐบาลกับราษฎรซึ่งเป็นลูกหนี้ของรัฐบาล แต่ถ้าซื้อขายกับคนอื่น ๆ แล้วอำนาจราคาซื้อก็คงมีไม่เท่าใด เพราะคงจะเกิดความไม่เชื่อถือขึ้น อย่าลืมว่าข้าราชการนั้นอยากได้เงินเดือน ไม่อยากเป็นลูกหนี้รัฐบาล เพราะความต้องการของคนนั้นไม่อยู่เฉพาะการกินหรือเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น ความต้องการอย่างอื่นยังมีอีกมาก การหักกลบลบหนี้ ในที่สุดราษฎรก็ต้องเป็นลูกหนี้ของรัฐบาลหมด เพราะรัฐบาลเป็นผู้กำหนดราคาสิ่งของที่จะขายให้ราษฎรซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงราคาให้พอที่ราษฎรจะต้องเป็นลูกหนี้เมื่อไรก็ได้ ดังกล่าวแล้ว ผลที่สุดราษฎรหรือข้าราชการนี้จะไม่ได้เงินสดสักสตางค์เดียวก็อาจเป็นได้ และคนใดไม่อยากเป็นหนี้ก็อาจต้องอดอยากด้วยไม่มีของกินเพียงพอก็ได้

นายปรีดี เสนอ

วิธีจัดหาทุนคือภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีบางอย่าง เช่นภาษีมรดก เช่นภาษีรายได้ หรือภาษีทางอ้อม (อิมปอร์ตอินไดเรก) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละเล็กวันละน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินเป็นจำนวนมาก เช่น ถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใดซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑ สตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคน คงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ ภาษีทางอ้อมนี้มีเป็นต้นว่าภาษีเกลือ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง เช่น รัฐบาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำเกลือตามราคาที่กำหนดให้อย่างสมควร ครั้นแล้วรัฐบาลจำหน่ายเกลือแก่ผู้บริโภค ภาษีน้ำตาล ภาษีบุหรี่ ภาษีไม้ขีดไฟ ฯลฯ

พระบรมราชวินิจฉัย

ภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีทางอ้อมนี้ ได้กล่าวมาบ้างแล้วข้างต้นว่าเกือบถึงขีดที่สุดแล้ว ภาษีมรดกที่จะเก็บนั้นเชื่อว่า

คงจะไม่ได้เป็นตัวเงินเท่าใด คงได้กินแต่พื้นที่เสียมาก และเก็บอยู่ไม่เท่าใดก็คงหมดไม่มีเหลือ อย่างมากก็คงไม่เกิน ๓ ชั่วอายุคน ซึ่งแปลว่าเป็นการริบอย่างช้า ๆ เท่านั้นเอง ภาษีรายได้นั้นก็เช่นเดียวกัน ราษฎรไม่มีรายได้มากเท่าใด ที่เหลือใช้รัฐบาลจะเก็บได้สักเท่าใด คงไม่ได้มากเป็นแน่ เพราะฉะนั้นออกรู้สึกเชื่อว่าการหาเงินทุนในทางนี้นั้นน่าจะไม่ได้เงินมากเท่าใด และคงไม่ได้มากเป็นแน่

นายปรีดี เสนอ

ออกสลากกินแบ่ง

การออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) ซึ่งไม่เห็นมีทางผิดศีลธรรมอย่างใด จริงอยู่ การออกสลากกินแบ่งเป็นการพนัน ผู้ถือสลากย่อมต้องเสี่ยงโชค แต่การเสี่ยงของผู้ถือสลากนั้นต้องเสียเงินเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย

พระบรมราชวินิจฉัย

ออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่)
ข้อนี้ไม่ขัดข้อง

นายปรีดี เสนอ

กู้เงิน

การกู้เงินซึ่งอาจเป็นการกู้เงินภายในซึ่งรัฐบาลจะร่วมมือกับคนมั่งมีในเวลานี้ ซึ่งอาจเป็นการกู้โดยตรงหรือออกใบกู้สำหรับโรงงานโดยเฉพาะ เช่น ถ้ารัฐบาลจะตั้งโรงงานน้ำตาลต้องการทุน ๑ ล้านบาท รัฐบาลออกใบกู้ทำน้ำตาล ๑ ล้านบาท ผู้ถือใบกู้มีสิทธิได้ดอกเบี้ยตามกำหนด และได้ผลที่โรงงานนั้นทำได้ หรือกู้จากต่างประเทศในเมื่อต่างประเทศยินดีให้กู้ ความจริงการกู้เงินจากต่างประเทศก็ควรนำเงินนั้นซื้อเครื่องจักรหรือวัตถุที่เรายังทำไม่ได้ภายในประเทศ ไม่ควรนำเงินมาใช้จ่ายใน

ประเทศ เมื่อเราตกลงใจเช่นนี้แล้ว ถ้าเรากู้เงินจากต่างประเทศไม่ได้ เราก็อาจตกลงซื้อเครื่องจักรกลโดยตรงจากบริษัทในต่างประเทศ และผ่อนเงินเป็นงวด ๆ ดังเช่นบางประเทศเคยกระทำ

พระบรมราชวินิจฉัย

การกู้เงินภายในนี้

ในเวลานี้รัฐบาลกำลังดำริจะกู้เงินราษฎรเป็นจำนวนเงิน ๑๐ ล้านบาท ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะกู้ได้ครั้งนี้ครั้งเดียวเท่านั้น เพราะต่อไปคงไม่มี ถ้ายิ่งมีภาษีรายได้ภาษีมรดกแล้ว เงินที่จะหากู้ยิ่งไม่มียิ่งขึ้น นอกจากนี้ราษฎรไม่มีความไว้ใจในรัฐบาลแล้ว การกู้เงินจะทำได้โดยยาก

นายปรีดี เสนอ

การหาเครดิต

สำหรับประเทศไทยเราเห็นควรซื้อจากบริษัทในประเทศสหาย คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เว้นไว้แต่ไม่ยอมขายโดยผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ หรือราคาแพง อนึ่งรัฐบาลอาจตกลงกับบริษัทให้มาตั้งโรงงาน และผลประโยชน์นั้นเป็นประกันหนี้ของบริษัทจนกว่าจะใช้เงินหมด วิธีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิธีที่รัฐบาลสามารถทำได้ในเวลานี้ดี เพราะย่อมทราบแล้วว่าเวลานี้เครื่องจักรกลมีล้นตลาดโลก บริษัทต่าง ๆ ต้องการขายสินค้าของตนแม้จะใช้วิธีผ่อนส่งเงินก็ดี

พระบรมราชวินิจฉัย

การหาเครดิต

การที่จะจัดให้ฝรั่งมาตั้งโรงงานนี้คงทำได้ดังที่

รัสเซียทำอยู่ เพราะเขามีประกันคือโรงงานของเขา ถ้าเราใช้เงินเขาหมดเมื่อใด โรงงานนั้นก็เป็นเรื่องของเรา ดังนี้ บางทีจะใช้ได้ถ้าฝรั่งเขาตกลงตามนี้ ข้าพเจ้าก็ตกลงเพราะไม่เห็นเสียหายอันใด ถ้าเงินไม่มีเขาก็เอาโรงงานของเขาเป็นประกันไปเอง ข้อสำคัญอย่าเดินอย่างรัสเซียก็แล้วกัน วิธีที่กล่าวกันคือ เมื่อรัฐบาลไม่มีเงินเข้าแล้วก็หาทางที่จะจับผิดฝรั่งว่าเขาทำผิดสัญญาและพยายามแย่งเขาเฉย ๆ อยู่ร่ำไป รัสเซียนั้นทำได้ และทั้งได้ชื่อว่าเป็นเอาท์ลอว์ของโลกอยู่แล้ว อย่าได้นึกเป็นอันขาดว่าเพื่อนบ้านเขาจะปราบไม่ได้ อย่างเขายังไม่กล้าปราบรัสเซีย ฐานะของเรากับรัสเซียนั้นต่างกันไกล เทียบกันไม่ได้เลย

นายปรีดี เสนอ

การจัดทำให้รายได้และรายจ่ายของรัฐบาลเข้าสู่ดุลย์

เมื่อพูดถึงการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสีย

เองโดยจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรเช่นนั้น ปัญหาก็ย่อมเกิดขึ้นแก่ท่านผู้อ่านเสมอมาว่า รัฐบาลจะเข้าสู่ดุลยภาพอย่างไร้ผล จากนี้เป็นว่ารัฐบาลต้องล้มละลาย ราคาเงินของเราจะตกโดยที่รัฐบาลจะต้องออกธนบัตรมากมายกระนั้นหรือ

ดุลยภาพภายในประเทศ หักกลบลบหนี้

ข้าพเจ้าได้กล่าวประปรายแต่ในตอนต้นว่า เงินเดือนที่ราษฎรได้รับก็จะหักกลบลบหนี้กันไปกับสิ่งที่ราษฎรซื้อจากรัฐบาล ฉะนั้นรัฐบาลจำต้องทำสิ่งที่เป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตซึ่งราษฎรต้องการไว้ให้พร้อมบริบูรณ์ เมื่อราษฎรต้องการสิ่งใดก็ซื้อได้ที่รัฐบาลเช่นนี้ แล้วแม้ในเดือนหนึ่ง ๆ หรือในปีหนึ่ง ๆ จะมีเงินเหลืออยู่ที่ราษฎร เงินนี้ราษฎรก็เก็บผสมไว้เพื่อใช้จ่ายในภายหน้า ซึ่งก็ต้องซื้อจากรัฐบาล ดุลยภาพก็คงต้องมีขึ้นภายในประเทศเป็นแน่แท้ นอกจากนั้นการทำให้สู่ดุลยภาพยังอาจกระทำได้ด้วยการกำหนดราคาสิ่งของที่จำหน่าย แต่วิธีนี้ไม่ควรใช้ รัฐบาลควรหาวิธีที่เพิ่มสิ่งที่ราษฎรต้องการให้มากขึ้น

ความต้องการของมนุษย์

ความต้องการของมนุษย์ในปัจจัยที่ดำรงชีวิตอาจมีแตกต่างกัน และยิ่งมนุษย์มีความเกี่ยวพันธ์กันกว้างขวางขึ้นและเจริญขึ้นแล้วความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้น ศาสตราจารย์ชาร์ลสจ๊ดกล่าวไว้ว่า ที่เรียกไว้ว่าความเจริญนั้นก็หมายความว่า ความต้องการของมนุษย์ได้มีมากขึ้น (คำสอนเศรษฐวิทยาเล่ม ๑ หน้า ๔๙) เช่นคนป่าต้องการเครื่องนุ่งห่มแต่พอปิดบังร่างกายบางส่วน ครั้นคนจำพวกนั้นเจริญขึ้นก็ต้องการเครื่องนุ่งห่มปิดบังมากขึ้นดังนี้เป็นต้น

การทำปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต

ฉันใดก็ดี เมื่อราษฎรไทยเจริญขึ้นความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้นตามส่วน เช่น เครื่องนุ่งห่มก็จะต้องการผ้าหรือแพรมากขึ้น สถานที่อยู่และภาชนะใช้สอยมากขึ้น การคมนาคมมากขึ้น เช่น ต้องการรถยนต์ ต้องการเดินทางไกลติดต่อกับประเทศอื่น ต้องการความเพลิดเพลิน เช่นการมหรสพ การกีฬาเหล่านี้เป็นต้น เมื่อรัฐบาล

จัดให้มีสิ่งเหล่านี้พร้อมบริบูรณ์แล้ว เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายก็จะกลับมายังรัฐบาล ซึ่งต้องดุลยภาพได้

พระบรมราชวินิจฉัย

การทำดุลยภาพภายในประเทศ หักกลบลบหนี้

วิธีทำให้เกิดดุลยภาพภายในได้นั้น ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าไม่มีทางใดดีกว่าที่จะจัดการให้ราษฎรเป็นลูกหนี้รัฐบาล ดังที่ผู้เขียนเตรียมไว้จะทำให้โครงการเศรษฐกิจนี้ ถ้าไม่จัดให้ราษฎรต้องเป็นหนี้รัฐบาลแล้ว ถ้ารัฐบาลขาดทุนก็ขึ้นราคาขายเสียเอง ราษฎรก็ต้องเป็นหนี้มากขึ้น เพราะไม่มีกิน รัฐบาลก็ล้มละลายได้ยาก ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าจะทำให้สะดวกดี แต่มีข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งซึ่งจะเดินคู่กันไปกับการเป็นหนี้ ข้อสำคัญก็คือ เมื่อราษฎรเป็นหนี้รัฐบาลมากขึ้นและของก็ยังไม่มี ต้องกินอยู่ ถ้าเงินที่ตนจะซื้อไม่มีแล้วก็จะเกิดการคิดลักขโมยของ ๆ รัฐบาลขึ้น เมื่อเกิดการขโมยดังนี้ขึ้น รัฐบาลก็จะจับเอามาลงโทษตั้ง

แต่จำคุกไปจนประหารชีวิตอย่างที่ทำอยู่ในรัสเซียเป็นแน่ เมื่อเป็นดังนี้แล้วบ้านเมืองจะหมดความสุข และรัฐบาลจะไปโทษว่าคนเลวระยำหรืออุบาทว์กาลีโลกไม่ได้เป็นอันขาด ความรับผิดชอบนี้จะต้องอยู่กับรัฐบาล คือ ผู้ชำนาญที่นั่งโต๊ะชี้นิ้วเป็นยมบาลประจำขุมนรกนี้เท่านั้น ข้อเสียหายข้อนี้เป็นสิ่งที่ควรคิดอยู่ หรือเห็นดีที่จะได้ลงโทษประหารชีวิต เพราะขโมยข้าวโพด ๒ ดอกหรืออะไรเช่นนั้นในประเทศไทยดังที่เป็นอยู่ในรัสเซีย การที่จะเกิดความยากแค้นอันนี้คงจะมีขึ้นโดยไม่ต้องสงสัยเลย ที่รัสเซียอันเป็นพระบรมครูของวิธีเหล่านี้ก็ยังปรากฏว่าไม่มีบั๋จจัยทั้ง ๔ อย่างแจกจ่ายราษฎรได้เพียงพอเลย เขาก็ดำเนินการแล้วตั้ง ๑๔ ปี แต่ถึงกระนั้นจนทุกวันนี้ราษฎรยังไม่อยู่ดีกินดีเพียงพอ เพราะถ้าซื้อมากรัฐบาลไม่ขายหรือขายก็ต้องเป็นหนี้มาก ลงท้ายก็ต้องเกิดแต่ความทุกข์ทรมาน การเช่นนี้คิดเล่นในกระดาษสะดวกดีกว่าที่จะทำจริง

นายปรีดี เสนอ

ดุลยภาพระหว่างประเทศ

รัฐบาลยังคงต้องเป็นลูกหนี้ต่างประเทศในการที่ซื้อเครื่องจักรกลและวัตถุที่รัฐบาลทำเองยังไม่ได้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาให้เจ้าหนี้

ทำสิ่งที่เหลือใช้ภายในให้มาก

ในการนี้จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องจัดทำสิ่งที่ทำได้ในประเทศให้เหลือเพื่อจากการใช้จ่ายภายในประเทศ และนำสิ่งของที่เหลือนี้ออกไปจำหน่ายหักกลบลบหนี้กับจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้ เช่น ข้าว ไม้สัก แร่ เช่นนี้เป็นต้น

สินค้าเข้ามีสิ่งไม่จำเป็นมาก

ความจริงแม้แต่เอกชนต่างคนต่างทำในเวลานี้ ประเทศไทยก็มีสินค้าออกถึง ๑๓๔ ล้านบาท คือสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศ

ควรนำแต่สิ่งจำเป็นเข้ามา

แต่ประเทศไทยได้นำสินค้าอื่นซึ่งนอกจากเครื่องจักรกลเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น ของรับประทาน น้ำตาล เสื้อผ้าเหล่านี้ ถ้าหากรัฐบาลทำสิ่งที่เราสามารถทำได้เองให้เกือบหมดแล้วสินค้าออก ๑๓๔ ล้านบาทนี้ก็ใช้แลกเปลี่ยนกับเครื่องจักรกลซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำได้ เราจะเห็นได้ว่าความเจริญของเราจะมีเพิ่มขึ้นสักปานใด นอกจากนั้นแรงงานที่ว่างอยู่ซึ่งรัฐบาลอาจใช้ประโยชน์ได้อีกนั้นก็จะทำให้เรามีสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งกำลังของประเทศในการที่จะแลกเปลี่ยนเอาสิ่งซึ่งเรายังทำไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกลได้มากยิ่งขึ้น ดุลยภาพระหว่างประเทศก็จะเป็นไปได้

พระบรมราชวินิจฉัย

ดุลยภาพระหว่างประเทศ

ดุลยภาพระหว่างประเทศนั้น การที่รัสเซียใช้อยู่ในเวลานี้ก็คือ นำอาหารของกินออกไปขายต่างประเทศเพื่อ

เอาเงินมาทำทุนซื้อเครื่องจักร ส่วนราษฎรนั้นต้องอดอยากเป็นอันมาก เมืองไทยนั้นก็คงเป็นอย่างเดียวกัน เงินรายได้จากสินค้าออกเวลานี้นั้นได้อยู่ ๑๓๔ ล้านบาท กว่าจะทำให้ได้มากกว่านี้ก็กินเวลาอีกนาน และกว่าจะถึงเวลาที่เราจะมีน้ำตาลกินมีเสื้อผ้าใช้บริบูรณ์จนถึงกับเราสามารถนำเงิน ๑๓๔ ล้านบาทนี้ไปใช้ซื้อเครื่องจักรได้ ประเทศไทยอาจเปลี่ยนมือผู้ปกครองเสียอิสระภาพไปก็เป็นได้ หรือมิฉะนั้นถ้ารัฐบาลทำการค้าเองด้วย คนที่ยังไม่มีความชำนาญในการค้าดังที่ปรากฏอยู่ ณ บัดนี้ในหมู่ข้าราชการผู้ชำนาญของเราแล้ว เงินรายได้ ๑๓๔ ล้านบาทนี้เกรงจะกลายเป็นแต่เพียงครึ่งหนึ่งหรือต่ำกว่านั้นก็ได้

นายปรีดี เสนอ

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ผู้อ่านโดยมีอุปทานร้ายมักจะเหมาทันทีว่า การที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนั้นจะทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ กล่าวคือผู้หญิงจะมิเป็นของกลางไปหมดหรือชีวิตในครอบครัวจะไม่มี คนจะหมดความมานะความพยายามในการที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญ คำกล่าวนี้ถ้าจะมีผู้กล่าวก็คงใส่ร้ายโดยไม่ตรึกตรอง

ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็มีสภาพเหมือนข้าราชการทุกวันนี้

ความจริงเท่าที่กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้ถือว่าราษฎรเป็นข้าราชการมีฐานะเหมือนข้าราชการทุกวันนี้ที่ทำงานแล้วได้เงินเดือน และเมื่อเจ็บป่วยชราได้เบี้ยบำนาญ ข้าพเจ้าได้ระวังมิให้มนุษย์มีสภาพเช่นสัตว์ ข้าพเจ้าประสงค์ให้มนุษย์เป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น ปราศจากการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องจากเหตุเศรษฐกิจ ข้าพเจ้าเคารพต่อครอบครัวของผู้นั้น ผู้หญิงไม่ใช่ของกลาง มีครอบครัว มีความเกี่ยวพันกับผู้เป็นบุพการี เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา กับผู้สืบสันดาน เช่นบุตรหลาน ยัง

คงมีกฎหมายลักษณะผัวเมียไม่ยกเลิก ราษฎรก็คงมีบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น ราษฎรก็คงมีมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญเหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้ ถ้าหากราษฎรหมดมานะที่จะช่วยเหลือส่งเสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการในทุกวันนี้ก็จะมิเป็นบุคคลจำพวกที่หมดความมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญหรือ

การค้นคว้าในวิชาการคงมีได้

อาจมีผู้กล่าวอีกว่า การค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์จะมีไม่ได้ ข้อนี้จะเป็นการกล่าวใส่ร้ายเกินไป นักวิทยาศาสตร์คงค้นคว้าได้เสมอ รัฐบาลจะมีรางวัลให้และจะยอมรับกรรมสิทธิ์แห่งการคิดประดิษฐ์สิ่งใดได้ไม่ต่างกับข้าราชการในทุกวันนี้อย่างไรเลย ขออย่าให้ผู้อ่านหลงเชื่อคำกล่าวที่ใส่ร้ายว่ามนุษย์จะต้องกินข้าวกะทะอยู่ในรู ถ้าท่านถามผู้กล่าวว่า เขาอ่านจากหนังสือเล่มไหนที่กล่าวเช่นนั้น แล้วแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบจะเป็นพระคุณมาก

พระบรมราชวินิจฉัย

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ในข้อนี้ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า ได้จัดการระวังมิให้ราษฎรเป็นสัตว์ต่อไปเลย เพราะถ้าแก่ก็มีเบี้ยบำนาญให้ ผู้หญิงก็จะไม่ให้เป็นของกลางเลย กฎหมายลักษณะผัว-เมียก็จะไม่ยกเลิก ราษฎรก็ยังมีบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น นั่นก็เป็นการกรุณาดีอยู่ แต่ผู้เขียนนึกว่าสภาพการเป็นสัตว์หรือทาสกับความเป็นมนุษย์และความเป็นไทยนั้นมีข้อสำคัญที่ต่าง ๆ กันอยู่คือ มนุษย์นั้นย่อมต้องได้เสรีภาพจึงจะจัดว่าอยู่ในสภาพของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพความเป็นไทยที่จะทำอะไรในทางที่ถูกกับกฎหมายได้ด้วยใจสมัครตลอดชีวิตแล้ว เมื่อนั้นความเป็นมนุษย์ก็กลายเป็นสัตว์หรือเป็นทาสทันที การที่ระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์นั้นก็ต้องระวังในข้อนี้เท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพียงแต่จะจัดให้มีเบี้ยบำนาญ ให้มีของกิน ให้มีบ้านอยู่ ให้มีกฎหมายลักษณะผัวเมียเท่านั้นไม่ใช่ข้อสำคัญ เพราะ

สัตว์ที่เราเลี้ยงเราใช้ก็ย่อมต้องให้สิ่งเหล่านี้อยู่เหมือนกัน เช่น เมื่อแก่เราก็ปล่อยไปไว้ในทุ่งให้กินอยู่ตามอำเภอใจ คอกโรงก็มีให้อยู่โดยเฉพาะ ฉะนั้นการที่จะไม่ให้คนกลายเป็นสัตว์นั้นย่อมอยู่ที่คอยเพ่งเล็งมิให้เขาเสียเสรีภาพของเขาเป็นใหญ่ แต่ตามโครงการเศรษฐกิจที่ผู้เขียนกล่าวไว้แล้วนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าจะทำให้เป็นผลสำเร็จไม่ได้เลยถ้าไม่ใช้การบังคับ เพราะในขั้นต้นราษฎรก็ไม่มีสิทธิที่จะไปทำสวนได้ตามใจสมัครเสียแล้ว และในข้อความในพระราชบัญญัติที่จะออกกำหนดอยู่ชัด ๆ แล้ว ว่าราษฎรมีสิทธิในสังหาริมทรัพย์ไม่ได้ การเช่นนี้จะไม่เรียกว่าเป็นการบังคับเป็นการตัดเสรีภาพในทางที่ถูกกับกฎหมายและถูกหลัก ๖ ประการที่คณะราษฎรได้ประกาศในหลักเสรีภาพหรือ ดังนี้จะเรียกได้ว่าในความมุ่งหมายจัดตามโครงการนี้จะพยายามมิให้ราษฎรกลายเป็นสัตว์แต่ก็ต้องเป็นทาสเสียอีก และแทนที่จะเรียกว่าข้าราชการก็กลายเป็นรัฐทาสเสียมากกว่า สัตว์นั้นอดอยากได้มากกว่ามนุษย์เพราะมันหาหญ้ากินได้สบายกว่า แต่รัฐทาสนี้ไม่มีทางใดจะหากินที่เดียวนอกจากเป็นทาส เพราะจะไป

เพาะปลูกอะไรกินก็ไม่ได้เสียแล้ว ตกลงต้องอยู่ในฐานะที่ขาดเสรีภาพเลียยิ่งกว่าสัตว์พาหนะเสียอีก และแทนที่ข้าราชการหรือรัฐทาสนี้จะรักใคร่กันกับรัฐบาลกลับจะกลายเป็นศัตรูกัน เพราะธรรมดาทาสกับนายนั้นจะรักใคร่กันถึงขนาดเห็นจะไม่ได้ใครเคยได้ยินบ้างว่าทาสนั้นมีความมานะความพยายามในการช่วยเหลือส่งเสริมความเจริญให้แก่นายโดยน้ำใสใจจริง การที่มาเทียบว่าราษฎรจะมีมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการบัดนี้ก็คงหมดมานะที่จะส่งเสริมความเจริญด้วยนั้นหาควรไม่ เพราะฐานะข้าราชการ ณ บัดนี้กับฐานะข้าราชการซึ่งต้องทำงานอยู่ใต้เงาโครงการเศรษฐกิจของผู้เขียนนั้นต่างกัน ข้าราชการ ณ บัดนี้เป็นไทยไม่ใช่ทาส เขาไม่ได้ถูกบังคับให้เข้ามาทำงาน เขาสมัครเข้ามาเองจะลาออกเมื่อใดก็ไม่มีใครห้าม ส่วนข้าราชการของผู้เขียนนั้นจะมาก็โดยบังคับทางอ้อมมาแล้วเป็นอย่างน้อย และจะลาออกก็อาจได้รับโทษถึงตาย เพราะจะต้องออกไปอดตายดังที่เป็นอยู่ในประเทศรัสเซีย ซึ่งมีความเป็นจริงอยู่ว่าถ้ากรรมกรของรัฐบาลออกหรือถูกลงโทษไล่ออก

จากที่ทำงานแล้ว บัตรอนุญาตสำหรับซื้ออาหารก็ถูกตัดด้วย คนๆนั้นก็ไม่รู้จะไปหาอาหารกินที่ใด ในที่สุดก็ต้องอดตาย วิธีการเหล่านี้อย่านึกเลยว่าจะไม่โผล่เข้ามาปรากฏในประเทศไทย และอย่างนี้หรือที่เรียกว่าจะนำความสุขมาให้ราษฎร ความเป็นไปเหล่านี้ข้าพเจ้าจะบอกหนังสือให้อ่านได้เป็นอันมาก มีอาทิเช่น แอนอิ-โคโนมิคฮีสทอรี่ออฟโซเวียตรัสเซีย และหนังสืออื่นๆอีก ถ้าอยากทราบจริงๆก็จะบอกให้ทราบต่อไป

นายปรีดี เสนอ

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

รัฐบาลกลางควบคุมไม่ทั่วถึง แม้ตามหลักรัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองก็ดี แต่ประเทศที่กว้างขวางมีพลเมืองมากกว่า ๑๑ ล้าน ดังเช่นประเทศไทยนี้ การประกอบเศรษฐกิจจะขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางเสียทั้งนั้นแล้ว การควบคุมตรวจตราอาจเป็นไปโดยทั่ว

ถึงไม่ได้ ฉะนั้นจะต้องแบ่งการประกอบเศรษฐกิจนี้เป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

สมาชิกสหกรณ์ได้รับเงินเดือน

ในสหกรณ์นั้นราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์จะได้รับเงินเดือนจากสหกรณ์นั้นตามอัตรา และตนจำต้องทำงานตามกำลังความสามารถ เว้นไว้แต่ป่วยหรือพิการหรือชรา ก็จะได้รับเบี้ยบำนาญ

รางวัลพิเศษ

สหกรณ์นี้จะได้ประกอบการเศรษฐกิจตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ เช่นสหกรณ์ในทางกสิกรรมก็จะประกอบกสิกรรม เช่นการเพาะปลูกพืชพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ และกระทำกิจการอื่นเมื่อมีโรงงานเหลืออยู่ เช่น การถนนหนทาง การสร้างบ้าน และสถานที่ในสหกรณ์นั้น ราษฎรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์นอกจากจะได้รับเงินเดือนประจำตามอัตรายังได้รับเงินรางวัลพิเศษตามผลแห่งการที่สหกรณ์นั้นทำได้อีกสถานหนึ่ง ด้วยวิธี

นี้ไม่ว่าคนยากจนหรือคนอนาถาก็ตามเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ต่างกับสหกรณ์ซึ่งรัฐบาลจัดในปัจจุบัน คือที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่ต้องเช่านาทำอันมีจำนวนมากในเวลานี้ไม่มีโอกาสที่จะได้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ สหกรณ์มีอาณาเขตเท่าใดและจะมีสมาชิกเท่าใดนั้นก็แล้วแต่สมาชิกของสหกรณ์ประการหนึ่ง เช่น สหกรณ์อุตสาหกรรมย่อมมีสมาชิกเป็นคนงานของอุตสาหกรรมนั้นตามแต่อุตสาหกรรมจะใหญ่น้อยปานใด และสหกรณ์ในทางกสิกรรมก็สุดแท้แต่ความเหมาะสมแห่งการที่จะแบ่งเขตที่ดินที่จะประกอบกสิกรรมว่าควรจะมีเพียงใด และจะต้องใช้คนงานเท่าไรจึงจะควบคุมและใช้วิชาเทคนิคได้โดยสะดวก

พระบรมราชวินิจฉัย

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

ผู้เขียนกล่าวว่าสหกรณ์ที่รัฐบาลจัดอยู่ ณ บัดนี้ผู้

ที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเป็นสมาชิกในสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่เช่านาทำอันมีจำนวนมากนั้นไม่มีโอกาสที่จะเป็นได้ ตามความข้อนี้อาจเป็นจริงได้ แต่อย่าลืมนึกว่าจำนวนคนที่ไม่มีนาของตนเองในประเทศไทยเวลานี้มีอยู่เพียง ๓๖ % และในจำนวน ๓๖ % นี้ก็ทำงานรับจ้างในเมืองต่าง ๆ ก็ยังมีอีกมาก

นายปรีดี เสนอ

ร่วมในกิจการต่าง ๆ

สหกรณ์เหล่านี้ผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ย่อมร่วมกันประกอบเศรษฐกิจครบรูป คือ

๑) ร่วมกันในการประดิษฐ์ (โปรดักชั่น) โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกที่ดินและเงินทุน สมาชิกสหกรณ์เป็นผู้ออกแรง

๒) ร่วมในการจำหน่ายและขนส่ง กล่าวคือผลที่สหกรณ์ทำได้นั้น สหกรณ์ย่อมทำการจำหน่ายและ

ขนส่งในที่ควบคุมของรัฐบาล

๓) ร่วมกันในการจัดหาของอุปโภคและบริโภค คือ สหกรณ์จะเป็นผู้จำหน่ายเครื่องอุปโภคและบริโภคแก่สมาชิก เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม แต่อาหารนั้นไม่จำเป็นที่สหกรณ์จะต้องทำอาหารสุกจำหน่าย สหกรณ์อาจจะจำหน่ายอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เนื้อดิบเหล่านี้ให้แก่สมาชิกซื้อไปจัดปรุงเองตามความชอบใจ แต่ถ้าสมาชิกต้องการความสะดวกจะซื้ออาหารที่ทำเสร็จแล้วจากสหกรณ์ก็ได้ตามใจสมัคร

๔) ร่วมกันในการสร้างสถานที่อยู่ คือสหกรณ์จะได้จัดสร้างสถานที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล สมาชิกครอบครัวหนึ่งก็จะมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง และปลูกตามแผนผังของสหกรณ์ให้ถูกต้องตามอนามัยและสะดวกในการที่จะจัดการปกครองและระวังภยันตราย

เทศบาล สาธารณสุข การศึกษา การอาหาร

เมื่อราษฎรร่วมกันเป็นสหกรณ์มีบ้านอยู่ด้วยกันแล้ว การจัดการให้มีสหกรณ์ได้มีการปกครองตามแบบ

เทศบาลย่อมทำได้สะดวก ตลอดจนการอนามัยและการสาธารณสุข เช่นสหกรณ์จะได้จัดให้มีแพทย์ออกข้อบังคับด้วยการรักษาอนามัยและการศึกษาอบรมหมู่คนก็ทำได้ง่าย ๆ เพราะสมาชิกอยู่ใกล้ ๆ กัน เมื่อเสร็จจากการงานวันหนึ่ง ๆ สหกรณ์อาจออกข้อบังคับให้มาเรียนหรืออบรมการเรียนอาจเป็นโดยวิธีหนังสือหรือวิธีแสดงภาพฉายภาพและการแสดงอื่น ๆ การระงับปราบโจรผู้ร้ายจะสะดวกนอกจากนี้ทางทหารอาจอาศัยสหกรณ์เป็นเครื่องมือที่จะอบรมวิชาทหารบุคคลที่ก่อนถูกเกณฑ์หรือพวกกองเกินอัตราการเกณฑ์ทหาร การระดมพล เหล่านี้ย่อมสะดวกด้วยประการทั้งปวง ฯลฯ

พระบรมราชวินิจฉัย

ร่วมในกิจการต่าง ๆ

การจัดให้มีสหกรณ์ในประเทศไทยนั้นควรจัดให้เป็นไปตามรูปที่เดนมาร์กดำเนินอยู่นั้น ไม่เป็นของ

รัฐบาลเป็นส่วนรวมของตัวโดยเฉพาะ ไม่ใช่เอาคนมาเลี้ยงไว้เป็นทาส

นายปรีดี เสนอ

การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย

ถ้าประเทศไทยจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้บริษัทเอกชนเป็นเจ้าของโรงงานแล้วให้ผู้ที่สนับสนุนลัทธินั้นพึงสำเนียกว่าจะนำความระส่ำระสายและความหายนะมาสู่ประเทศ ผู้ที่เคยไปศึกษาวิชาในยุโรปยังไม่รู้บ้างหรือว่าการที่กรรมกรกับนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกันถึงกับบางคราวนายจ้างต้องปิดโรงงาน บางคราวกรรมกรพากันนัดหยุดงาน (สไตร์ค์) กัน โต้เถียงกันด้วยเรื่องค่าจ้างบ้าง เรื่องเวลาทำงานบ้าง เรื่องการพักผ่อนบ้าง การประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มิใช่เป็นเพราะเหตุที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานดอกหรือ ในประเทศไทย

เรานี้แม้โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อย เราก็เห็นแล้วว่าปัญหาเริ่มเกิดขึ้น เช่นกรรมกรรถรางเป็นต้น ยิ่งบ้านเมืองเจริญขึ้นทุกวัน โรงงานก็มีมากขึ้น คราวนั้นแหละท่านคงจะเห็นว่าความระส่ำระสายจะเกิดมีขึ้นเพียงใด แต่ถ้าการประกอบเศรษฐกิจทั้งหลายรัฐบาลได้เป็นเจ้าของเสียเอง แล้วราษฎรทั้งหลายไม่ว่าเป็นกรรมกรหรือข้าราชการประเภทใดเมื่อได้ทำงานตามกำลังและความสามารถเหมือนกับกรรมกรและข้าราชการประเภทอื่นแล้วก็จะได้รับผลเช่นเดียวกันเป็นการเสมอภาคตามกำลังและความสามารถ รัฐบาลเป็นผู้แทนของราษฎรก็เท่ากับราษฎรได้เป็นเจ้าของเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น เมื่อผลแห่งการเศรษฐกิจมีมากราษฎรผู้เป็นกรรมกรและข้าราชการก็ได้เงินเดือนมากขึ้นตามส่วน

พระบรมราชวินิจฉัย

การป้องกันเรื่องยุ่งยาก
ในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง

เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย การที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้ความจริงก็อาจมีบ้าง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าถ้ารัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเองหมดแล้ว และห้ามไม่ให้ราษฎรไปทำนาเอง ไม่ให้ราษฎรจับจองที่ดินเองโดยการจำกัดออกสัมปทานแล้ว การระส่ำระสายดังที่ว่าน่าจะมีมากกว่านั้นอีก การป้องกันความยุ่งยากระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างนั้น ประเทศอิตาลีซึ่งได้จัดการเศรษฐกิจตามแบบนี้เขาก็มีวิธีป้องกัน และดำเนินการมาเป็นการเรียบร้อยดีมาก

เรื่องที่ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้าคนงานเป็นข้าราชการและจะไม่มีการหยุดงาน (สไตร์ค์) นั้นไม่เป็นการแน่ การเป็นคนงานหรือเป็นข้าราชการก็เป็นคนเหมือนกัน ถ้าคนงานไม่พอใจได้ ข้าราชการก็ไม่พอใจได้ นอกจากจะกดขี่ข้าราชการดังกล่าวให้กลายเป็นทาสจนคนหมดความเป็นมนุษย์ แล้วการอาจเป็นไปอีกอย่างหนึ่งก็ได้ รัฐบาลที่มาทำการค้าขายก็เปรียบเหมือนเป็นนายจ้าง ถ้าลูกจ้างได้รับการกดขี่ก็จะสไตร์ค์ได้อย่างเดียวกัน ผิดกันอยู่ก็แต่ว่า ถ้ารัฐบาลเป็นนายจ้างแล้วถ้าลูกจ้างเลิกงานหรือล็อ

ดึงขึ้นมารัฐบาลก็มีบัตรกลและการตัดใบซื้ออาหารเป็นเครื่องมือบังคับเช่นที่รัสเซีย ถ้าคนงานคนใดไม่พอใจเขาก็เชิญออกจากงาน เมื่อออกจากงานแล้วก็ถูกตัดใบซื้ออาหาร คนๆนั้นก็ต้องอดตาย

เรื่องกรรมกรที่ผู้เขียนอ้างว่าเป็นการแสดงข้อหนึ่งถึงความระส่ำระสายอันนี้นั้น ข้าพเจ้าขอตอบได้ว่าการที่กรรมกรรถรางหยุดงานนั้น หาใช่เกิดการหยุดเพราะความเดือดร้อนจริงจังอันใดไม่ ที่เกิดเป็นดังนั้นนั้นก็เพราะมีคนยุให้เกิดการหยุดงานขึ้นเพื่อจะได้เป็นโอกาสให้ตั้งสมาคมคนงาน และตนจะได้เป็นหัวหน้าและได้รับเงินเดือนกินสบายเท่านั้น

นายปรีดี เสนอ

รัฐบาลทำมีกำไร

จริงอยู่ มีผู้กล่าวว่า ถ้ารัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่ขาดทุนดังนี้ ผู้กล่าว

เอาตัวอย่างที่เลวของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือ ในประเทศที่มีวินัยบกพร่องคนงานทำงานไม่เต็มที่ ทั้งนี้มิใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจรัฐบาลจึงขาดทุน แม้แต่เอกชนเองก็ตาม ถ้าหากการประกอบเศรษฐกิจนั้นคนงานไม่มีวินัยหรือวินัยบกพร่องเอกชนนั้นก็จะขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้ไขเรื่องวินัยแห่งโรงงานนี้จึงไม่ใช่อยู่ในเรื่องที่รัฐบาลหรือเอกชนเป็นเจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงานและการควบคุมของหัวหน้างานอีกประการหนึ่ง ถ้าจะพิจารณาถึงการประกอบเศรษฐกิจทั้งหมดแล้วจะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีแต่กำไร เพราะได้ใช้แรงงานที่สูญสิ้นไปนั้นให้เป็นประโยชน์ทั้งหมด และจัดประหยัดแรงงานได้กับทั้งเพิ่มแรงงานได้ด้วยวิธีใช้เครื่องจักรกล อะไรเล่าจะเป็นเหตุให้รัฐบาลเกิดขาดทุน

.....

.....

.....

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

รัฐบาลทำมีกำไร

ถ้ารัฐบาลทำงานมีกำไรราษฎรจะได้เงินเพิ่มขึ้นนั้น แต่ก็ไม่เห็นมีอะไรมาเป็นของประกันว่าผลที่ทำนั้นจะดี นอกจากความเชื่อว่าจะดีเท่านั้น แต่ถ้าผลนั้นร้าย ราษฎรก็พากันอดตายไปหมด จะมีผู้ที่ไม่ร่วมอดอยากกับราษฎรก็คือพวกท่านที่ชำนาญที่คอยชี้นิ้วอำนวยการเท่านั้น การที่ทำอะไรนั้นต้องนึกถึงหัวอกทั้งสองฝ่ายว่าจะรู้สึกอย่างไร ถ้าท่านผู้ชำนาญต่าง ๆ ลองไปเป็นข้าราชการขุดดินและกลับให้ราษฎรมานั่งแทนอำนวยการบ้างจะเห็นว่าลำบากไม่น้อย เมื่อตนเกิดอดอยากขึ้นดังนี้แล้วก็จะมีการระส่ำระสายเดือดร้อนโดยแน่นอน ซึ่งถ้าปล่อยไว้ให้ไปทำนาเองแล้วคงจะไม่มีการเดือดร้อนถึงขั้นที่เกิดขึ้นเป็นแน่

การขาดทุน

การขาดทุนนั้นจะเกิดขึ้นได้คือ ตามธรรมดานั้น

ถ้ารัฐบาลทำอะไรแล้วอาจเป็นการเปลืองมาก ความจริงข้อนี้เป็นของที่รู้กันอยู่ทั่วไป เพราะคำว่ารัฐบาลนั้น ข้าราชการผู้ที่ทำการให้รู้สึกว่าไม่คล้ายมนุษย์ ไม่สู้กลัวเสียหายว่ามีเงินที่ไหลมามิได้ขาดสาย ถึงจะขาดตกบกพร่องบ้างก็ไม่เป็นไร และมักจะไม่ระวังเท่ากับเป็นของตัวเอง ตัวอย่างเช่นนี้หาได้มากมาย และถึงแม้ว่ารัฐบาลจะจัดระเบียบอย่างดี การเช่นนี้จะไม่มีเลวก็ตาม ข้อเสียหายก็อาจมีได้จากการอื่น เช่น ความชำนาญและฝีมือ เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างก็คือฝีมือ (สคิล) ของคนงานและความชำนาญของผู้ดูแลงาน การที่จะเพาะฝีมือให้เกิดขึ้นโดยทันทีย่อมไม่ได้ ย่อมต้องการเวลาหัดอีกเป็นเวลาตามสมควร และต้องการความชำนาญประกอบการที่ไม่มีฝีมือนั้นย่อมใช้ของเสียเร็ว ถึงแม้รถยนต์หรือเครื่องจักรไถนาจะเป็นการใช้งานก็จริง แต่การที่สอนให้ถนอมขับขี่นั้นก็ต้องการฝีมือมากเหมือนกัน หาไม่รถนั้นจะเสียโดยเร็ว อันเป็นการเปลืองโดยใช่เหตุ อีกอย่างหนึ่งดูตัวอย่างรัสเซียที่เขามักสร้างโรงงานต่าง ๆ เขาเอาคนเข้าไปใส่ไว้เพิ่มเติมมากกว่าความจำเป็นมาก คนงาน

ของเขาก็ไม่มีความชำนาญหรือฝีมือ ของที่ทำออกจากโรงงานก็ใช้ไม่ได้เสีย ๗๐ % ซึ่งภายหลังก็ต้องพังลงทำใหม่อีกอันเป็นการเปลืองโดยใช่เหตุ นอกจากนี้วิธีหักกลบลบหนี้ดังกล่าวแล้วย่อมจะทำให้เกิดการยักยอกมากขึ้นเป็นอันมาก เพราะคนคงมีหนี้ท่วมหัวและต้องการหาเงินใหม่ หาโดยทางตรงไม่ได้ก็ต้องหาโดยทางอ้อม ความลำบากต้องถูกลงโทษเช่นเขี้ยวก็จะมีมิได้ขาด นอกจากนี้ การช่วยให้พวกกันเข้าทำงานในตำแหน่งที่สบาย ๆ ก็ย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นอีก และการที่เรียกว่า เรดเท็ป ช่วยคนอะไรเหล่านี้ก็จะมีเพิ่มทวีขึ้น การเสียหายขาดทุนในการที่รัฐบาลกระทำการเศรษฐกิจเองนั้นมีความจริงอย่างชัดเจนดังเหตุที่กล่าวมาแล้ว คือการเปลืองโดยใช่เหตุประการหนึ่ง การเร็ดเท็ปหนึ่ง การจัดหาคนมีฝีมือหรือชำนาญไม่ได้ดีหนึ่ง ประเทศรัสเซียซึ่งมีผู้ที่ชำนาญในเชิงเศรษฐกิจนั้นมีมากกว่าหลายเท่า แต่ถึงกระนั้นเมื่อรัฐบาลจัดการทำเศรษฐกิจเองแล้วก็ยังขาดทุนบ่นปี๋ ดังเห็นได้ในคำพูดของเซอร์ซินสะก้ี ซึ่งเคยเป็นสภานายกของสภาบำรุงเศรษฐกิจได้พูดในที่ประชุมของสภาเมื่อวัน

ที่ ๒๐ เมษายน ค.ศ. ๑๙๒๒ ดังปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่องแอนอีโคโนมิคซีสทอรี่ออฟโซเวียตรัสเซีย เล่ม ๒ หน้า๓๒๓ ถึง ๓๓๓ ว่า "รัสเซียนั้นเวลานี้อยู่กินอย่างเปลืองที่สุด ใช้เงินหลายร้อยล้านรูเบิลไปในทางไม่เป็นประโยชน์ การงานทุกอย่างเดินไปอย่างออฟพีศรัฐบาล การค้าทุกอย่างที่รัฐบาลทำก็มีข้าราชการทำเกินจำนวนต้องการตั้ง ๑๐๐๐ เศษไปทั่วทุกแห่ง การเงินที่ทุก ๆ ออฟพีศเพิ่มพิเศษก็มากมายก่ายกอง การที่ต้องเปลืองไปเหล่านั้นนั้น ก็สำหรับแต่ในเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น ส่วนประเทศบ้านนอกแล้วอดอยากอาหารไปไม่ถึงไม่เพียงพอเลย การใช้จ่ายที่เปลืองดังนี้ทำให้ราคาของสูงขึ้นอย่างมากมายเกินคาดหมาย เสมียนพนักงานก็ต้องเพิ่มขึ้นมิได้ขาด ดูตัวอย่างเช่น โรงงานเหล็กกล้า (สตีลทรัสต์) ซึ่งปรากฏว่าการเงินผืดเคืองที่สุด แต่ถึงกระนั้นคนงานชั้นเสมียนพนักงานก็เพิ่มขึ้นจากจำนวน ๒๕๐ ถึง ๙๐๐ แล้วเงินเดือนก็ต้องเสียมากมายขึ้น

ข้าราชการที่ทำการติดต่อกับคณะกรรมการร่างโครงการใหม่มีจำนวน ๔๐๐,๐๐๐ คน สหกรณ์ต่าง ๆ ก็

มีเสมียนพนักงานเกินตัวไปเสียหมดสิ้น การใช้ถ่านใช้น้ำมันและของดิบต่าง ๆ ก็เปลืองอย่างน่ากลัว" ดังนี้เป็นต้น ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่าถ้ารัฐบาลเราเริ่มทำบ้างก็คงไม่พ้นการหมดเปลืองดังที่ว่านี้เป็นแน่ และเมื่อเปลืองเข้าการขาดทุนก็ย่อมจะหนีไม่พ้น การขาดทุนของรัสเซียในการที่รัฐบาลทำเศรษฐกิจนี้ สตาลินเองกล่าวไว้ว่าเป็นเช่นนั้น (ดูในแอนอีโคโนมิคฮีสทอรี่ออฟโซเวียตรัสเซีย หน้า ๓๒๔) ดังคำว่า "เวลานี้ผู้ร้ายกำลังเข้าปล้นรัฐบาล ผู้ร้ายเหล่านี้เป็นผู้ร้ายใจเย็นเห็นแต่สนุกเป็นใหญ่ ขโมยอะไรได้ก็ขโมยเอามีจำนวนนับพัน แต่คนเช่นนี้แทนที่จะถูกเรียกว่าเป็นพวกโจรคนกลับเห็นว่าเป็นพวกเก่" ดังนี้เป็นต้น ซึ่งก็เห็นได้ว่ารัฐบาลที่ทำการค้าขายนั้นก็คงไม่พ้นข้อเสียหายหมดเปลืองอันเกี่ยวด้วยเจ้าหน้าที่ช่วยเลี้ยงคน ไม่พยายามให้มีคุลยภาพ มีแต่การเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ทั้งสิ้น นี่แหละเป็นทางขาดทุนที่จะพึงมาถึงละ ก็เมื่อมีการขาดทุนแล้วรัฐบาลไม่ช้าก็ต้องเที่ยวกดขี่คนโดยขึ้นภาษีเป็นสิ่งของ ซึ่งผู้เขียนโครงการก็ได้กล่าวแล้ว เก็บภาษีเป็นสิ่งของ เช่น ข้าวปลา ดังนี้ก็เท่า

กับเป็นการริบทางอ้อม แล้วความสันติสุขจะเกิดมาได้อย่างไร ข้าพเจ้าแลไม่เห็น อย่าว่าแต่เราเลย แม้แต่รัสเซียซึ่งเป็นบรมครูของการเศรษฐกิจแบบนี้ ก็ยังเป็นดังนี้ได้เราหรือจะพ้นไปได้

นายปรีดี เสนอ

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

เพื่อที่จะประกอบเศรษฐกิจจะได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยและได้ผลดี รัฐบาลก็จำต้องวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ก็ต้องคำนวณและสืบสวนเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

ความเป็นอยู่ของอารยประเทศ

๑. จำต้องคำนวณและสืบสวนว่า ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎรนั้นมีอะไรบ้าง และจะต้องการจำนวนเท่าใดจึงจะพอเพียงแก่ความสุขสม-

บูรณ์ของราษฎรตามสมควรแก่ความเจริญ ไม่ใช่คำนวณอย่างการแร้นแค้น เช่นอาหารก็ต้องคิดถึงจำนวนข้าว เนื้อสัตว์ เกลือ ผัก ผลไม้ น้ำตาล ฯลฯ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่ยากจนจะต้องมีรับประทาน เครื่องนุ่งห่ม ก็จะต้องคิดถึงจำนวนผ้าและแพร ซึ่งบุคคลธรรมดาที่ไม่ยากจนจะต้องมี เช่น หมวก เสื้อ กางเกง ถุงเท้า รองเท้า ฯลฯ เหล่านี้ ในเรื่องสถานที่ก็จะต้องคิดว่าในครอบครัวหนึ่งมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง บ้านนั้นไม่ใช่กระท่อมหรือกระต๊อบ จะต้องเป็นบ้านที่บุคคลธรรมดาอยู่ได้ด้วยความผาสุกและทนทานได้นาน เช่นตึก เป็นต้น ต้องคิดถึงการเปลี่ยนกระท่อมหรือโรงนาซึ่งเหมือนกับคนป่าในอาฟริกาในเวลานี้มาเป็นตึกรามมีสภาพเท่าเทียมอารยประเทศ ในการคมนาคมนั้นเล่าก็ต้องคิดถึงทางคมนาคมทางบกว่า จะต้องสร้างรถไฟ ถนนหนทางอันเชื่อมทุก ๆ ตำบลในพระราชอาณาจักรให้ทั่วถึงกัน สร้างคลองหรือท่าเป็นการคมนาคมทางน้ำ และการคมนาคมทางอากาศตลอดจนยวดยานที่ราษฎรในครอบครัวหนึ่งหรือสหกรณ์หนึ่ง ๆ ควรมีควรใช้ เช่น รถยนต์ เหล่านี้ต้องเทียบ

กับสภาพของคนไทย ซึ่งจะมีสิ่งเหล่านี้เท่าเทียมกับคนที่อยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

เมื่อคำนวณและสืบสวนดังกล่าวในข้างต้นแล้วก็จำต้องคำนวณและสอบสวนต่อไปว่า สิ่งเหล่านั้นถ้าจะทำขึ้นต้องอาศัยที่ดิน แรงงาน เงินทุน เป็นจำนวนเท่าใด ซึ่งการปลูกข้าวจะเพียงพอแก่พลเมือง ๑๑ ล้านรับประทาน เช่นสมมติจะต้องการข้าวสาร ๒๙๓๑ ล้านกิโลกรัม จะต้องอาศัยที่นา ๑๕ ล้านไร่ และจะต้องอาศัยแรงงานตามวิธีต่าง ๆ สุดแต่การทำนาจะใช้แรงคนกับสัตว์พาหนะ หรือจะใช้แรงคนกับเครื่องจักรกล เช่น การไถตามธรรมดาจะได้วันละครึ่งไร่ ในการไถก็สิ้นแรง ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ซึ่งเครื่องไถนาเครื่องหนึ่งไถได้วันละ ๔๐ ไร่ ซึ่งต้องการคนขับคนหนึ่งและผู้ช่วยคนหนึ่งแล้ว แรงงานของคนก็จะต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงเท่านั้น ทุ่นแรงงานได้หลายเท่า

สมมติว่า การคราดและหว่าน ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๑๕ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง (เทียบตามข้างต้น)

การเกี่ยว ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าเครื่องจักรกลนำมาใช้ได้โดยปรับที่นาให้ไขน้ำออกได้ ซึ่งเครื่องจักรกลเกี่ยวและใช้การได้แล้วก็ต้องใช้แรงคนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

การลากเข็นจากที่นามายังโรงนา ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็จะต้องใช้แรงคนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

ดังนั้น รวมแรงงานที่จะต้องใช้จึงอาจเป็นเช่นนี้ เครื่องจักรกลทุ่นแรงงาน

ก. ถ้าใช้แรงคนผสมกับแรงสัตว์พาหนะเท่านั้น สิ้นแรงงาน ๙๐ ล้านแรง

ข. ถ้าใช้เครื่องจักรกลในการไถ คราด หว่าน ลากขน ส่วนการเก็บเกี่ยวใช้แรงคน เมื่อเครื่องจักรกลทุ่นแรงงานยังนำมาใช้ไม่ได้ ก็จะต้องสิ้นแรงงาน ๓๒,๒๕๐,๐๐๐ แรง

ค. ถ้าใช้เครื่องจักรกลทั้งหมดก็จะใช้แรงคนเพียง ๓ ล้านแรงเท่านั้น และเงินทุนที่จะต้องใช้ก็ต่างกันเช่น ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องหาซื้อเครื่องจักรกลและ

น้ำมัน สมมติว่าเนื้อที่นา ๑๕ ล้านไร่ ใช้เครื่องไถ ๕,๐๐๐ เครื่อง เครื่องละ ๓,๐๐๐ บาท ดังนี้ทุนที่จะใช้เครื่องไถก็คงเป็นเงิน ๑๕ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลอาจผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ ได้ และหาทุนในการซื้อน้ำมันหรือตั้งโรงกลั่นกรองขุดหาน้ำมันหรือเชื้อเพลิงอื่น ๆ

เมื่อทราบจากการคำนวณดังกล่าวข้างต้นแล้วก็ต้องคำนวณและสืบสวนที่ดิน แรงงาน เงินทุนของรัฐบาลที่มีอยู่ในเวลานี้และที่จะมีขึ้น เพื่อทราบกำลังแห่งการที่จะประกอบเศรษฐกิจ เช่นที่ดินเรามี ๓๒๐ ล้านไร่เศษ เป็นที่นาแล้ว ๑๘ ล้านไร่ เป็นที่ไร่ที่ป่าซึ่งจะปลูกพืชผลได้อย่างไรและจัดการทำป่าไม้อย่างไร ในใต้ดินซึ่งมีแร่อย่างไร ซึ่งเราจะจัดการขุดขึ้นมาใช้ได้และคำนวณถึงค่าแรงงาน เช่นพลเมือง ๑๑ ล้านคนนี้ สมมติคงเป็นเด็กและคนชราซึ่งทำงานไม่ได้ ๕ ล้านคน คงเป็นคนทำงานได้ ๖ ล้านคน ในวันหนึ่ง ๆ ทำงาน ๘ ชั่วโมง และปีหนึ่งทำงาน ๒๘๐ วัน หยุด ๘๕ วัน คงได้แรงงาน ๑๖๘๐ ล้านวันแรงงาน ในบรรดาแรงงานเหล่านี้ก็จะแยกเป็นแรงงานที่ทำด้วยน้ำพักน้ำแรงเท่าไร แรงงานผีมือเท่าไร

แรงงานวิชาพิเศษ เช่น นายช่าง แพทย์ ครู เท่าใด แรงงานในการควบคุม เช่นหัวหน้างาน และข้าราชการฝ่ายปกครองเท่าใด และจะต้องคำนวณถึงเงินทุนที่รัฐบาลจะจัดให้มีได้ เช่น การกู้เงินภายใน การร่วมมือกับผู้มั่งมีการเก็บภาษีทางอ้อมอันไม่เป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎร

เมื่อเราคำนวณได้ดังนี้แล้ว ก็จะทราบได้ว่าเรามีที่ดินแรงงานเหลืออยู่เท่าใด เราขาดทุนเท่าใด และเราจะจัดให้ที่ดินนั้นเป็นประโยชน์อย่างไร และแบ่งเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์อย่างไร และในที่สุดก็ประมาณได้ว่าการที่ราษฎรได้ถึงซึ่งความสมบูรณ์นั้นเราจะต้องอาศัยเวลาเท่าใด ในปีหนึ่งเราประมาณว่าจะทำได้อย่างไร

เริ่มใช้เป็นส่วน

ในที่สุดก็จะทราบได้ว่า เราจะเริ่มใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติในท้องที่ใดก่อน และเริ่มการเศรษฐกิจใดก่อน เช่นนี้ เป็นลำดับไปจนทั่วพระราชอาณาจักร

อบรมผู้ชำนาญ

การทำอะไรเมื่อไม่คำนวณกำลังให้ดีแล้ว การนั้น

จะสำเร็จได้ยาก และเมื่อเราทราบว่าเราขาดกำลังอันใด เราก็ควรหากำลังอันนั้น เช่นเราขาดผู้ชำนาญการพิเศษ เราก็ต้องจ้างชาวต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการพิเศษมาใช้ไปพลางก่อน และอบรมคนของเราซึ่งจะต้องวางแผนการณ์อบรมไว้ด้วย

พระบรมราชวินิจฉัย

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

การวางแผนที่กำหนดมานี้ไม่เป็นผิดอันใด น่าจะลองสำรวจดู การสำรวจดูนี้ย่อมจะต้องทำให้ละเอียดดีถูกต้องตามหลักการจึงจะควร หาไม่ผลที่จะไม่ดีพอที่จะไปใช้ในการติดต่อไปภายหน้า การที่วางขั้นกระทำมาดังนี้ไม่มีข้อขัดข้องอะไร ควรจะทำได้ ข้อสำคัญต้องอย่าลืมนึกว่าคนเรานั้นการกิน การต้องการและการอื่น ๆ ย่อมต่างกัน ทั้งนั้น ถ้าสำรวจที่แห่งหนึ่งแล้วอย่าตกลงใจทันทีว่าที่อื่นก็คงเป็นเหมือนกัน

นายปรีดี เสนอ

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

การที่รัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดยการแบ่งเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์นั้นย่อมทำให้วัตถุประสงค์อื่น ๆ ของคณะราษฎรได้สำเร็จได้อย่างดียิ่งกว่าปล่อยการเศรษฐกิจให้เอกชนต่างคนต่างทำ ดังจะเห็นได้ตามที่แจ้งต่อไปนี้

ก. เอกราชทางศาล

ในการที่จะจัดทำประมวลกฎหมายให้ครบถ้วนตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้นั้น ในข้อนี้ไม่จำเป็นต้องกล่าว เพราะเหตุว่าการร่างในขณะที่เขียนคำชี้แจงอยู่นี้ได้จวนเสร็จอยู่แล้ว

.....

.....

.....

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

เอกราชทางศาล ข้อนี้ไม่เกี่ยว ถึงแม้จะไม่มีโครงการเศรษฐกิจเราก็อาจสามารถมีเอกราชทางศาลได้ อย่างดี

นายปรีดี เสนอ

ข. เอกราชในทางเศรษฐกิจ

เมื่อเราจัดทำสิ่งที่จะอุปโภคบริโภคและสิ่งจำเป็นแห่งการดำรงชีวิตได้เอง และรัฐบาลควบคุมการกดราคาหรือขึ้นราคาโดยที่เอกชนได้ทำเล่นตามใจในเวลานี้แล้ว เราย่อมเป็นเอกราชไม่ได้ ต้องถูกบีบคั้นหรือกดขี่จากผู้อื่นในทางเศรษฐกิจ ตราบใดที่เอกชนยังต่างคนต่างทำอยู่แล้ว ตราบนั้นเราจะสละจากแอกแห่งความกดขี่ทางเศรษฐกิจไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชทางเศรษฐกิจ

การที่เราจะสลัดจากแอกแห่งความกดขี่ในทางเศรษฐกิจนั้นจะทำให้ยาก เพราะถ้าเราสลัดหลุดเราจะต้องเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ที่คนทั่วโลกต้องยอมพ่ายเสียงเรา การที่เราจะเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ได้นั้นเราจะต้องมีสินค้าที่คนต้องการอยู่ในมือเรามาก ซึ่งคนอื่นจะต้องผ่อนตามราคาของเรา หาไม่ถ้าเราไม่ขายให้เขาก็จะต้องได้รับความลำบาก เมืองเรายังเล็กนักที่จะสามารถยึดตำแหน่งนี้ได้ ไม่ใช่อย่างรัสเซียที่ใหญ่โตมีทางที่จะทำสินค้าเป็นเจ้าของตลาดใหญ่ ๆ ได้ ข้อนี้เป็นข้อหนึ่งแน่ ๆ ที่เราจะกอปปี้รัสเซียไม่ได้ เราจะผ่นอย่างเขาไม่ได้ เพราะของที่เรามีอยู่ถึงแม้จะได้จัดการอย่างดีที่สุดก็ยังมิอาจที่จะเป็นผู้วางราคาเล่นตามใจได้ถนัด เราคงยังจะต้องอนุโลมไปกับเขาเป็นแน่ อย่างดีก็พอทำให้เรามีเสียงในเรื่องวางราคาของดีขึ้นเท่านั้น อีกประการหนึ่งการค้ากับภายนอกนั้นอย่างไรเสียเราก็คงยังต้องกระทำอยู่ทั้งซื้อทั้ง

ขาย ข้าพเจ้าไม่เชื่อเลยว่าประเทศเราจะอยู่ได้เฉย ๆ โดยไม่ต้องค้าขายกับใคร เมื่อเป็นเช่นนี้ราคาในโลกเขามีอยู่อย่างไร เราก็คงยังต้องกัดฟันซื้อขายอยู่อย่างเดิม เพราะฉะนั้นการที่เราจะเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจนั้นคงยังจะไม่ได้แน่ ผู้เขียนได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า จะยอมให้คนหากินตามอิสระได้บ้าง แต่คำพูดอันนี้ย่อมขัดความในเรื่องเอกราชในทางเศรษฐกิจซึ่งผู้เขียนกล่าวว่า รัฐบาลจะสามารถกดราคาวางราคาเองตามชอบใจภายในประเทศ ถ้ารัฐบาลทำดังนี้จริง ๆ การค้าขายทางอิสระก็คงจะมีไม่ได้ เพราะรัฐบาลจะกดราคาวางราคาเท่าใดก็ได้ ถ้าวางราคาเสียต่ำเกินไป พวกที่ทำการค้าขายอิสระก็คงล้มไปตาม ๆ กันหมด นอกจากนี้ย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นชัดด้วยว่า ตามโครงการนี้รัฐบาลได้คิดจะบีบคั้นมิให้ใครตั้งทำมาหากินเป็นอิสระได้จริง ๆ อีกประการหนึ่งผู้ขายของต่างประเทศที่ใหญ่ ๆ เขาอาจเตรียมนำของมาทิ้งไว้มาก ๆ แล้วกดราคาลงแข่งกับราคาของรัฐบาลก็ได้ ซึ่งย่อมจะทำให้การวางราคาที่รัฐบาลจะกำหนดเท่านั้นเดินไปได้ยาก ดังนี้การเอกราชในทางเศรษฐกิจก็คงจะยังมีไม่ได้

นายปรีดี เสนอ

เอกราชในทางการเมือง

เมื่อบ้านเมืองของเรามีสิ่งอุปโภคบริโภค ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตพร้อมบริบูรณ์ เรามีอาวุธในการป้องกันประเทศได้เพียงพอ และเราบำรุงการศึกษาได้ด้วย มีแรงงานที่จะจัดให้ครูอบรมสั่งสอน และจัดบำรุงอนามัยของราษฎร โดยอาศัยวิธีที่รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเอง อันเปิดช่องทางความสะดวกแก่การบำรุงอื่น ๆ แล้ว จะมีประเทศใดเขามาราวี เวลานี้มีแต่พากันบ่นกลัวฝรั่งไม่กล้าทำอะไรลงไป ก็เมื่อเราจะจัดบ้านเมืองของเราตามความเอกราชของเรา เรารักษาสัญญาและข้อตกลงกับเขา เราไม่เบียดเบียนหรือกีดกันอาชีพของเขาที่มีอยู่ในเมืองไทย เวลานี้เรายังคงแลกเปลี่ยนสินค้ากับเขา คือซื้อสินค้าของเขาที่ประเทศเราทำเองไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกล เราซื้อเขามากขึ้นแทนที่จะซื้ออาหารจากเขาซึ่งเราทำของเราเองได้ ดังนี้ต่างประเทศใดเขาจะมาข่มเหงเรา ถ้าเรามัวกลัวฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงเราในทางที่ผิดแม้

เราจะเป็นฝ่ายที่ทำถูกเช่นนี้แล้ว เราก็อย่าทำอะไรเสียดีกว่า แม้แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ ในขั้นแรกเรามิกลัวฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงหรือ แต่เขาก็มีน้ำใจดีเพียงพอที่จะไม่ข่มเหงอันใด ฝรั่งเขาเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ จริงอยู่แม้จะมีผู้ดูถูกสันนิบาตชาติว่า ทำอะไรไม่ได้จริงจัง แต่ก็ยังเป็นเครื่องที่ยับยั้งการกดขี่ข่มเหงโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้มากก็น้อย ซึ่งผิดกว่าในครั้งก่อน ขอให้ดูการพิจารณาระหว่างบริษัทน้ำมันอังกฤษกับประเทศเปอร์เซีย ซึ่งเปอร์เซียก็มีอาณาเขตและพลเมืองไล่เลี่ยกับเรา ความเจริญในทางการศึกษาส่วนมากของพลเมืองก็ไล่เลี่ยกันกับเรา แต่ทำไมเมื่อประเทศเปอร์เซียถอนสัมปทานของบริษัทอังกฤษ อังกฤษก็ไม่จู่โจมมาข่มเหง ข้าพเจ้าคิดว่า เขาคงมีธรรมะพอจึงนำเรื่องขึ้นกล่าวในสันนิบาตชาติแทนที่จะยกกองทัพไปรบ เมื่อเราไม่ต้องการข่มเหงเบียดเบียนชาวต่างประเทศ เราต้องการบำรุงประเทศเราเหตุไฉนเขาจะมากดขี่ข่มเหงเรา

.....

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชในทางการเมือง

ถ้าเราดำเนินวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้แล้ว ความเป็นเอกราชในทางการเมืองอาจจะมีไม่ได้ เพราะในขั้นต้นเราย่อมทราบดีแล้วว่า การดำเนินการตามโครงการนี้นั้นเป็นวิธีการดังที่ประเทศรัสเซียดำเนินอยู่ ประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกรวมทั้งเพื่อนบ้านของเราเขาเห็นว่าวิธีดำเนินการดังประเทศรัสเซียนี้เป็นภัยแก่สันติสุขของพวกเขา วิธีการดำเนินนี้อาจไม่เรียกว่าคอมมิวนิสต์ก็ได้ แต่ความจริงมันมีอยู่ว่ารัสเซียใช้อยู่ ก็เมื่อโลกเขาว่าคอมมิวนิสต์พยายามบังคับให้คนมาเป็นทาส และเราก็เอาอย่างเขาหมดทุกอย่าง ดังนี้แล้วเขาจะนึกหรือว่าเรานั้นไม่ควรจะรังเกียจ ตามความจริงแล้วถ้าเขารังเกียจรัสเซียเพราะทำเช่นนั้น ถ้าเราทำบ้าง เขาก็คงรังเกียจเหมือนกัน เพราะประการหนึ่งเราจะเป็นจุดศูนย์กลางสำหรับคอยช่วยปั่นให้เมืองขึ้นของเขาที่เป็นเพื่อนบ้านของเราเกิดระส่ำระสายขึ้น เพราะวิธีนี้เขาจะนั่งนิ่งอยู่ไม่ได้ เขาอาจ

ไม่ยกทัพมารบเราหรืออะไรเช่นนั้น แต่ทางที่เขาจะทำได้อย่างดีที่สุดนั้นคือ เขาจะขอเข้ามายึดสิ่งของของเราไว้เป็นประกันจำนวนเงินที่เขาให้ยืมมา การกระทำดังนี้ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า เขาทำได้อย่างดี สันนิบาตชาติจะติเตียนเขาไม่ได้ เพราะเมื่อเจ้าหนี้ไม่ไว้ใจลูกหนี้แล้วก็อาจพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนได้ การที่เราจะมีเงินซื้อของจากเขานั้น เขาก็คงอยากขายเสมอ แต่การขายนั้นก็คงไม่เกี่ยวกับการที่เขาจะมาทวงหนี้ เพราะถ้าเขารู้สึกว่าวิธีการของเขาจะทำให้เงินของเขาสูญไปเปล่า ๆ แล้ว เขาก็นิ่งเฉยอยู่ไม่ได้ ดังนี้การที่จะทำอะไรลงไปแล้วคุยว่าไม่กลัวฝรั่งและไม่กลัวใคร ๆ นั้น เปรียบเหมือนเราไม่ส่องกระจกดูเงาเสียก่อนว่า เรามีรูปร่าง ฐานะเป็นอย่างไร อย่าลืมนิทานสุภาษิตเรื่องอึ่งอ่างที่พยายามขยายตัวแข่งกับวัว ซึ่งในที่สุดก็ท้องแตกตาย การที่เราจะดำเนินการงานตามโครงการอันนี้นั้นถึงแม้เราจะญาติดีกับคนต่างประเทศ ไม่เบียดเบียนเขาเลยก็ดี ความยุ่งยากระส่ำระสายที่จะทำให้เขาเกิดความไม่ไว้วางใจก็อาจเกิดขึ้นได้ ครั้งการเปลี่ยนแปลงการ

ปกครองนั้น เราทำการได้โดยเรียบร้อยไม่มีใครเลือดตกยางออก และตลอดมาผู้ที่ควบคุมกิจการรัฐบาลก็ยังมีผู้ที่ชาวต่างประเทศเชื่อถือบังคับการอยู่ ฉะนั้นจึงยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น ถ้าทดลองให้พวกผู้เขียนบังคับการมาโดยอิสระตั้งแต่ต้นมา และบ้านเมืองเกิดระส่ำระสายมีการฆ่าฟันกันมากขึ้น หรือประกาศโครงการออกไปดังๆ ให้เขาเห็นแล้ว อย่าได้นึกเลยว่าเขาจะนิ่งอยู่เฉยๆ เพราะอย่างน้อยถึงแม้เขาจะยังไม่ยกกองทหารใหญ่โตเข้ายึดเมืองเรา เขาก็คงจัดให้มีทหารของเขามาดูแลคนของเขาที่สถานทูต ดังที่เป็นอยู่ในประเทศจีน เปอร์เซีย อาฟกานิสตานและบรรดาเมืองอื่นๆ ที่เขาไว้วางใจไม่ได้ เราอยากจะให้มีทหารต่างประเทศเข้ามาตั้งรักษาสถานทูตของเขาอย่างนั้นหรือ คนไทยจะไม่เจ็บใจละหรือที่เห็นทหารต่างประเทศเข้ามารักษาสถานทูตของเขาอย่างนั้นหรือ เพราะเขาหมดความเชื่อถือในตัวเรา ผู้เขียนยังคงอยากถามอีกว่า ก็บัดนี้บ้านเมืองเรียบร้อยจะประกาศใช้โครงการจะทำให้เกิดระส่ำระสายอย่างไร ขอตอบได้ว่าเมื่อรัฐได้เริ่มงานนี้แล้ว และเมื่อราษฎรรู้รสแล้วว่า

การเป็นข้าราชการได้รับเงินเดือนปนกระดาษนั้นเป็นอย่างไร ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็จะเริ่มต้นด้วยการไปขอรับจ้างชาวต่างประเทศ เพราะชาวต่างประเทศเขาจ่ายเงินเดือนจริงให้ เมื่อรัฐบาลรู้ดังนี้ก็คงอดโกรธไม่ได้ คงจะต้องหาวิธีบ่องกันหรือบังคับทางอ้อมมิให้กลายเป็นเช่นนั้น ราษฎรก็จะถูกกดขี่มากขึ้น เมื่อราษฎรลำบากมากขึ้นก็คงอยากหนีไปอยู่กับชาวต่างประเทศเสียเช่นนี้ ณ บัดนี้ก็มีอยู่แล้ว นอกจากนี้ราษฎรที่อยู่ชายแดนที่เห็นว่าราษฎรที่ขึ้นอยู่แก่ชาวต่างประเทศนั้นเขามีเสรีภาพดีกว่า ก็อาจพากันไปพึ่งโพธิสมภารชาวต่างประเทศก็อาจเป็นได้ เพราะอยู่ทางนี้ต้องเป็นยิ่งกว่าทาสเสียอีก เมืองไทยเรานั้น เมื่อครั้งยังเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชอยู่ ราษฎรก็ไม่เคยถูกตัดเสรีภาพถึงเพียงนี้ ใครจะทำมาหากินอย่างไรในทางที่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่มีใครห้าม นอกจากนั้นพระเจ้าแผ่นดินของไทยยังสั่งให้เลิกทาส แต่มาบัดนี้เมื่ออำนาจสูงสุดตกอยู่กับราษฎรแล้วแทนที่จะมีเสรีภาพมากขึ้น พวกท่านที่ชำนาญต่าง ๆ กลับตัดเสรีภาพของเขามากขึ้นเสียกว่าเดิมอีก และตัด

สิทธิไม่ให้ราษฎรทำนา ตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำการอาชีพตามลำพังโดยสะดวก และห้ามไม่ให้จับจองที่ดินโดยง่าย สิทธิเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกตกลงมาแต่โบราณกาล มาบัดนี้ราษฎรกลับกลายเป็นทาสไปอีก เพราะโครงการเศรษฐกิจอันนี้ แต่ไม่ใช่ทาสของคนธรรมดา เป็นรัฐทาส ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงสมบูรณาญาสิทธิก็ไม่ทรงทำความเดือดร้อน ซึ่งมีดังนี้ จะไม่ให้ราษฎรอพยพหนีอย่างไร ความระส่ำระสายก็จะต้องเกิดมีขึ้น เมื่อเกิดความระส่ำระสายขึ้น การจะเดินไปไม่สำเร็จ เจ้าหนี้เขาเริ่มมายึดทรัพย์ ความเป็นเอกราชทางการเมืองก็คงเสียไป หรือถึงแม้การจะสำเร็จเพื่อนบ้านที่เขากลัวไฟจะไปลุกในบ้านของเขาบ้าง เขาอาจจะเข้ามาช่วยดับไฟก็ได้ เขาอ้างได้ดีในข้อนี้ เพราะเป็นการป้องกันมิให้ไฟไหม้บ้านของเขา ใครจะไปคัดค้านอันใดเล่า นอกจากนี้การที่เราจะไปหาความเห็นใจความเอ็นดูช่วยเหลือจากสันนิบาตชาติในโอกาสที่เรากลายเป็นสิ่งที่เขารังเกียจแล้ว ดังนี้เห็นจะหาความช่วยเหลือได้น้อยสักหน่อยละกระมัง

.....

นายปรีดี เสนอ

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ข้าพเจ้าเคยแสดงปาฐกถาที่สามัคยาจารย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ว่า เหตุแห่งการที่บุคคลกระทำผิดอาญานั้นมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. เหตุอันเกี่ยวแก่สันดานของผู้กระทำผิดนั้นเอง

๒. เหตุอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้น เหล่านั้น ก็เมื่อรัฐบาลได้ให้ราษฎรได้มีความสุขสมบูรณ์ มีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ฯลฯ แล้วไฉนการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องจากการเศรษฐกิจจะยังมีอยู่เล่า เหตุแห่งการกระทำผิดทางอาญาจะคงเหลืออยู่ ก็แต่เหตุอันเนื่องแต่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิด ซึ่งจะต้องคิดแก้ไข โดยอบรมและสั่งสอนดัดนิสัย และเมื่อผู้อบรม ผู้สั่งสอน ผู้ดัดนิสัย ได้มีความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจแล้ว การอบรมสั่งสอนดัดนิสัยจะได้ผลดียิ่งขึ้น

พระบรมราชวินิจฉัย

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ในข้อที่ข้าพเจ้าสงสัยว่า ถ้ารัฐบาลดำเนินโครงการเศรษฐกิจตามแผนนั้นแล้ว น่ากลัวจะทำให้มีความสงบภายในไม่ได้ดีนัก เนื่องจากวิธีหักกลบลบหนี้นั้นเองที่ทำให้การเป็นไปดังนั้นไม่ได้ เพราะราษฎรคงจะพากันเป็นหนี้รัฐบาลมากขึ้น เนื่องจากราษฎรมีหนี้ท่วมหัวมากขึ้นและไม่มีหนทางใดนอกจากเป็นหนี้เท่านั้นเสมอไปแล้ว ก็อาจจะลักของๆ รัฐบาลและของซึ่งกันและกันได้ และถ้าเกิดการขโมยกันขึ้นแล้วก็หวังอยู่อย่างเดียวว่ารัฐบาลไม่ใช้วิธีปราบปรามอย่างที่ทำในประเทศรัสเซีย ซึ่งอาจลงโทษผู้ลักของหลวงได้ด้วยการประหารชีวิตหรือการเนรเทศให้ไปอดตาย

.....

.....

.....

.....

นายปรีดี เสนอ

การเศรษฐกิจ

การเศรษฐกิจ ซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศไว้ว่า รัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก ก็จะเป็นการสมจริงไม่ใช่หลอกลวงประชาชน ซึ่งข้อนี้มีผู้เข้าใจผิด เพราะเห็นว่ารัฐบาลยังมิได้กระทำการใด แต่ที่ยังมิได้กระทำการใดก็เพราะยังมิได้ดำเนินการตามความคิดของข้าพเจ้าที่ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรทุกคนจะมีงานทำ โดยเหตุที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าทำงานเป็นข้าราชการ แม้แต่เด็ก คนป่วย คนพิการ คนชรา ซึ่งทำงานไม่ได้ก็จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล แล้วราษฎรก็จะไม่อดอยาก เพราะเงินเดือนที่รัฐบาลจะให้ในอัตราขั้นต่ำ ก็จะได้กำหนดให้เพียงพอที่จะซื้อหรือแลกเปลี่ยนกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ตามต้องการของราษฎร

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

การเศรษฐกิจ

ตามโครงการเศรษฐกิจมีความมุ่งหมายว่าจะมิให้ราษฎรอดอยาก ประเทศรัสเซียเองก็ตั้งใจเช่นนั้น แต่บัดนี้กลับปรากฏว่าราษฎรอดอยากยิ่งกว่าแต่ก่อนใช้โครงการเศรษฐกิจเป็นอันมาก ตามบ้านเมืองนอกกรุงที่มีอาหารไปไม่ถึงนั้น ราษฎรพากันอดอยากจนถึงกับกินเนื้อคนด้วยกันเอง เลนินเองก็ยอมรับว่า การจัดการแบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเดินไปอย่างเหลวไหลเป็นเหตุให้เกิดความเป็นไปดังปรากฏอยู่ในหนังสือ แอนอีโคโนมิคฮีสทอรี่ออฟโซเวียตรัสเซียหน้า ๒๑๖ กล่าวว่า

ความอดอยากนั้นทำให้เกิดการกินเนื้อคนด้วยกันขึ้น ซึ่งไม่เคยมีในรัสเซียเลย นอกจากนั้นเมื่อครั้งมีการจลาจลในต้นศตวรรษที่ ๑๗ [๑] สภาการแพทย์ได้เป็นผู้รับทำการไต่สวนเรื่องความอดอยากครั้งนั้น และได้รายงาน

---

๑. ที่ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคิดค้นมาผิด คงเป็นต้น ค.ศ. ๑๙๑๗ ถ้าเป็นศตวรรษที่ ๑๗ คงจะเป็นระหว่าง ค.ศ. ๑๖๐๐ — ๑๖๙๙ โบราณเกินไป

มายังรัฐบาลว่า สภาพในรัสเซียขณะนั้นเป็นที่น่าขนลุกขนพองอย่างที่สุด พวกมนุษย์ที่กินคนนี้คือคนธรรมดาเรานี่เอง ไม่ใช่บ้าหรืออะไรเช่นนั้น ตามธรรมดาแล้วก็ดำเนินการอาชีพดังคนโดยปกติทุกอย่าง นอกจากนั้นบางคนยังได้เคยรักใคร่ผู้ที่ตัวฆ่ากินเสียด้วยซ้ำ ในระหว่างนั้นความน่ากลัวอันนี้ได้เดินถึงขีดสุด ในป่าช้าฝังศพมีคนรอคอยขุดศพที่เขาฝังใหม่ ๆ สำหรับเอามากิน พวกที่ไปขุดศพเอามากินนี้ เมื่อเจ้าหน้าที่จับได้ก็เอามาเฆี่ยนเสียเจียนตาย แต่ถึงกระนั้นก็ไม่เข็ด บิดา มารดา พี่สาวน้องชาย ก็เกิดฆ่ากันเอง เวลากลางคืนเด็กชายหญิงที่เดินตามถนนก็มีคนจับไปฆ่ากินเสีย การที่เป็นดังนี้นั้น ราษฎรเห็นว่าเป็นการจำเป็นด้วยเหตุว่า ถ้าไม่กินกันลงเสียบ้างแล้ว ก็คงพากันตายหมดไม่เหลือเลย บิดา มารดาที่เห็นบุตรเจ็บเพราะขาดอาหาร เห็นว่าใกล้จะตายอยู่แล้วก็จัดการฆ่าบุตรกินเสีย และอ้างว่าถึงเวลาที่เด็กนั้นควรตายแล้ว จึงฆ่าเสีย เพราะถึงอย่างไรก็ไม่รอดก็ฆ่าเสีย เพื่อเลี้ยงชีวิตบุคคลคนอื่น ๆ ที่ยังแข็งแรงต่อไปดีกว่า คนฆ่ากันกินโดยไม่รู้จักบาปนั้นเห็นไปเสียว่าความ

จำเป็นบังคับแล้วก็ไม่เป็นผิด นี่เราจะคิดจัดการให้เมืองไทยกลายรูปเป็นอย่างนี้ละหรือ นี่หรือความสุขสมบูรณ์ที่โครงการเศรษฐกิจที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย คนไทยอยู่เป็นคนไทยดี ๆ อยากจะให้กลายเป็นยักษ์ เป็นผีกินมนุษย์ซึ่งกันและกัน ความบรมสุขอย่างนี้เห็นจะเหลือรับสักหน่อย

พระบรมราชวินิจฉัย

การให้เงินเดือน

การให้เงินเดือนนั้นจะให้สักเท่าใดก็ตาม ถ้าไม่มีจะกินแล้ว หรือจะนำเงินนั้นไปใช้ซื้ออะไรไม่ได้ เงินก็ไม่มีประโยชน์ เงินเดือนที่จะแจกราษฎรนั้นอาจมีจำนวนมากกว่ารายได้ที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ แต่ราคาอำนาจที่จะไปซื้อของได้นั้นคงเกือบไม่มีเลย เพราะเหตุนี้บรรดาอาหารการกินที่มีอยู่เท่าใดรัฐบาลจะเอาไปขายเสียหมด เพื่อยังความดุลยภาพระหว่างประเทศ ส่วนคนทั้ง ๑๑ ล้าน

ถ้าได้เงินดังกล่าวแล้ว คือให้อยู่กินได้อย่างคนชั้นกลาง คือราวเดือนละ ๒๐ บาทต่อคน โดยคิดถึงการซื้อของโฮลเซลได้ทั้งหมดแล้ว ในเดือนหนึ่งรัฐบาลจะต้องจ่ายเงินเดือนถึง ๒๒๐ ล้าน ถ้าคิดทั้งปีก็ร่วม ๓๐๐๐ ล้าน เงินนี้จะเอามาจากไหน นอกจากจะต้องเก็บของทุกสิ่งทุกอย่างที่มีทั้งหมดออกขายต่างประเทศ เพื่อเอาเงินกลับมาเท่านั้น ตามรายงานการสำรวจเศรษฐกิจในประเทศไทยนั้น ปรากฏว่ารายได้ของประเทศไทยอันเกิดจากการทำมาหากินของราษฎร ปีหนึ่งเท่ากับ ๓๐๗,๖๓๓.๐๐๐ บาท เท่านั้น ดังนี้จะไปเอาเงินปีละ ๓๐๐๐ ล้านมาจากไหน โภคทรัพย์ทั้งหมดในประเทศไทยที่มีอยู่แล้ว ณ บัดนี้ก็ไม่ถึง ๓๐๐๐ ล้านเสียแล้ว การที่ปรากฏนั้น โภคทรัพย์ในประเทศไทยที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้ก็เป็นจำนวน ๒,๔๕๑,๖๔๑,๐๐๐ บาทเท่านั้น แปลว่าเวลานี้จากต้นทุนที่มีอยู่ ๑๐๐ บาท (อันเป็นโภคทรัพย์) ก็ทำได้ ๑๒ บาท ๑๒ บาทนี้อาจเป็นจำนวนคงที่อยู่ได้ แต่รัฐบาลจะจัดการอย่างไรจึงจะเพิ่มเงินรายได้นี้ขึ้นอีก ๑๐ เท่าตัวในทันที น่ากลัวว่าจะเป็นความผิดเสียละกระมัง

การที่ทำเงินเดือนมาแจกกันได้ดังนี้ ก็จะมีได้อีกวิธีเดียวคือ วิธีอินแฟลชั่น พิมพ์ธนบัตรออกมามากๆ และปล่อยให้ราคาเงินตกไป ราษฎรจะไปรู้อะไร จะรู้ได้ก็ต่อเมื่อไปซื้อของเท่านั้นว่าราคาของเงิน ๑ บาทนั้นกลับไปเท่ากับ ๓๐ สตางค์เท่านั้น การพิมพ์ธนบัตรนี้ก็ไม่ยากอะไร จะทำเท่าไรก็ได้ แต่ต้องอย่าลืมว่า จำนวนเงินนั้นไม่สำคัญเท่าอำนาจซื้อ ก็เมื่อราษฎรมีเงิน แต่ไม่มีอำนาจซื้อดังนี้แล้ว ความลำบากที่คาดว่าจะมีอย่างรัสเซียมันจะมีขึ้น มันก็พากันแย่ไปหมดเท่านั้น เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้ายังไม่เห็นเลยว่าความเจริญสุขจะมีมาได้อย่างไรนอกจากในความฝัน

นายปรีดี เสนอ

ความเสมอภาค

ความเสมอภาคย่อมจะมีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ซึ่งนอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษ ยังเป็นการเสมอภาค

ที่จะเข้ารับราชการ แม้จะเป็นไปในทางปกครองและในทางเศรษฐกิจก็ดี ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในการที่จะไม่อดตาย แต่ไม่ใช่เสมอภาคในการที่คนหนึ่งมีเงิน ๑๐๐ บาท จะต้องริบเอามาแบ่งกันในระหว่าง ๑๐๐ คน ๆ ละ ๑ บาท ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศไทยท่านอ้างว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เขาแบ่งกันเช่นนั้น เราเกลียดชังคอมมิวนิสต์ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศไทยท่านกล่าวนั้น แต่เราไม่ดำเนินวิธีริบทรัพย์มาแบ่งกันดังที่ท่านนักปราชญ์ท่านกล่าว

พระบรมราชวินิจฉัย

ความเสมอภาค

ความเสมอภาคในข้อนี้ ข้าพเจ้าก็มองเห็นว่าจะมีความเสมอภาคได้อย่างไร ข้าราชการส่วนหนึ่งต้องทำงานเป็นทาส และอีกส่วนหนึ่งเป็นนายผู้ชำนาญทำงานชั้นนี้ว ความเสมอภาคที่ผู้เขียนกล่าวนั้นไม่ใช่มีแต่บน

กระดาษ เป็นแต่เพียงเสมอภาคด้วยชื่อ คือว่า เป็นข้าราชการด้วยกันเท่านั้น ถ้าจะให้ข้าพเจ้าพูดบ้างก็ได้ว่า เวลานี้ข้าพเจ้าจะต้องให้ทุกคนเป็นเจ้าฟ้าถือศักดินาคนละแสนไร่เท่ากันหมด มันก็คงไม่ต่างกับผู้ที่เขียนว่า แต่ความจริงแล้วเจ้าฟ้าเหล่านี้ก็คงจะเสมอภาคกันไม่ได้ เพราะก็คงต้องทำงานอยู่อย่างทุกวันนี้ทุกคน แล้วมันจะได้ความเสมอภาคกันจริงจังเท่าใด ข้อที่ว่า ถ้าดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อดตาย ก็ขอบอกว่าไม่จริงอีก เดี๋ยวนี้ต่างหากที่ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อดตาย เพราะยังทำมาหากินตามใจสมัครได้ และทั้งไม่เคยปรากฏเลยว่ามีใครอดตาย แม้แต่หมาวัดก็ไม่เคยอดตายดังกล่าวแล้ว ถ้าเราเดินตามโครงการนั้นแล้ว นั่นแหละอาจมีการอดตายกันได้ และถ้าเป็นการอดตายกันทุกคนอย่างเสมอภาคแล้วก็ยังดีอยู่ เพราะอย่างน้อยก็ถูกหลักนี้ แต่ข้าพเจ้าเกรงว่าจะไม่เสมอภาคกันในเรื่องอดตายเสียละกระมัง ผู้อดตายมีแต่จะเป็นข้าราชการชั้นกรรมกร คือราษฎรเท่านั้น ส่วนข้าราชการชั้นผู้ชำนาญชี้นี้วอาจไม่อดตายอย่าง

เดียวก็ได้ แล้วจะมีการเสมอภาคกันข้อไหน ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็น

นายปรีดี เสนอ

เสรีภาพ

ข้อนี้ผู้มองผิด ๆ จะคัดค้านทันทีว่า การที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าเป็นข้าราชการนั้น และการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเองนั้น จะเป็นการตัดเสรีภาพจริงอยู่ เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ย่อมเป็นการตัดเสรีภาพ แต่การตัดเสรีภาพนั้นก็เพื่อจะทำให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ ทั้งหมดเป็นการปฏิบัติตามข้อ ๓ รัฐบาลไม่ได้ตัดเสรีภาพในการอื่น ๆ ราษฎรคงมีเสรีภาพในทางร่างกาย ในทรัพย์สิน ในเคหะสถาน ในการพูด ในการศึกษาอบรม ในการสมาคม เมื่อราษฎรได้มีความสุขภายในเศรษฐกิจแล้ว ราษฎรก็ย่อมมีความสุขกาย ราษฎรจะต้องการเสรีภาพโดยไม่มีอาหารรับ-

ประทานเช่นนั้นหรือ ทั้งนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของราษฎรเลย แม้ในเวลานี้เองราษฎรก็ต้องทำงานเองเพื่อเลี้ยงชีวิต นอกจากพวกที่เกิดมาหนักโลกอาศัยคนอื่นเขากิน (ปาราซิตโซเชียล) ไม่ว่าในประเทศใดเสรีภาพย่อมจำกัดเพื่อประโยชน์ของราษฎรทั้งหมดด้วยกัน และคณะราษฎรก็ได้ประกาศไว้แล้วว่า เสรีภาพนั้นจะทำให้เกิดได้เมื่อไม่ขัดกับหลัก ๔ ประการดังได้กล่าวข้างต้น

พระบรมราชวินิจฉัย

เสรีภาพ

เมื่อห้ามปรามขัดขวางไม่ให้ราษฎรทำตามใจสมัครได้ดังกล่าวมาแล้ว ก็เท่ากับตัดเสรีภาพ ก็เมื่อรัฐบาลตั้งใจจะตัดเสรีภาพเช่นนี้ก็นับว่าเป็นการนำความสุขสมบูรณ์มาให้แล้วก็จะทิ้งคนให้มีชีวิตอยู่ทำไม ประหารชีวิตมันเสียให้หมดก็แล้วกัน มันจะได้ไม่อดตายดีกว่าที่จะสละทิ้งเสรีภาพของตน คนคุกที่เราขังไว้ และเลี้ยง

ดูให้มีความสมบูรณ์ด้วยปัจจัยทั้ง ๔ ก็ยังอุตส่าห์ผ่าอันตรายซึ่งจะมีมาถึงชีวิต แหกคุกหนีความสุขสมบูรณ์ที่ไม่มีความเป็นอิสระ ถึงแม้จะต้องถูกยิงตายหรือจะต้องอดตายก็มิได้มีความหวาดหวั่น ทหารที่เราเลี้ยงไว้อย่างสุขสมบูรณ์ก็อยากหนี เพราะความต้องการเสรีภาพ เพราะฉะนั้นอย่าพูดเป็นอันขาดว่า คนเรารักเสรีภาพน้อยกว่าความสุขสมบูรณ์ ในที่ๆ ถูกกดขี่ สุภาษิตเรามีอยู่ว่า คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก ผู้เขียนเห็นจะลืมข้อนี้เสียแล้วกระมัง การรักเสรีภาพ อย่าว่าแต่คนเลย แม้สัตว์เดรัจฉานมันก็รักเสรีภาพ สัตว์ในสวนสัตว์ที่เขาเลี้ยงไว้นั้น ก็ได้รับความเลี้ยงดูเป็นอย่างดีมีของกิน ที่อยู่พร้อมบริบูรณ์ทุกอย่าง แต่ถ้าลองเปิดกรงเข้าทีไรมันก็หนีทุกที นี่ก็เพราะความต้องการเสรีภาพยิ่งกว่าความสุขกายอันเต็มไปด้วยความไม่เป็นอิสระ เพราะฉะนั้น โครงการเศรษฐกิจที่จะใช้นี้ จะนำเสรีภาพมาสู่ราษฎรทั่วไปนั้น ย่อมไม่จริงดังกล่าวเลย

.....

.....

นายปรีดี เสนอ

การศึกษา

ราษฎรจะมีการศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ โดยรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรก็ย่อมจะได้รับการศึกษา แทนที่จะคอยพะวงถึงทรัพย์สินของตนว่าจะเป็นอันตรายสูญหาย และรัฐบาลยังอาจที่จะบังคับให้ราษฎรที่เป็นข้าราชการจำต้องเล่าเรียน แม้ราษฎรผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปีก็ตาม เมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็จำต้องเรียน โดยวิธีที่เอกชนต่างคนต่างทำนั้นการบังคับให้ผู้ใหญ่เรียนย่อมเป็นการยาก

ก็เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ เป็นการที่ทำให้วัตถุที่ประสงค์ทั้ง ๖ ประการของคณะราษฎรได้สำเร็จไปตามที่ได้ประกาศแก่ราษฎรไว้แล้ว สิ่งที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนา คือ ความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ เรียกกันเป็นศัพท์ว่า ศรีอาริยะ ก็จะพึงบังเกิดแก่ราษฎรโดยถ้วนหน้า ไฉนเล่าพวกเราที่ได้พร้อมใจกัน

ไขประตูเบิดช่องทางให้แก่ราษฎรแล้วจะรีๆ รอๆ ไม่นำราษฎรต่อไปถึงยังต้นกัลปพฤกษ์ ซึ่งราษฎรจะได้เก็บผลเอาจากต้นไม้นั้น คือผลแห่งความสุขความเจริญ ดังที่ได้มีพุทธทำนายกล่าวไว้ในเรื่องศาสนาพระศรีอาริย์ ในเรื่องนี้ผู้นับถือพุทธศาสนาทุกคนในการทำบุญปรารถนาจะประสบศาสนาพระศรีอาริย์ แม้ในการสาบานในโรงศาลก็ดี ในการพิธีใดๆ ก็ดี ก็อ้างกันแต่ว่า เมื่อซื่อสัตย์หรือให้การไปตามจริงแล้วก็ให้ประสบพบศาสนาพระศรีอาริย์ ก็เมื่อบัดนี้เราจะดำเนินวิถีไปสู่อาริยะสมัย แต่ก็ยังจะมีบุคคลที่จะถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งถอยหนักๆ เข้าก็จะกลับไปสู่สมัยก่อนพุทธกาล คือ เมื่อ ๒๔๗๕ ปีที่ล่วงมาแล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

การศึกษา

การที่จะจัดให้ราษฎรได้รับการศึกษานี้ ไม่จำเป็น

ที่จะเป็นของที่ทำได้ต่อเมื่อรัฐบาลได้ทำการเศรษฐกิจแล้วเท่านั้น จะทำเมื่อใดก็คงได้ หรือจะทำควบกับโครงการเศรษฐกิจชนิดอื่นก็ได้ การบังคับให้เรียนหรือการบังคับต่าง ๆ นี้ ทำไมผู้เขียนจึงชอบนัก ก็จะใช้การชักชวนแทนมิได้หรือ ถ้าจะจัดการศึกษาควรจะต้องชักชวนให้ราษฎรรักการศึกษา และให้ความสะดวกในการศึกษา ทำไมจะต้องใช้แต่บังคับตลอดไป

ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้ารัฐบาลได้ใช้วิธีโครงการเศรษฐกิจแบบนี้แล้ว ราษฎรจะได้รับสิ่งที่ราษฎรพึงปรารถนาทุกคนหมด กล่าวว่า แล้วจะได้พบพระศรีอาริย์ทั่วกันหมดนั้น ข้าพเจ้าอยากจะขอค้านสักหน่อยว่า ในศาสนาพระศรีอาริย์ซึ่งมีผู้ทำนายไว้นั้น คนไม่ต้องทำอะไรเลย นอนเฉย ๆ ก็มีสิ่งของพร้อม การบังคับกดขี่ทั้งปวงก็ไม่มี เสรีภาพก็เต็มที่ เสมอภาคก็มี แต่ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ถ้าดำเนินตามโครงการเศรษฐกิจอันนี้แล้ว การมันตรงกันข้ามหมด การบังคับกดขี่ก็มี งานก็ต้องทำกันอย่างหนัก ซึ่งนึก ๆ ดูแล้วรูปร่างมันใกล้ไปในทางอเวจีของพระศรีอาริย์มากกว่าสวรรค์

ของพระศรีอาริย์ดังผู้เขียนกล่าว

นอกจากนี้มีผู้กล่าวกันอยู่เนือง ๆ ว่า พระสงฆ์นั้นเป็นโซเชียลลิสม์ แต่อย่าลืมว่าการอยู่กินของพระสงฆ์นั้นต่างกันเป็นอันมากกับคนธรรมดา เพราะว่าพระสงฆ์นั้นมีเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจอันเป็นธรรมชั้นสูงอยู่เสมอว่า ถ้าดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจอันนี้แล้ว การมันตรงกันข้ามหมด การบังคับกดขี่ก็มี งานก็ต้องทำประการหนึ่ง การอยู่กินก็อย่างที่เรียกว่าอยู่รุกขมูลและบิณฑบาตร จนแม้แต่ยาที่ใช้รักษาโรคก็ใช้มูลใช้มูตร ไม่ได้มุ่งหาความสุขดังมนุษย์ทั่วไป และนอกจากนั้นพระสงฆ์นั้นไม่ได้ค้าขายเอง คือไม่มีทั้งการอาชีพอิสระ หรือการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ พระสงฆ์ไม่มีโครงการเศรษฐกิจที่จะบังคับเพื่อนด้วยกันให้เป็นทาส พระสงฆ์มีความเสมอภาคจริง โดยมีวินัยที่จะต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเจ้า มนุษย์ธรรมดา ภายนอกวัดทั้งสิ้น พระสงฆ์ไม่ต้องคิดถึงบุตรหลาน เมื่อสิ้นชีพแล้วข้าวของก็เป็นของวัดไม่ต้องให้ลูกหลาน เพราะไม่มีบุตรหลาน ส่วนคนธรรมดานั้นทำอะไรย่อมจะเอาของนั้นเป็นของตัวเพื่อจะ

มอบไว้ให้บุตรหลานต่อไป บุตรหลานจะได้มีหน้ามีตากว่าคนอื่น ไม่มีใครจะทำอะไรโดยไม่นึกถึงตัวเลย โดยเหตุนี้พระสงฆ์กับคนธรรมดาจึงต่างกัน และพระสงฆ์จึงสามารถควบคุมคณะไปในทางแบบโซเชียลลิสม์ได้

ตามคำที่มีผู้ทำนายไว้ว่า ศาสนาพระศรีอาริย์จะมาในโลกปี พ.ศ. ๕๐๐๐ นั้น คงจะเป็นความจริงแล้ว เวลานี้ซึ่งเป็นปี ๒๔๗๕ ก็คงยังไม่ถึงเวลาตามคำทำนาย เพราะฉะนั้น ถ้ายังไม่ถึงเวลาแล้วจะรีบด่วนไปทำไม คนเราจะเชื่อคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์หรือจะเชื่อคนรัสเซียซึ่งยอมปล่อยให้พวกพ้องกินเนื้อมนุษย์ด้วยกันเอง ก็ควรจะต้องเชื่อฟังคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์มากกว่าคำทำนาย ๆ ว่ายังมาไม่ถึงจนกว่าจะบรรจบ ๕๐๐๐ ปีแล้ว ถึงแม้บุคคลเหล่านั้นจะว่า ๆ มาถึงแล้ว จะไปเชื่อเขาทำไม อย่าชิงสุกก่อนห่ามไปเลย ถ้ามัวรีบจะเก็บต้นกัลปพฤกษ์เสียแต่เวลาที่ยังไม่สุกหรือไม่โตพอเราจะหาดอกหาผลไม่ได้เลย อาจจะมีแต่หนามแต่กิ่งที่เปราะจะหักพากันไปตกเหวตายหมด ก็เมื่อยังไม่ถึงเวลาที่ได้ทำนายไว้แล้วนี้ ก็เราลองทิ้งไม่คิดถึงมันเสียพักหนึ่งจะมีดี

กว่าหรือ และคอยตั้งใจจะฟังแต่คำสั่งสอนของสมเด็จพระสมณโคดม ผู้เป็นพระพุทธเจ้าของเรานั้น ท่านสอนให้เชื่อเหตุเชื่อผล ฟังเหตุฟังผล ไม่ใช่บังคับให้เป็นทาสแบบอเวจีพระศรีอาริย์ คอยชิงสุกก่อนห่าม ดังที่โครงการเศรษฐกิจกำหนด

นายปรีดี เสนอ

เค้าร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (อินชัวรันส์โซเชียล) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

.....

หมวดที่ ๑

เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไปนั้น ให้บรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในประเทศไทยทุกคนได้รับเงินจากรัฐบาลหรือสหกรณ์ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ ตามอัตราขั้นต่ำดังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑ ปี เดือนละ.....บาท
๒. บุคคลที่มีอายุ ๑–๕ ปี เดือนละ.....บาท
๓. บุคคลที่มีอายุ ๖–๑๐ ปี เดือนละ.....บาท
๔. บุคคลที่มีอายุ ๑๑–๑๕ ปี เดือนละ.....บาท
๕. บุคคลที่มีอายุ ๑๕–๑๘ ปี เดือนละ.....บาท
๖. บุคคลที่มีอายุ ๑๙–๔๕ ปี เดือนละ.....บาท
๗. บุคคลที่มีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป เดือนละ.....บาท

มาตรา ๔ บุคคลที่มีวุฒิ หรือความสามารถพิเศษหรือกำลังพิเศษจะได้รับเงินเดือนสูงขึ้นไป ตามคุณวุฒิตามกำลังสามารถ และตามชนิดของงานที่ทำ
ชั้นที่ ๑. ๘๐ บ. ชั้นที่ ๒. ๙๐ บ. ชั้นที่ ๓. ๑๐๐ บ.

ชั้นที่ ๔. ๑๑๐ ป. ชั้นที่ ๕. ๑๒๐ ป. ชั้นที่ ๖. ๑๓๐ ป.
ชั้นที่ ๗. ๑๔๐ ป. ชั้นที่ ๘. ๑๕๐ ป. ชั้นที่ ๙. ๑๖๐ ป.
ชั้นที่ ๑๐. ๑๗๐ ป. ชั้นที่ ๑๑. ๑๘๐ ป. ชั้นที่ ๑๒. ๑๙๐ ป.
ชั้นที่ ๑๓. ๒๐๐ ป. ชั้นที่ ๑๔. ๒๒๐ ป. ชั้นที่ ๑๕. ๒๔๐ ป.
ชั้นที่ ๑๖. ๒๖๐ ป. ชั้นที่ ๑๗. ๒๘๐ ป. ชั้นที่ ๑๘. ๓๐๐ ป.
ชั้นที่ ๑๙. ๓๒๐ ป. ชั้นที่ ๒๐. ๓๕๐ ป. ชั้นที่ ๒๑. ๔๐๐ ป.
ชั้นที่ ๒๒. ๔๕๐ ป. ชั้นที่ ๒๓. ๕๐๐ ป. ชั้นที่ ๒๔. ๕๕๐ ป.
ชั้นที่ ๒๕. ๖๐๐ ป. ชั้นที่ ๒๖. ๖๕๐ ป. ชั้นที่ ๒๗. ๗๐๐ ป.
ชั้นที่ ๒๘. ๘๐๐ ป. ชั้นที่ ๒๙. ๙๐๐ ป. ชั้นที่ ๓๐. ๑,๐๐๐ ป.

มาตรา ๕ นอกจากเงินเดือนที่ได้รับให้ผู้ที่ทำงานหรือรับราชการได้รับเงินรางวัลอีกโสดหนึ่งตามผลแห่งการงานของตน ซึ่งรัฐบาลหรือสหกรณ์จะได้กำหนดส่วนลงไว้

มาตรา ๖ ผู้ที่รับราชการหรือทำงานได้เงินเดือนสูงกว่าขั้นสามัญ เมื่อออกจากราชการจะได้รับเบี้ยบำนาญสูงกว่าอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓

มาตรา ๗ เงินเดือนและเงินรางวัล และเบี้ยบำนาญจะเพิ่มส่วนขึ้นได้ตามส่วนแห่งการที่รัฐบาลได้ผลในทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขของราษฎร เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

ถ้าเมื่อคิดจะประกาศพระราชบัญญัตินี้แล้ว ขออย่าได้ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

เงินเดือนนี้พึ่งดูช่างเป็นความผิดเสียจริง ๆ เพราะถ้าคิดดูว่าสำหรับราษฎร ๑๑ ล้านนั้น ถ้าเราจะให้เงินเดือนเฉลี่ยเพียงคนละ ๑๐ บาทต่อเดือนเท่านั้น ก็เป็นเงินเดือนละ ๑๑๐ ล้าน หรือปีละ ๑๓๒๐ ล้านบาทเสียแล้ว เราจะไปเอาเงินที่ไหนมา รายได้ในทางภาษีที่เราเก็บได้ในเวลานี้อย่างสูงก็ราว ๑๐๐ ล้านบาท และเงินที่ราษฎรได้ในการค้าขายทั้งประเทศก็อยู่ในราว ๑๐๐ ล้านต่อปี ดังกล่าวมาแล้วนั้น ถ้ารวมกันเข้าอยู่ในกระเป๋ารัฐบาลหมดก็คงเป็นปีละ ๔๐๐ ล้านบาท ที่นี้สมมติว่า รัฐบาลจะจัดการเก่งเป็นอันมาก จะสามารถขยายการงานในประเทศขึ้นทันที อาจได้เงินเพิ่มขึ้น ๓ เท่าเดิม คือเพิ่มขึ้น ๓๐๐ เปอร์เซ็นต์ เงินที่ได้ก็คงจะอยู่ในราว

๑๒๐๐ ล้านบาท ซึ่งยังต่ำกว่าเงินที่จะให้ราษฎรอยู่แล้ว ทรัพย์ที่มีอยู่ในประเทศไทย ณ บัดนี้ นับว่าเป็นโภคทรัพย์แล้วก็มีอยู่ไม่เกิน ๒๕๐๐ ล้านบาท คือ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของเงินทุนนี้ ก็เป็นการประเสริฐอยู่แล้ว ซึ่งจะทำได้ก็เป็นความฝันอยู่แล้ว ดังนี้จะเอาเงินที่ไหนมาให้เงินเดือนข้าราชดังที่สัญญาไว้ ว่าจะให้ความสุขหรูหราดังที่กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลย เห็นแต่ว่าเป็นความฝันเท่านั้น เพราะนอกจากจะพิมพ์กระดาษออกเป็นเงิน ซึ่งมีราคา ๑ บาทของรัฐบาลใหม่เท่ากับ ๕ สตางค์ของเงินเก่า จึงจะทำตามโครงการนี้ได้บ้าง

นายปรีดี เสนอ

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการทำงาน

มาตรา ๘ ให้บรรดาบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปีรับราชการตามประเภทงาน ให้กำหนดแบ่งตามกำลังความสามารถ คุณวุฒิและตามประ-

เภทอายุ ดังนี้

๑. ผู้ใดมีคุณวุฒิอย่างไร ก็สมัครเข้าทำงานในประเภทที่ใช้คุณวุฒินั้น ถ้างานประเภทใดมีผู้สมัครมากกว่าที่งานประเภทนั้นต้องการจำนวนคน ก็ให้มีการสอบแข่งขัน ผู้ใดที่สอบได้ตามที่กำหนด ก็ให้รับเข้าทำงานตามที่ผู้นั้นได้สมัคร

๒. ความสามารถให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคุณวุฒิ

๓. กำลังบุคคลใดที่ไม่มีคุณวุฒิ หรือความสามารถเป็นพิเศษ หรือซึ่งแข่งขันได้ที่ต่ำกว่าการงานที่ต้องการคุณวุฒิ หรือความสามารถพิเศษก็ให้ผู้นั้นทำงานตามกำลังแห่งความแข็งแรงของตนให้เหมาะสมกับประเภทของตน

๔. เพศ ตามธรรมดางานเบา เช่นงานที่เกี่ยวกับการรักษาสถานที่ การเสมียน การเป็นครู การอนุบาลเด็ก การจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภค ให้พยายามผ่อนผันใช้เพศหญิง เว้นแต่จำเป็นจึงใช้เพศชาย แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิ์ของเพศหญิงซึ่งมีคุณวุฒิและความสามารถเป็นพิเศษที่จะเข้าแข่งขันในประเภทที่ใช้คุณวุฒิ และ

ความสามารถเป็นพิเศษ

๕. อายุ จะต้องให้ผู้มีอายุมากทำงานเบากว่าผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยฉกรรจ์

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ การที่จะให้มีการสอบแข่งขันกันเข้าทำงานและวางวิธีการดังกล่าว เขียนง่ายกว่าทำมาก การเป็นเสมียนนั้นมีคนอยากเป็นมากกว่าข้าราชการชั้นกรรมกรขุดดิน เพราะฉะนั้น เฉพาะแต่ในกรุงเทพ ฯ ก็อาจต้องสอบไล่ตั้ง ๕ แสนคนก็ได้ เพราะทุกคนก็คงอยากเป็นเสมียน และรัฐบาลจะไปจัดสอบที่ไหน ใครจะเป็นคนตรวจข้อสอบ มันเป็นการทำไม่ได้ง่าย ๆ เลย

.....

.....

.....

.....

นายปรีดี เสนอ

มาตรา ๙ บุคคลที่มีอายุ ๑๑ ปีถึง ๑๘ ปี และบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป ตามปกติไม่ต้องทำงานอันใด เว้นไว้แต่เหตุฉุกเฉินเมื่อขาดแรงงานในการที่จะป้องกันภยันตรายในทางเศรษฐกิจ ก็ให้ระดมบุคคลจำพวกนี้เข้าทำได้ตามกำลังที่ผู้นั้นจะทำได้ มิให้เป็นการหักโหมหรือทรมานเกินไป เช่นการระดมเพื่อเก็บเกี่ยวข้าวเมื่อขาดแรงงาน หรือการระดมกันกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อพืชเป็นต้น

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๙ การเกี่ยวข้าวที่ผู้เขียนกล่าวว่าเป็นงานเบานั้น ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ที่ได้ทำมาแล้ว เขาว่าหนักแน่ ๆ เพราะจะต้องยืนหลังขดหลังแข็ง ตากแดดทุกวัน ผู้เขียนหรือผู้ชำนาญเคยมาแล้วบ้างหรือยัง ข้าพ

เจ้าเห็นว่า ก่อนที่จะระดมคนแก่กับเด็กมาทำงานในพระราชบัญญัติควรบ่งให้ชัดว่า ควรจะให้ระดมท่านข้าราชการผู้ชำนาญและเสมียนที่มีอายุไม่เกิน ๕๕ ปีลงมือทำงานเกี่ยวข้าวเสียก่อนจะดีกระมัง

นายปรีดี เสนอ

มาตรา ๑๐ บุคคลต่อไปนี้ แม้จะมีอายุอยู่ในวัยที่จะต้องทำงานหรือรับราชการก็ดี แต่ให้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องทำงาน โดยตนและบุตรของตนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีให้ได้รับเงินเดือนตลอด คือ

๑. หญิงมีครรภ์

๒. คนเจ็บป่วย

๓. คนพิการ

๔. นักเรียนมหาวิทยาลัย และโรงเรียนเตรียมอุดมซึ่งสอบไล่แข่งขันเข้าโรงเรียนในมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียนอุดมได้

๕. บุคคลที่มีเวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ยบำนาญ

มาตรา ๑๑ บุคคลดังต่อไปนี้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องรับราชการ แต่ตนเองและบุตรของตนไม่มีสิทธิที่จะรับเงินเดือน ในขณะที่มิได้รับราชการ คือ

๑. บุคคลที่แสดงไว้ว่า มีทรัพย์สินหรือรายได้อันมั่นคงที่จะเลี้ยงตนได้

๒. บุคคลที่ถืออาชีพอิสระ เช่น แพทย์ ทนายความ ช่างผีมือ นักประพันธ์

หรือ บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้ประกอบการเศรษฐกิจอื่นๆ เช่นการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การกสิกรรมบางชนิด เมื่อบุคคลเหล่านี้แสดงได้ว่าการประกอบอาชีพอิสระของตนจะทำให้ตนมีรายได้พอเลี้ยงชีพของตนและบุตรของตนได้ตลอด

.....

.....

.....

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๑๐ บุคคลที่จะยกเว้นไม่ต้องมาเป็นข้าราชการและยอมให้ทำการอาชีพไปเองนั้น ตามพระราชบัญญัติว่า จะต้องมาแสดงว่าตนมีทรัพย์สินรายได้อันมั่นคง ที่จะเลี้ยงตนได้เสียก่อน ถ้ารัฐบาลเห็นมีพอก็จะยกเว้น ฉะนี้ข้าพเจ้าอยากทราบว่า จะเอากฎเกณฑ์อันใดมาวางกำหนดการสอบสวนที่อาจเป็นไปได้ ทางลำเอียง และบีบคั้นก็อาจมีขึ้นได้ ดังได้กล่าวมาแล้วในการอภิปรายคำชี้แจงในเรื่องที่ทางการควรให้ราษฎรมาพิสูจน์ตัวเองว่าเขาเลี้ยงตัวเองไม่ได้แล้ว ถ้ารัฐบาลเห็นว่าเขาพิสูจน์ตัวเขาได้ก็ยอมรับเข้าทำงานจึงจะถูก

นายปรีดี เสนอ

มาตรา ๑๒ ให้รัฐบาลหรือสหกรณ์จ่ายเงินแก่ราษฎรโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๑. จ่ายเป็นเงินตราให้แก่ราษฎร ตามอัตราที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ

๒. จ่ายโดยเช็คของธนาคารแห่งชาติ ตามอัตราที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ และให้มีการหักกลบลบหนี้กับเงินที่ราษฎรนั้น ๆ เป็นลูกหนี้ต่อรัฐบาลหรือต่อสหกรณ์ ในการซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ และปัจจัยอื่น ๆ แห่งการดำรงชีวิต เมื่อหักแล้วราษฎรยังคงเป็นเจ้าหนี้รัฐบาลหรือสหกรณ์อยู่เท่าใด ราษฎรก็มีสิทธิที่จะฝากเงินนั้นไว้ต่อธนาคารแห่งชาติ หรือซื้อใบกู้ของรัฐบาลหรือสหกรณ์ หรือจะถอนเอามาใช้จ่ายก็ได้ตามใจสมัคร

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๑๒ ข้อนี้พึงดูก็เพราะดี แต่ได้ทราบความลึกซึ้งดังที่ได้ชี้แจงไว้ และข้าพเจ้าได้ชี้แจงตอบแล้ว ก็คงเห็นผลอยู่ข้อเดียว คือราษฎรจะต้องเป็นลูกหนี้รัฐบาล

เท่านั้น เพราะรัฐบาลเป็นผู้กำหนดทั้งเงินเดือนและสิ่งของ นอกจากนั้นการจดบัญชีหักกลบลบหนี้ ซึ่งรัสเซียว่าง่ายนั้น ในชั้นต้นก็คงลำบากพอดู อยู่สำหรับในหมู่ราษฎรของเราซึ่งยังไม่รู้การบวกลบคูณหารพอ

นายปรีดี เสนอ

ข้าราชการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓ รัฐบาลอาจจ้างชาวต่างประเทศผู้ชำนาญการพิเศษ ชาวต่างประเทศนี้จะมีสิทธิตามกำหนดไว้ในสัญญา

มาตรา ๑๔ ข้าราชการทั้งหลายไม่ว่าประเภทเจ้าหน้าที่ปกครอง หรือกรรมกรในทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจะต้องอยู่ในวินัย ทำงานเต็มตามกำลังและความสามารถในงานที่ตนกระทำ ผู้ใดเกียจคร้านจะต้องถูกลงโทษ เช่นตัดเงินเดือนหรือเพิ่มเวลาทำงาน หรือโทษสถานอื่นตามที่จะได้มีระเบียบกำหนดไว้

ประกาศมา ณ วันที่ ... พุทธศักราช .. เป็นปีที่ ..

คำอธิบายเค้าร่าง

พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. อัตราขั้นต่ำนี้ต้องกำหนดให้เป็นการพอเพียงแก่การซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

๒. อัตรานี้ได้จำลองอัตราเงินเดือนข้าราชการประจำชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบันนี้ที่ตกลงใหม่

๓. รางวัลเช่นนี้เป็นไปในทำนองที่ให้กรรมกรมีส่วนผลกำไร ที่เรียกว่า ปารติซิเปชั่นเนทโปรพีต

๔. เงินเดือนของข้าราชการ และของกรรมกรย่อมต่างกันตามคุณวุฒิและความสามารถ ใครได้เงินเดือนสูงก็ควรได้เบี้ยบำนาญสูง

๕. ในเรื่องนี้ย่อมมีได้ เมื่อปรากฏว่าการประกอบเศรษฐกิจของรัฐบาลได้ผลยิ่งขึ้น การเพิ่มนั้นอาจเป็นได้ เช่น เพิ่มเงินเดือนอีก ๒๕ เปอร์เซ็นต์ สมมติว่าเงินเดือน ๘๐ คงเพิ่มเป็น ๑๐๐ เงินเดือน ๔๐๐ คงเพิ่มเป็น ๕๐๐ เป็นต้น

๖. ในบางประเทศ เมื่อต้องขจัดแมลงได้มีกฎหมายระดมราษฎรให้ช่วยกำจัด ในประเทศเราอาจต้องทำได้ หรือในบางสมัยที่เครื่องจักรกลในการเกี่ยวข้าวยังใช้ไม่ได้ เมื่อมีข้าวในนาจะเก็บเกี่ยวแล้ว ก็อาจจะระดมบุคคลจำพวกนี้ช่วยตามกำลัง อันมิใช่งานหนักเกินไป

๗. ในการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามวิธีอินชัวรันส์โซเชียล บุคคลจำพวกนี้ได้เบี้ยบำนาญ

๘. ทั้งนี้เพื่อเพาะผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา

๙. การยกเว้นนี้ เพื่อผู้มั่งมี หรือผู้รังเกียจที่จะเป็นข้าราชการได้มีโอกาสประกอบเศรษฐกิจตามลำพังของตน เมื่อตนสามารถเช่นนั้น

พระบรมราชวินิจฉัย

วินัยข้าราชการ

ผู้เขียนกล่าวว่า ข้าราชการ กรรมกรจะต้องทำ

งานเต็มความสามารถ ถ้าผู้ใดเกียจคร้านจะถูกลงโทษ เช่น ตัดเงินเดือน เพิ่มเวลาทำงาน หรือลงโทษสถานอื่นๆ นี่ไม่เรียกว่ากดขี่หรือ มีบริษัทใดบ้างที่เขาทำการลงโทษผู้เกียจคร้านโดยการเพิ่มเวลาทำงานหรือลงโทษสถานอื่น นอกจากประเทศรัสเซียแล้วก็ไม่มีที่ใดลงโทษคนงานแบบนี้ การที่เป็นดังนี้ก็แปลว่าราษฎรทุกคนถูกทำโทษจำคุกตลอดชีวิต ได้ทำงานหนักทุกคนเท่านั้นเอง ใช่ไหม

นายปรีดี เสนอ

เค้าร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช...

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก...

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช...

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประ-

กาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไป ให้รัฐบาลมีอำนาจประกอบเศรษฐกิจคือ

ประดิษฐ์กรรมทั้งหลาย ไม่ว่าการประดิษฐ์นั้นจะเป็นการกสิกรรมหรืออุตสาหกรรมใด ๆ ตลอดจนการขนส่งและจำหน่าย (ปริวรรตกรรม) ทั้งสิ้น เว้นไว้แต่การประกอบเศรษฐกิจซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานแก่เอกชนก็คงให้เอกชนมีอำนาจกระทำได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การทำเหมืองแร่ ป่าไม้ และการประกอบการอันเป็นสาธารณูปโภค รัฐบาลได้ให้สัมปทานหรืออาชญาบัตรไปแล้วในเวลานี้

๒. โรงงานของเอกชนที่ได้ตั้งอยู่แล้วในเวลานี้ รัฐบาลจะผ่อนผันให้ตั้งได้โดยออกสัมปทานให้

๓. ห้างร้าน ค้าขาย ของชนต่างด้าว ซึ่งมีสัญญาทางพระราชไมตรีเป็นพิเศษกับประเทศไทย

๔. การประกอบเศรษฐกิจอื่น เช่น การพาณิชย์

อุตสาหกรรม กสิกรรม ซึ่งเอกชนได้ขออนุญาตหรือสัมปทานเป็นราย ๆ ไป เมื่อได้แสดงให้เป็นที่พอใจแก่รัฐบาล ว่าการประกอบอาชีพอิสระนั้นได้ผลเพียงพอที่ผู้ประกอบจะเลี้ยงชีวิตไปได้ตลอดตามเงื่อนไขอื่น ๆ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจแห่งชาติ

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

พระราชบัญญัตินี้ก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าไม่ยอมให้ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

มาตรา ๓ นี้แปลว่า รัฐบาลห้ามมิให้ราษฎรทำนาทำสวนโดยลำพังหมด การอาชีพทางนี้รัฐบาลจะแย่งราษฎรทั้งหมด อันเป็นการตัดสิทธิอย่างน่าอนาถใจ บัญญัติข้อนี้เป็นการกดขี่อย่างร้ายแรง ราษฎรจะได้รับทุกข์อย่างหนัก ข้าพเจ้าไม่เห็นความยุติธรรมที่ใดเลยที่

รัฐบาลจะทำความเจริญให้ราษฎรโดยนำความลำบากมาสู่ราษฎรดังนี้ ความเจริญสุขเช่นนี้ไม่เคยพบ สุขก็มีแต่พวกที่จะควบคุมกิจการเท่านั้น ไม่ใช่สุขทั่วไป ถ้าจะให้ความสุขกับราษฎรแล้ว ทำไมไม่ทำโดยวิธีสั่งสอน โดยออกเงินให้เขากู้ และวิธีอื่นซึ่งไม่เป็นวิธีตัดสิทธิที่เขามีมาชั่วบู๊ชั่วย่า ถ้าดังนี้ไม่ใช่เป็นการกดขี่แล้วอะไรจะเป็น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการกดขี่อย่างมหานรกทีเดียว

การให้สัมปทานโรงงานต่างๆ

การให้สัมปทานโรงงานต่าง ๆ ก็คือจะคิดบีบคั้นทีละเล็กละน้อยโดยการเก็บภาษีและคอยจับผิด ในที่สุดก็ล้มไปเองหรือรวบรวมเข้ารัฐบาล โดยหาว่าผิดสัญญาตามแบบรัสเซียเท่านั้น

ห้างร้านคนต่างด้าวที่มิทางพระราชไมตรี

การที่คนต่างประเทศจะมาตั้งร้านนั้นก็คงไม่สะดวก เพราะเขามีรัฐบาลของเขาช่วยคุ้มครองอยู่ คนไทยเสียอีกหาที่คุ้มครองไม่ได้เลย เพราะรัฐบาลกลับกลายเป็นอริ-

ศัตรูไปเสีย. ดังการที่อาจเป็นไปดังกล่าวข้างต้น ในที่สุดก็จะเห็นได้ว่า การเป็นไทยนั้นเลวที่สุด สู้การเป็นคนต่างชาติแม้แต่เป็นพลเมืองของจีนก็ไม่ได้ เพราะเป็นไทยนั้นถูกตัดสิทธิหมด แต่เป็นคนต่างประเทศกลับสบาย และต้องเป็นการเสียใจที่สุดที่ต้องเป็นดังนี้ ด้วยเหตุอย่างเดียว คือนำความเจริญมาให้ผู้ชำนาญการเศรษฐกิจต่าง ๆ เท่านั้น

การให้สัมปทานสำหรับการเศรษฐกิจอื่น ๆ

ตามความในบัญญัติข้อนี้ปรากฏว่า ถ้าไทยจะทำอะไรแล้วต้องพิสูจน์ตัวเองเสียก่อนว่าตนจะทำอะไร ถ้ารัฐบาลเห็นว่าควรจึงอนุญาต ส่วนชาวต่างประเทศนั้นจะทำอะไรก็ได้ ไม่มีข้อห้าม ทั้งนี้แสดงว่าคนไทยไม่ได้รับความเสมอภาคเสมอหน้ากับคนต่างประเทศเลย คนไทยนั้นมีสิทธิในการเลี้ยงชีวิตเลวกว่าคนต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยเสียอีก การพิสูจน์นี้ไม่มีใครจะพิจารณาให้ถูกต้องได้ว่า ผู้ใดจะอดตายหรือไม่แค่ไหน บัดนี้ก็ไม่มีใครอดตายสักคน แล้วรัฐบาลจะเอาอะไรไปอ้าง ใคร

บ้างที่จะยอมบอกได้ว่า เขาเลี้ยงตัวเขาไม่ได้ นอกจากพวกที่สิ้นคิดหมดมานะความภูมิใจในการเป็นมนุษย์ทางที่ถูกแล้วควรให้ราษฎรพิสูจน์ต่อรัฐบาลว่า เขาเลี้ยงตัวไม่ได้จึงจะเหมาะกว่า และรัฐบาลก็รับเอาคนเหล่านั้นไปตั้งให้เป็นข้าราชการอยู่ตามสหกรณ์ที่จัดขึ้นก็แล้วกัน อย่าลืมว่าคนเรานั้นไม่ชอบ เวอร์คเฮาส์ เราชอบเสรีภาพ

นายปรีดี เสนอ

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔ ให้รัฐบาลมีอำนาจซื้อบรรดาที่ดินทั้งหลายนอกจากที่อยู่สำหรับครอบครัวของเอกชน และนอกจากที่ดินซึ่งเอกชนได้รับอนุญาต หรือได้สัมปทานให้ประกอบการเศรษฐกิจในที่ดินนั้น

บรรดาที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งยังไม่อยู่ในครอบครองของผู้ใดนั้น ผู้ใดจะขอครอบครองหรือมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเหล่านั้นไม่ได้ นอกจากได้รับสัมปทานจาก

รัฐบาล

มาตรา ๕ ในการกำหนดราคาที่ดินนั้น ให้เจ้าของที่ดินและรัฐบาลต่างฝ่ายต่างตั้งอนุญาโตตุลาการ ฝ่ายละหนึ่งคน และรวมกันตั้งผู้ชี้ขาดหนึ่งคน การกำหนดราคาที่ดินนั้นต้องไม่เกินกว่าที่เป็นอยู่ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

พระบรมราชวินิจฉัย

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

การบังคับซื้อที่ดินทำการกสิกรรมนั้น เป็นการไม่ถูก เพราะเป็นการตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำนา สัมปทานที่ให้ไปแล้วก็จัดการบังคับซื้อเสียภายหลังอีกในไม่ช้า ซึ่งเป็นวิธีการที่รัสเซียทำกับพวกคูลัค ในประเทศรัสเซีย พวกคูลัคนั้นรัสเซียก็อนุญาตให้ทำนาโดยอิสระเหมือนกัน แต่ถ้านาใดเจริญหรือรัฐบาลขาดอาหารที่จะจ่ายแจกในสหกรณ์แล้ว ก็จัดการเก็บภาษีเป็นสิ่งของ (อินคาย)

และจับผิดต่าง ๆ ในสัมปทาน และในที่สุดก็ริบเสีย พวกคูลัคก็ต้องไปหาทำใหม่ หรือมิฉะนั้นก็ถูกเนรเทศไปในที่กันดาร หรือเกณฑ์เข้าสหกรณ์ซึ่งเป็นคุกอันตั้งอยู่นอกคุกนั้นเสีย นาที่เจริญโดยมากที่รัสเซียนั้นเป็นนาของพวกคูลัค ไม่ใช่นาของพวกสหกรณ์เลย

นายปรีดี เสนอ

มาตรา ๖ ในการชำระราคานั้น ให้รัฐบาลจ่ายเงินตราหรือใบกู้ให้แก่เจ้าของที่ดินยึดถือไว้ ตามราคาที่ดินซึ่งรัฐบาลซื้อ ใบกู้นั้นให้กำหนดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยธนาคาร ในขณะตกลงที่ซื้อขาย แต่ไม่ให้เกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราสูงสุดในเวลานี้

ผู้ที่ถือใบกู้ยังมีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลอีกโสดหนึ่ง จากผลที่สหกรณ์อันรับโอนที่ดินของตนได้ทำประโยชน์ตามส่วนที่รัฐบาลจะกำหนดไว้

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๖ การซื้อให้ราคาด้วยใบกู้ ถ้าใบกู้มีราคาแลกเปลี่ยนได้จริง ๆ ก็ไปได้ แต่ถ้ารัฐบาลซื้อที่มากมายเช่นนั้นแล้ว เมื่อไรจึงจะใช้เงินเขาคืนได้ แต่อย่างไรก็ยังดีกว่าริบเอาเฉย ๆ และอย่างไรเสียก็คงไม่มีวันที่จะได้เงินสดในการขายนั้นเป็นแน่

นายปรีดี เสนอ

ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗ ให้รัฐบาลจัดหาทุนและเครดิตเพื่อประกอบการเศรษฐกิจดังต่อไปนี้

๑. โดยเก็บภาษีมรดก

๒. โดยเก็บภาษีรายได้ของเอกชน

๓. โดยเก็บภาษีทางอ้อมใน ยาสูบ ไม้ขีดไฟ เกลือ ฯลฯ

๔. โดยบังคับให้นักเลงพนัน ซึ่งปรารถนาเล่นการพนันมาขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประจำตน และเสียค่าจดทะเบียนเป็นงวด ๆ ตามชนิดของการพนันซึ่งตนปรารถนาจะเล่น และห้ามมิให้จดทะเบียนบุคคลซึ่งในขณะใช้พระราชบัญญัตินี้เล่นการพนันนี้ไม่เป็น นอกจากการเสียค่าจดทะเบียนประจำตัวแล้ว การเล่นทุก ๆ คราวจะต้องได้รับอนุญาตและเสียค่าธรรมเนียมอีกต่างหากทุก ๆ คราว

๕. ออกใบกู้เพื่อคนที่มังมีภายในพระราชอาณาจักรซื้อใบกู้ โดยรัฐบาลเอาโรงงานหรือทรัพย์สินอื่นเป็นประกัน

๖. ออกฉลากกินแบ่ง

๗. กู้เงินจากธนาคารชาติ

๘. กู้เงินจากต่างประเทศ

๙. ตกลงหาเครดิตกับบริษัทที่จำหน่ายเครื่องจักรกลในต่างประเทศ เพื่อส่งเงินเป็นงวด ๆ

.....

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ ภาษี การเก็บภาษีนั้นมีขีดที่สุดเหมือนกัน และการเก็บภาษีนี้ ถ้าเก็บเกินไปก็ทำให้การทำมาหากินล้ม เพราะฉะนั้นจึงได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า วิธีที่รัฐบาลจะริบของนั้น ไม่มีอะไรดีเท่ากับคอยริบเอาด้วยการเก็บภาษี

การเก็บภาษีการพนันอย่างเก็บกับคนสูบผีนั้น ถ้าทำได้ก็นับว่าเก่ง เพราะการปราบปรามการพนันนั้นไม่ง่ายอย่างกับการปราบผีน ผีนนั้นคนไม่สูบทั่วไป แต่การพนันคนเล่นทั่วไป การคำนวณว่าจะได้เงินอย่างนี้นั้น ใครก็คำนวณได้ไม่ยาก เพราะเป็นจริงแต่ในกระดาษ ไม่เชื่อก็ลองดู อย่างไรเสียก็ไม่ได้เงินอย่างที่คิดคำนวณนั้นเป็นแน่ ถ้าจะได้สัก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนนั้นก็นับว่าเก่งเสียแล้ว

.....

.....

.....

นายปรีดี เสนอ

ว่าด้วยธนาคารแห่งชาติ

มาตรา ๘ ให้รัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ โดยเอาเงินทุนสำรองของรัฐบาลและเงินที่จะกู้จากเอกชนมาเป็นทุนของธนาคารแห่งชาติ ให้ธนาคารแห่งชาติกระทำกิจการเหมือนดังธนาคารทั้งหลาย และให้มีอำนาจออกธนบัตร โดยโอนเงินกรมตราในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติมาอยู่ในธนาคารแห่งชาติ โอนคลังจังหวัดต่าง ๆ ในเวลานี้เป็นสาขาของธนาคารแห่งชาติในจังหวัดต่าง ๆ

มาตรา ๙ ธนาคารแห่งชาติจำต้องให้รัฐบาลกู้เงินตามที่รัฐบาลต้องการตามกำลังของธนาคารแห่งชาติ

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ ธนาคารแห่งชาติ การกู้เงินนั้นได้

กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า กู้ได้หนเดียว ผลสุดท้ายของธนาคารแห่งชาตินี้ก็จะหมุนอะไรไม่ได้เลย เพราะหมุนมากนักเคลื่องมันก็คลอนหมด ในที่สุดก็พากันล่มไปตาม ๆ กัน นอกจากนั้นจะต้องออกพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่ง คือห้ามคนไทยนำเงินไปฝากต่างประเทศด้วย เพราะธนาคารชาติที่หมุนเงินดังนี้มันเป็นการน่าเชื่อได้ยากว่าจะอยู่ได้ไม่ล่ม คนก็คงเอาเงินไปฝากธนาคารอื่นหมด

อย่าลืมว่าโภคทรัพย์ของเรานั้นมีอยู่ ๒๕๐๐ ล้านบาทเท่านั้น เราจะไปรีดมาอย่างไรจึงจะได้เงินทุนเกินกำลังที่โภคทรัพย์นั้นมีอยู่

มาตรา ๙ การที่รัฐบาลกู้เงินได้ตามชอบใจนี้เองที่จะเป็นเหตุทำให้ธนาคารง่อนแง่นคลอนแคลน

นายปรีดี เสนอ

รัฐบาลจะจัดให้มีเศรษฐกิจใดบ้างในประเทศ

ป้องกันการปิดประตูค้า

รัฐบาลจะถือหลักว่า จะต้องจัดการกสิกรรมทุกอย่างให้มีขึ้น ซึ่งในที่สุดประเทศไม่จำเป็นจะต้องอาศัยต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันภยันตรายอันเกิดจากการปิดประตูค้าได้ เมื่อเรามีสิ่งที่ต้องการภายในประเทศครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว แม้จะต้องถูกปิดประตูค้าก็ไม่เป็นการเดือดร้อนอันใด ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิอาดัมสมิทว่า ประเทศต่าง ๆ จะต้องถูกแบ่งแยกการงานกัน ประเทศใดทำการกสิกรรมก็ทำกสิกรรมนั้น ความจริงเป็นหลักที่ดี ในเมื่อประเทศต่าง ๆ สุจริตต่อกันไม่มีการปิดประตูค้า หรือกีดราคาแกล้งกัน แต่ในปัจจุบันนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่

ความเห็นนักเศรษฐกิจวิทยาเยอรมัน

เราจำต้องดำเนินตามนักเศรษฐกิจวิทยาของเยอรมันผู้หนึ่ง ชื่อลิสต์ ซึ่งแสดงความเห็นว่าเยอรมันต้องทำตนให้เป็นรัฐบริบูรณ์เสียก่อน กล่าวคือ มีอุตสาหกรรม กสิกรรม ศิลปวิทยา ให้พร้อมบริบูรณ์ และเมื่อได้เป็นเช่นนั้นแล้ว จะมีการแข่งขันในระหว่างประเทศนั้นก็ควร

เยอรมันนี้ได้เจริญขึ้น เพราะถือหลักนี้กันทั่วประเทศเยอรมัน การที่รัฐบาลจัดทำได้ผลดีเพียงใด เช่น การรถไฟ เป็นต้น และในบัจจุบันนี้เอง ประเทศเยอรมันที่เห็นว่า บ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แต่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจ จึงได้มอบตำแหน่งรัฐบาลให้แก่ฮิตเล่อร์ ซึ่งฮิตเล่อร์เป็นผู้นิยมในลัทธินี้ รัฐบาลจัดการทำเศรษฐกิจเอง

แมคโดนาล, ดาลามิเอร์ ในอังกฤษมีท่านแมคโดนาล ในประเทศฝรั่งเศสมีท่านดาลาดิเอร์ เป็นหัวหน้าในรัฐบาล ท่านเหล่านี้ดำเนินในลัทธิอย่างไรก็ย่อมทราบกันอยู่แล้วว่าดำเนินลัทธิที่ต้องการให้ราษฎรทำร่วมกันกับรัฐบาล และต้องการประกันของรัฐบาล อินชัวรันส์-โซเชียล ไม่มากก็น้อย

พระบรมราชวินิจฉัย

ป้องกันการปิดประตูค้า

การที่จะป้องกันการบีดประตูค้าก็เป็นการดีอยู่ แต่ถ้าจะพูดถึงความจำเป็นแล้วว่า เราควรจะกลัวการบีดประตูค้าหรือไม่ ก็จะต้องตอบว่าไม่ควรกลัวเลย การบีดประตูค้านั้น ถ้าใครทำกับประเทศไทยแล้วก็เป็นการโง่ของผู้นั้น เพราะจะมาเสียเงินทำเช่นนั้นทำไม มีวิธีอื่นที่จะบังคับให้ประเทศไทยต้องยอมจำนนได้ถมเถไป มีอาทิเช่น ส่งเรือรบซึ่งมีเครื่องบินบรรทุกอยู่เสร็จ เข้ามากับเรือครูเซอร์บรรทุกทหารมาขึ้นที่กรุงเทพฯ ก็คลุมกรุงเทพฯ อยู่แล้ว ทุกวันนี้เราย่อมรู้อยู่ดีว่า เพื่อนบ้านเขาไม่ชอบวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้ ถ้าเราทำขึ้นเมื่อใดก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเขาจะไม่ส่งคนของเขาเข้ามายึดทรัพย์สินของเราดังกล่าวแล้ว กว่าจะมีกำลังพอที่จะกันการบีดประตูการค้าได้ บ้านเมืองเราก็หมดไปเสียแล้ว โดยแม้แต่บานประตูก็คงจะบีดไม่ได้ทัน เพราะฉะนั้น การกลัวที่จะบีดประตูค้านี้ เป็นการกลัวที่หามูลเหตุไม่ได้ เป็นการเอาอย่างประเทศรัสเซียเท่านั้น เพราะประเทศรัสเซียกลัวการบีดประตูค้าเป็นอันมาก ที่รัสเซียกลัวเช่นนี้ก็เพราะว่า ตนทำตัวของตัวเป็นเอาท์ลอว์ของโลกและกลัว

ใครเขาจะมาแกล้ง การที่ใครจะแกล้งรัสเซียหรือบังคับให้รัสเซียต้องยอมแพ้ได้นั้น ไม่มีหนทางใดกระทำได้สะดวกเท่ากับการบีดประตูค้า เพราะถ้าจะยกทหารไปปราบก็คงสิ้นเปลืองเงินมากกว่าการบีดประตูค้า เพราะรัสเซียเป็นประเทศใหญ่ รัสเซียมองเห็นอันตรายทางนี้จึงต้องบ้องกันบีดประตูค้าที่ผู้เขียนมิได้นึกถึงฐานะของประเทศไทยเรา มัวไปหลงเสียว่าเหมือนกับรัสเซียเสียหมด เขาจะทำอะไรก็ไปลักลอกเขามาโดยมิได้ไตร่ตรองให้สมเหตุสมผลเท่านั้น จึงได้คิดจะบ้องกันการบีดประตูค้าในประเทศไทยบ้าง ซึ่งถึงจะบ้องกันสักเท่าใดก็ไม่มีใครเขามาทำเช่นนั้น เขามีวิธีอื่นถมไป เพราะเมืองเรานิดเดียวเท่านั้น และสภาพก็เหมาะที่จะทำการรุกรานด้วยกำลังทหารได้คล่องแคล่ว เพราะไม่มีเครื่องบ้องกันการรุกรานอย่างง่ายนี้เพียงพอ ยังจะมัวไปคิดการบ้องกันบีดประตูค้าทำไมให้ป่วยการ คล้ายกับวางขวากขวางประตูบ้านกันขโมย แต่นอนเบีดหน้าต่าง ๒ บานเต็มที่ดังนี้ขโมยอะไรจะดันเข้าไปทางประตู บีนขึ้นหน้าต่างขโมยของเอาเสียมิดีกว่าหรือ

นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยจะเป็นรัฐบริบูรณ์ไปนั้นยังสงสัย เพราะเราขาดของดิบในการทำอุตสาหกรรม เราขาดทั้งเหล็กและถ่านหินที่จะทำการดังนี้ กว่าจะจัดการได้ก็คงจะกินเวลานับ ๑๐๐ ปี

การที่ยกตัวอย่างว่า อังกฤษ เยอรมันนี ฝรั่งเศส จะทำการดังนี้หมดนั้นก็ยังไม่จริง มิสเตอร์แมคโดนาล ฮิตเล่อร์ และดาลาดิเอร์ อาจได้คิดถึงสิ่งเหล่านี้ก็อาจเป็นได้ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าใครเริ่มทำการเหล่านี้เลย แมคโดนาลเองนั้นดูเหมือนจะเลิกเอาเสียด้วยซ้ำ ส่วนฮิตเล่อร์นั้นเดินแบบฟาสซิสม์มากกว่า และก็ได้ข่าวว่าทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ ดาลาดิเอร์นั้นก็ยังไม่ปรากฏว่าทำอะไรดังนี้ อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าประเทศทั้ง ๓ เขาจะดำเนินการตามนี้ เขาก็คงไม่กระทำไปด้วยการบังคับราษฎรดังที่มีอยู่ในโครงการนี้ ประเทศเหล่านี้เขามีเครื่องจักรเครื่องมือพร้อมบริบูรณ์แล้ว ตลอดจนคนที่ชำนาญ ถ้าเขาจะทำจริงๆ เขาก็มีโอกาสที่จะทำสำเร็จได้ดีกว่าเรามาก แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่ปรากฏว่าเขาจะทำ แต่ถ้าผู้เขียนเชื่อว่าเขาจะทำกันแล้ว ก็ลอง

ดูเขาทดลองต่อไปอีกมิดีกว่าหรือ จะรีบฮวบฮาบทำเป็นที่ ๒ รัสเซียทำไม รัสเซียเป็นพระบรมครูเองก็ยังไม่ปรากฏว่าได้ผลอย่างงาม ก็รอดูไปอีกสักหน่อยมิดีกว่าหรือ

นายปรีดี เสนอ

ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง มีหน้าที่จัดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ คือ กำหนดการประดิษฐกรรม ซึ่งจะเป็นกสิกรรม และอุตสาหกรรม และการปริวรรต-กรรม คือการขนส่งและคมนาคม การจัดสร้างสถานที่อยู่ให้แก่ราษฎรทั้งหลาย และจัดแยกการงานออกเป็นสหกรณ์ต่างๆ

มาตรา ๑๑ แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ ให้กำหนดประมาณว่า ในปีหนึ่งๆ รัฐบาลจะทำได้อย่างไร และให้แจ้งผลแห่งการกระทำต่อมหาชนทุกสัปดาห์

มาตรา ๑๒ ในระหว่างที่ใช้แผนเศรษฐกิจแห่ง

ชาตินั้น ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องแก้แผนเพราะรัฐบาลจัดหาทุนและแรงงานไม่ได้ตามก็ดี หรือรัฐบาลมีทุนและงานเพิ่มก็ดี ให้กรรมการสภาแผนเศรษฐกิจแห่งชาติประชุมกันแก้แผนนั้น ๆ แล้วแจ้งผลให้มหาชนทราบ

มาตรา ๑๓ แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะเริ่มใช้ในเขตใดให้ประกาศเป็นราย ๆ ไป และให้ชี้แจงถึงที่ดินและเงินทุน แรงงานของข้าราชการ และกรรมกร และผู้ชำนาญการพิเศษว่าเพียงพอประการใด

กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ทั้งหลาย ซึ่งเอกชนนั้นหามาได้

มาตรา ๑๕ บรรดาผู้ที่คิดประดิษฐ์วัตถุสิ่งใดได้ซึ่งเข้าลักษณะที่จะเป็นกรรมสิทธิ์ในการค้า ก็ให้ผู้นั้นมีกรรมสิทธิ์ในการนั้น บุคคลนั้นจะขอสัมปทานประกอบการนั้นเองหรือขายต่อรัฐบาล หรือจะร่วมกับรัฐบาลในการประดิษฐ์ ก็อาจทำได้ตามใจสมัคร

ประกาศมา ณ วันที่ ... พุทธศักราช .... เป็นปีที่ ...

พระบรมราชวินิจฉัย

กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ นี้แปลว่าจะห้ามมิให้ราษฎรมีสิทธิ์ในที่ดินเลย ใครจะซื้อที่ดินอีกย่อมไม่ได้ เพราะบัญญัติข้อนี้ห้ามชัดเจนว่า ไม่ให้ถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ได้ ดังนี้แปลว่าอะไร ไม่แปลว่าตัดกรรมสิทธิ์ ตัดเสรีภาพของราษฎรจริงดังกล่าวแล้วข้างต้นหรือ บัญญัติข้อนี้ที่ผู้เขียน ๆ มาย่อมเป็นกุญแจประเด็นข้อพิสูจน์อย่างชัดเจนว่า ตั้งใจจะตัดสิทธิและเสรีภาพนี้จริง ๆ โดยไม่ต้องสงสัย

นายปรีดี เสนอ

คำอธิบายเค้าร่าง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

ก. ทั้งนี้เพื่อไม่กระทบกระเทือนรุนแรงต่อเอกชนที่ประกอบอาชีพของตนโดยเศรษฐกิจได้

ข. ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้กระทบกระเทือนชาวต่างประเทศ

ค. เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนที่รังเกียจเข้าในการเป็นข้าราชการที่จะทำการของตนเอง

ง. การบังคับซื้อที่ดินในเวลานี้ก็มีอยู่แล้ว เช่น การทำถนน ทางรถไฟ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันนี้ถือว่าทางรถไฟ ฯลฯ เท่านั้นที่เป็นสาธารณูปโภค แต่ตามเค้าโครงการนี้ เราถือว่าการประกอบเศรษฐกิจเป็นสาธารณูปโภค เพราะถ้ารัฐบาลไม่จัดจะเป็นอันตรายต่อราษฎร

จ. ภาษีมรดกนี้ ไม่ใช่จะอิจฉาคนมั่งมี เป็นเพราะตามหลักนั้น คนที่มั่งมีได้สะสมเงินทองไว้ เงินทองนั้นได้มาก็โดยอาศัยราษฎรร่วมกัน และผู้มั่งมีได้ไว้โดยทางตรงและทางอ้อม การกำหนดภาษีมรดกนั้น ถ้าผู้มั่งมีมากจนเหลือเฟือ ควรเก็บให้มาก (ซุปเปอร์แท็กซ์) คนชั้นกลางจึงผ่อนผันเก็บแต่น้อย ทั้งนี้เพื่อมิให้กระทบ

กระเทือนผู้มั่งมีเกินไป

ฉ. ภาษียาสูบ และไม้ขีดไฟนี้ ทำให้ประเทศฝรั่งเศสมีรายได้ใช้หนี้เยอรมันเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ ได้รวดเร็ว และเงินฝรั่งเศสมีฐานะดีขึ้นก็เพราะภาษีจำพวกนี้ ในเมืองเราถ้าสมมติว่ามีคนสูบบุหรี่เป็น ๑ ล้านคน เราเก็บภาษีทางอ้อมในการจำหน่ายวันละ ๑ – ๑๐ สตางค์ ซึ่งไม่รู้สึกมากนัก ก็คงได้เงินเพิ่มขึ้นอีกกว่า ๓ ล้านบาท แต่การผูกขาดโมโนโปลีภาษียาสูบเกี่ยวกับสัญญาทางพระราชไมตรี ฉะนั้นเราอาจดำเนินนโยบายในการเก็บภาษีร้านจำหน่ายยาสูบ และโรงทำยาสูบ โดยระวังมิให้เสียเปรียบยาสูบต่างประเทศที่นำเข้ามา

ช. เกลือ นี้อาจหาทางเก็บภาษีทางอ้อมได้โดยรัฐบาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำนาเกลือ ตามอัตราที่กำหนดไว้แล้ว ในการจำหน่ายรัฐบาลจะจำหน่ายเองหรือผูกขาดสมมติว่าในการนี้รัฐบาลได้ภาษีราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑–๑๐ สตางค์ ๑ ปีได้เงินกว่า ๓ ล้านบาท

ซ. ผู้ที่เป็นนักเลงการพนันในเวลานี้ จะพยายามหาวิธีไม่ให้เล่นด้วยการห้ามขาดนั้น ย่อมเหลือวิสัย คือ

คงลักลอบเล่น ฉะนั้นควรหาวิธีป้องกันคนชั้นหลังที่เล่นไม่เป็นอย่าให้เล่น ส่วนผู้ที่เล่นเป็นอยู่แล้วก็คงเล่นได้ แต่ต้องมาขึ้นทะเบียนคล้าย ๆ กับผู้ติดฝิ่น ค่าธรรมเนียมอาจเก็บเป็นงวด ๆ เช่นงวดละ ๑ บาท ปีหนึ่งมี ๕ งวด สมมติว่าคนเล่นการพนันเป็นมี ๑ ล้านคน ปีหนึ่งคงเก็บค่าอนุญาตประจำตัวไว้ได้ ๕ ล้านบาท และเก็บทุก ๆ คราวที่เล่น เช่นตำบลหนึ่งย่อมต้องมีการเล่นไพ่ไม่ต่ำกว่า ๒ วง ต่อ ๑ วัน ตำบลในพระราชอาณาจักรมี ๕๐๐๐ ตำบล ต้องมีการขออนุญาตเล่นไพ่ ๑๐๐๐๐ วง ถ้าค่าอนุญาตวงละ ๕ บาท คงได้เงินวันละ ๕๐๐๐๐ บาท ปีหนึ่งคงได้เงินราว ๑๘ ล้านบาท การเล่นการพนันนี้ควรกำหนดเวลาใหม่ ไม่ให้เสียเวลาทำงาน ที่กำหนดเดิมแต่เที่ยงจนถึง ๒ นาฬิกานั้นจับหลักอะไรไม่ได้ ความจริงควรกำหนดระหว่าง ๑๖ นาฬิกา ถึง ๒๒ นาฬิกา ส่วนเวลาอื่นผู้เล่นการพนันต้องทำงาน ไม่เสียงานไม่เสียในทางเศรษฐกิจ

และการพนันชนิดนี้ต้องจำกัดให้น้อยลงทุกที และต้องป้องกันคนชั้นหลังไม่ให้เล่นเป็น ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะ

นิยมการพนัน

ฌ ในเรื่องนี้ เราต้องการประสานกับคนมั่งมี ไม่ประหัตประหารคนมั่งมี

ญ สลากกินแบ่งหรือลอตเตอรี่ แม้เป็นการพนัน มีการเสี่ยงโชค แต่ผู้เสี่ยงได้เสียแต่น้อย เช่นปีหนึ่งมีลอตเตอรี่ ๓๐ ครั้ง ๆละ ๑ ล้านบาท ก็คงได้เงินที่หักไว้เป็นส่วนของรัฐบาลหลายล้าน และราษฎรคนหนึ่งเสี่ยงโชคครั้งหนึ่งราว ๒๐ ถึง ๕๐ สตางค์

การจัดให้มีสลากกินแบ่งนี้ คนไทยบางคนเกรงจะถูกติฉินนินทาว่าจัดให้เล่นการพนัน แต่ขอให้ดูตัวอย่างในฝรั่งเศสว่า ใบกู้ (เครดิตเนชั่นแนล) ซึ่งต้องการเงินไปสร้างบ้านเมืองที่หักพังในสงคราม ก็เป็นใบกู้ชนิดที่ออกลอตเตอรี่ให้แก่ผู้ถือด้วย ในอังกฤษเองมีสนามม้า คนอังกฤษที่นิยมแข่งม้ามีจำนวนไม่น้อย แต่เราไม่ประสงค์ให้เลยไปถึงนั่น เราประสงค์มีแต่ลอตเตอรี่ ซึ่งราษฎรเสียเงินคนละน้อย ๆ แต่มีโอกาสได้เงินมาก

ฏ. ธนาคารแห่งชาติ จะช่วยรัฐบาลได้มาก เพราะเงินภาษีอากรที่ค้างอยู่ในคลังจังหวัดก็จะนำมาหมุน

ได้ นอกจากนั้นเงินเดือนที่ข้าราชการเหลือฝากไว้ในธนาคารก็จะหมุนได้เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นมีวิธีการหลายอย่างที่รัฐบาลจะกู้เงินธนาคารแห่งชาติได้

ฎ. นอกจากนี้แผนในทางปกครองก็ต้องอนุโลมตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

พระบรมราชวินิจฉัย

สรุปความ

เรื่องที่ได้พิจารณามาแล้วนี้ ย่อมเป็นความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า ซึ่งจะเป็นการถูกต้องหรือไม่นั้น ก็เป็นแต่ความคิดของข้าพเจ้าเท่านั้น การที่จะรู้ว่าใครเป็นคนถูกหรือผิด ก็ต้องทดลองดูเท่านั้นจึงจะเห็นได้ แต่มีข้อสำคัญอันหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน

อย่างไม่ต้องเป็นสิ่งสงสัยเลยว่า โครงการนั้นนั้น เป็นโครงการอันเดียวอย่างแน่นอนกับที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างใครนั้นข้าพเจ้าไม่ทราบ สตาลินจะเอาอย่างหลวงประดิษฐ์ฯ หรือหลวงประดิษฐ์ฯจะเอาอย่างสตาลินก็ตอบไม่ได้ ตอบได้ข้อเดียวว่าโครงการทั้ง ๒ นี้เหมือนกันหมด เหมือนกันจนรายละเอียด เช่นที่ใช้และรูปวิธีของการกระทำ จะผิดกันก็แต่รัสเซียนั้นแก้เสียเป็นไทย หรือไทยนั้นแก้เป็นรัสเซีย ถ้าสตาลินเอาอย่างหลวงประดิษฐ์ฯ ข้าวสาลีแก้เป็นข้าวสาร หรือข้าวสารแก้เป็นข้าวสาลี รัสเซียเขากลัวอะไร ไทยก็กลัวอย่างนั้นบ้าง รัสเซียเขาหาวิธีตบตาคนอย่างไร ไทยก็เดินวิธีตบตาคนอย่างนั้นบ้าง

สภาบำรุงเศรษฐกิจของรัสเซียก็มี และในโครงการของเรามีโครงการภาคที่ ๑ ที่ ๒ ของหลวงประดิษฐ์ฯ นั้นตรงกับโครงการเศรษฐกิจอันใหม่ และโครงการ ๕ ปี นิวอิคโคโนมิคโปลีซี ไฟท์เยียร์ แพลนของรัสเซียทุกอย่างไป และขั้นที่ ๓ นั้นก็คือการเปลี่ยนสภาพประ-

เทศไทยให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริงอย่างรัสเซีย ความข้อนี้มีข้อพิสูจน์อยู่อย่างชัดเจนในร่างพระราชบัญญัติการประกอบเศรษฐกิจ ในข้อนี้ไม่ยอมให้ราษฎรมีสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ ก็เมื่อโครงการเหล่านี้นั้นคือโครงการอย่างเดียวกับที่ใช้อยู่ในประเทศรัสเซียดังกล่าวแล้ว ถ้ารัฐบาลเรารับดำเนินการกระทำทุกอย่างไปโดยตลอด ก็เปรียบเหมือนรัฐบาลเราช่วยให้สมาคมเทอร์ตอินเตอร์เนชั่นนัล ที่มีความประสงค์จะเปลี่ยนโลกให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์นั้นดำเนินการไปถึงจุดประสงค์ได้โดยง่าย เพราะการที่เราจะดำเนินการตามนั้นนั้น โดยไม่ต้องสงสัยเลยว่าในที่สุดเราจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปอย่างแน่นอน การเป็นคอมมิวนิสต์นี้เป็นเพราะการเศรษฐกิจเป็นไปในทางคอมมิวนิสต์ ไม่ได้กล่าวความว่ารัฐบาลจะจัดทำให้ผู้หญิงเป็นของกลางดังที่ว่ากัน แต่อย่างไรก็ดี ประเทศไทยจะต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์นับเป็นประเทศที่ ๒ ในโลก รองจากประเทศรัสเซีย การที่ไทยจะได้ตำแหน่งอันนี้นั้น ไม่มีใครจะดีใจเท่ากับรัสเซีย และสมาคมเทอร์ตอินเตอร์เนชั่นแนล แต่ส่วน

ประเทศอื่น ๆ แล้วเขาคงไม่พอใจเลย ความไม่พอใจที่เขาแสดงต่อรัสเซียเวลานี้มีเท่าใด เราก็ย่อมเห็นประจักษ์ชัดเจนแล้ว เราจะอยากให้เขาไม่พอใจในเมืองเราดังนั้นหรือ การที่จะแก้ตัวว่า การทำดังนี้ถ้าเราไม่ได้ไปรบกวนใคร เป็นการทำภายในประเทศของเราเอง และไม่มีข้ออันใดที่ชี้ชัดในชั้นต้นว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้น ย่อมไม่มีประโยชน์ เพราะทุก ๆ ชาติยิ่งเพื่อนบ้านของเราแล้ว เขาไม่โง่เลยจะตบตาเขาเล่นไม่ได้คล่อง ๆ เป็นแน่ เพราะความจริงที่เขาเห็นว่าเราเดินอย่างรัสเซียนั้นก็พอที่จะทำให้เขาเข้าใจแล้วว่าเราจะกลายเป็นอะไรไปในที่สุด มิใยเราจะบอกว่าเราไม่เป็นคอมมิวนิสต์ไปให้คอแทบแตก เขาก็ไม่เชื่อเราเลย ก็เมื่อเขาไม่เชื่อเรา ดังนี้ก็จะเป็นภัยมากกว่าที่จะเป็นคุณตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในเรื่องที่เราอาจถูกบุกรุกให้เป็นการเสียอิสรภาพได้ เราจะมัวพูดว่าไม่กลัวนั้น เป็นการพูดอย่างผู้หญิงที่เป็นฮิสทีเรียเท่านั้น เพราะใครๆ ก็ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่าประเทศไทยมิได้มีฐานะเหมือนรัสเซียในการป้องกันภัยภายนอก รัสเซียใหญ่กว่าไทยมากนัก ใครจะไปทำอะไรก็

ยากดังกล่าวมาแล้ว ก็เมื่อการเป็นเช่นนี้จะเป็นการสมควรแล้วหรือที่เราจะยอมสละความเป็นเอกราชของเราเพื่อให้เป็นที่พอใจประเทศรัสเซียชาติเดียว โครงการอันนี้นั้นอย่าว่าแต่จะทำเลย ถึงแม้จะได้ประกาศออกไปให้ตลอด ๓ ภาครวมทั้งคำชี้แจงนี้เท่านั้นก็ตาม คนจะเริ่มตกใจกันเป็นอันมากถึงเกิดความไม่ปกติได้ แล้วก็ผลร้ายอันอาจมีมากดังนี้ แล้วเราจะทำ ทำไมเวลานี้มีวิธีการที่จะทำอย่างอื่นก็จะพอทำได้ไปก่อนอีก ในขณะนี้มี อาทิ เช่น คิดพยายามชักชวนให้ราษฎรเข้าตั้งสหกรณ์ ดำเนินการดังที่ใช้กันอยู่ที่ประเทศเดนมาร์กเป็นต้น มีผู้กล่าวกันว่าถ้าเราไม่เริ่มมีโครงการเศรษฐกิจเสียเร็ว ๆ แล้ว เราคงแพ้ในการสงครามเศรษฐกิจเป็นแน่ เพราะราษฎรของเราไม่ใคร่ทำการค้าเอง แต่บัดนี้ฐานะประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว มีราษฎรซึ่งเป็นชั้นขุนนางหรือเจ้านายที่ถูกปลดจากราชการเป็นจำนวนมากกำลังจะก่อการทำมาหากินเอง แต่ยังมัววิตกกันอยู่อย่างเดียวว่ารัฐบาลจะไม่ยอมให้ตนไปทำการค้าขายอิสระ ถ้าขืนไปทำเข้าภายหลังอาจเสียหายได้เปล่า ๆ ก็ได้ เพราะฉะนั้นในขณะนี้ ข้าพเจ้ายังไม่เห็นด้วยกับโครงการเศรษฐกิจ

ของหลวงประดิษฐ์ ฯ ในขณะนี้ให้รัฐบาลดำเนินการบำรุงเศรษฐกิจไปในทางส่งเสริมช่วยแนะนำ เช่น ส่งเสริมผู้ที่ประสงค์จะตั้งโรงงานโดยไม่เก็บภาษีมากเกินไปจนอยู่ไม่ติด แต่รัฐบาลก็ควรจะต้องระวังอย่าให้ผู้ที่ตั้งโรงงานเอาเปรียบคนงานเกินไปในทางที่ผิด และนอกจากนั้นก็จัดการแนะนำให้ราษฎรเข้าร่วมมือกันทำสหกรณ์ใกล้ไปในทางที่ทำอยู่ในเดนมาร์ก และตั้งนาของรัฐบาลรับคนที่ไม่มีงานทำและคนอื่นที่สมัครเข้าไปทำงาน แสดงตัวอย่างวิธีทำนาอย่างดี และจัดการบำรุงในทางการค้าขายอื่น ๆ ก็น่าจะดีอยู่ หรือจะคิดแก้ไขอย่างใดบ้างให้เหมาะแก่โอกาสก็ควร

แต่ส่วนโครงการเศรษฐกิจแบบหลวงประดิษฐ์ ฯ นี้ควรเลิกล้มความคิดเสีย เพราะแทนที่จะนำมาซึ่งความสุขสมบูรณ์ของประเทศชาติบ้านเมืองดังกล่าวนั้น จะกลายเป็นสิ่งนำมาซึ่งความเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า จนกลายเป็นความหายนะถึงแก่ความพินาศแห่งประเทศและชาติบ้านเมืองอันเป็นมรดกที่เราคนไทยได้รับมาแต่บรรพบุรุษ

ประชาธิปก

ได้อะไรจากเค้าโครงการและพระบรมราชวินิจฉัย

ประการแรกที่ได้ ก็คือ เมื่อโทสะจริตเข้าครอบงำ คารมเผ็ดร้อนก็ถูกนำมาใช้ นำมาเยาะเย้ยกัน หาประโยชน์อันใดมิได้เลย

ท่านปรีดีได้เยาะผู้ที่อวดอ้างว่ามีความรู้ แต่ความจริงท่านว่าเขาเหล่านั้นหารู้จริงไม่ หาว่าไม่อ่านหนังสือให้ลึกซึ้ง ไม่อ่านหลายๆ เล่ม หลายๆ ความเห็น ท่านปรีดีเรียกพวกเหล่านี้ว่า *"นักปราชญ์ในไทยประเทศ"* คำโบราณเคยมี *"โลกวิบ"* สั้นๆ เราก็อาจเรียกได้ว่า พวกอวดรู้ คือรู้ไม่จริง พวก

เหล่านี้มักชอบพูดว่า ฉันรู้แล้ว ฉันเห็นแล้ว ทั้งที่ไม่รู้และไม่เห็น ท่านปรีดีเรียกบุคคลที่ไม่ทำงานว่า *"พวกหนักโลก" "พวกอุบาทว์กาลีโลก"*

สมเด็จพระปกเกล้าฯ ท่านได้ย้อนเรียกว่า *"ผู้ชำนาญการขี้นิ้ว" "ผู้นั่งโต๊ะบงการ" "พวกเทียร์"* (นักทฤษฎี) พวกนี้หรือจะมาสู้พวกแปรักติส (ผู้ทำงานรู้งานโดยความชำชอง แต่อาจไม่รู้อะไรก็ได้ นั่งกับโต๊ะมานานก็คงอวดรู้งาน) เรื่องจะให้รู้ก่อนเรียนหรือเรียนแล้วจึงรู้ รู้ทฤษฎีแต่ไม่เคยปฏิบัติก็ทำได้ไม่ดี แต่ปฏิบัติโดยไม่รู้ทฤษฎีก็ทำดีไม่ได้

สำหรับการยกตัวอย่างขึ้นเปรียบเทียบ ท่านปรีดีว่าพลเมืองจะแร้นแค้นลำบาก สมเด็จพระปกเกล้าฯ ท่านก็รับสั่งว่า *"สุนัขตามวัดก็ปรากฏว่ายังไม่อดตาย"* เรื่องสุนัขนี้มาสมัย ๒๕๐๐ ได้มีผู้มายกว่ากันอีกเป็นหมาไทยหมาบ้ากึ่ง สมัยนี้หยาบขึ้นไปคือ ไม่เรียกว่าสุนัข เรียกว่า หมา เอากันตรงๆ

ตอนท่านปรีดีกล่าวถึงพระศรีอาริย์ สมเด็จพระปกเกล้าฯ ท่านก็ตรัสว่า *"อเวจีพระศรีอาริย์"* นะซิ สม

เด็จพระปกเกล้า ฯ ท่านอยากตั้งกันให้เป็นเจ้าพ่ำเสียทุกคน มีศักดินาคนละแสนไร่ เป็นเรื่องว่าประชดกันได้ประโยชน์อันใดจากคารมเหล่านี้ คารมอื่นมีอีก จะนำมาเขียนก็จะมากไป อ่านดูได้ในคำเสนอการพิจารณาและคำวินิจฉัย

ประการที่สองที่ได้ ก็คือ เมื่อโทสะจริตเข้าครอบงำ ก็เลยเข้าใจกันไม่ได้ เรื่องเล็กเลยกลายเป็นเรื่องใหญ่ โกรธอาฆาตถึงจะเอาเป็นเอาตายกัน เลยจะอยู่ร่วมกันไม่ได้

สมเด็จพระปกเกล้า ฯ ทรงหวาดระแวงท่านปรีดีและผู้ก่อการ เพราะพวกเหล่านี้เรียนมาจากฝรั่งเศสประเทศรีปับลิก และสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั้นได้ทำให้ราษฎรตื่นตัวในเรื่องประชาธิปไตยขึ้นอีกครั้ง พระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียก็ต้องออกจากราชบัลลังก์ เจ้านายขุนนางก็ถูกฆ่าตาย ถูกริบทรัพย์หมดสิ้น ทางเยอรมัน พระเจ้าไกเซอร์เล่า สัมพันธมิตรก็บังคับให้สละราชสมบัติไม่ให้มีการสืบสันตติวงศ์ เปลี่ยนเป็นรีปับลิกไปเสีย ส่วนด้านเอ้าสเตรีย ยังการี อาณาเขตก็ถูกแบ่งแยก ราชวงศ์

ซับสเบิอร์กก็ต้องสูญเสียราชบัลลังก์ไป สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผสมกับเรื่องนักเรียนไทยที่ฝรั่งเศสทะเลาะกับพระองค์เจ้าจรูญ ฯ จนนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเฉพาะอย่างยิ่งท่านปรีดี ถูกประณามว่าเป็นบอลเชวิค ซันดิเคต สมเด็จพระปกเกล้า ฯ ก็ต้องทรงระแวงอยู่เองด้วยเหตุผลแวดล้อมในสมัยนั้น

แต่สมเด็จพระปกเกล้า ฯ ก็ดี ท่านอัครราชทูตพระองค์เจ้าจรูญ ฯ ก็ดี ท่านปรีดีและนักเรียนไทยในฝรั่งเศสอื่นก็ดี รู้จักกันมาดีแล้ว สมเด็จพระปกเกล้า ฯ ขณะเป็นกรมขุนสุโขทัยศึกษาอยู่ที่โรงเรียนเสนาธิการนายทหารที่ปารีส ก็ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์สมาคมนักเรียนไทยในฝรั่งเศส ท่านอัครราชทูตก็เคยใช้ท่านปรีดี เช่น ให้จัดการเลี้ยงอาหารจีนให้แก่นักเรียนไทยที่มาจากเกรอนอเบลอ ซึ่งข้าพเจ้าร่วมอยู่ด้วย นักเรียนไทยพวกนี้ไม่ได้ขึ้นต่อสถานทูต แต่อยู่ในความควบคุมของท่านดูปลาตร์ เพื่อนกับคุณพ่อของข้าพเจ้า และคุณพ่อของนักเรียนไทยเมืองเกรอนอเบลอ ท่านดูปลาตร์เป็นผู้จัดการในเรื่องการศึกษาของเราทางกรุงเทพ ฯ ส่วนในฝรั่งเศสนั้น

ท่านดูปลาตร์มอบให้ท่านเกแดลเป็นผู้ดูแลจัดการ การเลี้ยงของท่านอัครราชทูตซึ่งท่านทรงมาร่วมด้วย และให้ท่านปรีดีเป็นผู้รับแขก เป็นมัคคุเทศในการนำพวกเรานักเรียนบ้านนอกซึ่งพึ่งเข้ากรุงได้ชมกรุงปารีส รู้สึกว่าขณะนั้นท่านไว้ใจท่านปรีดีมากทีเดียว การเลี้ยงครั้งนั้นทำให้พวกนักเรียนไทยซึ่งอยู่ในความดูแลของสถานทูตกล่าวกันว่าท่านอัครราชทูตไม่เคยเลี้ยงนักเรียนพวกเหล่านั้นมาแต่ก่อนเลย

พิจารณาตามความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในชั้นเดิม ๆ ดูไม่น่าจะมีอะไรที่ร้ายแรงเกิดขึ้นต่อมาเลย เรื่องทะเลาะกันระหว่างนักเรียนไทยในฝรั่งเศสกับท่านอัครราชทูตก็เป็นเพียงเรื่องส่งผู้แทนของนักเรียนไทยในฝรั่งเศสไปประชุมในการประชุมของสมาคมนักเรียนไทยในอังกฤษ เรื่องเล็กน้อยแท้ ๆ ไม่น่าจะเป็นชนวนให้เกิดเรื่องใหญ่ต่อมา แต่เรื่องก็เกิดขึ้นมาจนได้ เพราะความไม่พยายามเข้าใจกัน

ประการที่สามที่ได้ คือ ท่านปรีดีอยากให้ใช้ผู้ชำนาญการ ผู้เชี่ยวชาญทำงาน ต้องการแข่งขันการ

แสดงความสามารถ ต้องมีการสอบคัดเลือก สมเด็จ-พระปกเกล้า ฯ ก็ทรงเห็นด้วย แต่ทรงเกรงว่าจะได้ผู้ที่ไม่ชำนาญไม่เชี่ยวชาญจริง จุดประสงค์ตรงกันคือ ต้องการได้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ชำนาญการจริง แต่ถ้าไม่หาแล้วทำไมจึงจะได้ และถ้าไม่ใช้แล้วทำไมจึงจะรู้ว่าเชี่ยวชาญชำนาญจริงหรือไม่

ท่านปรีดีต้องการให้มีการสอบแข่งขัน ให้มีการทดลองความรู้ ต้องการพื้นความรู้ขั้นปริญญา ต้องการความรู้ทันสมัย เช่น ทำไร่ ทำนา ก็ต้องการให้ใช้บุ๋ย ใช้เครื่องจักร ปัจจุบันเรียกกันว่าเครื่องทุ่นแรง เรื่องใช้แรงเครื่องจักรกลแทนแรงคนสมัยนี้เห็นเป็นของธรรมดา แต่สมัย ๒๔๗๕ นั้น เป็นของแปลกของใหม่ ประเทศไทยสมัยนั้นยังไม่มีแทรกเตอร์ เรื่องการประกอบกสิกรรมชนิดใช้เนื้อที่น้อยแต่ทำให้ได้ผลมาก ใช้บุ๋ยวิทยาศาสตร์ เครื่องไถ หว่าน เก็บเกี่ยว ฯลฯ เป็นเครื่องยนต์นั้นเป็นของใหม่ของไทยในสมัยนั้น ดังนี้ถึงท่านปรีดี ท่านทวี บุณยเกตุ จะได้ชี้แจงยืดยาวดังปรากฏในรายงานการประชุม ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ที่พึ่งก็ไม่ค่อย

เข้าใจท่าน ผู้อ่านไม่ควรลืมว่า ท่านทวี บุณยเกตุ นั้นสำเร็จเกษตรมาจาก อังกฤษ และฝรั่งเศส ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเป็นคนไทยคนแรกเสียด้วยซ้ำ จากประเทศทั้งสองนั้น เวลานั้นคนไทยที่สำเร็จเกษตรมาจากฟิลลิปปีลส์ก็มีบ้าง แต่น้อยสำเร็จเกษตรจากสหรัฐนั้นข้าพเจ้าเข้าใจว่ายังไม่มีในขณะนั้น เราพึ่งมาตื่นตัวในเรื่องบุ๋ยวิทยาศาสตร์และแทรกเตอร์เหล่านี้เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี่เอง ข้าพเจ้าหมายถึงการตื่นตัวของประชาชน เจ้าหน้าที่สมัยก่อน ๆ ก็ได้เคยทดลองเรื่องบุ๋ยเรื่องพืชพันธุ์นั้น แต่เป็นเพียงการทดลองเล่น ๆ

ในเรื่องการสอบแข่งขันเข้าทำงานกัน ท่านปรีดีต้องการมาก ดังนั้นการเข้ารับราชการตั้งแต่ชั้นต่ำขึ้นไป และการเลื่อนขั้นตำแหน่ง กฎหมายเกี่ยวกับระเบียบข้าราชการพลเรือนสมัยหลัง ๒๔๗๕ และต่อ ๆ มาจึงยึดหลักการสอบแข่งขันกัน หลักการสอบแข่งขันกันนี้ดี แต่ถ้าผู้มีอำนาจจัดการรุ่มร่าม อาศัยชื่อว่ามีการสอบ มีการแข่งขัน มีการทดลองความรู้แต่ไม่จัดให้จริงจัง หรือกลับเปิดช่องบันไดทองไว้ช่วยพวกพ้องญาติมิตรของตน

หลักก็เลยถูกตำหนิว่าไม่ดี ซึ่งความจริงไม่ใช่ไม่ดีที่หลัก แต่ไม่ดีที่ผู้ปฏิบัติ ฝรั่งเศสดูจะใช้การสอบแข่งขันมาแต่สมัยพระเจ้านะโปเลียน

สมเด็จพระปกเกล้า ฯ ท่านก็ทรงเกรงว่าจะไม่ได้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญจริง ๆ สมัยท่านก็มีผู้เชี่ยวชาญนั่งโต๊ะ บงการชี้นิ้วซดน้ำชาแล้ว ถ้าไม่มีก็คงไม่มีการปฏิวัติเป็นแน่ เพราะเมื่อมีการเล่นพวกกัน ดังนี้การปฏิวัติจึงมีขึ้น การปฏิวัติเกิดขึ้นจากคณะบุคคลซึ่งเข้าใจว่าตนมีความสามารถมีความรู้ดีกว่าผู้ที่มานั่งบงการงาน ผู้ปฏิวัติไม่พอใจในการที่ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองเอาใจชุบเลี้ยงแต่พวกพ้องของตน ไม่เหลียวแลพวกปฏิวัติ แต่กลับกีดกันเสียอีก เรื่องก็อยากชิงอำนาจอยากเป็นใหญ่กันด้วยเพราะทรงเกรงดังนี้ สมเด็จพระปกเกล้า ฯ จึงใช้คำประชดผู้เชี่ยวชาญชำนาญการที่ท่านปรีดีกล่าวถึง ว่าจะมานั่งโต๊ะบงการชี้นิ้ว นั่งซดน้ำชา ทรงพระกังวลก็ไม่ผิด ยิ่งระหว่าง ๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๐ ถึง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ดูเหมือนจะเป็นสมัยที่มีพวกเหล่านี้มากที่สุด ถ้าไม่มี การปฏิวัติ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ คงไม่เกิดขึ้น

เรื่องเล่นพวกนี้เป็นเรื่องที่แก้ไขยาก อย่าว่าแต่มนุษย์เล่นพวกกันเลย เทวดายักษ์เขาก็เขียนไว้ว่ามีการเล่นพวกเหมือนกัน ความหมายของคำว่าพวก ถ้าแคบหน่อยก็หมายถึงลูกหลาน แล้วก็ขยายไปเครือญาติ ญาติมิตร สมุนบริวารผู้ห้อมล้อม มาสมัยพรรคการเมืองเลยกลายเป็นเล่นพรรค พรรคการเมืองนี้ดู ๆ มักแปรรูปเป็นพรรคครองเมือง และเมื่อครองเมืองได้ก็ไม่ยอมให้ใครขึ้นมาเทียบเท่า ส่วนมากร้ายไปจนว่าพวกนอกพรรคจะเผยอขึ้นมาเทียบแม้เพียงข้อเท้าก็ไม่ได้ ดังนี้ในกลุ่มเผด็จการทั้งหลายจึงมีพรรคครองเมืองเพียงพรรคเดียว โซเวียตและเครือของโซเวียตนั้นก็มีพรรคครองเมือง คือพรรคคอมมิวนิสต์ มีได้หนึ่ง ไม่ยอมให้มีสอง โซเวียตกำลังวางหลักกฎหมายและหลักยุติธรรมใหม่ คือเอาคำว่าโซเชียลลิสม์ใส่นำหน้าลงไป เป็น โซเชียลลิสต์ลีกัลลิตี้ ภาษารัสเซียว่า Socialisticka Zakonnort ข้าพเจ้าไม่รู้ภาษารัสเซีย คัดเอามาจากหนังสือของ อินเตอร์เนชั่นนัลคอมมิสชั่น ออฟ จูริสท์ ประเทศไทยก็เคยมีพรรคพวกเดียวครองเมืองกับเขาเหมือนกัน

เรื่องเล่นพวกนี้ข้าพเจ้าคิดว่าเลิกได้ยาก แต่เล่นให้ดีพอทำได้ คือเอาพวกที่มีความรู้ความสามารถจริง ๆ ถึงทีแรกจะมีผู้กล่าวหาว่าเป็นญาติเป็นมิตร หากผู้นั้นทำงานประกอบการดี ๆ ต่อไปเสียงครหาก็หายไปเองและจะไม่มีการกล่าวว่ากันต่อไป แต่ถ้าผู้นั้นทำดีไม่ได้แล้ว ขอให้รีบเปลี่ยนเสียโดยเร็ว ยิ่งเอาไว้นานยิ่งเสีย และเสียทั้งหมู่ทั้งคณะเหมือนปลาข้องเดียวกัน เน่าเสียตัวหนึ่งถ้าไม่เอาออกตัวที่ไม่เน่าก็พลอยเหม็นไปด้วย

จึงเป็นอันว่าจะเล่นพรรคหรือเล่นพวกก็ขอให้ได้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้สามารถ ผู้มีความรู้ ผู้ทำงานจริง ๆ

ประการที่สี่ที่ได้ คือความรู้เรียนกันไม่มีจบ อย่าอ่านหนังสือเล่มเดียว ฟังความเห็นฝ่ายเดียว

ท่านปรีดีจะอ่านหนังสืออะไรมาบ้างท่านไม่บอก ท่านอ้างคำสอนของศาสตราจารย์เดสชังป์ไว้นิดเดียว แต่ทางพระบรมราชวินิจฉัยนั้นอ้างหนังสือสองเล่ม เป็นหนังสือเล่าพฤติการณ์ของรัฐเซียหลังปฏิวัติ ผู้เห็นมานำมาเล่าหรือได้ยินมาก็นำมาเล่า หรือหลบหนีเคียดแค้นมาก็นำมาระบายความแค้นด่าว่าให้ฟัง ข้าพเจ้าไม่ทราบ

หนังสือในพระบรมราชวินิจฉัยไม่ใช่ตำรา หนังสือเหล่านี้หาว่ารัสเซียเป็นเอาท์ลอว์นอกกฎหมาย แต่ทำไมเขากลายมาเป็นพี่เบิ้มร่วมสร้างสหประชาชาติได้ไม่รู้ สมเด็จพระปกเกล้า ฯ ท่านรับสั่งว่าประเทศไทยอยากเป็นที่สองจากรัสเซียหรือ จึงก๊อปปี้ของ ๆ รัสเซียมาไว้ในเค้าโครงการนี้ เพียงขนาดชั้น Licence en Droit ข้าพเจ้าก็พอแสดงได้ว่า ท่านปรีดีได้แง่ความคิดต่าง ๆ นี้มาจากไหน แต่ไม่ใช่รัสเซียแน่ เพราะรัสเซียนั้นเองก็เอาจากผู้อื่นแต่มาดัดแปลงปรุงแต่ง ท่านปรีดีก็เช่นเดียวกัน ได้เอาความรู้ของผู้อื่นมาดัดแปลงปรุงแต่งซึ่งคิดว่าน่าจะเหมาะกับคนไทยในขณะนั้นไว้เหมือนกัน

ท่านปรีดีศึกษากฎหมายจากฝรั่งเศส ในวิชาชั้น Licence en Droit ที่ท่านศึกษานี้ก็มีเศรษฐศาสตร์สอนอยู่ และในเศรษฐศาสตร์ที่สอนนี้ก็สอนควบถึงประวัติศาสตร์แห่งลัทธิเศรษฐกิจ และความนึกคิดในทางเศรษฐกิจของนักเศรษฐศาสตร์หรือนักปรัชญาสังคมวิทยา มนุษย์วิทยาอื่น ๆ หนังสือชื่อ Histoire des Doctrines Economiques ของท่านศาสตราจารย์ Gide และท่าน Rist เป็น

หนังสือซึ่งนักเรียนต้องอ่าน ต้องเรียน เป็นหนังสือความรู้มาตรฐาน ถ้าอยากรู้ลึกซึ้งท่านต้องเรียนต้องอ่านหนังสืออื่นต่อไปอีก หนังสือนี้เพียงย่อ ๆ ความเท่านั้นเอง

ความคิดความอ่านของท่านปรีดีได้มาจากการศึกษาของท่านเอง และการอ่านหนังสือมาตรฐานนี้ประกอบด้วย

ข้าพเจ้าขอหยิบยกเพียงเรื่องที่เกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านปรีดีที่ปรากฏในหนังสือนี้มากล่าวเพียงย่อ ๆ เพื่อให้ท่านค้นคว้าต่อไป

แต่ก่อนอื่นขอท่านได้ระลึกว่าเป็นธรรมดาที่ชนชาติหนึ่งชอบอ้างว่าชนชาติของตนทำหรือคิดอย่างนั้นอย่างนี้ก่อนชนชาติอื่น ถึงขณะที่ชนชาติอื่นอ้างกันชนอีกชาติหนึ่งจะยังค้นไม่พบว่าชนชาติเขาได้ทำ ได้คิดขึ้นมาก่อน เขาก็ยอมไม่ละทิ้ง พยายามกันค้นเรื่อย ๆ ไป และในที่สุดก็อ้างโดยแสดงหลักฐานบุรมบุราณว่า เรื่องนั้น ๆ ชนชาติของเขาได้คิดได้พบ ได้เขียนมาก่อนชนชาติอื่น ๆ เหมือนกัน เรื่องของมนุษย์เป็นอย่างนี้ ฉะนั้นท่านผู้รักหนังสือจึงพึงอย่างเชื่ออะไรให้มั่นนักไว้เลยพึงหู

ไว้หูดีกว่า ต้องพิจารณากัน เมื่อท่านยึดหลักนี้ไว้แล้ว ก็ขอเชิญท่านอ่านต่อไป ข้าพเจ้าจะเขียนให้ท่านอ่านพอหอมปากหอมคอเท่านั้น

๑. อันคำว่า โซเชียลลิสม์นี้ ฝรั่งเศสเขาอ้างว่าท่านบีแอร์เลอรูซ์ นักการเมืองสานุศิษย์ของแซงต์ซิมอง เกิด ๑๗๙๗ ตาย ๑๘๗๑ สมาชิกสภาฝรั่งเศส สมัย ค.ศ. ๑๘๔๘ เป็นผู้ใช้คนแรก เพื่อให้แตกต่างกับคำว่า อินดิวิดิวอาลิสม์ พวกฝรั่งเศสกล่าวต่อไปว่าท่านผู้นี้ได้ใช้คำว่า *"โซลิดาริเต"* ในทางเศรษฐกิจเป็นคนแรก ต่อมาจึงได้มีลัทธิโซลิดาริสม์เกิดขึ้น ซึ่งถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสิ่งผูกพันซึ่งกันและกันโดยธรรมชาติ

๒. ตำหรับตำราของฝรั่งเศสมักจะยกย่องท่านแซงต์ซิมอง ซึ่งเป็นเคาวท์ บิดาท่านเป็นถึงดุ๊ค ราชตระกูล ท่านเคาวท์แซงต์ซิมอง เกิด ๑๗๖๐ ตาย ๑๘๒๕ ฝรั่งเศสเขาว่าท่านเป็นต้นตระกูลโซเชียลลิสม์ มารคซ์-เลนินเป็นเพียงชั้นศิษย์ ท่านเคาวท์แซงต์ซิมองได้ให้ข้อความสั้น ๆ ว่า *"แต่ละคนตามความสามารถของตน แต่ละความสามารถตามผลงานของเขา"* ข้อความสั้น ๆ นี้ทำให้

คนคิดกันมาก ท่านเคาวท์แซงต์ซิมอง ต้องการให้ "*ฝรั่งเศสเป็นโรงงานใหญ่ Grand Atelier*" และให้เป็นโรงประดิษฐ์สิ่งของใหญ่ "*Grande Manufacture*" ท่านผู้อ่านควรระลึกว่าสมัยของท่านแซงต์ซิมองนั้น เครื่องจักรกลกำลังนำเข้ามาใช้แทนแรงงานของคน เครื่องจักรกลเริ่มมีบทบาทในการประดิษฐ์มาก และมีทีท่าว่าแรงของเครื่องจักรกลจะใช้แทนแรงงานของคนได้ทุกกรณี ท่านแซงต์ซิมองจึงคิดเห็นว่า รัฐนั้นควรเข้าไปประกอบการเศรษฐกิจเอง หน้าที่เศรษฐกิจของรัฐควรอยู่เหนือหน้าที่ใด ๆ อื่น ฝรั่งเศสเขาว่า ท่านแซงต์ซิมองนี้เป็นต้นตระกูลคอลเลคติวิสม์อีกด้วย

ท่านแซงต์ซิมองมีสานุศิษย์เยอะ เขาเรียกกันว่าพวกแซงต์ซิมองเนียง แต่ละคนสาธยายหลักของท่านแซงต์ซิมองโดยนำความคิดเห็นของตนคือของผู้สาธยายเข้ามาประกอบขยายความด้วย

๓. ถ้าเราเขยิบไปอังกฤษ เอาทางด้านสังคมนิยมที่เด่น สมัยใกล้ ๆ กับท่านแซงต์ซิมองฝรั่งเศส เราจะพบท่าน โรเบอร์ต โอเวน เกิด ๑๗๗๑ ตาย ๑๘๕๘

ท่านโอเวนเป็นบิวซิเนสส์ผู้ใจบุญ ท่านโอเวนเป็นผู้เขียนหนังสือ What is Socialism? แต่ ค.ศ. ๑๘๔๑ พวกอังกฤษก็ว่าท่านโอเวนนั้นแหละเป็นคนแรกที่ใช้คำว่าโซเชียลลิสม์ ดูตามบีท่านโอเวนน่าจะใช้ก่อนท่านเลอรูซ์ ท่านโอเวนเป็นผู้สร้างตนเองจากกำเนิดคนสามัญ รับจ้างทำงานเกี่ยวกับการปั่นด้าย ทอผ้า แต่ในที่สุดท่านก็กลายเป็นเจ้าของโรงงานปั่นด้ายทอผ้าใหญ่โตด้วยน้ำพักน้ำแรงของท่านเอง ความเป็นผู้ใจบุญของท่าน การเกื้อกูลของท่านต่อคนงานที่ทำงานในโรงงานปั่นด้ายทอผ้าของท่าน กฎข้อบังคับที่ท่านให้ใช้ในโรงงานของท่านบังคับแก่คนงานอันเป็นการอนุเคราะห์คนงาน ประกันความมั่นคงในการทำงานของคนงาน ชื่อเสียงของท่านโอเวนจึงโด่งดังพระมหากษัตริย์หลายประเทศ เขากล่าวว่ากษัตริย์ปรัสเซียฮอลแลนด์สมัยนั้นได้ติดต่อคุ้นเคยกับท่านโอเวนเป็นอย่างดี ท่านโอเวนได้ลงทุนสร้างนิคมสวรรค์ชื่อว่า New Harmony ขึ้นที่อินเดียนาในอเมริกาด้วยทุนทรัพย์ของท่าน แต่ผิดหวัง เสียสตางค์ไป แต่ท่านนึกว่าท่านทำบุญท่านโอเวนผู้นี้แหละที่ให้ความคิดเรื่อง *"สิ่งที่ใช้*

แทนเงินมอนนี่" ใหม่ อย่าลืมว่าขณะนั้นมอนนี่เงินคือเหรียญทอง เหรียญเงิน ไม่ใช่กระดาษอย่างบัจจุบันนี้อันมีนามเรียกกันว่า "*ธนบัตร*" ท่านโอเวนเห็นว่า แร่ทองคำแร่เงิน ถึงจะขุดพบกันได้ก็ไม่ได้เท่าไร การเศรษฐกิจต้องการเครดิต คือความเชื่อมาก ท่านโอเวนเสนอให้ใช้ เลเบอร์โน๊ต ฝรั่งเศสเขาแปลว่า บองค์เดอตราวายล์ แปลเป็นไทยก็ได้ว่า "*คะแนนงาน*" ท่านโอเวนจัดให้ใช้เป็นค่าแรงงาน ท่านถึงกับจัดตั้งที่ลอนดอนขึ้นเป็นสำนักงานเรียกว่า National Equitable Labour Exchange เมื่อราว ค.ศ. ๑๘๓๒ ขอยุติสำหรับท่านโอเวนที ที่จริงทั้งชาวอังกฤษ ชาวฝรั่งเศสสมัยนั้น ก็ยังมีผู้มีชื่ออีกมากที่ชอบคิดในเรื่องเศรษฐกิจ ถ้าข้าพเจ้าจะนำมาเขียน ณ ที่นี้หนังสือก็จะกลายสภาพเป็นหนังสือเศรษฐกิจ หรือหนังสือความนึกคิดในทางเศรษฐกิจไปเสีย

๔. เรื่องเกี่ยวกับจัดรัฐให้เป็นโรงงานนี้ หลุยบลังค์ เกิด ๑๘๑๑ ตาย ๑๘๘๒ ชาวฝรั่งเศสสมาชิกสภาฝรั่งเศส ก็เคยแสดงความคิดจะให้รัฐเป็นโรงงานสังคม Atelier Social ท่านปรูดอง ชาวฝรั่งเศส เกิด ๑๘๐๙

ตาย ๑๘๖๕ มีชื่อเสียงที่กล่าวคำรุนแรงในเรื่องกรรมสิทธิ์ ออกมาเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า *"ลา โปรปริ เอเต แซสท์ เลอ วอล"* แปลเป็นไทยว่า *"การกรรมสิทธิ์คือการลักทรัพย์"* ท่านก็รุนแรงเอาการ ตำราฝรั่งเศสจัดว่าท่านเป็นโซเชียลลิสม์ ลิเบอรแตร์ จะแปลเป็นไทยว่าโซเชียลลิสม์เสรีก็ตามใจ ท่านปรูดองก็มีความคิดเห็นอย่างท่านโอเวน ท่านว่าเงินคือ บอง เดชังเยอ *"บัตรแลกเปลี่ยน"* เพื่อให้สรรพสิ่งของหมุนเวียนโดยสะดวก ท่านเคยกล่าวดังนี้ *"สำหรับฉันเงินไม่มีประโยชน์อะไรเลย ฉันเอามันไว้ก็เพื่อใช้จ่าย กินมันก็ไม่ได้ ปลูกมัน (อย่างต้นไม้) ก็ไม่ได้"* จากความคิดเรื่องเงินดังนี้ ท่านเลยก้าวหน้าขอตั้งธนาคาร เรียกว่าธนาคารเพื่อการแลกเปลี่ยน ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า Banque d' Echange ท่านผู้อ่านพึงเข้าใจว่าไม่ใช่เอกซเชนย์แบงค์ คือ ธนาคารแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศอย่างสมัยปัจจุบัน ถึงเป็นคำใกล้เคียงแต่ความหมายคนละเรื่อง ในธนาคารนี้ท่านปรูดองก็ให้มีบัตรปริวรรต Bons de Circulation หรือบัตรแลกเปลี่ยน Bons d' Echange ท่านผู้อ่านควรสังเกตว่า

ในพระบรมราชวินิจฉัยพระปกเกล้า ฯ ท่านเรียก บอนด์ เหมือนกัน แต่เป็น Bond อังกฤษ พันธบัตรเงินกู้ ศัพท์ใกล้เคียง แต่ความหมายคนละอย่าง เรื่องศัพท์นี้ที่ใช้กันก็ดูยุ่งพิลึก เรื่องธนาคารเพื่อการแลกเปลี่ยนของท่านปรูดองนั้นในปี ๑๙๔๙ ท่านได้ตั้งเป็นธนาคารประชาชน Banque du peuple ลองทำดู แต่สู้ไม่ไหวจึงเลิกล้มไป

๕. นักปราชญ์เรื่องลัทธิเศรษฐกิจยังมีอีกมากมาย ถ้าจะพิจารณาเรื่องการแบ่งงานกันทำว่าจะมีผลดีเพียงไร ก็ต้องศึกษาท่านอดัมสมิทเป็นต้นมา ถ้าจะมุ่งไปในเรื่องค่าของสิ่งของที่ว่ามาจากแรงงาน หรือการที่คนงานถูกนายงานเอารัดเอาเปรียบ และการกล่าวหาสังคมที่อาศัยทุน คือ อาศัยเอกชนเป็นเจ้าของทุนมีข้อบกพร่องอย่างไรก็ต้องศึกษาจากหนังสือของท่าน คาร์ล มาร์ซ์ก เป็นอันดับสำคัญ นักลัทธิเศรษฐกิจทุกท่านเขียนด้วยเหตุผล ด้วยมุ่งหวังจะแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในโลกมนุษย์ บางท่านก็อลุ้มอล่วยโอนอ่อน บางท่านก็รุนแรง บางท่านก็ระวังผลประโยชน์เฉพาะบุคคล บางพวกบางชั้นบางท่านก็มุ่งจะปฏิวัติจิตใจมนุษย์เสียใหม่

ค่อยทำค่อยไปก็มี เอากันอย่างเปลี่ยนหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียวก็มี การอ่านหนังสือจึงมิใช่ข้อง่าย แต่เราจะไม่อ่านเสียเลยนั้นไม่ได้ อ่านเสียก่อนแล้วจึงวินิจฉัยภายหลัง คนที่เรียนด้วยตำราเดียวกัน อบรมจากบุคคลคนเดียวกันยังมีความคิดในเรื่องเดียวกันแตกต่างกันได้ นี่ก็เป็นเรื่องของการวินิจฉัยของแต่ละบุคคล ซึ่งไม่จำต้องตรงกัน ข้าพเจ้าคิดว่าแตกต่างกันไว้ละดี จะได้เหนี่ยวรั้งกันได้บ้าง หากตามกันดิกเข้ารกเข้าพง มีเหวขวางอยู่เบื้องหน้า ตกไปละก็แย่ทีเดียว

ผลได้ประการอื่นยังมีอีก แต่ข้อความที่ปรากฏในเค้าโครงการ รายงานของกรรมการและพระบรมราชวินิจฉัยแสดงชัดเจนอยู่แล้ว

หลายปีที่ผ่านไป รัฐบาลได้เปลี่ยนไปหลายคณะ ถึงจะไม่มีรัฐบาลใดอ้างท้าวความถึงเรื่องที่ได้โต้เถียงกันใน ๒๔๗๕ แต่เรื่องที่บรรจุไว้ในการโต้เถียงครั้งกระนั้นก็ได้ถูกนำมาปฏิบัติกันในราชการต่อ ๆ มา ภาษีอากรก็มีการปรับปรุง ภาษีมรดกมีขึ้นก็เลิกไป เพราะได้ไม่คุ้มเสีย คือรายจ่ายในการเก็บภาษี เงินเดือนพนักงานและ

รายจ่ายอื่น ๆ มีมาก ธนาคารชาติก็เกิดขึ้น ธนาคารออมสินก็มีเงินฝากแยะ (อาจเป็นเพราะมีรางวัลออกเป็นสลากก็ได้) ลอตเตอรี่ก็เจริญ มีอาคาร มีร้านค้าของตนเอง ทำรายได้ให้รัฐมิใช่น้อย กาสิโนโผล่ขึ้นมา โดยชอบด้วยกฎหมายแต่เพียงอีดใจเดียว เพราะหลายท่านยังอยากให้อยู่ในสภาพบ่อนเถื่อน สิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายจึงมีน้อย แต่เถื่อนมีมาก พิจารณาดูตามกฎหมายเมืองเราดูเป็นเมืองที่ปราบการพนันกันเต็มที่ คำว่าการพนันกฎหมายขณะนี้ให้วิเคราะห์ศัพท์ไว้อย่างกว้างขวางที่สุดคลุมถึงการขันต่อด้วย พวกนักเล่นกอล์ฟพนันที่จริงก็ผิดกฎหมาย แต่ก็ไม่เคยปรากฏว่ามีใครจับกันสักราย เทนนิสเขาก็ว่าเวลานี้เล่นกันจักต้องพนันอย่างน้อยก็เอาลูกเทนนิส ซึ่งก็ผิดกฎหมายอีก ฉะนั้นในการพิจารณากฎหมายพนันใหม่จึงต้องแยกขันต่อออก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็แยกไว้นมนานแล้ว ขันต่อมิใช่พนัน แต่กฎหมายเดี๋ยวนี้ถือว่าเป็น ส่วนสหกรณ์ขณะนี้ก็ยกเป็นกระทรวง ขยายกันเต็มที่ ทุกรัฐบาลจะต้องบอกกล่าวในนโยบายว่าจะสนับสนุนการสหกรณ์ จะตัดคน

กลาง ก็แปลว่าทุกรัฐบาลมีนโยบายในเรื่องสหกรณ์เหมือนกัน คือเหมือนกันตามตัวหนังสือ สมัยนี้มีเงินได้ชนิดหนึ่งซึ่งท่านปรีดีไม่ได้กล่าวถึง สมเด็จพระปกเกล้าฯ จึงไม่ได้ให้พระบรมราชวินิจฉัยไว้ เงินได้ชนิดนี้คือ เงินช่วยการศึกษาและสาธารณสุข ไม่เรียกว่าเบี้นภาษีหรืออากร เพราะถ้าเบี้นอย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องตราเบี้นกฎหมายผ่านสภา และเงินต้องเข้างบประมาณแผ่นดิน เรียกว่าเบี้น *"เงินช่วย"* ไม่ต้องบอกว่าเสีย แต่ถ้าไม่เสียเจ้าหน้าที่ก็ไม่ทำกิจการที่เราประสงค์จะให้เขาทำได้ เขาจะใส่ล้นชักก็ได้ จะให้มาวันหลังก็ได้ ใครจะต่อล้อต่อเถียงเสียเวลาเสียการงาน จะเรียกห้าบาท สิบบาท ยี่สิบบาท หรือมากกว่านั้นเราก็ต้องยอม เพราะดีกว่านั่งรถกลับแล้วต้องมาใหม่เงินช่วยนี้นำส่งยังเจ้าหน้าที่คลัง ไม่ใช่เข้างบประมาณแผ่นดิน ผู้มีอำนาจจะจ่ายอย่างไรก็ได้ จำนวนเงินช่วยนี้ที่ได้ในปีหนึ่งได้โดยความสมัครใจของผู้บริจาคช่วยเอง ว่ากันว่าได้มากกว่าเงินได้จากอากรแสตป์ ท่านผู้คิดเรื่องเงินช่วยนี้เก่งมากนับว่ามีความคิดที่เฉียบแหลมลงทุนน้อยได้ผลมากแล้วไม่มีใครบ่นเสียด้วย เฉียบ

แหลมยิ่งกว่าท่านปรีดีและนักการคลังทั้งหลาย ท่านปรีดีแพ้คนสมัยปรมาณูดาวเทียมแล้ว เพราะสมัยนี้เป็นสมัยนายหน้า สมัยเซ็งลี้ สมัยวิ่งเต้น เก็บค่าต๋ง ค่าให้ความสะดวก จับผืนทีไรก็ได้สินบลนำจับรวยไปเลย ทั้งๆที่กฎหมายอาญาจะอย่างเก่าหรือใหม่ก็ตาม ก็บัญญัติเรื่องการให้สินบลว่าผิดกฎหมาย แต่เราก็นำไปเขียนไว้เป็นกฎหมายอีกฉบับรับรองในบางกรณีว่า เป็นการถูกต้องตามกฎหมาย เป็นสิ่งที่ชอบเสียด้วย เมื่อกฎหมายเปิดช่องให้คอรัปต์ได้ ทำไมบุคคลจะยอมอินคอรัปต์ ข้าพเจ้าก็รู้เหมือนกันว่าสินบลที่ถูกต้องนี้จะเรียกกันใหม่ว่า *"รางวัลนำจับ"*

สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงพระวิตกว่า เราจะกู้เงินจากต่างประเทศเขาไม่ได้ ท่านว่าชื่อเราจะเหม็น ท่านปรีดีคิดว่ากู้ได้ถ้าเรากู้มาทำงานกันอย่างจริง ต่อมาท่านปรีดีได้เคยเจรจาแปลงเงินกู้กับอังกฤษสำเร็จ แต่ขณะนั้นท่านต้องไปถึงอังกฤษ สมัยนี้เราไม่ต้องขอกู้เงินใครต่างประเทศ เขาขอให้เรากู้เขาเอง เขามาหาเราเองถึงเมืองไทย บริษัทเอกชนส่งเสริมเศรษฐกิจยังกู้ได้

รัฐมนตรีคลังลงชื่อค้ำประกันแทนรัฐบาลเท่านั้นก็ใช้ได้ ว่ากันเป็นพัน ๆ ล้าน เรื่องการกู้เงินเลยกลายเป็นของกล้วย ๆ โลกเรานี้ก็แปลก ถึงกับต้องหว่านเงินหาพวกพ้องกันแล้วหรือ ผู้จะให้กู้ยังอวดอ้างว่าไม่มีพันธะใด ๆ ผูกพันเสียด้วย คล้ายกับว่าจะชำระก็ได้ไม่ชำระก็ได้ ทำให้นิสัยดี ๆ เสียหมด ท่านนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีต่างประเทศ และจนชั้นข้าราชการต่ำ ๆ ผ่านเมืองไทยต้องให้สัมภาษณ์แก่พวกหนังสือพิมพ์เมืองไทยทุกทีว่า ประเทศเขาอยากช่วยเหลือเมืองไทยทั้ง ๆ ที่เขาเหล่านั้นก็เที่ยวขอความช่วยเหลือจากประเทศอื่น ๆ ไม่รู้ว่าจะเบ่งกันไปถึงไหน

แต่เราจะอยู่เฉยก็ไม่ได้ โม้มากก็ต้องโม้ไปบ้าง ไม่เป็นแก่นสารก็ช่างเถิด แต่ขอให้เป็นเรื่องภายนอกเรื่องภายในของประเทศไทยข้าพเจ้าขอให้เป็นเรื่องแก่นสารก็แล้วกัน

ทำไมจึงต้องวางโครงการเศรษฐกิจ

ในปัจจุบันสมัยนี้ ไม่ว่าในงานเอกชนหรืองานมหาชนคือของรัฐ จะประกอบกิจการอันใดไม่ว่าเรื่องการศึกษา การป้องกันประเทศ การรักษาทรัพยากรของชาติ การผังเมือง การผังชนบท การวางเส้นทางคมนาคม ถนนหนทาง การบุกเบิกป่า แม้งานต่าง ๆ ที่กรมกองต้องกระทำ รัฐผู้กระทำก็ต้องวางแผนวางจุดหมายที่มุ่งให้บรรลุถึงวิธีการและเครื่องมือเครื่องใช้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ ไม่มีรัฐใดหรือรัฐบาลใดที่จะปล่อยให้การเป็นไปตาม

ธรรมชาติ รัฐหรือรัฐบาลต้องตัดสินตกลงใจว่าจะทำอะไร ให้ได้อย่างไร เมื่อใด โดยวิธีใด ต้องศึกษา ต้องวางแผน ต้องเตรียมการ และต้องปฏิบัติแน่วแน่ให้บรรลุจุดหมาย สิ่งบกพร่อง เมื่อประสบต้องรีบแก้ สิ่งใดที่ดีต้องจัดทำให้ดียิ่งขึ้นไป

เรื่องแผนการดำเนินงานหรือโครงการจึงไม่ใช่เป็นเรื่องของลัทธิ หรือความนึกคิดในเรื่องเศรษฐกิจอันหนึ่งอันใดโดยเฉพาะ ทุกลัทธิเศรษฐกิจและทุกความนึกคิดในเรื่องเศรษฐกิจต้องมีโครงการด้วยกันทั้งนั้น แผนการหรือโครงการนี้อาจใหญ่โตมากมาย อาจอยู่ในห้วงแห่งความฝัน คือประสงค์จะให้บรรลุถึง แม้ว่าจะไม่อาจทำได้ในชีวิตของผู้วาดโครงการ แต่ท่านก็อยากให้มีการพิจารณากัน หากเห็นชอบพร้อมกันก็ขอให้เริ่มทำเป็นโครงการเล็ก ๆ ขึ้นไปก่อน แผนการจึงอาจเป็นได้หลายอย่าง ขอได้เริ่มคิดเริ่มวาง กำลังน้อยก็เอาแต่เล็ก กำลังมากจะเอาอย่างใหญ่โตก็ได้

ได้มีการโต้เถียงในเรื่องวางแผนการเศรษฐกิจในสมัยปัจจุบัน คือหลังสงครามนี้อย่างไรบ้าง ข้าพเจ้าขอ

นำมากล่าวให้ท่านวินิจฉัยดูดังนี้

ข้อโต้เถียงกันระหว่างผู้นิยมวางโครงการในทางเศรษฐกิจกับผู้นิยมให้การเศรษฐกิจเป็นไปของมันเอง คือพวกเสรีนิยมนั้น ไม่ใช่การโต้เถียงกันระหว่างความไม่เป็นระเบียบ (Anarchy) กับความเป็นระเบียบ (Order) ของชีวิตเศรษฐกิจ ทุกฝ่ายต้องการให้การผลิต (Production) กับการแบ่งปัน (Distribution หรือ Repartition) ได้ส่วนสัด ต้องการให้จุดหมายปลายทางของส่วนรวมหรือสังคมได้รับบริการจากการผลิตและการแบ่งปันนั้นโดยเรียบร้อยเป็นอย่างดี ฝ่ายเสรีนิยมเห็นว่า *"ตลาด"* (Market) เป็นตัวคุมให้สัดส่วนระหว่างผลิตกับวิภาคได้ แต่เป็นตัวคุมที่มองเห็นไม่ได้ (Invisible) ส่วนผู้นิยมวางโครงการ (Planner) เห็นว่ารัฐ (State) เป็นตัวคุม รัฐต้องวางโครงการจัดทำกิจการต่าง ๆ และการคุมของรัฐนั้นมองเห็นได้ (Visible)

ในระบบเศรษฐกิจเสรี (Free economy) การผลิตอยู่ภายใต้การสนอง (Demand) เจ้าของทุนไม่อาจผลิตสิ่งใดตามใจชอบ เขาจะผลิตสิ่งที่เขาจะขายได้และ

ของจะขายได้ก็ต้องมีผู้ต้องการซื้อ และจะซื้อเป็นจำนวนเท่าใด การผลิตเพื่อกำไรโดยตลาดจึงเป็นการผลิตเพื่อใช้ การวิภาคเงินที่ได้มา (Income) ก็อยู่ภายใต้การควบคุมของตลาดเช่นเดียวกัน ผู้ผลิตไม่สามารถจะตั้งราคาขายได้ตามใจชอบ การแข่งขันระหว่างผู้ผลิตทำให้ราคาลดลงใกล้ต้นทุน และทำให้เจ้าของทุนต้องทำให้สมรรถภาพในการผลิตดียิ่งขึ้น ตลาดเสรี (Free market) จึงเป็นกลไกมีกำลังอันแรงกล้าควบคุมกิจเศรษฐกิจในสังคม เป็นตัวชี้ทางให้ผลิตในทางบริการการสนอง ทำให้การผลิตเกิดกระตือรือร้นหาทางก้าวหน้า และกำจัดการได้มาอย่างมากมายแห่งผลกำไรนั้นให้หายไป (เพราะการแข่งขันกันนั้น)

ไม่มีใครเถียงหรือคัดค้านกันว่าประโยชน์ส่วนตัว (Self interest) ของบุคคลนั้นเป็นตัวกำลังอันสำคัญในการกระทำทางเศรษฐกิจ แต่จะปล่อยให้การเศรษฐกิจเป็นไปโดยธรรมชาติ เป็นไปตามเรื่องของมันก็ลำบาก เพราะบุคคลเป็นมนุษย์สามัญยังมีกิเลส ความกลมกลืนกันระหว่างส่วนรวมกับส่วนตัวไม่เป็นไปด้วยดีเสมอไป

ข้อแย้งก็มีกันบ่อย ๆ เสียด้วย เสรีภาพในการกระทำถึงจะมีมาช้านาน แก้ไขปรับปรุงกันให้อยู่ในกรอบตามกาลสมัย แต่ความทุกข์ยาก ความมีความจน ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงแห่งฐานะของบุคคลก็ยังมีกันอยู่ เห็นกันอยู่เสมอ การเข้าควบคุมของรัฐจึงจำเป็น ไม่ใช่รัฐจะเข้ามาทำการเศรษฐกิจแทนเอกชนทั้งหมด (ที่จริงผู้ทำในนามของรัฐ ก็คือเอกชน ส่วนที่เรียกว่ารัฐบาล คือเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ นั่นเอง) แต่ก็อาจเข้ามาช่วยเหลือผดุงกิจการซึ่งเอกชนเป็นผู้ทำให้ดีให้เที่ยงธรรมได้ พวกเสรีนิยมสมัยนี้จึงไม่คัดค้านการเข้าแทรกแซงของรัฐในการเศรษฐกิจแล้วกลับสนับสนุนการวางแผนเศรษฐกิจเสียด้วยซ้ำ

ส่วนพวกที่นิยมให้รัฐเข้าควบคุมเป็นตัวกระทำการในการเศรษฐกิจเสียเองก็มิใช่จะเลิกล้างตัวกลไกที่ควบคุมการเศรษฐกิจซึ่งมองเห็นไม่ได้ (Invisible) คือตลาดนั้นเสียเลย พวกนี้ก็ยอมรับอยู่เหมือนกันว่าตลาดมีอิทธิพลในการเศรษฐกิจ ประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลก็เป็นสิ่งที่มีอยู่ และระบบเศรษฐกิจส่วนบุคคลก็มิใช่ระบบที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม (Anti – Social) อย่างเด็ดขาด

อันที่จริงระบบเศรษฐกิจทุกระบบก็มีบุคคลเกี่ยวข้องอยู่ด้วยทั้งนั้น ความมุ่งหมายในการกระทำการเศรษฐกิจคือจัดให้มี "*กลไกอันใด*" ที่จะทำให้ความต้องการที่สังคม (Society) ใคร่ได้ ได้รับบำบัดมากและดีที่สุด และในขณะเดียวกัน สิ่งนั้นเป็นประโยชน์มากที่สุด (Profitable) แก่บุคคลในฐานะเอกชน เป็นเอกเทศ (Individualy) เป็นการเชื่อมโยงประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลเข้าไปในเรื่องของมหาชนของส่วนรวม แม้ในกรณีระบบเศรษฐกิจที่ยึดการวางแปลนโครงการ การเศรษฐกิจเป็นหลักโดยมีองค์การศูนย์กลาง (Centre) วางแปลนหรือแผนผัง ในระบบนี้ก็ต้องมีตัวกลไก มีตัวบุคคลที่จะวางแปลนให้ได้คือบุคคลที่มีความสามารถดีเยี่ยม เก่งจริง และต้องมีบุคคลผู้ปฏิบัติงานตามแปลนโครงการที่วางไว้นั้นอย่างดีเยี่ยม มีความสามารถปฏิบัติงานดีเหมือนกัน บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการยกย่อง ได้รางวัลความดีความชอบดีกว่าผู้ที่วางแปลนเลว หรือปฏิบัติงานเลว ระบบเศรษฐกิจที่ค้านระบบเศรษฐกิจตลาด (Market Economy) นั้น ไม่ใช่จะค้านว่าระบบเศรษฐกิจตลาดไม่

สามารถนำความวัฒนารุ่งเรืองมายังสังคมได้ มิใช่อย่างนั้น ที่โต้เถียงและค้านกันนั้น มีเพียงว่า การควบคุมโดยรัฐ (State Control) จะไม่เป็นสิ่งที่ดีกว่า หรือถ้านำเข้ามาแทนระบบเศรษฐกิจตลาดเสียเลย หรือนำเข้าแทรกแซงเป็นการช่วยระบบเศรษฐกิจตลาดอีกแรงหนึ่ง

โซเชียลลิสม์และรัฐ

ในทุกสมัยและทุกวันนี้ รัฐได้มีบทบาทในการเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิต และการวิภาคมากบ้างน้อยบ้าง เป็นเรื่องที่บุคคลขอร้องให้รัฐออกกฎหมายในเรื่องการเศรษฐกิจ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน บางพวกซึ่งเรียกกันว่า "*ฝ่ายซ้าย*" ต้องการให้รัฐเข้าแทรกแซงในการกระทำเศรษฐกิจของเอกชนให้มาก ให้ออกเป็นข้อบังคับ เป็นกฎหมาย จำกัดเสรีภาพของเอกชนบางประการ เช่นกฎหมายในเรื่องว่าใครจะเป็นผู้ทำการผลิตได้ หลักเกณฑ์ในการผลิตมี

อย่างไร การค้าซึ่งผลิตจะมีระเบียบอย่างไร การสนับสนุน การคุ้มกันหรือการควบคุมต่าง ๆ มีกฎเกณฑ์อย่างใดเหล่านี้เป็นต้น ส่วนบางพวกเรียกว่า *"ฝ่ายขวา"* นั้นไม่ต้องการให้รัฐเข้าแทรกแซงมากมาย เขายอมให้รัฐเข้ามาแทรกแซงเฉพาะในกรณีที่จำเป็นจริง และการแทรกแซงนั้นต้องน้อย คือชั่วระยะเวลา การแทรกแซงของรัฐจึงเป็นเหมือนลูกตุ้มนาฬิกาแกว่งไปทางขวาที ซ้ายที และการก็เป็นอย่างนี้มาช้านาน ถ้าจะยกตัวอย่างของประเทศอังกฤษ นโยบายของประเทศอังกฤษสมัยต่าง ๆ ในระหว่าง ๒๐๐ ปีมานี้ เป็นดังนี้ ที่แรกพวกคอนเซอร์เวอร์ตีฟ (Conservatives) ต้องการให้รัฐเข้าแทรกแซงมาก คือ สมัยกิลด์ พวกนี้ไม่ให้รัฐเลิกกฎหมายที่ให้ประโยชน์แก่พวกตน พวกนี้จึงได้ชื่อว่า *"สงวนไว้"* (Conservatives) ส่วนพวกโปรเกรสซีฟ (Progressives) นั้น ต้องการให้รัฐถอนตัวออกจากเศรษฐกิจให้มาก คือเลิกกฎหมายควบคุมเศรษฐกิจ และกฎเกณฑ์ที่รัฐวางมากมายหยุมหยิม ซึ่งทำให้การ

เศรษฐกิจไม่ก้าวหน้า พวกนี้จึงได้ชื่อว่า *"ก้าวหน้า"* (Progressives) แต่ต่อมาภายหลัง เมื่อการเศรษฐกิจโดยเอกชนจัดทำรุ่งเรือง แต่ความเหลื่อมล้ำของบุคคลในทางเศรษฐกิจก็ยิ่งมีมากขึ้น พวกคอนเซอร์เวอร์ตีฟ ซึ่งชอบสิ่งที่เคยชินก็เห็นว่า ที่รัฐไม่เข้ามาแทรกแซงในการเศรษฐกิจมากนั้นดีแล้ว อย่าเข้ามาแทรกแซงให้มากอีกเลย ขอให้เป็นดังเดิมต่อไป ส่วนพรรคอื่นซึ่งเห็นว่ารัฐควรเข้ามาแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการเศรษฐกิจให้มากขึ้น ให้รัฐเป็นตัวตั้งตัวตีในการเศรษฐกิจนั้นก็มีเหมือนกัน

ควรสังเกตว่าในครั้งกระโน้น ความคิดที่จะให้รัฐเข้าแทรกในการเศรษฐกิจมากหรือน้อยไม่ใช่เรื่องลัทธิ หรือเรื่องต้องการให้เป็นการถาวร เป็นหลักการ แต่เป็นเรื่องตามกาลเวลา พิจารณาตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า

แต่ต่อมาเมื่อเกิดมีลัทธิเศรษฐกิจ เกิดโซเชียลลิสม์ขึ้น และโซเชียล์ลิสม์นั้นก็ผสมให้รัฐเป็นตัวกระทำการในการเศรษฐกิจอยู่ด้วย บางคนจึงเข้าใจว่า *"การควบคุมหรือการเข้าแทรกแซงของรัฐในการเศรษฐกิจ"* กับ

"*โซเชียลลิสม์*" มีความหมายอย่างเดียวกัน ที่จริงเป็นเรื่องใกล้เคียงกัน แต่ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน

ประวัติของความคิดเห็นโซเชียลลิสม์และหลักปรัชญาของโซเชียลลิสม์แต่เดิม ก็มิได้เชิดชูฐานะของรัฐให้สูงเด่นอย่างที่สุด หรือต้องการส่งเสริมกำลังของรัฐให้มาก ให้แข็งแรงที่สุดก็หาไม่ โซเชียลลิสม์ก็เกี่ยวกับบุคคลและเสรีภาพของบุคคลเหมือนกัน สมัยโรเบอร์ต โอเวน(Robert Owen) คือก่อนคาลมาร์กซ์ (Karl Marx) นักโซเชียลลิสม์รุ่นแรกก็มิได้เชิดชูรัฐมากมาย และก็ไม่ได้ส่งเสริมให้รัฐมีหน้าที่อย่างละเอียดยิบในการเศรษฐกิจจริงอยู่ มาร์กซ์กล่าวว่า พวกโซเชียลลิสม์รุ่นแรกนั้นไม่ใช่โซเชียลลิสม์แท้ เป็นโซเชียลลิสม์ในฝัน (Utopian) แต่ในหนังสือของมาร์กซ์เอง ในสังคมโซเชียลลิสม์ใหม่ถึงมาร์กซ์จะกล่าวถึงหน้าที่ของรัฐไว้ก็ไม่มากมายอะไรนัก ต้องมาถึงสมัยเลนิน (Lenin) "*ซึ่งจัดให้มีระบบเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ*" (Dictatorship of the proletariat) ขึ้น ศูนย์กลางของกลไกโซเชียลลิสม์จึงไปตกอยู่ที่รัฐ ผู้มีความคิดเห็นเชิดชูฐานะของรัฐให้สูงเด่นที่สุด ให้มีกำลัง

แข็งแกร่งที่สุดเป็นผู้จัดการ และรับผิดชอบแต่ผู้เดียวในความเป็นอยู่ของบุคคลข้างเดียวกับเลนินมีอีกผู้หนึ่งเป็นนักเศรษฐกิจอังกฤษชื่อ ซิดนีย์ เวบบ์ (Sidney Webb)

โซเชียลลิสม์นี้น่าจะมีโซเชียลลิสม์เดียว คือ โซเชียลลิสม์หรือไม่ใช่โซเชียลลิสม์ แต่ความจริงมีหลายโซเชียลลิสม์ เพราะความคิดเห็นของบุคคลมีแตกต่างกันได้เสมอ ในบรรดาโซเชียลลิสม์หลายสำนักต่างๆกัน ซึ่งจะเรียกชื่อตามบุคคลแล้วเติมอิสต์เข้าไปก็ได้ เช่น มาร์กซิสม์ เลนินิสม์ ตีโตอิสม์ หรือจะตั้งคุณศัพท์เป็นโซเชียลลิสม์ที่นา หรือเกษตรโซเชียลลิสม์ (Agrarian Socialism) หรือคำอื่นๆก็ได้นั้น ความคิดเห็นในเรื่อง "รัฐ" และหน้าที่ของรัฐหาได้ตรงกันเสมอไปไม่ ต่างสำนักต่างมีความคิดต่างกัน ที่จริงในบรรดาพวกเสรีนิยมหรือในพรรคการเมือง เช่น ในพรรคคอนเซอร์เวอร์ตีฟ ลิเบรัล เลเบอร์ ของอังกฤษก็ดี ในพวกและพรรคนั้นๆ ความคิดเห็นของสมาชิกของพวกในพรรคแต่ละคนในเรื่อง "รัฐ" การเข้าเกี่ยวข้องของรัฐในบางเรื่อง บางกรณีก็ขัดแย้งไม่เห็นพ้องต้องด้วยกันก็มีอยู่ ฉะนั้นโซเชียล

ลิสม์กับสเตท "*รัฐ*" จึงไม่ใช่เรื่องเดียวกัน

เช่นเดียวกัน ในเรื่องกรรมสิทธิ์มีผู้เข้าใจว่าการเอากรรมสิทธิ์มาเป็นของชาติ เนชั่นเนไลเซชั่น (Nationalisation)กับโซเชียลลิสม์เป็นอย่างเดียวมีความหมายอย่างเดียวกันนั้น ก็เป็นการเข้าใจที่ไม่ถูกต้องอีก เป็นเรื่องใกล้เคียงกันเท่านั้นอย่าง "*รัฐ กับ โซเชียลลิสม์*" นั่นเอง

จุดใหญ่ของโซเชียลลิสม์อยู่ที่ความเสมอภาคหรือสมภาค (Equality) หลักเสมอภาคนี้หลักเดียวเท่านั้นที่โซเชียลลิสม์ทุกสำนักหรือคณะและนักโซเชียลลิสม์ทุกคนเห็นพ้องกัน ไม่มีความเห็นแย้งกัน ส่วนหลักอื่น ๆ นอกจากหลักเสมอภาคแล้ว ความเห็นยังมีแตกต่างกันอยู่

ก็เพราะเหตุที่ยึดหลักเสมอภาคเป็นจุดใหญ่ โซเชียลลิสม์จึงเข้าเกี่ยวพันกับกรรมสิทธิ์ (Property) เพราะระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจุบันเป็นตัวเหตุอันสำคัญที่สุดที่ทำให้มีความไม่เสมอภาค (Inequality) มีอยู่ แต่การจะบรรลุถึงความเสมอภาคนั้น การจะจัดการกับเรื่องกรรมสิทธิ์อย่างไร โดยวิธีใดเหล่านี้ ความคิดเห็นของพวก

โซเชียลลิสม์แตกแยกกันมีต่าง ๆ เช่น บางคนเห็นว่าควรจัดสรรปันส่วนกรรมสิทธิ์กันเสียใหม่ (Redistribution of property) เช่น ในเรื่องที่นาให้แต่ละครอบครัวมีที่ดินทำกินเป็นสัดส่วนเท่ากัน ซึ่งเคยจัดทำเมื่อการปฏิวัติในการเกษตร (Agrarian revolutions) เกิดขึ้นและมีชัยในยูโกสลาเวียปัจจุบัน อันที่จริงฝรั่งเศสหลังการปฏิวัติใหญ่ก็ได้เคยมีการริบที่ดินของเจ้านายและเจ้าครองนครมาเป็นของรัฐ แล้วนำมาแบ่งขายให้แก่ราษฎรที่เคยทำกินบนที่ดินนั้นเหมือนกัน ในการแบ่งปันที่ดินกันใหม่นี้ กรรมสิทธิ์ในที่ดินยังคงมี ไม่ถูกเลิกล้ม แต่เปลี่ยนมือไปจากเจ้าของเดิมมาเป็นของของเจ้าของใหม่ ทั้งนี้ ทีโต้ (Tito) ประมุขของประเทศยูโกสลาเวียกล่าวโต้สตาลิน (Stalin) ว่า การให้มีกรรมสิทธิ์นี้ไม่ผิดกับหลักของโซเชียลลิสม์ เพราะการแบ่งปันใหม่ (Redistribution) ได้เป็นไปอย่างยุติธรรม (Just) และจำนวนที่ดินก็มีเพียงพอแก่การนำมาแบ่งปัน อย่างนี้ก็ไม่ต้องบังคับให้แต่ละครอบครัวทำงานบนหน่วยที่ดินน้อย ๆ และไม่เป็นประโยชน์เศรษฐกิจ (Uneconomic) นอกจากแบ่งปันที่ดินแล้ว

อาจจัดให้ที่ดินตกเป็นกรรมสิทธิ์ของคนงานชาวกสิกรก่อน แล้วนำมารวมกันและทำงานร่วมด้วยกันภายหลัง ตั้งกันเป็นสหกรณ์ (Cooperative) เกษตรขึ้น แบ่งผลประโยชน์รายได้ระหว่างสมาชิกด้วยกันก็ได้ อย่างนี้ก็ไม่ใช่เนชั่นเนไลเซชั่น การจัดการเกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์ยังมีได้อีกรูปหนึ่ง คือเอากรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นมาเป็นของชาติหรือเนชั่นเนไลเซชั่น และก็ไม่เป็นการจำเป็นอย่างไรที่รัฐจะเข้ามาจัดการกับที่ดินอะไรมาก รัฐอาจมอบกิจการเศรษฐกิจที่ทำบนที่ดิน จะเป็นงานอะไรก็ได้ให้แก่คณะกรรมการผู้ใช้แรงงาน หรือองค์การของรัฐรับไปจัดทำเอง โดยรัฐไม่วางแปลนดำเนินการไว้ คือปล่อยให้ทำกันตามใจชอบอย่างอิสระก็ได้เหมือนกัน คือไว้วางใจเชื่อกัน จะซื้อจะขายโดยเสรีอย่างไรก็ให้ทำได้ ถ้าทำดังนี้ก็เหมือนกับในระบบเสรีนิยม คือมีทั้งตลาด การต่อรองในการแข่งขันระหว่างการเสนอการสนอง เพราะเหตุมีวิธีจัดให้มีความเสมอภาคได้หลายวิธี ฉะนั้นถ้าในสังคมใดมีความเสมอภาคและมีความยุติธรรมในสังคม ก็เรียกสังคมนั้นได้ว่าเป็นโซเชียลลิสม์

จริงอยู่ ในสมัยปัจจุบันนี้รัฐได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการเศรษฐกิจมากมาย กิจการต่าง ๆ กระทำในนามของรัฐและโดยรัฐ การจัดตั้งองค์การไม่ปล่อยให้เป็นอิสระเหมือนแต่ก่อน องค์การต้องอยู่ในความควบคุมอย่างใกล้ชิดของรัฐ และรัฐวางแผนผังสำหรับกระทำการต่าง ๆ ให้องค์การดำเนินต่อไปเป็นสมัยแปลนนิสม์ โครงการมิใช่ของโซเชียลลิสม์อย่างเดียว โครงการเป็นเรื่องงานเกี่ยวกับรัฐ ท่านจะให้รัฐเป็นอะไร รัฐก็ต้องมีโครงการอยู่เสมอ

บทสรุปความ

ข้าพเจ้าอุตส่าห์ขยายเรื่องท่านปรีดี และเรื่องการวางแผนเศรษฐกิจของท่านปรีดี ประกอบกับพระบรมราชวินิจฉัยของพระปกเกล้า ฯ ก็เพราะข้าพเจ้าอยากกระตุ้นเตือนท่านผู้อยู่ในวัยฉกรรจ์ทั้งหลาย ถึงบางท่านอายุมากแต่ยังรู้สึกว่าหนุ่ม ข้าพเจ้าอยากขอให้ท่านเป็นผู้

๑. แสวงหาความรู้ให้มาก ๆ อ่านหนังสือทุกแง่ทุกมุม ทุกความคิด แล้วนำมาประกอบวินิจฉัยว่าท่านเองจะพึงถือหลักใด

๒. หาความรู้ปรับปรุงให้ทันสมัยเสมอ เพราะมีเรื่องใหม่ๆ คิดกันได้มากมาย หลักที่ท่านได้เคยยึดก็พึงนำมาปรับปรุงเสมอไม่ให้ล้าหลัง

๓. กล้าแสดงความคิดเห็นของท่าน คนอื่นเขาจะได้เข้าใจ แต่อย่ามุเอาโทสะมาบังคับ หัดฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเขาบ้าง จะแย้งเขาก็แย้งในหลัก ไม่ใช่แย้งตามอารมณ์

๔. หัดเป็นคนวางโครงการ แผนการ เอาแต่เรื่องเล็กๆก่อน เอาเรื่องการอ่านหนังสือก่อนก็ได้ จะอ่านหนังสืออะไร อ่านเพื่ออะไร จะเอาไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร สิ้นเวลาอ่านนานเท่าใด ต่างๆเหล่านี้ การสร้างบ้านก็ต้องมีแผนผังฉันใด การสร้างเศรษฐกิจก็ต้องมีเช่นเดียวกันฉันนั้น การวางแผนการณ์ทางทหารเป็นผู้ชำนาญ ผึกกันมาอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะรับ จะรุกจะตรึง จะปรับเข้ากับสถานการณ์ที่ไหน อย่างไร และอื่นๆอีกมากมาย เสนาธิการต้องวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้าและต้องแก้ไขอยู่เสมอ จะปล่อยให้เก่าขึ้นราไม่ได้ (เรื่องแผนการนี้แปลก แผนการร้ายมักจะวางกันเก่ง การปล้น

การค้าของเถื่อนวางกันอย่างยากที่จะปราบ)

๕. ต้องรู้ทฤษฎี แต่ต้องนำไปปฏิบัติให้ถูกต้อง อย่ารู้ชนิดนกแก้วหรือนกขุนทอง รู้กันให้จริง ใช้กันให้ได้

๖. ทำงานกันจริง ไม่ต้องรังเกียจ ไม่ต้องอิจฉาริษยา ถ้าท่านทำงานเฉียบขาด มีความรู้ความสามารถในงาน ไม่มีการกินนอกกินใน อย่างที่ฝรั่งเขาว่าต้อง Strong Competent และ Incorruptible ท่านจักต้องมีชื่อเสียง ซึ่งใครจะมาทำลายไม่ได้

ข้าพเจ้าขอจบเพียงเท่านี้ ท่านผู้อ่านอาจกล่าวว่า ข้าพเจ้ายังไม่ได้เริ่มต้นเรื่อง *"หลักในการวางแผนเศรษฐกิจเลย"* ข้าพเจ้าก็มิได้เริ่มจริงเหมือนกัน เพราะไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการเขียนหนังสือเล่มนี้อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ถ้าจะเขียนกันก็เห็นจะยาวอีกมาก แล้วก็สภาเศรษฐกิจแห่งชาติก็มีแล้ว ผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย ทางเศรษฐกิจ ทางอื่น ๆ มีกันเยอะ ข้าพเจ้าอยากให้ท่านเหล่านั้นเขียนตำรับตำราแสดงความคิดเห็นกันให้มาก ๆ จะได้เป็นความรู้แก่คนรุ่นใหม่ต่อไป เวลา

นี้หนังสือในท้องตลาดมองดูก็เห็นมีแต่ *การ์ตูน ดารา ภาพยนตร์ เรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ* ซึ่งต้องมีท่านเจ้าคุณ *ท่านชาย ท่านหญิงพัวพัน เรื่องปู้โลดโผน เช่น เล็บครุฑ หน้ากากฝี ตลก พล นิกร กิมหงวน* และอะไรอีกมากมาย หนังสือเหล่านี้มีมากดี เพลิดเพลิน แต่ตำราดูมีน้อยเต็มทน ตำรานั้นเขาว่ากันว่า อ่านแห้งแล้ง อ่านไม่สนุก ข้าพเจ้าจึงเขียนหนังสือนี้พยายามไม่ให้เป็นตำรา แต่ก็มีข้อที่จะนำไปคิดกันได้ บางคนอาจว่าข้าพเจ้าเป็นครูบาอาจารย์ถึงชั้นศาสตราจารย์มาเขียนหนังสืออย่างนี้ ซึ่งจะไม่พ้นการเหน็บแนมเสียทีเดียวนั้นไม่ได้ ข้าพเจ้าทำไม่ถูกเรื่องกระมัง ข้าพเจ้าก็ยอมรับข้อตำหนินี้ ข้าพเจ้าเขียนด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่มุ่งร้ายใครทั้งสิ้น ไม่มีเรื่องใต้ดินหรือเหนือเมฆดั้นเมฆ พูดกันอย่างซื่อ ๆ ตรง ๆ อย่างนี้แหละ สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการและปรารถนาสูงสุดคือ ให้ทุกคนเข้าใจกัน หันหน้าเข้าปรึกษากัน อย่าทิษฐิมานะ พระมหากษัตริย์ของเรา ศาสนาของเรา บ้านเมืองของเรา จะได้เจริญรุดหน้าและสถิตสถาพรชั่วกัลป์

ขอยุติเรื่องท่านปรีดี และเค้าโครงการเศรษฐกิจ

ของท่านเพียงเท่านี้ เรื่องเศรษฐกิจสมัยใหม่ยังมีอีกมากมาย คงจะได้อ่านกันต่อไปอีก และของเก่าก็ไม่ควรลืม

ที่จริงมีหนังสือใหม่ที่ท่านที่รู้ภาษาฝรั่งเศสน่าจะหามาอ่าน คือหนังสือของท่าน Pierre Fistié พิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๘ ชื่อ Sous – développement et Utopie au Siam แล้วมีคำอธิบายเป็นอักษรตัวเล็กว่า le programme de réformes présenté en ๑๙๓๓ par Pridi Phanomyong

พีสตีเอ นัยว่าให้ชาวลาวเป็นผู้แปลเค้าโครงการและพระบรมราชวินิจฉัย นัยว่ามีคนไทยแปลหนังสือของ Fistié ออกมาเหมือนกัน แต่อย่างย่อ

พีสตีเออยู่เมืองไทยเพียง ๒ ปี เกิดสมัยหลังจะรู้เรื่องเมืองไทยสมัยก่อนอย่างไรได้ แต่เขาก็ดีมีความสามารถหาคำสอนแผ่นปลิวของศาสตราจารย์ Deschamps (Auguste) ที่ท่านปรีดีน่าจะได้อ่านมาได้ดี

๑. Histoire des idées et doctrines socialistes, particulièrement en France ของ ค.ศ. ๑๙๒๒ – ๒๓ หน้า ๔๐๙

๒. Histoire du libéralisme ou individualisme économique ค.ศ. ๑๙๒๔ – ๒๕ หน้า ๓๕๖

๓. Les doctrines les plus notables depuis l' Antiquité jusqu' à nos jours. ค.ศ. ๑๙๒๕ – ๒๖ หน้า ๔๓๔

ศ.จ. เดือน บุนนาค

พฤษภาคม ๒๕๑๗

จันทรานิวาสน์ ๑๓ ซอยเมธินีเวศน์

ถนนสุขุมวิท ๒๔ พระโขนง

กรุงเทพมหานคร